

大般若波罗蜜多经

(六百卷：第五百九十一卷至第六百卷)

唐三藏法师玄奘奉 诏译

南無本師釋迦牟尼佛

说明

本简体注音版《大般若波罗蜜多经》电子书，根据《乾隆大藏经》大乘般若部，第 0001 部，唐三藏法师玄奘奉诏译《大般若波罗蜜多经》原藏影印本校正注音，句读及注音仅供参考。

本电子书是免费结缘品。特此说明。

仁慧草堂

二〇二〇年十一月

扫码关注仁慧草堂微信公众号

目 录

起诵仪	- 1 -
香赞	- 1 -
净口业真言	- 1 -
净三业真言	- 1 -
安土地真言	- 1 -
普供养真言	- 2 -
开经偈	- 2 -
大般若经第十五会静虑波罗蜜多分	- 3 -
序	- 3 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十一	- 5 -
第十五静虑波罗蜜多分之一	- 5 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十二	- 28 -
第十五静虑波罗蜜多分之二	- 28 -
大般若经第十六会般若波罗蜜多分	- 53 -
序	- 53 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十三	- 55 -
第十六般若波罗蜜多分之一	- 55 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十四	- 80 -
第十六般若波罗蜜多分之二	- 80 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十五	- 108 -
第十六般若波罗蜜多分之三	- 108 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十六	- 139 -
第十六般若波罗蜜多分之四	- 139 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十七	- 171 -
第十六般若波罗蜜多分之五	- 171 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十八	- 199 -
第十六般若波罗蜜多分之六	- 199 -
大般若波罗蜜多经卷第五百九十九	- 227 -
第十六般若波罗蜜多分之七	- 227 -
大般若波罗蜜多经卷第六百	- 257 -

第十六般若波罗蜜多分之八.....	- 257 -
结诵仪.....	- 280 -
补阙真言.....	- 280 -
补阙圆满真言.....	- 280 -
普回向真言.....	- 280 -
礼佛发愿文.....	- 281 -
回向偈.....	- 283 -
三皈依.....	- 283 -

● 起诵仪

xiāngzàn

香赞

(一遍)

lú xiāngzhà ruò fǎ jiè méngxūn zhū fó hǎi huì xī yáowén suí chù jié
炉香乍爇.法界蒙薰.诸佛海会悉遥闻.随处结

xiángyún chéng yì fāng yīn zhū fó xiànuánshēn
祥云.诚意方殷.诸佛现全身.

ná mó xiāngyún gài pú sà mó hē sà
南無香云盖菩萨摩诃萨 (合掌三称)

jìngkǒu yè zhēnyán

净口业真言

(三遍)

ōng xiū lì xiū lì mó hē xiū lì xiū xiū lì sà pó hē
唵.修唎修唎.摩诃修唎.修修唎.萨婆诃.

jìngsān yè zhēnyán

净三业真言

(三遍)

ōng suō wǎ pó wǎ shú tuó suō wǎ dá mó suō wǎ pó wǎ shú dù hàn
唵.娑嚩.婆嚩秫驮.娑嚩达摩娑嚩.婆嚩秫度憾

ān tǔ dì zhēnyán

安土地真言

(三遍)

ná mó sān mǎnduō mǔ tuó nán ōng dù lū dù lū dì wěi suō pó hē
南無三满哆.母驮喃.唵度噜度噜.地尾.娑婆诃

pǔ gòngyǎngzhēnyán
普 供 养 真 言

(三遍)

ōng yé yé nǎng sān pó wǎ wà zǐ là hòng
唵.誝誝曩.三婆嚩.鞞日啰斛.

ná mó běn shī shì jiā móu ní fó
南 無 本 师 释 迦 牟 尼 佛 (合掌三称)

kāi jīng jì
开 经 偈

(一遍)

wú shàng shēn shēn wēi miào fǎ 无 上 甚 深 微 妙 法	bǎi qiān wàn jié nán zāo yù 百 千 万 劫 难 遭 遇
wǒ jīn jiàn wén dé shòu chí 我 今 见 闻 得 受 持	yuàn jiě rú lái zhēn shí yì 愿 解 如 来 真 实 义

dà bō rě jīng dì shí wǔ huì jìng lù bō luó mì duō fēn
大般若经第十五会静虑波罗蜜多分

xù
序

táng xī míng sì shā mén xuán zé zhì
唐西明寺沙门玄则制¹

fú xīn zhī yòng yě qí dà yǐ zāi dòng zhī zé chuǎn jìng yù xīng
夫心之用也，其大矣哉！动之则舛竞聿兴，
jìng zhī zé zhòng biàn jī xī dà zhī zé chōng hū fǎ jiè xì zhī zé rù
静之则众变几息，大之则充乎法界，细之则入
yú lín xū gù hǎi yuè huán qū xīn zhī yǐng yě xíng hái ěr mù xīn
于邻虚，故海岳环区，心之影也；形骸耳目，心
zhī hòu yě shēng sǐ zhān huí xīn zhī mí yě pú tí zhāo kuàng
之候也；生死迢回，心之迷也；菩提昭旷，
xīn zhī wù yě sān jiè wéi cǐ shí yuē nán tiáo yī chù zhì zhī sī
心之悟也。三界唯此，寔曰难调；一处制之，斯
wú bú bàn suǒ yǐ réng jī gū zhī shèng jí kāi děng chí zhī miào mén
无不办。所以仍给孤之胜集、开等持之妙门，
míng fú dìng pǐn kè qiān xīn yuán yǔ nǎn chén diào shuāng chì zhǐ guān
明夫定品克迁，心源允晏；沉掉双斥，止观
liǎng chéng péng qī yù jiè zhī biǎo gū qiān yǒu dǐng zhī wài jìng yàn
两澄。朋栖欲界之表、孤蹇有顶之外，境焰
miè ér yú míng yīn zhī jiǎn ér gèng sù zhàn hū lèi jìn dòng yǔ dé
灭而逾明、因枝翦而更肃，湛乎累尽，动与德
huì gù tǒng zhī zé yī rú quán zhī zé èr xiàng bì zhī zé sān tuō
会。故统之则一如，权之则二相，**敝**²之则三脱，
yī zhī zé sì shén xíng zhī zé wǔ yìn jiǎn zhī zé liù niàn jù zhī zé
依之则四神，行之则五印，检之则六念，聚之则
qī shàn liú zhī zé bā jiě jiē zhī zé jiǔ cì sì zhī zé shí biàn
七善，流之则八解，阶之则九次，肆之则十遍。

¹ 大正藏：西明寺沙门玄则撰；永乐北藏及龙藏：唐西明寺沙门玄则制

² 大正藏：敝；永乐北藏及龙藏：敝；校勘：敝

qí yú sì niàn sì děng zhī chóu wǔ gēn wǔ lì zhī lèi mò bú
其余四念、四等之俦，五根、五力之类，莫不
gèn zhū chán dì qiàn liàn hū gēn běn chǔ zhī dìng liàn lěi luǒ hū biān
亘诸禅地，蒨蕞乎根本；储之定湊，磊砢乎边
jì pì ní zhī zài jūn jīn zhī zài duàn wéi suǒ yòng ěr qǐ yǒu
际。譬泥之在均、金之在锻，唯所用耳，岂有
xiàn zāi gù néng lì wèi jīng tōng shén miào huī hū rì yuè shàng yǎn
限哉！故能力味精通、神妙挥忽，日月上掩、
chuān yuè xià yáo shēn biàn shí fāng shēng tán liù qù shuǐ huǒ jiāo zhì
川岳下摇，身遍十方、声覃六趣，水火交质、
jīn tǔ yì xíng dān biàn huà zhī tú chū sī yì zhī biǎo jù wēi miào
金土易形，殫变化之涂、出思议之表，具微妙
dìng bú shòu kuài jǐ zhī shèng shēng guān è qù mén ér gān lì tā
定，不受快己之胜生；关恶趣门，而甘利他
zhī yù kǔ zhì yǒu bā chán fēn yòng sān mèi yì míng rì xuán xīng guāng
之狱苦。至有八禅分用、三昧异名，日旋星光、
yuè ài huā dé yóu xì fèn xùn qīng jìng zhào míng huò bǎi huò qiān
月爱华德，游戏奋迅、清净照明，或百或千，
nán jiē nán jí xián zī shuō lì jù qǐ cí biān fán lè chéng liǎng juàn
难阶难极，咸资说力，具启词编。凡勒成两卷，
yì wèi jīng zài yì guà rù chán mì qí shéi shě zhū
亦未经再译。罍入禅秘，其谁舍诸！

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí yī
大般若波罗蜜多经卷第五百九十一

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí wǔ jìng lù bō luó mì duō fēn zhī yī
第十五静虑波罗蜜多分之一

rú shì wǒ wén
如是我闻：

yī shí bó qié fàn zhù wáng shè chéng jiù fēng shān zhōng yǔ dà
一时，薄伽梵住王舍城鹞峯山中，与大

bì chū zhòng qiān èr bǎi wǔ shí rén jù
苾刍众千二百五十人俱。

ěr shí jù shòu shè lì zǐ bó fó yán shì zūn ruò pú sà
尔时，具寿舍利子白佛言：“世尊！若菩萨

mó hē sà yù zhèng wú shàng zhèng děng pú tí yún hé fāng biàn ān zhù
摩诃萨欲证无上正等菩提，云何方便安住

jìng lù bō luó mì duō
静虑波罗蜜多？”

ěr shí shì zūn gào shè lì zǐ ruò pú sà mó hē sà yù zhèng
尔时，世尊告舍利子：“若菩萨摩诃萨欲证

wú shàng zhèng děng pú tí yīng xiān rù chū jìng lù jì rù rú shì chū jìng
无上正等菩提，应先入初静虑。既入如是初静

lù yǐ yīng zuò shì niàn wǒ cóng wú jì shēng sǐ yǐ lái shuò shuò
虑已，应作是念：‘我从无际生死已来，数数

céng rù rú shì jìng lù zuò suǒ yīng zuò shēn xīn jì jìng gù cǐ jìng
曾入如是静虑，作所应作，身心寂静，故此静

lù yú wǒ yǒu ēn jīn fù yīng rù zuò suǒ yīng zuò cǐ wéi yī qiè gōng
虑于我有恩；今复应入，作所应作，此为一切功

dé suǒ yī cì fù yīng rù dì èr jìng lù jì rù rú shì dì èr jìng lù
德所依。’次复应入第二静虑。既入如是第二静虑

yǐ yīng zuò shì niàn wǒ cóng wú jì shēng sǐ yǐ lái shuò shuò céng
已，应作是念：‘我从无际生死³来，数数曾

³ 大正藏：已；永乐北藏及龙藏：以

rù rú shì jìng lǜ zuò suǒ yīng zuò shēn xīn jì jìng gù cǐ jìng lǜ yú
入如是静虑，作所应作，身心寂静，故此静虑于

wǒ yǒu ēn jīn fù yīng rù zuò suǒ yīng zuò cǐ wéi yī qiè gōng dé suǒ
我有恩；今复应入，作所应作，此为一切功德所

yī cì fù yīng rù dì sān jìng lǜ jì rù rú shì dì sān jìng lǜ yǐ
依。’次复应入第三静虑。既入如是第三静虑已，

yīng zuò shì niàn wǒ cóng wú jì shēng sǐ yǐ lái shuò shuò céng rù
应作是念：‘我从无际生死以⁴来，数数曾入

rú shì jìng lǜ zuò suǒ yīng zuò shēn xīn jì jìng gù cǐ jìng lǜ yú wǒ
如是静虑，作所应作，身心寂静，故此静虑于我

yǒu ēn jīn fù yīng rù zuò suǒ yīng zuò cǐ wéi yī qiè gōng dé suǒ yī
有恩；今复应入，作所应作，此为一切功德所依。’

cì fù yīng rù dì sì jìng lǜ jì rù rú shì dì sì jìng lǜ yǐ yīng zuò
次复应入第四静虑。既入如是第四静虑已，应作

shì niàn wǒ cóng wú jì shēng sǐ yǐ lái shuò shuò céng rù rú shì jìng
是念：‘我从无际生死已来，数数曾入如是静

lǜ zuò suǒ yīng zuò shēn xīn jì jìng gù cǐ jìng lǜ yú wǒ yǒu ēn
虑，作所应作，身心寂静，故此静虑于我有恩；

jīn fù yīng rù zuò suǒ yīng zuò cǐ wéi yī qiè gōng dé suǒ yī
今复应入，作所应作，此为一切功德所依。’

cǐ pú sà mó hē sà jì rù rú shì sì jìng lǜ yǐ fù yīng sī
“此菩萨摩诃萨既入如是四静虑已，复应思

wéi cǐ sì jìng lǜ yú zhū pú sà mó hē sà zhòng yǒu dà ēn dé yǔ
惟：‘此四静虑于诸菩萨摩诃萨众有大恩德，与

zhū pú sà mó hē sà zhòng wéi suǒ yī zhǐ wèi zhū pú sà mó hē sà zhòng
诸菩萨摩诃萨众为所依止，谓诸菩萨摩诃萨众

jiāng dé wú shàng zhèng děng jué shí jiē jiàn cì rù cǐ sì jìng lǜ jì
将得无上正等觉时，皆渐次入此四静虑，既

rù rú shì sì jìng lǜ yǐ yī dì sì jìng lǜ yīn fā wǔ shén tōng xiáng
入如是四静虑已，依第四静虑引发五神通，降

fú mó jūn chéng wú shàng jué cǐ pú sà mó hē sà yīng zuò shì niàn
伏魔军成无上觉。’此菩萨摩诃萨应作是念：

wǎng xī pú sà mó hē sà zhòng jiē xiū jìng lǜ bō luó mì duō wǒ yì
‘往昔菩萨摩诃萨众皆修静虑波罗蜜多，我亦

yīng xiū wǎng xī pú sà mó hē sà zhòng jiē xué jìng lǜ bō luó mì duō
应修；往昔菩萨摩诃萨众皆学静虑波罗蜜多，

⁴ 大正藏：已；永乐北藏及龙藏：以

wǒ yì yīngxué wǎng xī pú sà mó hē sà zhòng jiē yī jìng lù bō luó mì
我亦应学；往昔菩萨摩诃萨众皆依静虑波罗蜜
duō suí yì suǒyào yīn fā bō rě bō luó mì duō wǒ yì yīng yī rú shì
多，随意所乐引发般若波罗蜜多，我亦应依如是
jìng lù bō luó mì duō suí yì suǒyào yīn fā bō rě bō luó mì duō
静虑波罗蜜多，随意所乐引发般若波罗蜜多。’

yòu shè lì zǐ yī qiè pú sà mó hē sà zhòng wú bù jiē yī
“又，舍利子，一切菩萨摩诃萨众无不皆依
dì sì jìng lù fāngbiàn qù rù zhèngxìng lí shēng zhèng huì zhēn rú shě
第四静虑，方便趣入正性离生，证会真如舍
yì shēngxìng yī qiè pú sà mó hē sà zhòng wú bù jiē yī dì sì jìng lù
异生性；一切菩萨摩诃萨众无不皆依第四静虑，
fāngbiàn yīn fā jīn gāng yù dìng yǒng jìn zhū lòu zhèng rú lái zhì shì gù
方便引发金刚喻定，永尽诸漏证如来智，是故
dāng zhī dì sì jìng lù yú zhū pú sà mó hē sà zhòng yǒu dà ēn dé
当知第四静虑于诸菩萨摩诃萨众有大恩德，
néng lìng pú sà mó hē sà zhòng zuì chū qù rù zhèngxìng lí shēng zhèng
能令菩萨摩诃萨众最初趣入正性离生，证
huì zhēn rú shě yì shēngxìng zuì hòu zhèng dé suǒ qiú wú shàng zhèng děng
会真如舍异生性，最后证得所求无上正等
pú tí yóu cǐ pú sà mó hē sà zhòng yīng shù xiàn rù dì sì jìng lù
菩提。由此菩萨摩诃萨众应数现入第四静虑，
rú shì pú sà mó hē sà zhòng suī néng xiàn rù cǐ sì jìng lù ér bú wèi
如是菩萨摩诃萨众虽能现入此四静虑，而不味
zhuó sì jìng lù lè jí cǐ děng liú shèng miào shēng chù
著四静虑乐及此等流胜妙生处。

yòu shè lì zǐ yī qiè pú sà mó hē sà zhòng ān zhù rú shì
“又，舍利子，一切菩萨摩诃萨众安住如是
sì zhǒng jìng lù wéi shèng fāngbiàn yīn zhū gōng dé rú shì pú sà mó
四种静虑，为胜方便引诸功德。如是菩萨摩
hē sà zhòng yī dì sì jìng lù qǐ kōng wú biān chù xiǎng yīn kōng wú
诃萨众依第四静虑，起空无边处想，引空无
biān chù dìng rú shì pú sà mó hē sà zhòng yī kōng wú biān chù dìng qǐ
边处定。如是菩萨摩诃萨众依空无边处定，起
shí wú biān chù xiǎng yīn shí wú biān chù dìng rú shì pú sà mó hē sà
识无边处想，引识无边处定。如是菩萨摩诃萨
zhòng yī shí wú biān chù dìng qǐ wú suǒ yǒu chù xiǎng yīn wú suǒ yǒu chù
众依识无边处定，起无所有处想，引无所有处

dìng rú shì pú sà mó hē sà zhòng yī wú suǒ yǒu chù dìng qǐ fēi yǒu
定。如是菩萨摩诃萨众依无所有处定，起非有
xiǎng fēi wú xiǎng chù xiǎng yǐn fēi xiǎng fēi fēi xiǎng chù dìng rú
想、非无想处想，引非想、非非想处定。如
shì pú sà mó hē sà zhòng suī néng xiàn rù sì wú sè dìng ér bú wèi
是菩萨摩诃萨众虽能现入四无色定，而不味
zhuó sì wú sè dìng jí cǐ suǒ dé shèng miào shēng chù
著四无色定及此所得胜妙生处。”

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn zhū pú sà mó hē sà
尔时，舍利子白佛言：“世尊！诸菩萨摩诃萨
guān hé yì gù suī néng xiàn rù miè shòu xiǎng dìng ér bú xiàn rù
观何义故，虽能现入灭受想定而不现入？”

ěr shí fó gào shè lì zǐ yán zhū pú sà mó hē sà bù duò
尔时，佛告舍利子言：“诸菩萨摩诃萨怖堕
shēng wén jí dú jué dì gù bú xiàn rù miè shòu xiǎng dìng wù zhuó cǐ
声闻及独觉地故，不现入灭受想定，勿著此
dìng jì miè ān lè biàn xīn zhèng rù ā luó hàn guǒ huò dú jué guǒ rù bō
定寂灭安乐，便欣证入阿罗汉果或独觉果入般
niè pán zhū pú sà mó hē sà guān rú shì yì suī néng xiàn rù miè shòu
涅槃。诸菩萨摩诃萨观如是义，虽能现入灭受
xiǎng dìng ér bú xiàn rù
想定而不现入。”

shí shè lì zǐ biàn bó fó yán zhū pú sà mó hē sà shèn wéi
时，舍利子便白佛言：“诸菩萨摩诃萨甚为
xī yǒu néng wéi nán shì wèi suī xiàn rù rú shì zhū dìng ér yú zhū dìng
希有能为难事，谓虽现入如是诸定，而于诸定
bù shēng wèi zhuó yòu suī xiàn rù rú shì zhū dìng néng qǐ shèng yòng ér
不生味著，又虽现入如是诸定能起胜用，而
bù lí rǎn
不离染。”

fó yán rú shì rú rǔ suǒ shuō zhū pú sà mó hē sà shèn
佛言：“如是！如汝所说。诸菩萨摩诃萨甚
wéi xī yǒu néng wéi nán shì yòu shè lì zǐ zhū pú sà mó hē sà
为希有、能为难事。又，舍利子，诸菩萨摩诃萨
zuì jí xī yǒu wèi suī xiàn rù sì zhǒng jìng lǜ sì wú sè dìng jì jìng
最极希有，谓虽现入四种静虑、四无色定寂静
ān lè ér bú wèi zhuó yì bù lí rǎn wǒ jīn wèi rǔ lüè shuō pì yù
安乐，而不味著亦不离染。我今为汝略说譬喻，

lìng yú cǐ yì dé yuánmǎn jiě
令于此义得圆满解。

rú yǒushēng cǐ shàn bù zhōurén suī yú yù jiè wèi dé lí rǎn
“如有生此瞻部洲人，虽于欲界未得离染，
ér huò dé wǎng běi jù lú zhōu yīn jiàn bǐ zhōu nǚ wú xì zhǔ xíng róng
而或得往北俱卢洲，因见彼洲女无系属形容
duān zhèng yóu xì zì zài yòu jiàn bǐ zhōu yī fú yán jù xiān jìng shū miào
端正游戏自在，又见彼洲衣服严具鲜净殊妙
jiē yī shù shēng yòu jiàn bǐ zhōu yǒu xiāng yǒu xiāng jīng mǐ qí wèi gān měi bú zhòng
皆依树生，又见彼洲有香粳米其味甘美不种
zì shēng yòu jiàn bǐ zhōu chù chù jiē yǒu zhǒng zhǒng zhēn bǎo shèn kě ài
自生，又见彼洲触处皆有种种珍宝甚可爱
wán jiàn bǐ zhōu rén yú rú shì lèi suí yì shòu yòng wú dìng xì shǔ zhèng
翫，见彼洲人于如是类随意受用无定系属，正
shòu yòng shí fēi jí dān rǎn jì shòu yòng yǐ shě ér wú liàn shàn bù zhōu
受用时非极耽染，既受用已舍而无恋。瞻部洲
rén suī wèi lí rǎn jù guān jiàn bǐ zhǒng zhǒng shèng shì ér bù tān zhuó
人虽未离染，具观见彼种种胜事，而不贪著
shě qì huán guī dāng zhī shì rén shèn wéi xī yǒu
舍弃还归，当知是人甚为希有。

rú shì pú sà mó hē sà zhòng suī fù xiàn rù sì zhǒng jìng
“如是菩萨摩诃萨众，虽复现入四种静
lù sì wú sè dìng jì jìng ān lè lì guān qí zhōng suǒ qǐ zhǒng zhǒng
虑、四无色定寂静安乐，历观其中所起种种
wēi miào jì jìng shū shèng gōng dé ér bú wèi zhuó huán rù yù jiè fāng
微妙寂静殊胜功德，而不味著还入欲界，方
biàn shàn qiǎo yī yù jiè shēn jīng qín xiū xué bù shī jìng jiè ān rěn
便善巧依欲界身，精勤修学布施、净戒、安忍、
jīng jìn jìng lù bō rě bō luó mì duō jīng qín xiū xué nèi kōng wài
精进、静虑、般若波罗蜜多，精勤修学内空、外
kōng nèi wài kōng kōng kōng dà kōng shèng yì kōng yǒu wéi kōng
空、内外空、空空、大空、胜义空、有为空、
wú wéi kōng bì jìng kōng wú jì kōng sàn kōng wú biàn yì kōng
无为空、毕竟空、无际空、散空、无变异空、
běn xìng kōng zì xiàng kōng gòng xiàng kōng yī qiè fǎ kōng bù kě
本性空、自相空、共相空、一切法空、不可
dé kōng wú xìng kōng zì xìng kōng wú xìng zì xìng kōng guān jīng qín
得空、无性空、自性空、无性自性空观，精勤

xiū xué zhū fǎ zhēn rú fǎ jiè fǎ xìng bù xū wàng xìng bú biàn
修学诸法真如、法界、法性、不虚妄性、不变
yì xìng píngděng xìng lí shēng xìng fǎ dìng fǎ zhù shí jì
异性、平等性、离生性、法定、法住、实际、
xū kōng jiè bù sī yì jiè guān jīng qín xiū xué wú míng yuán xíng xíng
虚空界、不思議界观，精勤修学无明缘行，行
yuán shí shí yuán míng sè míng sè yuán liù chù liù chù yuán chù
缘识，识缘名色，名色缘六处，六处缘触，
chù yuán shòu shòu yuán ài ài yuán qǔ qǔ yuán yǒu yǒu yuán shēng
触缘受，受缘爱，爱缘取，取缘有、有缘生，
shēng yuán lǎo sǐ guān jīng qín xiū xué wú míng miè gù xíng miè xíng miè gù
生缘老死观，精勤修学无明灭故行灭，行灭故
shí miè shí miè gù míng sè miè míng sè miè gù liù chù miè liù chù miè
识灭，识灭故名色灭，名色灭故六处灭，六处灭
gù chù miè chù miè gù shòu miè shòu miè gù ài miè ài miè gù qǔ miè
故触灭，触灭故受灭，受灭故爱灭，爱灭故取灭，
qǔ miè gù yǒu miè yǒu miè gù shēng miè shēng miè gù lǎo sǐ miè guān
取灭故有灭，有灭故生灭，生灭故老死灭观；
jīng qín xiū xué ruò kǔ ruò wú cháng ruò kōng ruò wú wǒ kǔ shèng dì
精勤修学若苦、若无常、若空、若无我苦圣谛
guān jīng qín xiū xué ruò yīn ruò jí ruò shēng ruò yuán jí shèng
观，精勤修学若因、若集、若生、若缘集圣
dì guān jīng qín xiū xué ruò miè ruò jìng ruò miào ruò lí miè shèng
谛观，精勤修学若灭、若静、若妙、若离灭圣
dì guān jīng qín xiū xué ruò dào ruò rú ruò xíng ruò chū dào shèng
谛观，精勤修学若道、若如、若行、若出道圣
dì guān jīng qín xiū xué cí bēi xǐ shě sì wú liàng guān jīng
谛观，精勤修学慈、悲、喜、舍四无量观，精
qín xiū xué sì niàn zhù sì zhèng duàn sì shén zú wǔ gēn wǔ lì
勤修学四念住、四正断、四神足、五根、五力、
qī děng jué zhī bā shèng dào zhī jīng qín xiū xué bā jiě tuō bā shèng
七等觉支、八圣道支，精勤修学八解脱、八胜
chù jiǔ cì dì dìng shí biàn chù jīng qín xiū xué kōng wú xiàng
处、九次第定、十遍处，精勤修学空、无相、
wú yuàn jiě tuō mén jīng qín xiū xué jìng guān dì zhǒng xìng⁵ dì dì
无愿解脱门，精勤修学净观地、种性⁵地、第

⁵ 大正藏：姓；永乐北藏及龙藏：性

bā dì jù jiàn dì bó dì lí yù dì yǐ bàn dì dú jué dì
八地、具见地、薄地、离欲地、已办地、独觉地、
pú sà dì rú lái dì zhì jīng qín xiū xué jí xǐ dì lí gòu dì
菩萨地、如来地智，精勤修学极喜地、离垢地、
fā guāng dì yàn huì dì jí nánshèng dì xiànrán dì yuǎnxíng
发光地、焰慧地、极难胜地、现前地、远行
dì bú dòng dì shàn huì dì fǎ yún dì jīng qín xiū xué tuó luó ní
地、不动地、善慧地、法云地，精勤修学陀罗尼
mén sān mó dì mén jīng qín xiū xué qīng jìng wǔ yǎn liù shèng shéng tōng
门、三摩地门，精勤修学清净五眼、六胜神通，
jīng qín xiū xué rú lái shí lì sì wú suǒ wèi sì wú ài jiě jīng qín
精勤修学如来十力、四无所畏、四无碍解，精勤
xiū xué dà cí dà bēi dà xǐ dà shě shí bā fó bú gòng fǎ
修学大慈、大悲、大喜、大舍、十八佛不共法，
jīng qín xiū xué sān shí èr dà shì xiàng bā shí suí hǎo jīng qín xiū xué wú
精勤修学三十二大士相、八十随好，精勤修学无
wàng shī fǎ héng zhù shě xìng jīng qín xiū xué yī qiè zhì dào xiàng zhì
忘失法、恒住舍性，精勤修学一切智、道相智、
yī qiè xiàng zhì jīng qín xiū xué fēn bié yù liú yī lái bù huán
一切相智，精勤修学分别预流、一来、不还、
ā luó hàn guǒ dú jué pú tí zhū shàn qiǎo zhì jīng qín xiū xué yī qiè pú
阿罗汉果、独觉菩提诸善巧智，精勤修学一切菩
sà mó hē sà xíng jīng qín xiū xué zhū fó wú shàng zhèng děng pú tí yì
萨摩诃萨行，精勤修学诸佛无上正等菩提，亦
quàn yǒu qíng xiū zhū shàn fǎ rú shì děng shì shèn wéi xī yǒu
劝有情修诸善法，如是等事甚为希有。”

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn hé yuán rú lái
尔时，舍利子白佛言：“世尊！何缘如来、
yīng zhèng děng jué xǔ zhū pú sà mó hē sà zhòng shě shèng dìng dì
应、正等觉，许诸菩萨摩诃萨众，舍胜定地
jì jìng ān lè huánshòu xià liè yù jiè zhī shēn
寂静安乐，还受下劣欲界之身？”

ěr shí shì zūn gào shè lì zǐ zhū fó fǎ ěr bù xǔ pú sà
尔时，世尊告舍利子：“诸佛法尔，不许菩萨
mó hē sà zhòng shēng cháng shòu tiān hé yǐ gù shè lì zǐ wù wèi
摩诃萨众生长寿天。何以故？舍利子，勿谓

pú sà mó hē sà zhòngshēngchángshòutiān yuǎn lí suǒ xiū bù shī jìng
6 菩萨摩诃萨众生长寿天，远离所修布施、净
jiè ān rěn jīng jìn jìng lù bō rě bō luó mì duō jí yú wú biān
戒、安忍、精进、静虑、般若波罗蜜多及余无边
pú tí fēn fǎ yóu sī chízhèngsuǒ qiú wú shàngzhèngděng pú tí shì
菩提分法，由斯迟证所求无上正等菩提。是
gù rú lái yīng zhèngděngjué xǔ zhū pú sà mó hē sà zhòng shě
故如来、应、正等觉，许诸菩萨摩诃萨众，舍
shèngdìng dì jì jìng ān lè huánshòu xià liè yù jiè zhī shēn bù xǔ pú
胜定地寂静安乐，还受下劣欲界之身，不许菩
sà mó hē sà zhòngshēngchángshòutiān shī běnsuǒyuàn
萨摩诃萨众生长寿天失本所愿。”

shí shè lì zǐ biàn bó fó yán zhū pú sà mó hē sà shèn wéi
时，舍利子便白佛言：“诸菩萨摩诃萨甚为
xī yǒu néng wéi nán shì wèi shě shèng dìng jì jìng ān lè huán shòu
希有、能为难事，谓舍胜定寂静安乐，还受⁷
xià liè zá huì dì shēn pì rú yǒu rén wèi lí yù rǎn yù jiàn nǚ bǎo zài
下劣杂秽地身。譬如有人未离欲染，遇见女宝在
kōng lín zhōng xíng mào duān yán shèn kě ài yào suī jù guān jiàn zhǒng
空林中，形貌端严甚可爱乐，虽具观见种
zhǒng shēn zhī ér néng zhì xīn bù xíng fàng yì hòu yú yú chù yù jiàn nǚ
种身支，而能制心不行放逸；后于余处遇见女
rén xíng mào cū chǒu bǐ huì xià jiàn fǎn shēng tān ài suì xíng fàng yì
人，形貌粗丑鄙秽下贱，返生贪爱遂行放逸。
rú shì pú sà mó hē sà zhòng suī shuò ān zhù wēi miào jì jìng sì zhǒng
如是菩萨摩诃萨众，虽数安住微妙寂静四种
jìng lù jí sì wú sè ér néng qì shě huán shòu yù jiè zhǒng zhǒng zá
静虑及四无色，而能弃舍，还受欲界种种杂
huì xià liè zhī shēn gù shèn xī yǒu néng wéi nán shì
秽下劣之身，故甚希有、能为难事。”

ěr shí fó gào shè lì zǐ yán rú shì pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告舍利子言：“如是菩萨摩诃萨众
qì shě shèng dì shòu yù jiè shēn dāng zhī shì wéi fāng biàn shàn qiǎo hé
弃舍胜地受欲界身，当知是为方便善巧。何
yǐ gù shè lì zǐ shì zhū pú sà mó hē sà zhòng qín qiú wú shàng
以故？舍利子，是诸菩萨摩诃萨众，勤求无上

⁶ 大正藏：诸；永乐北藏及龙藏：谓

⁷ 大正藏：取；永乐北藏及龙藏：受

zhèngděng pú tí shěshèng dì shēnhuánshēng yù jiè qǐ shèngzuò yì
正等菩提，舍胜地身还生欲界，起胜作意
fāngbiànsànqiǎo
方便善巧。

sūi guān sè yùn cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān
“虽观色蕴常无常性都不可得，及观
shòu xiǎng xíng shí yùn cháng wú cháng xìng yì bù kě dé ér bú
受、想、行、识蕴常无常性亦不可得，而不
qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn lè wú lè xìng dōu bù kě dé jí
弃舍一切智智。虽观色蕴乐无乐性都不可得，及
guān shòu xiǎng xíng shí yùn lè wú lè xìng yì bù kě dé ér bú
观受、想、行、识蕴乐无乐性亦不可得，而不
qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn wǒ wú wǒ xìng dōu bù kě dé jí
弃舍一切智智。虽观色蕴我无我性都不可得，及
guān shòu xiǎng xíng shí yùn wǒ wú wǒ xìng yì bù kě dé ér bú
观受、想、行、识蕴我无我性亦不可得，而不
qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn jìng bú jìng xìng dōu bù kě dé jí
弃舍一切智智。虽观色蕴净不净性都不可得，及
guān shòu xiǎng xíng shí yùn jìng bú jìng xìng yì bù kě dé ér bú
观受、想、行、识蕴净不净性亦不可得，而不
qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn kōng bù kōng xìng dōu bù kě dé
弃舍一切智智。虽观色蕴空不空性都不可得，
jí guān shòu xiǎng xíng shí yùn kōng bù kōng xìng yì bù kě dé ér
及观受、想、行、识蕴空不空性亦不可得，而
bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn xiàng wú xiàng xìng dōu bù kě
不弃舍一切智智。虽观色蕴相无相性都不可
dé jí guān shòu xiǎng xíng shí yùn xiàng wú xiàng xìng yì bù kě
得，及观受、想、行、识蕴相无相性亦不可
dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn yuàn wú yuàn xìng dōu
得，而不弃舍一切智智。虽观色蕴愿无愿性都
bù kě dé jí guān shòu xiǎng xíng shí yùn yuàn wú yuàn xìng yì bù
不可得，及观受、想、行、识蕴愿无愿性亦不
kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè yùn yuǎn lí bù yuǎn
可得，而不弃舍一切智智。虽观色蕴远离不远
lí xìng dōu bù kě dé jí guān shòu xiǎng xíng shí yùn yuǎn lí bù
离性都不可得，及观受、想、行、识蕴远离不
yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè
远离性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观色

yùn jì jìng bú jì jìng xìng dōu bù kě dé jí guān shòu xiǎng xíng
蕴寂静不寂静性都不可得，及观受、想、行、
shí yùn jì jìng bú jì jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
识蕴寂静不寂静性亦不可得，而不弃舍一切智智。

sūi guān yǎn chù cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān
“虽观眼处常无常性都不可得，及观

ěr bí shé shēn yì chù cháng wú cháng xìng yì bù kě dé
耳、鼻、舌、身、意处常无常性亦不可得，

ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān yǎn chù lè wú lè xìng dōu bù kě
而不弃舍一切智智。虽观眼处乐无乐性都不可

dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù lè wú lè xìng yì bù kě
得，及观耳、鼻、舌、身、意处乐无乐性亦不可

dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān yǎn chù wǒ wú wǒ xìng dōu bù
得，而不弃舍一切智智。虽观眼处我无我性都不

kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù wǒ wú wǒ xìng yì bù
可得，及观耳、鼻、舌、身、意处我无我性亦不

kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān yǎn chù jìng bú jìng xìng dōu
可得，而不弃舍一切智智。虽观眼处净不净性都

bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù jìng bú jìng xìng yì
不可得，及观耳、鼻、舌、身、意处净不净性亦

bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān yǎn chù kōng bù kōng
不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼处空不空

xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù kōng bù
性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意处空不

kōng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān yǎn chù
空性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼处

xiàng wú xiàng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì
相无相性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意

chù xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi
处相无相性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽

guān yǎn chù yuàn wú yuàn xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé
观眼处愿无愿性都不可得，及观耳、鼻、舌、

shēn yì chù yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì
身、意处愿无愿性亦不可得，而不弃舍一切智

zhì sūi guān yǎn chù yuǎn lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé jí guān ěr
智。虽观眼处远离不远离性都不可得，及观耳、

bí shé shēn yì chù yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér
鼻、舌、身、意处远离不远离性亦不可得，而

bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎnchù jì jìng bú jì jìng xìng dōu bù
不 弃 舍 一 切 智 智。 虽 观 眼 处 寂 静 不 寂 静 性 都 不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù jì jìng bú jì jìng xìng
可 得， 及 观 耳、 鼻、 舌、 身、 意 处 寂 静 不 寂 静 性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
亦 不 可 得， 而 不 弃 舍 一 切 智 智。

suī guān sè chù cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān
“ 虽 观 色 处 常 无 常 性 都 不 可 得， 及 观

shēng xiāng wèi chù fǎ chù cháng wú cháng xìng yì bù kě dé
声、 香、 味、 触、 法 处 常 无 常 性 亦 不 可 得，
ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān sè chù lè wú lè xìng dōu bù kě
而 不 弃 舍 一 切 智 智。 虽 观 色 处 乐 无 乐 性 都 不 可
dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ chù lè wú lè xìng yì bù
得， 及 观 声、 香、 味、 触、 法 处 乐 无 乐 性 亦 不
kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān sè chù wǒ wú wǒ xìng dōu
可 得， 而 不 弃 舍 一 切 智 智。 虽 观 色 处 我 无 我 性 都
bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ chù wǒ wú wǒ xìng
不 可 得， 及 观 声、 香、 味、 触、 法 处 我 无 我 性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān sè chù jìng bú jìng
亦 不 可 得， 而 不 弃 舍 一 切 智 智。 虽 观 色 处 净 不 净
xìng dōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ chù jìng bú
性 都 不 可 得， 及 观 声、 香、 味、 触、 法 处 净 不
jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān sè chù
净 性 亦 不 可 得， 而 不 弃 舍 一 切 智 智。 虽 观 色 处
kōng bù kōng xìng dōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù
空 不 空 性 都 不 可 得， 及 观 声、 香、 味、 触、
fǎ chù kōng bù kōng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī
法 处 空 不 空 性 亦 不 可 得， 而 不 弃 舍 一 切 智 智。 虽
guān sè chù xiàng wú xiàng xìng dōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi
观 色 处 相 无 相 性 都 不 可 得， 及 观 声、 香、 味、
chù fǎ chù xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì
触、 法 处 相 无 相 性 亦 不 可 得， 而 不 弃 舍 一 切 智
zhì suī guān sè chù yuàn wú yuàn xìng dōu bù kě dé jí guān shēng
智。 虽 观 色 处 愿 无 愿 性 都 不 可 得， 及 观 声、
xiāng wèi chù fǎ chù yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì
香、 味、 触、 法 处 愿 无 愿 性 亦 不 可 得， 而 不 弃
shě yī qiè zhì zhì suī guān sè chù yuǎn lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé
舍 一 切 智 智。 虽 观 色 处 远 离 不 远 离 性 都 不 可 得，

jí guānshēng xiāng wèi chù fǎ chùyuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì
及观声、香、味、触、法处远离不远离性亦
bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān sè chù jì jìng bú jì
不可得，而不弃舍一切智智。虽观色处寂静不寂
jìng xìng dōu bù kě dé jí guānshēng xiāng wèi chù fǎ chù jì
静性都不可得，及观声、香、味、触、法处寂
jìng bú jì jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
静不寂静性亦不可得，而不弃舍一切智智。

suī guānyǎn jiè cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr
“虽观眼界常无常性都不可得，及观耳、

bí shé shēn yì jiè cháng wú cháng xìng yì bù kě dé ér bú qì
鼻、舌、身、眼界常无常性亦不可得，而不弃

shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn jiè lè wú lè xìng dōu bù kě dé jí
舍一切智智。虽观眼界乐无乐性都不可得，及

guān ěr bí shé shēn yì jiè lè wú lè xìng yì bù kě dé ér
观耳、鼻、舌、身、眼界乐无乐性亦不可得，而

bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn jiè wǒ wú wǒ xìng dōu bù kě dé
不弃舍一切智智。虽观眼界我无我性都不可得，

jí guān ěr bí shé shēn yì jiè wǒ wú wǒ xìng yì bù kě dé
及观耳、鼻、舌、身、眼界我无我性亦不可得，

ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn jiè jìng bú jìng xìng dōu bù kě
而不弃舍一切智智。虽观眼界净不净性都不可

de jí guān ěr bí shé shēn yì jiè jìng bú jìng xìng yì bù kě
得，及观耳、鼻、舌、身、眼界净不净性亦不可

de ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn jiè kōng bù kōng xìng dōu
得，而不弃舍一切智智。虽观眼界空不空性都

bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì jiè kōng bù kōng xìng
不可得，及观耳、鼻、舌、身、眼界空不空性

yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn jiè xiàng wú
亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼界相无

xiàng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì jiè xiàng
相性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、眼界相

wú xiàng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn
无相性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼

jiè yuàn wú yuàn xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn
界愿无愿性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、

yì jiè yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
意界愿无愿性亦不可得，而不弃舍一切智智。

sūi guānyǎn jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìngdōu bù kě dé jí guān ěr bí
虽观眼界远离不远离性都不可得，及观耳、鼻、
shé shēn yì jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér bú qì
舌、身、眼界远离不远离性亦不可得，而不弃
shě yī qiè zhì zhì sūi guānyǎn jiè jì jìng bú jì jìng xìngdōu bù kě dé
舍一切智智。虽观眼界寂静不寂静性都不可得，
jí guān ěr bí shé shēn yì jiè jì jìng bú jì jìng xìng yì bù kě
及观耳、鼻、舌、身、眼界寂静不寂静性亦不可
dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
得，而不弃舍一切智智。

sūi guān sè jiè cháng wú cháng xìngdōu bù kě dé jí guān
“虽观色界常无常性都不可得，及观
shēng xiāng wèi chù fǎ jiè cháng wú cháng xìng yì bù kě dé
声、香、味、触、法界常无常性亦不可得，
ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè jiè lè wú lè xìngdōu bù kě
而不弃舍一切智智。虽观色界乐无乐性都不可
dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè lè wú lè xìng yì bù
得，及观声、香、味、触、法界乐无乐性亦不
kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè jiè wǒ wú wǒ xìngdōu
可得，而不弃舍一切智智。虽观色界我无我性都
bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè wǒ wú wǒ xìng
不可得，及观声、香、味、触、法界我无我性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè jiè jìng bú jìng
亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观色界净不净
xìngdōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè jìng bú
性都不可得，及观声、香、味、触、法界净不
jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān sè jiè kōng
净性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观色界空
bù kōng xìngdōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè
不空性都不可得，及观声、香、味、触、法界
kōng bù kōng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì sūi guān
空不空性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观
sè jiè xiàng wú xiàng xìngdōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi
色界相无相性都不可得，及观声、香、味、
chù fǎ jiè xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì
触、法界相无相性亦不可得，而不弃舍一切智
zhì sūi guān sè jiè yuàn wú yuàn xìngdōu bù kě dé jí guān shēng
智。虽观色界愿无愿性都不可得，及观声、

xiāng wèi chù fǎ jiè yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì
香、味、触、法界愿无愿性亦不可得，而不弃
shě yī qiè zhì zhì suī guān sè jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé
舍一切智智。虽观色界远离不远离性都不可得，
jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì
及观声、香、味、触、法界远离不远离性亦
bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān sè jiè jì jìng bú jì
不可得，而不弃舍一切智智。虽观色界寂静不寂
jìng xìng dōu bù kě dé jí guān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè jì
静性都不可得，及观声、香、味、触、法界寂
jìng bú jì jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
静不寂静性亦不可得，而不弃舍一切智智。

suī guān yǎn shí jiè cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān
“虽观眼识界常无常性都不可得，及观

ěr bí shé shēn yì shí jiè cháng wú cháng xìng yì bù kě dé
耳、鼻、舌、身、意识界常无常性亦不可得，
ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yǎn shí jiè lè wú lè xìng dōu bù
而不弃舍一切智智。虽观眼识界乐无乐性都不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì shí jiè lè wú lè xìng yì
可得，及观耳、鼻、舌、身、意识界乐无乐性亦
bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yǎn shí jiè wǒ wú wǒ
不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼识界我无我
xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì shí jiè wǒ
性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意识界我
wú wǒ xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yǎn shí
无我性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼识
jiè jìng bú jìng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn
界净不净性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、
yì shí jiè jìng bú jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
意识界净不净性亦不可得，而不弃舍一切智智。

suī guān yǎn shí jiè kōng bù kōng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí
虽观眼识界空不空性都不可得，及观耳、鼻、
shé shēn yì shí jiè kōng bù kōng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě
舌、身、意识界空不空性亦不可得，而不弃舍
yī qiè zhì zhì suī guān yǎn shí jiè xiàng wú xiàng xìng dōu bù kě dé jí
一切智智。虽观眼识界相无相性都不可得，及
guān ěr bí shé shēn yì shí jiè xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé
观耳、鼻、舌、身、意识界相无相性亦不可得，

ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn shí jiè yuàn wú yuàn xìng dōu bù
而不弃舍一切智智。虽观眼识界愿无愿性都不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì shí jiè yuàn wú yuàn xìng
可得，及观耳、鼻、舌、身、意识界愿无愿性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn shí jiè yuǎn
亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼识界远
lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn
离不远离性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、
yì shí jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè
意识界远离不远离性亦不可得，而不弃舍一切
zhì zhì suī guānyǎn shí jiè jì jìng bú jì jìng xìng dōu bù kě dé jí
智智。虽观眼识界寂静不寂静性都不可得，及
guān ěr bí shé shēn yì shí jiè jì jìng bú jì jìng xìng yì bù kě
观耳、鼻、舌、身、意识界寂静不寂静性亦不可
dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
得，而不弃舍一切智智。

suī guānyǎn chù cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān
“虽观眼触常无常性都不可得，及观
ěr bí shé shēn yì chù cháng wú cháng xìng yì bù kě dé
耳、鼻、舌、身、意触常无常性亦不可得，
ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn chù lè wú lè xìng dōu bù kě
而不弃舍一切智智。虽观眼触乐无乐性都不可
dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù lè wú lè xìng yì bù kě
得，及观耳、鼻、舌、身、意触乐无乐性亦不可
dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn chù wǒ wú wǒ xìng dōu bù
得，而不弃舍一切智智。虽观眼触我无我性都不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù wǒ wú wǒ xìng yì bù
可得，及观耳、鼻、舌、身、意触我无我性亦不
kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn chù jìng bú jìng xìng dōu
可得，而不弃舍一切智智。虽观眼触净不净性都
bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù jìng bú jìng xìng yì
不可得，及观耳、鼻、舌、身、意触净不净性亦
bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn chù kōng bù kōng
不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼触空不空
xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù kōng bù
性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意触空不
kōng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎn chù
空性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观眼触

xiàng wú xiàng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì
相无相性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意
chù xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī
触相无相性亦不可得，而不舍弃一切智智。虽
guān yǎn chù yuàn wú yuàn xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé
观眼触愿无愿性都不可得，及观耳、鼻、舌、
shēn yì chù yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì
身、意触愿无愿性亦不可得，而不舍弃一切智
zhì suī guān yǎn chù yuǎn lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé jí guān ěr
智。虽观眼触远离不远离性都不可得，及观耳、
bí shé shēn yì chù yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér
鼻、舌、身、意触远离不远离性亦不可得，而
bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yǎn chù jì jìng bú jì jìng xìng dōu bù
不舍弃一切智智。虽观眼触寂静不寂静性都不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù jì jìng bú jì jìng xìng
可得，及观耳、鼻、舌、身、意触寂静不寂静性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
亦不可得，而不舍弃一切智智。

suī guān yǎn chù wéi yuán suǒ shēng zhū shòu cháng wú cháng xìng
“虽观眼触为缘所生诸受常无常性

dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù wéi yuán suǒ
都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意触为缘所
shēng zhū shòu cháng wú cháng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè
生诸受常无常性亦不可得，而不舍弃一切
zhì zhì suī guān yǎn chù wéi yuán suǒ shēng zhū shòu lè wú lè xìng dōu bù
智智。虽观眼触为缘所生诸受乐无乐性都不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù wéi yuán suǒ shēng zhū
可得，及观耳、鼻、舌、身、意触为缘所生诸
shòu lè wú lè xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān
受乐无乐性亦不可得，而不舍弃一切智智。虽观
yǎn chù wéi yuán suǒ shēng zhū shòu wǒ wú wǒ xìng dōu bù kě dé jí guān
眼触为缘所生诸受我无我性都不可得，及观
ěr bí shé shēn yì chù wéi yuán suǒ shēng zhū shòu wǒ wú wǒ xìng
耳、鼻、舌、身、意触为缘所生诸受我无我性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yǎn chù wéi yuán
亦不可得，而不舍弃一切智智。虽观眼触为缘
suǒ shēng zhū shòu jìng bú jìng xìng dōu bù kě dé jí guān ěr bí shé
所生诸受净不净性都不可得，及观耳、鼻、舌、

shēn yì chùwéiyuánsuǒshēngzhūshòujìng bú jìngxìng yì bù kě dé ér
身、意触为缘所生诸受净不净性亦不可得，而
bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guānyǎnchùwéiyuánsuǒshēngzhūshòukōng
不弃舍一切智智。虽观眼触为缘所生诸受空
bù kōngxìngdōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chù
不空性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意触
wéiyuánsuǒshēngzhūshòukōng bù kōngxìng yì bù kě dé ér bú qì shě
为缘所生诸受空不空性亦不可得，而不弃舍
yī qiè zhì zhì suī guānyǎnchùwéiyuánsuǒshēngzhūshòuxiàng wú xiàng
一切智智。虽观眼触为缘所生诸受相无相
xìngdōu bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chùwéiyuán
性都不可得，及观耳、鼻、舌、身、意触为缘
suǒshēngzhūshòuxiàng wú xiàngxìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè
所生诸受相无相性亦不可得，而不弃舍一切
zhì zhì suī guānyǎnchùwéiyuánsuǒshēngzhūshòuyuàn wú yuànxìngdōu
智智。虽观眼触为缘所生诸受愿无愿性都
bù kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chùwéiyuánsuǒshēng
不可得，及观耳、鼻、舌、身、意触为缘所生
zhūshòuyuàn wú yuànxìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
诸受愿无愿性亦不可得，而不弃舍一切智智。
suī guānyǎnchùwéiyuánsuǒshēngzhūshòuyuǎn lí bù yuǎn lí xìngdōu bù
虽观眼触为缘所生诸受远离不远离性都不
kě dé jí guān ěr bí shé shēn yì chùwéiyuánsuǒshēngzhū
可得，及观耳、鼻、舌、身、意触为缘所生诸
shòuyuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
受远离不远离性亦不可得，而不弃舍一切智智。
suī guānyǎnchùwéiyuánsuǒshēngzhūshòu jì jìng bú jì jìngxìngdōu bù kě
虽观眼触为缘所生诸受寂静不寂静性都不可
dé jí guān ěr bí shé shēn yì chùwéiyuánsuǒshēngzhūshòu
得，及观耳、鼻、舌、身、意触为缘所生诸受
jì jìng bú jì jìngxìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
寂静不寂静性亦不可得，而不弃舍一切智智。

suī guān dì jiè cháng wú chángxìngdōu bù kě dé jí guānshuǐ
“虽观地界常无常性都不可得，及观水、
huǒ fēng kōng shí jiè cháng wú chángxìng yì bù kě dé ér bú
火、风、空、识界常无常性亦不可得，而不
qì shě yī qiè zhì zhì suī guān dì jiè lè wú lè xìngdōu bù kě dé jí
弃舍一切智智。虽观地界乐无乐性都不可得，及

guānshuǐ huǒ fēng kōng shí jiè lè wú lè xìng yì bù kě dé
观水、火、风、空、识界乐无乐性亦不可得，
ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān dì jiè wǒ wú wǒ xìng dōu bù kě
而不弃舍一切智智。虽观地界我无我性都不可
dé jí guānshuǐ huǒ fēng kōng shí jiè wǒ wú wǒ xìng yì bù
得，及观水、火、风、空、识界我无我性亦不
kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān dì jiè jìng bú jìng xìng dōu
可得，而不弃舍一切智智。虽观地界净不净性都
bù kě dé jí guānshuǐ huǒ fēng kōng shí jiè jìng bú jìng xìng
不可得，及观水、火、风、空、识界净不净性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān dì jiè kōng bù
亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观地界空不
kōng xìng dōu bù kě dé jí guānshuǐ huǒ fēng kōng shí jiè kōng
空性都不可得，及观水、火、风、空、识界空
bù kōng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān dì jiè
不空性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观地界
xiàng wú xiàng xìng dōu bù kě dé jí guānshuǐ huǒ fēng kōng shí
相无相性都不可得，及观水、火、风、空、识
jiè xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī
界相无相性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽
guān dì jiè yuàn wú yuàn xìng dōu bù kě dé jí guānshuǐ huǒ fēng
观地界愿无愿性都不可得，及观水、火、风、
kōng shí jiè yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì
空、识界愿无愿性亦不可得，而不弃舍一切智
zhì suī guān dì jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé jí guānshuǐ
智。虽观地界远离不远离性都不可得，及观水、
huǒ fēng kōng shí jiè yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér
火、风、空、识界远离不远离性亦不可得，而
bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān dì jiè jì jìng bú jì jìng xìng dōu bù
不弃舍一切智智。虽观地界寂静不寂静性都不
kě dé jí guānshuǐ huǒ fēng kōng shí jiè jì jìng bú jì jìng
可得，及观水、火、风、空、识界寂静不寂静
xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
性亦不可得，而不弃舍一切智智。

suī guān yīn yuán cháng wú cháng xìng dōu bù kě dé jí guān
“虽观因缘常无常性都不可得，及观

děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng yuán suǒ shēng
等无间缘、所缘缘、增上缘并从缘所生

fǎ cháng wú cháng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī
法常无常性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽
guān yīn yuán lè wú lè xìng dōu bù kě dé jí guān děng wú jiàn yuán
观因缘乐无乐性都不可得，及观等无间缘、
suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng yuán suǒ shēng fǎ lè wú lè xìng yì
所缘缘、增上缘并从缘所生法乐无乐性亦
bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yīn yuán wǒ wú wǒ
不可得，而不弃舍一切智智。虽观因缘我无我
xìng dōu bù kě dé jí guān děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng shàng
性都不可得，及观等无间缘、所缘缘、增上
yuán bìng cóng yuán suǒ shēng fǎ wǒ wú wǒ xìng yì bù kě dé ér bú qì
缘并从缘所生法我无我性亦不可得，而不弃
shě yī qiè zhì zhì suī guān yīn yuán jìng bú jìng xìng dōu bù kě dé jí
舍一切智智。虽观因缘净不净性都不可得，及
guān děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng yuán suǒ
观等无间缘、所缘缘、增上缘并从缘所
shēng fǎ jìng bú jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī
生法净不净性亦不可得，而不弃舍一切智智。虽
guān yīn yuán kōng bù kōng xìng dōu bù kě dé jí guān děng wú jiàn yuán
观因缘空不空性都不可得，及观等无间缘、
suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng yuán suǒ shēng fǎ kōng bù kōng xìng
所缘缘、增上缘并从缘所生法空不空性
yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yīn yuán xiàng wú
亦不可得，而不弃舍一切智智。虽观因缘相无
xiàng xìng dōu bù kě dé jí guān děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng
相性都不可得，及观等无间缘、所缘缘、增
shàng yuán bìng cóng yuán suǒ shēng fǎ xiàng wú xiàng xìng yì bù kě dé ér
上缘并从缘所生法相无相性亦不可得，而
bú qì shě yī qiè zhì zhì suī guān yīn yuán yuàn wú yuàn xìng dōu bù kě
不弃舍一切智智。虽观因缘愿无愿性都不可
dé jí guān děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng
得，及观等无间缘、所缘缘、增上缘并从
yuán suǒ shēng fǎ yuàn wú yuàn xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè
缘所生法愿无愿性亦不可得，而不弃舍一切
zhì zhì suī guān yīn yuán yuǎn lí bù yuǎn lí xìng dōu bù kě dé jí
智智。虽观因缘远离不远离性都不可得，及
guān děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng yuán suǒ
观等无间缘、所缘缘、增上缘并从缘所

shēng fǎ yuǎn lí bù yuǎn lí xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè
生法远离不远离性亦不可得，而不弃舍一切
zhì zhì suī guān yīn yuán jì jìng bú jì jìng xìng dōu bù kě dé jí guān
智智。虽观因缘寂静不寂静性都不可得，及观
děng wú jiàn yuán suǒ yuán yuán zēng shàng yuán bìng cóng yuán suǒ shēng
等无间缘、所缘缘、增上缘并从缘所生
fǎ jì jìng bú jì jìng xìng yì bù kě dé ér bú qì shě yī qiè zhì zhì
法寂静不寂静性亦不可得，而不弃舍一切智智。”

ěr shí mǎn cí zǐ wèn shè lì zǐ yán hé yuán rú lái yīng
尔时，满慈子问舍利子言：“何缘如来、应、
zhèng děng jué xǔ zhū pú sà mó hē sà zhòng rù sì jìng lù sì wú sè
正等觉，许诸菩萨摩诃萨众入四静虑、四无色
dìng bù xǔ pú sà mó hē sà zhòng jiǔ zhù qí zhōng xīn shēng rǎn zhuó
定，不许菩萨摩诃萨众久住其中心生染著？”

shè lì zǐ yán wù wèi pú sà mó hē sà zhòng yú sì jìng lù
舍利子言：“勿谓⁸菩萨摩诃萨众，于四静虑、
sì wú sè dìng xīn shēng rǎn zhuó shēng cháng shòu tiān shì gù rú lái
四无色定，心生染著生长寿天。是故如来、
yīng zhèng děng jué bù xǔ pú sà mó hē sà zhòng yú sì jìng lù
应、正等觉，不许菩萨摩诃萨众，于四静虑、
sì wú sè dìng xīn shēng rǎn zhuó jiǔ zhù qí zhōng hé yǐ gù mǎn
四无色定，心生染著久住其中。何以故？满
cí zǐ ruò shēng yù jiè sù néng yuán mǎn yī qiè zhì zhì shēng sè
慈子，若生欲界速能圆满一切智智，生色、
wú sè wú sī yòng gù
无色无斯用故。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó jù shòu shè lì zǐ yán zhū pú sà
时，满慈子便白具寿舍利子言：“诸菩萨
zhòng shèn wéi xī yǒu néng wéi nán shì wèi zhū pú sà zhù shèng dìng yǐ
众甚为希有、能为难事，谓诸菩萨住胜定已，
huán qì shě zhī shòu xià liè fǎ pì rú yǒu rén yù jiàn fú zàng shǒu zhí
还弃舍之受下劣法。譬如有人遇见伏藏，手执
zhēn bǎo huán qì shě zhī bǐ yú hòu shí jiàn bèi zhū děng shēn shǒu zhí qǔ
珍宝还弃舍之；彼于后时见贝珠等伸手执取
chí rù shè zhōng rú shì pú sà mó hē sà zhòng rù sì jìng lù sì wú
持入舍中。如是菩萨摩诃萨众入四静虑、四无

⁸ 大正藏：诸；永乐北藏及龙藏：谓

sè dìng jì jìng ān lè suí yì yóu zhǐ hòu qì shě zhī huánshēng yù jiè
色定，寂静安乐随意游止；后舍弃之还生欲界，
shè shòu zhǒng zhǒng xià liè shēn xīn yī zhī xiū xíng bù shī jìng jiè ān
摄受种种下劣身心，依之修行布施、净戒、安
rěn jīng jìn jìng lù bō rě bō luó mì duō jí yú wú biān pú tí fēn
忍、精进、静虑、般若波罗蜜多及余无边菩提分
fǎ fó guān cǐ yì yīng xǔ pú sà mó hē sà zhòngshēngchángshòutiān
法。佛观此义，应许菩萨摩诃萨众生长寿天，
cháng shí xiū xíng bù shī jìng jiè ān rěn jīng jìn jìng lù bō
长时修行布施、净戒、安忍、精进、静虑、般
rě bō luó mì duō jí yú wú biān pú tí fēn fǎ yóu sī jí dé yī qiè
若波罗蜜多及余无边菩提分法，由斯疾得一切
zhì zhì
智智。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán wǒ duì shì zūn zuò rú shì shuō
时，满慈子便白佛言：“我对世尊作如是说，
qǐ bù xiǎn fó shì shí yǔ zhě shì fǎ yǔ zhě néngzhèngxuānshuō fǎ suí
岂不显佛是实语者、是法语者、能正宣说法随
fǎ zhě
法者？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán rǔ jīn duì wǒ zuò rú shì shuō
尔时，佛告满慈子言：“汝今对我作如是说，
fēi xiǎn rú lái shì shí yǔ zhě shì fǎ yǔ zhě néngzhèngxuānshuō fǎ suí
非显如来是实语者、是法语者、能正宣说法随
fǎ zhě hé yǐ gù mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà shēngchángshòutiān
法者。何以故？满慈子，若诸菩萨生长寿天，
bù néng xiū xíng rú shì gōng dé bù néng jí dé yī qiè zhì zhì
不能修行如是功德，不能疾得一切智智。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà rù sì jìng lù sì wú sè
“又，满慈子，若诸菩萨入四静虑、四无色
dìng jì jìng ān lè shì zhū pú sà bú zuò shì niàn wǒ yóu cǐ dìngshēng
定寂静安乐，是诸菩萨不作是念：‘我由此定生
sè wú sè yì bù sī wéi wǒ yóu jìng lù jí wú sè dìngchāo sè
色、无色。’亦不思惟：‘我由静虑及无色定超色、
wú sè shì zhū pú sà rù sì jìng lù sì wú sè dìng jì jìng ān lè
无色。’是诸菩萨入四静虑、四无色定寂静安乐，
dàn yù yīn fā zì zài shéntōng yǔ zhū yǒu qíng zuò dà ráo yì yì yù
但欲引发自在神通，与诸有情作大饶益，亦欲

tiáo fú cū zhòngshēn xīn lìng yǒukānnéng xiū zhūgōng dé shì zhū pú sà
调伏粗重身心，令有堪能修诸功德。是诸菩萨
mó hē sà zhòng rù zhū shèng dìng jì jìng ān lè fāngbiàn shànqiǎoshòu
摩诃萨众入诸胜定寂静安乐，方便善巧受
yù jiè shēn yú zhū shèng dìng yì wú tuì shī shì gù pú sà mó hē sà
欲界身，于诸胜定亦无退失。是故菩萨摩诃萨
zhòng bù chāosān jiè yì bù rǎn zhuó fāngbiàn shànqiǎoshòu yù jiè shēn
众不超三界亦不染著，方便善巧受欲界身，
ráo yì yǒuqíng qīn jìn zhū fó jí néngzhèng dé yī qiè zhì zhì
饶益有情亲近诸佛，疾能证得一切智智。”

shí mǎn cí zǐ fù bó fó yán qǐ bù rú lái yīng zhèng
时，满慈子复白佛言：“岂不如来、应、正
děngjué yī qiè zhì zhì chāoguòsān jiè
等觉一切智智超过三界？”

fó yán rú shì rú rǔ suǒshuō rú lái suǒ dé yī qiè zhì
佛言：“如是！如汝所说。如来所得一切智
zhì chāoguòsān jiè fēi sān jiè shè yī qiè rú lái yīng zhèngděng
智超过三界，非三界摄。一切如来、应、正等
jué bù xǔ pú sà mó hē sà zhòng ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō yú sān
觉，不许菩萨摩诃萨众安住静虑波罗蜜多，于三
jiè fǎ jiū jìng chū lí
界法究竟出离。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán yī qiè rú lái yīng zhèng
时，满慈子便白佛言：“一切如来、应、正
děngjué guān hé yì gù xǔ zhū pú sà mó hē sà zhòng qiú zhèng wú
等觉观何义故，许诸菩萨摩诃萨众求证无
shàngzhèngděng pú tí ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō bù xǔ pú sà mó
上正等菩提，安住静虑波罗蜜多，不许菩萨摩
hē sà zhòng yú sān jiè fǎ jiū jìng chū lí
诃萨众于三界法究竟出离？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán ruò pú sà mó hē sà qiú zhèng
尔时，佛告满慈子言：“若菩萨摩诃萨求证
wú shàngzhèngděng pú tí ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō rú lái ruò xǔ
无上正等菩提，安住静虑波罗蜜多，如来若许
chāoguòsān jiè bǐ biàn tuì shī pú sà shì yuàn ān zhù shēngwén huò
超过三界，他便退失菩萨誓愿，安住声闻或
dú jué dì yī qiè rú lái yīng zhèngděngjué guān rú shì yì
独觉地。一切如来、应、正等觉，观如是义，

xǔ zhū pú sà mó hē sà zhòng qiú zhèng wú shàng zhèng děng pú tí ān
许诸菩萨摩诃萨众求证无上正等菩提，安
zhù jìng lǜ bō luó mì duō bù xǔ pú sà mó hē sà zhòng yú sān jiè fǎ
住静虑波罗蜜多，不许菩萨摩诃萨众于三界法
jiū jìng chū lí wù shě pú sà běn suǒ shì yuàn tuì zhù shēng wén huò dú
究竟出离；勿舍菩萨本所誓愿，退住声闻或独
jué dì
觉地。

yòu mǎn cí zǐ ruò shí pú sà mó hē sà zhòng zuò pú tí
“又，满慈子，若时菩萨摩诃萨众坐菩提
zuò zhòng xíng yuán mǎn ěr shí pú sà mó hē sà zhòng fāng nǎi jiū jìng shě
座众行圆满，尔时菩萨摩诃萨众方乃究竟舍
sān jiè fǎ yóu sī zhèng dé yī qiè zhì zhì shì gù wǒ shuō yī qiè zhì
三界法，由斯证得一切智智，是故我说一切智
zhì chāo guò sān jiè fēi sān jiè shè
智超过三界非三界摄。

yòu mǎn cí zǐ ruò pú sà mó hē sà suí suǒ shēng qǐ bù
“又，满慈子，若菩萨摩诃萨随所生起布
shī jìng jiè ān rěn jīng jìn jìng lǜ bō rě bō luó mì duō jí
施、净戒、安忍、精进、静虑、般若波罗蜜多及
yú wú biān pú tí fēn fǎ suí suǒ guān chá nèi kōng wài kōng nèi wài
余无边菩提分法，随所观察内空、外空、内外
kōng kōng kōng dà kōng shèng yì kōng yǒu wéi kōng wú wéi kōng
空、空空、大空、胜义空、有为空、无为空、
bì jìng kōng wú jì kōng sǎn kōng wú biàn yì kōng běn xìng kōng
毕竟空、无际空、散空、无变异空、本性空、
zì xiàng kōng gòng xiàng kōng yī qiè fǎ kōng bù kě dé kōng wú
自相空、共相空、一切法空、不可得空、无
xìng kōng zì xìng kōng wú xìng zì xìng kōng jí zhēn rú děng shēn shēn lǐ
性空、自性空、无性自性空及真如等甚深理
qù yī yī jiē fā wú rǎn zhuó xīn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì
趣，一一皆发无染著心，回向趣求一切智智，
shì pú sà mó hē sà yóu cǐ yīn yuán yú sān jiè fǎ jiàn shě jiàn yuǎn
是菩萨摩诃萨由此因缘，于三界法渐舍渐远，
zhǎn zhuǎn lín jìn yī qiè zhì zhì
展转邻近一切智智。”

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí èr
大般若波罗蜜多经卷第五百九十二

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí wǔ jìng lù bō luó mì duō fēn zhī èr
第十五静虑波罗蜜多分之二

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn yún hé pú sà mó
尔时，满慈子白佛言：“世尊！云何菩萨摩
hē sà zhòng ān zhù jìng lù bō luó mì duō shèshòu bō rě bō luó mì duō
诃萨众安住静虑波罗蜜多，摄受般若波罗蜜多，
yú zhū jìng lù jí jìng lù zhī bù shēng wèizhuó yì wú tuì zhuǎn yú zhū
于诸静虑及静虑支不生味著亦无退转，于诸
jìng lù jí jìng lù zhī bù qǐ wǒ xiǎng fēn bié zhí zhuó fù chí rú shì xiāng
静虑及静虑支不起我想分别执著，复持如是相
yìngshàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì
应善根，回向趣求一切智智？”

ěr shí fó gàomǎn cí zǐ yán ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告满慈子言：“若诸菩萨摩诃萨众
ān zhù jìng lù bō luó mì duō yú zhū jìng lù jí jìng lù zhī fā qǐ wú
安住静虑波罗蜜多，于诸静虑及静虑支，发起无
zhuó wú chángxiǎngděng fù chí rú shì xiāngyìngshàngēn huíxiàng qù
著无常想等，复持如是相应善根，回向趣
qiú yī qiè zhì zhì rú shì pú sà mó hē sà zhòng ān zhù jìng lù bō luó
求一切智智，如是菩萨摩诃萨众安住静虑波罗
mì duō shèshòu bō rě bō luó mì duō yú zhū jìng lù jí jìng lù zhī bù
蜜多，摄受般若波罗蜜多，于诸静虑及静虑支不
shēng wèizhuó yì wú tuì zhuǎn
生味著亦无退转。”

shí mǎn cí zǐ fù bó fó yán yún hé pú sà mó hē sà zhòng
时，满慈子复白佛言：“云何菩萨摩诃萨众
ān zhù jìng lù bō luó mì duō shèshòu jīng jìn bō luó mì duō
安住静虑波罗蜜多，摄受精进波罗蜜多？”

ěr shí fó gàomǎn cí zǐ yán ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告满慈子言：“若诸菩萨摩诃萨众

ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō chāoguò yù jiè zhū zá rǎn fǎ fāngbiàn
安住静虑波罗蜜多，超过欲界诸杂染法，方便
qù rù sì zhǒng jìng lǜ sì wú sè dìng jì jìng ān lè huán fù qì shě
趣入四种静虑、四无色定寂静安乐，还复弃舍，
shòu yù jiè shēn jīng jìn xiū xíng bù shī jìng jiè ān rěn jīng jìn
受欲界身，精进修行布施、净戒、安忍、精进、
jìng lǜ bō rě bō luó mì duō jí yú wú biān pú tí fēn fǎ rú shì pú
静虑、般若波罗蜜多及余无边菩提分法，如是菩
sà mó hē sà zhòng ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō shèshòu jīng jìn bō luó
萨摩诃萨众安住静虑波罗蜜多，摄受精进波罗
mì duō
蜜多。”

shí mǎn cí zǐ fù bó fó yán yún hé pú sà mó hē sà zhòng
时，满慈子复白佛言：“云何菩萨摩诃萨众

ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō shèshòu ān rěn bō luó mì duō
安住静虑波罗蜜多，摄受安忍波罗蜜多？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告满慈子言：“若诸菩萨摩诃萨众

xiū xué chéng jiù dà cí dà bēi yú zhū yǒu qíng yù zuò ráo yì ān
修学成就大慈、大悲，于诸有情欲作饶益，安
zhù jìng lǜ bō luó mì duō yù zhū wéi yuán xīn wú zá huì rú shì pú sà
住静虑波罗蜜多，遇诸违缘心无杂秽，如是菩萨
mó hē sà zhòng ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō shèshòu ān rěn bō luó mì
摩诃萨众安住静虑波罗蜜多，摄受安忍波罗蜜
duō
多。”

shí mǎn cí zǐ fù bó fó yán yún hé pú sà mó hē sà zhòng
时，满慈子复白佛言：“云何菩萨摩诃萨众

ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō shèshòu jìng jiè bō luó mì duō
安住静虑波罗蜜多，摄受净戒波罗蜜多？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告满慈子言：“若诸菩萨摩诃萨众

ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō yú zhū shēng wén jí dú jué dì bù shēng
安住静虑波罗蜜多，于诸声闻及独觉地不生
qǔ zhuó rú shì pú sà mó hē sà zhòng ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō
取著，如是菩萨摩诃萨众安住静虑波罗蜜多，
shèshòu jìng jiè bō luó mì duō
摄受净戒波罗蜜多。”

shí mǎn cí zǐ fù bó fó yán yún hé pú sà mó hē sà zhòng
时，满慈子复白佛言：“云何菩萨摩诃萨众

ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō shèshòu bù shī bō luó mì duō
安住静虑波罗蜜多，摄受布施波罗蜜多？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告满慈子言：“若诸菩萨摩诃萨众

ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō yú zhū yǒu qíng qǐ dà bēi niàn shì bú qì
安住静虑波罗蜜多，于诸有情起大悲念，誓不弃

shě yī qiè yǒu qíng yù lìng jiě tuō shēng sǐ kǔ gù qiú zhèng wú shàng
舍一切有情，欲令解脱生死苦故，求证无上

zhèngděng pú tí zuò shì niànyán wǒ dāng jué dìng yǐ dà fǎ shī shè
正等菩提，作是念言：‘我当决定以大法施摄

shòu yǒu qíng cháng wèi yǒu qíng xuān shuō yǒng duàn yī qiè fán nǎo zhēn jìng
受有情，常为有情宣说永断一切烦恼真净

fǎ yào。’ rú shì pú sà mó hē sà zhòng ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō
法要。’ 如是菩萨摩诃萨众安住静虑波罗蜜多，

shèshòu bù shī bō luó mì duō
摄受布施波罗蜜多。”

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn ruò pú sà mó hē
尔时，满慈子白佛言：“世尊！若菩萨摩诃

sà chéng jiù rú shì fāng biàn shàn qiǎo shì pú sà mó hē sà yīng zhī míng
萨成就如是方便善巧，是菩萨摩诃萨应知名

wéi hé děng pú sà
为何等菩萨？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán shì pú sà mó hē sà yīng zhī
尔时，佛告满慈子言：“是菩萨摩诃萨应知

míng wéi bú tuì pú sà
名为不退菩萨。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán rú shì pú sà mó hē sà zhòng
时，满慈子便白佛言：“如是菩萨摩诃萨众

shèn wéi xī yǒu néng wéi nán shì yǐ zhù rú shì zhū shèng dìng zhōng jì
甚为希有，能为难事，已住如是诸胜定中寂

jìng ān lè fù néng qì shě huán shòu yù jiè xiāng yīng liè fǎ fāng biàn
静安乐，复能弃舍，还受欲界相应劣法，方便

shàn qiǎo ráo yì yǒu qíng
善巧饶益有情。”

ěr shí shì zūn gào mǎn cí zǐ rú shì rú shì rú rǔ
尔时，世尊告满慈子：“如是！如是！如汝

suǒshuō rú shì pú sà mó hē sà zhòngshènwéi xī yǒu néngwéinán shì
所说。如是菩萨摩诃萨众甚为希有，能为难事。

yīng zhī rú shì zhū pú sà zhòngwèi dù wú liàng wú biānyǒuqíng pī dài jiān
应知如是诸菩萨众为度无量无边有情，被戴坚

láo dà yuàn jiǎ zhòu héngzuò shì niàn wǒ dāng dù tuō wú liàng wú shù
牢大愿甲冑，恒作是念：‘我当度脱无量无数

wú biānyǒuqíng lìng rù wú yú bō niè pán jiè wǒ dāng lìng fó qīng jìng
无边有情，令入无余般涅槃界。我当令佛清净

fǎ yǎncháng wú jiàn duàn lì yì ān lè yī qiè yǒuqíng suī zuò shì shì
法眼常无间断，利益安乐一切有情，虽作是事

ér wú zhí zhuó wèi wú yǒuqíng dé niè pánzhě huò dé wú shàngzhèng
而无执著，谓无有情得涅槃者，或得无上正

děng pú tí suǒ yǐ zhě hé zhū fǎ wú wǒ yì wú wǒ suǒ zhòng kǔ
等菩提。所以者何？诸法无我亦无我所。众苦

shēng shí wéiyǒu kǔ shēng wú néngshēngzhě zhòng kǔ miè shí wéi
生时，唯有苦生，无能生者；众苦灭时，唯

yǒu kǔ miè wú néngmièzhě dāng zhī yì wú néngzhèng néng dé qīng
有苦灭，无能灭者。当知亦无能证、能得清

jìng fǎ zhě yóu cǐ yīn yuán yīng zhī pú sà mó hē sà zhòngshènwéi
净法者。’由此因缘，应知菩萨摩诃萨众甚为

xī yǒu néngwéinán shì
希有，能为难事。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán rú shì shì zūn rú shì
时，满慈子便白佛言：“如是！世尊！如是！”

shàn shì dāng zhī pú sà mó hē sà zhòngshènwéi xī yǒu néngwéinán
善逝！当知菩萨摩诃萨众甚为希有，能为难

shì suǒ yǐ zhě hé suī shí wú fǎ yǒushēngyǒumiè huò bō niè pán
事。所以者何？虽实无法有生有灭、或般涅槃、

huòzhèng wú shàngzhèngděng pú tí ér zhū pú sà mó hē sà zhòngwèi
或证无上正等菩提，而诸菩萨摩诃萨众为

dù wú liàng wú biānyǒuqíng jīng jìn xiū xíngzhū pú sà xíng qiú zhèng wú
度无量无边有情，精进修行诸菩萨行，求证无

shàngzhèngděng pú tí yù wèiyǒuqíngxuānshuōyǒngduàntān chēn
上正等菩提，欲为有情宣说永断贪、瞋、

chī fǎ lìng qín xiū xué dé bō niè pán huò wèiyǒuqíngxuānshuō pú sà
痴法，令勤修学得般涅槃；或为有情宣说菩萨

mó hē sà dào lìng qín xiū xué jí zhèng wú shàngzhèngděng pú tí
摩诃萨道，令勤修学疾证无上正等菩提。”

ěr shí shì zūngàomǎn cí zǐ ruò pú sà mó hē sà xīn wú
尔时，世尊告满慈子：“若菩萨摩诃萨心无

sǎnlùn xiāng xù ān zhù yī qiè zhì zhì xiāngyìngzuò yì shì pú sà mó
散乱，相续安住一切智智相应作意，是菩萨摩

hē sà yīng zhī míngwéi ān zhù jìng lù bō luó mì duō ruò pú sà mó hē
诃萨应知名为安住静虑波罗蜜多。若菩萨摩诃

sà zhù shēngwén dì xiāngyìngzuò yì huò dú jué dì xiāngyìngzuò yì shì
萨住声闻地相应作意或独觉地相应作意，是

pú sà mó hē sà yīng zhī míngwéi xīn cháng sǎnlùn hé yǐ gù mǎn
菩萨摩诃萨应知名为心常散乱。何以故？满

cí zǐ ruò pú sà mó hē sà xiū xué èr shèng xiāngyìngzuò yì zhàng ài
慈子，若菩萨摩诃萨修学二乘相应作意，障碍

wú shàng zhèng děng pú tí lìng pú tí xīn héng sǎnlùn gù
无上正等菩提，令菩提心恒散乱故。

yòu mǎn cí zǐ zhū pú sà mó hē sà suī yuán sè shēng
“又，满慈子，诸菩萨摩诃萨虽缘色、声、

xiāng wèi chù jìng fā qǐ zhǒngzhǒng fēi lǐ zuò yì rǎoluàn pú
香、味、触境，发起种种非理作意，扰乱菩

sà bù shī děng xīn ér bú zhàng ài pú sà suǒ qiú yī qiè zhì zhì ruò
萨布施等心，而不障碍菩萨所求一切智智。若

fǎ bù néng zhàng ài pú sà yī qiè zhì zhì suī xiàn zài qián ér yú pú
法不能障碍菩萨一切智智，虽现在前，而于菩

sà mó hē sà zhòngsuǒ xiū jìng lù bō luó mì duō yīng zhī bù míng jí wéi
萨摩诃萨众所修静虑波罗蜜多，应知不名极违

nì fǎ fēi yǒng tuì shī pú sà dìng dì
逆法，非永退失菩萨定地。”

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn yī qiè rú lái、
尔时，满慈子白佛言：“世尊！一切如来、

yīng zhèngděng jué guān hé yì gù zàn zhū pú sà mó hē sà zhòngsuǒ
应、正等觉观何义故，赞诸菩萨摩诃萨众所

yǒugōng dé bú zàn shēngwén
有功德，不赞声闻？”

ěr shí shì zūngàomǎn cí zǐ wǒ jīn wèn rǔ suí rǔ yì
尔时，世尊告满慈子：“我今问汝，随汝意

dá yú yì yún hé rì lún yǔ cǐ shàn bù zhōu rén zuò guāng míng shì
答。于意云何？日轮与此瞻部洲人作光明事，

yíngnéngzuò fǒu
萤能作不？”

mǎn cí zǐ yuē fú yě shì zūn fú yě shàn shì
满慈子曰：“不也！世尊！不也！善逝！”

fó yán rú shì rú rǔ suǒshuō yī qiè pú sà mó hē sà
佛言：“如是！如汝所说。一切菩萨摩诃萨

zhòngsuǒnéngzuò shì yì fù rú shì fēi zhūshēngwén suǒnéngchéngbàn
众所能作事亦复如是，非诸声闻所能成办。”

shí mǎn cí zǐ fù bó fó yán yún hé yīng zhī wéi zhū pú sà
时，满慈子复白佛言：“云何应知唯诸菩萨

mó hē sà zhòngnéngzuò shì niàn wǒ dāng dù tuō wú liàng wú shù wú biān
摩诃萨众能作是念：我当度脱无量无数无边

yǒuqíng lìng rù wú yú bō niè pán jiè wǒ dāng lìng fó qīng jìng fǎ yǎn
有情，令入无余般涅槃界；我当令佛清净法眼

wú jiàn wú duàn lì yì ān lè yī qiè yǒuqíng yún hé yīng zhī wéi zhū
无间无断，利益安乐一切有情？云何应知唯诸

pú sà mó hē sà zhòngnéngzuò rú shì shū shèng shì yè fēi zhūshēng
菩萨摩诃萨众能作如是殊胜事业，非诸声

wén
闻？”

ěr shí shì zūngào mǎn cí zǐ rǔ jīn guān cǐ shēngwénzhòng
尔时，世尊告满慈子：“汝今观此声闻众

zhōng yǒu yī bì chúnéng rú pú sà mó hē sà zhòngzuò rú shì niàn
中，有一苾刍能如菩萨摩诃萨众作如是念、

bàn sī shì fǒu
办斯事不？”

mǎn cí zǐ yuē fú yě shì zūn fú yě shàn shì wǒ
满慈子曰：“不也！世尊！不也！善逝！我

jīn guān cǐ shēngwénzhòngzhōng wú yī bì chúnéng rú pú sà mó hē
今观此声闻众中，无一苾刍能如菩萨摩诃

sà zhòngzuò rú shì niàn yì wú néngbàn cǐ shì yè zhě
萨众作如是念，亦无能办此事业者。”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán shì gù rú lái yīng zhèng
尔时，佛告满慈子言：“是故如来、应、正

děngjué wéizàn pú sà bú zànshēngwén guān cǐ zhòngzhōngzhū ā luó
等觉唯赞菩萨不赞声闻。观此众中诸阿罗

hàn wú rú shì niàn yì bù néngchéng rú shì shì yè dāng zhī yī qiè
汉无如是念，亦不能成如是事业，当知一切

shēngwénshèngrén wú rú pú sà mó hē sà zhòngsuǒzuò shì yè shì gù
声闻乘人无如菩萨摩诃萨众所作事业。是故

wǒ shuō pì rú rì lún yǔ shàn bù zhōu zuò guāng míng shì yíng bù néng
我说：‘譬如日轮与瞻部洲作光明事，萤不能
bàn suǒ wèi rì lún fàng wú liàng guāng pǔ zhào shàn bù zhū yǒu qíng lèi
办。’所谓日轮放无量光，普照瞻部诸有情类，
yíng guāng wéi zhào zì shēn fēi yú rú shì pú sà mó hē sà zhòng tiáo fú
荧光唯照自身非余。如是菩萨摩诃萨众调伏
zì shēn fán nǎo è yè yì néng dù tuō wú liàng yǒu qíng lìng lí yī qiè
自身烦恼恶业，亦能度脱无量有情，令离一切
fán nǎo è yè rù wú yú yī bō niè pán jiè huò zhèng wú shàng zhèng
烦恼恶业，入无余依般涅槃界，或证无上正
děng pú tí shēng wén shèng rén wéi néng tiáo fú zì shēn suǒ yǒu fán nǎo
等菩提；声闻乘人唯能调伏自身所有烦恼
è yè bù néng ráo yì wú liàng yǒu qíng gù shēng wén rén fēi rú pú sà
恶业，不能饶益无量有情，故声闻人非如菩萨
suǒ yǒu shì yè jiē xī shū shèng
所有事业皆悉殊胜。

yòu mǎn cí zǐ rú shàn shè fū yú suǒ xué fǎ yǐ zuò jiā xíng
“又，满慈子，如善射夫于所学法已作加行，

shēn shǒu gōng zhàng jiē shàn tiáo xí xué zhū wǔ jì yǐ zhì jiū jìng
身手、弓仗皆善调习，学诸武技⁹已至究竟，
yǐ bǎi qiān suì shí wáng fēng lù wáng yǔ yuàn dí yù zhàn zhēng shí
已百千岁食王封禄。王与怨敌欲战争时，
xiàng mǎ děng jūn jí zhū bīng zhàng jiē xī wěi rèn lìng qí zhǐ huī¹⁰ jì
象马等军及诸兵仗，皆悉委任令其指麾¹⁰，冀
tiǎn xiōng tú wú suǒ sǔn shī rú shì pú sà mó hē sà zhòng yǐ fā wú
殄凶徒无所损失。如是菩萨摩诃萨众已发无
shàng zhèng děng jué xīn yǐ xiū pú sà mó hē sà xíng yú néng tiáo fú
上正等觉心，已修菩萨摩诃萨行，于能调伏
zhū yǒu qíng lèi tān chēn chī xíng yǐ dé shàn qiǎo shì gù rú lái
诸有情类贪、瞋、痴行已得善巧。是故如来、
yīng zhèng děng jué piān zàn pú sà mó hē sà zhòng jiào jiè jiào shòu lìng
应、正等觉偏赞菩萨摩诃萨众，教诫教授令
qín xiū xí néng zhèng yǐn fā pú tí zī liáng lìng sù yuán mǎn suǒ fā
勤修习，能正引发菩提资粮，令速圆满所发
dà yuàn jí zhèng wú shàng zhèng děng pú tí wèi zhū yǒu qíng shuō néng
大愿，疾证无上正等菩提，为诸有情说能

⁹ 大正藏：伎；永乐北藏及龙藏：技

¹⁰ 大正藏：挥；永乐北藏及龙藏：麾

yǒngduàn tān chēn chīděngqīngjìng fǎ yào shì gù pú sà mó hē sà
永断贪、瞋、痴等清净法要。是故菩萨摩诃萨
zhòng pī dài jiǎ zhòusuǒ zuò shì yè shēngwén dú jué jù bù néngwéi
众被戴甲冑所作事业，声闻、独觉俱不能为，
yóu cǐ rú lái yīng zhèng děngjué zàn lì pú sà fēi zhūshēngwén
由此如来应、正、等觉赞励菩萨、非诸声闻。”

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn rú wǒ jiě fó suǒ
尔时，满慈子白佛言：“世尊！如我解佛所

shuō yì zhě yīng zhī pú sà mó hē sà zhòngzhū yǒusuǒ zuò wú bú dìng xīn
说义者，应知菩萨摩诃萨众诸有所作无不定心，

wèi zhū pú sà mó hē sà zhòng ruò zhù bù shī bō luó mì duō dāng zhī ěr
谓诸菩萨摩诃萨众若住布施波罗蜜多，当知尔

shí xīn yì zài dìng ruò zhù jìng jiè bō luó mì duō dāng zhī ěr shí xīn yì
时心亦在定；若住净戒波罗蜜多，当知尔时心亦

zài dìng ruò zhù ān rěn bō luó mì duō dāng zhī ěr shí xīn yì zài dìng
在定；若住安忍波罗蜜多，当知尔时心亦在定；

ruò zhù jīng jìn bō luó mì duō dāng zhī ěr shí xīn yì zài dìng ruò zhù jìng
若住精进波罗蜜多，当知尔时心亦在定；若住静

lǜ bō luó mì duō dāng zhī ěr shí xīn yì zài dìng ruò zhù bō rě bō luó
虑波罗蜜多，当知尔时心亦在定；若住般若波罗

mì duō dāng zhī ěr shí xīn yì zài dìng ruò zhù zhū yú pú tí fēn fǎ
蜜多，当知尔时心亦在定；若住诸余菩提分法，

dāng zhī ěr shí xīn yì zài dìng rú fèi liú lí suí suǒ zài chù yú zì bǎo
当知尔时心亦在定。如吠琉璃随所在处，于自宝

sè zhōng bú qì shě wèi bǐ ruò zài jīn qì yín qì pō zhī jiā qì
色终不弃舍，谓彼若在金器、银器、颇胝迦器、

tóng tiě wǎ děng cháng bú qì shě fèi liú lí sè rú shì pú sà
铜、铁、瓦等，常不弃舍吠琉璃色；如是菩萨

mó hē sà zhòng ruò zhù bù shī bō luó mì duō ruò zhù jìng jiè bō luó mì
摩诃萨众若住布施波罗蜜多，若住净戒波罗蜜

duō ruò zhù ān rěn bō luó mì duō ruò zhù jīng jìn bō luó mì duō ruò
多，若住安忍波罗蜜多，若住精进波罗蜜多，若

zhù jìng lǜ bō luó mì duō ruò zhù bō rě bō luó mì duō ruò zhù zhū yú
住静虑波罗蜜多，若住般若波罗蜜多，若住诸余

pú tí fēn fǎ dāng zhī ěr shí xīn cháng zài dìng wǒ rú shì jiě fó suǒ
菩提分法，当知尔时心常在定，我如是解佛所

shuō yì
说义。”

ěr shí fó zàn mǎn cí zǐ yán shàn zāi shàn zāi rú shì
尔时，佛赞满慈子言：“善哉！善哉！如是！

rú shì yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng lí yù è
如是！又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众离欲恶
bù shàn fǎ yǒu xún yǒu sì lí shēng xǐ lè chū jìng lǜ jù zú zhù
不善法，有寻有伺，离生喜乐，初静虑具足住。

ān zhù rú shì chū jìng lǜ yǐ ruò yào shēng wén huò dú jué dì dāng zhī
安住如是初静虑已，若乐声闻或独觉地，当知
míng wéi luàn xīn pú sà dāng zhī bǐ zhù fēi dìng dì xīn
名为乱心菩萨，当知彼住非定地心。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng xún sì jì
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众寻伺寂
jìng nèi děng jìng xīn yī qù xìng wú xún wú sì dìng shēng xǐ lè
静，内等净，心一趣性，无寻无伺，定生喜乐，
dì èr jìng lǜ jù zú zhù ān zhù rú shì dì èr jìng lǜ yǐ ruò yào shēng
第二静虑具足住。安住如是第二静虑已，若乐声
wén huò dú jué dì dāng zhī míng wéi luàn xīn pú sà dāng zhī bǐ zhù fēi
闻或独觉地，当知名为乱心菩萨，当知彼住非
dìng dì xīn
定地心。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng lí xǐ zhù
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众离喜住
shě jù niàn zhèng zhī shòu shēn shòu lè wéi zhū shèng zhě néng shuō néng
舍，具念正知，受身受乐，唯诸圣者能说能
shě jù niàn yào zhù dì sān jìng lǜ jù zú zhù ān zhù rú shì dì sān
舍，具念乐住，第三静虑具足住。安住如是第三
jìng lǜ yǐ ruò yào shēng wén huò dú jué dì dāng zhī míng wéi luàn xīn pú
静虑已，若乐声闻或独觉地，当知名为乱心菩
sà dāng zhī bǐ zhù fēi dìng dì xīn
萨，当知彼住非定地心。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng duàn lè duàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众断乐断
kǔ xiān xǐ yōu mò bù kǔ bú lè shě niàn qīng jìng dì sì jìng lǜ
苦，先喜忧没，不苦不乐，舍念清净，第四静虑
jù zú zhù ān zhù rú shì dì sì jìng lǜ yǐ ruò yào shēng wén huò dú
具足住。安住如是第四静虑已，若乐声闻或独
jué dì dāng zhī míng wéi luàn xīn pú sà dāng zhī bǐ zhù fēi dìng dì
觉地，当知名为乱心菩萨，当知彼住非定地

xīn
心。”

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn qí hé yīng zhī pú
尔时，满慈子白佛言：“世尊！齐何应知菩

sà xīn dìng
萨心定？”

ěr shí fó gào mǎn cí zǐ yán ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng
尔时，佛告满慈子言：“若诸菩萨摩诃萨众

suí jiàn bǐ bǐ zhū yǒu qíng shí biàn zuò shì niàn wǒ dāng jīng qín xiū pú
随见彼彼诸有情时，便作是念：‘我当精勤修菩

sà xíng zhèng dé wú shàng zhèng děng jué shí jué dìng dāng lìng bǐ yǒu qíng
萨行，证得无上正等觉时，决定当令彼有情

lèi rù wú yú yī bō niè pán jiè huò zhèng wú shàng zhèng děng pú tí
类入无余依般涅槃界，或证无上正等菩提。’

qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng quàn yǒu qíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí sān guī bǐ zhū yǒu qíng zhù sān guī yǐ jí chí rú shì suǒ jí
类受持三归，彼诸有情住三归已，即持如是所集

shàn gēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng quàn yǒu qíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí wǔ jiè bǐ zhū yǒu qíng zhù wǔ jiè yǐ jí chí rú shì suǒ jí
类受持五戒，彼诸有情住五戒已，即持如是所集

shàn gēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng quàn yǒu qíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí bā jiè bǐ zhū yǒu qíng zhù bā jiè yǐ jí chí rú shì suǒ jí
类受持八戒，彼诸有情住八戒已，即持如是所集

shàn gēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng quàn yǒu qíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí shí jiè bǐ zhū yǒu qíng zhù shí jiè yǐ jí chí rú shì suǒ jí
类受持十戒，彼诸有情住十戒已，即持如是所集

shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngquànyǒuqíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí shí shàn yè dào bǐ zhū yǒuqíngzhù shí shàn yè dào yǐ jí
类受持十善业道，彼诸有情住十善业道已，即

chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng
持如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应

zhī pú sà xīn dìng
知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngquànyǒuqíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí jù jiè bǐ zhū yǒuqíngzhù jù jiè yǐ jí chí rú shì suǒ jí
类受持具戒，彼诸有情住具戒已，即持如是所集

shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngquànyǒuqíng
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 劝有情

lèi shòu chí pú sà jiè bǐ zhū yǒuqíngzhù pú sà jiè yǐ jí chí rú shì
类受持菩萨戒，彼诸有情住菩萨戒已，即持如是

suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà
所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨

xīn dìng
心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng bù shī bō luó mì duō bǐ
导诸善男子、善女人等修行布施波罗蜜多，彼

shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù bù shī bō luó mì duō yǐ jí chí
善男子、善女人等安住布施波罗蜜多已，即持

rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知

pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众 方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng jìng jiè bō luó mì duō bǐ
导诸善男子、善女人等修行净戒波罗蜜多，彼

shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù jìng jiè bō luó mì duō yǐ jí chí
善男子、善女人等安住净戒波罗蜜多已，即持
rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知
pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng fāng biàn quàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎo zhū shànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng ān rěn bō luó mì duō bǐ
导诸善男子、善女人等修行安忍波罗蜜多，彼
shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù ān rěn bō luó mì duō yǐ jí chí
善男子、善女人等安住安忍波罗蜜多已，即持
rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知
pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng fāng biàn quàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎo zhū shànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng jīng jìn bō luó mì duō bǐ
导诸善男子、善女人等修行精进波罗蜜多，彼
shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù jīng jìn bō luó mì duō yǐ jí chí
善男子、善女人等安住精进波罗蜜多已，即持
rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知
pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng fāng biàn quàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎo zhū shànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng jìng lǜ bō luó mì duō bǐ
导诸善男子、善女人等修行静虑波罗蜜多，彼
shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù jìng lǜ bō luó mì duō yǐ jí chí
善男子、善女人等安住静虑波罗蜜多已，即持
rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知
pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng fāng biàn quàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng bō rě bō luó mì duō bǐ
导诸善男子、善女人等修行般若波罗蜜多，彼
shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān zhù bō rě bō luó mì duō yǐ jí chí
善男子、善女人等安住般若波罗蜜多已，即持
rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知
pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng sì jìng lù sì wú liàng
导诸善男子、善女人等修行四静虑、四无量、
sì wú sè dìng bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān zhù cǐ yǐ jí
四无色定，彼善男子、善女人等安住此已，即
chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng
持如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应
zhī pú sà xīn dìng
知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng sì niànzhù sì zhèngduàn
导诸善男子、善女人等修行四念住、四正断、
sì shén zú wǔ gēn wǔ lì qī děngjué zhī bā shèngdào zhī
四神足、五根、五力、七等觉支、八圣道支，
bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí
彼善男子、善女人等安住此已，即持如是所集
shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng bā jiě tuō bā shèngchù
导诸善男子、善女人等修行八解脱、八胜处、
jiǔ cì dì dìng shí biànchù bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān zhù
九次第定、十遍处，彼善男子、善女人等安住
cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì
此已，即持如是所集善根，回向趣求一切智智，
qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén dēng xiū xíngkōng wú xiàng wú yuàn
导诸善男子、善女人等修行空、无相、无愿

jiě tuō mén bǐ shànán zǐ shàn nǚ rén dēng ān zhù cǐ yǐ jí chí
解脱门，彼善男子、善女人等安住此已，即持

rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知

pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén dēng xiū xíng yī qiè tuó luó ní mén sān
导诸善男子、善女人等修行一切陀罗尼门、三

mó dì mén bǐ shànán zǐ shàn nǚ rén dēng ān zhù cǐ yǐ jí chí
摩地门，彼善男子、善女人等安住此已，即持

rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī
如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知

pú sà xīn dìng
菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén dēng xiū xíng jìng guān dì zhǒng xìng¹¹ dì、
导诸善男子、善女人等修行净观地、种性¹¹地、

dì bā dì jù jiàn dì bó dì lí yù dì yǐ bàn dì dú jué
第八地、具见地、薄地、离欲地、已办地、独觉

dì pú sà dì rú lái dì bǐ shànán zǐ shàn nǚ rén dēng ān
地、菩萨地、如来地，彼善男子、善女人等安

zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì
住此已，即持如是所集善根，回向趣求一切智

zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén dēng xiū xíng jí xǐ dì lí gòu dì
导诸善男子、善女人等修行极喜地、离垢地、

¹¹ 大正藏：姓；永乐北藏及龙藏：性

fā guāng dì yàn huì dì jí nánshèng dì xiànrán dì yuǎnxíng
发光地、焰慧地、极难胜地、现前地、远行
dì bú dòng dì shàn huì dì fǎ yún dì bǐ shànnán zǐ shàn
地、不动地、善慧地、法云地，彼善男子、善
nǚ rénděng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù
女人等安住此已，即持如是所集善根，回向趣
qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝
dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng wǔ yǎn jí liù shéntōng bǐ
导诸善男子、善女人等修行五眼及六神通，彼
shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí shàn
善男子、善女人等安住此已，即持如是所集善
gēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝
dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng rú lái shí lì sì wú suǒ
导诸善男子、善女人等修行如来十力、四无所
wèi sì wú ài jiě bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān zhù cǐ yǐ
畏、四无碍解，彼善男子、善女人等安住此已，
jí chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ
即持如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此
yīng zhī pú sà xīn dìng
应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝
dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rénděng xiū xíng dà cí dà bēi dà xǐ
导诸善男子、善女人等修行大慈、大悲、大喜、
dà shě shí bā fó bú gòng fǎ bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rénděng ān
大舍、十八佛不共法，彼善男子、善女人等安
zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì
住此已，即持如是所集善根，回向趣求一切智
zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng wú wàng shī fǎ héngzhù
导诸善男子、善女人等修行无忘失法、恒住
shěxìng bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú
舍性，彼善男子、善女人等安住此已，即持如
shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú
是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩
sà xīn dìng
萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng yī qiè zhì dàoxiàng zhì
导诸善男子、善女人等修行一切智、道相智、
yī qiè xiàng zhì bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù cǐ yǐ jí
一切相智，彼善男子、善女人等安住此已，即
chí rú shì suǒ jí shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng
持如是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应
zhī pú sà xīn dìng
知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng yù liú guǒ ruò yī lái guǒ
导诸善男子、善女人等修行预流果、若一来果、
ruò bù huánguǒ ruò ā luó hàn guǒ ruò dú jué pú tí bǐ shànnán
若不还果、若阿罗汉果、若独觉菩提，彼善男
zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí shàngēn
子、善女人等安住此已，即持如是所集善根，
huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíng yī qiè pú sà mó hē sà xíng
导诸善男子、善女人等修行一切菩萨摩诃萨行，
bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí
彼善男子、善女人等安住此已，即持如是所集
shàngēn huíxiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng xiū xíngzhū fó wú shàngzhèngděng
导诸善男子、善女人等修行诸佛无上正等
pú tí bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú
菩提，彼善男子、善女人等安住此已，即持如
shì suǒ jí shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú
是所集善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩
sà xīn dìng
萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngfāngbiànquàn
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众方便劝

dǎozhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng yán jìng fó tǔ chéngshú yǒuqíng
导诸善男子、善女人等严净佛土、成熟有情，
bǐ shànnán zǐ shàn nǚ rén děng ān zhù cǐ yǐ jí chí rú shì suǒ jí
彼善男子、善女人等安住此已，即持如是所集
shàngēn huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng
善根，回向趣求一切智智，齐此应知菩萨心定。

yòu mǎn cí zǐ ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng yú tā suǒ
“又，满慈子，若诸菩萨摩诃萨众于他所

xiū bù shī děngshànshēn xīn suí xǐ huí xiàng qù qiú yī qiè zhì zhì qí
修布施等善深心随喜，回向趣求一切智智，齐
cǐ yīng zhī pú sà xīn dìng ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng yú yī qiè chù
此应知菩萨心定。若诸菩萨摩诃萨众于一切处

xīn dé dìng yǐ yīng zhī míngwéi ān zhù jìng lù bō luó mì duō hé yǐ gù
心得定已，应知名为安住静虑波罗蜜多。何以故？

mǎn cí zǐ shì zhū pú sà mó hē sà zhòng cháng bù yuǎn lí yī qiè
满慈子，是诸菩萨摩诃萨众，常不远离一切
zhì zhì shèngzuò yì gù ruò zhū pú sà mó hē sà zhòngcháng bù yuǎn lí
智智胜作意故。若诸菩萨摩诃萨众常不远离

yī qiè zhì zhì shèngzuò yì zhě yīng zhī míngwéi ān zhù jìng lù bō luó mì
一切智智胜作意者，应知名为安住静虑波罗蜜
duō rú shì pú sà mó hē sà zhòng ān zhù jìng lù bō luó mì duō yǐn
多，如是菩萨摩诃萨众安住静虑波罗蜜多，引
fā wú biānshūshènggōng dé jí zhèng wú shàngzhèngděng pú tí
发无边殊胜功德，疾证无上正等菩提。

yīng zhī rú lái yīng zhèngděngjué ān zhù bú dòng dì sì jìng
“应知如来、应、正等觉安住不动第四静

lù shě zhūshòuxíng xiàn rù wú yú bō nièpán jiè shì gù jìng lù bō
虑，舍诸寿行，现入无余般涅槃界。是故静虑波

luó mì duō yú zhū pú sà mó hē sà zhòngsuǒ qiú wú shàngzhèngděng pú
罗蜜多，于诸菩萨摩诃萨众所求无上正等菩

tí yǒu dà ēn dé shì gù pú sà mó hē sà zhòngsuǒ zhù jìng lǜ bō luó
提有大恩德。是故菩萨摩诃萨众所住静虑波罗

mì duō chú rú lái dìng yú zhū yú dìngwéi zuì wéishèng wéi zūn wéi
蜜多，除如来定，于诸余定为最为胜、为尊为

gāo wéimiào wéi wēimiào wéishàngwéi wú shàng hé yǐ gù mǎn
高、为妙为微妙、为上为无上。何以故？满

cí zǐ pú sà jìng lǜ bō luó mì duō cháng bù yuǎn lí yī qiè zhì zhì
慈子，菩萨静虑波罗蜜多常不远离一切智智

xiāngyìngzuò yì èr shèng jìng lǜ jué dìngyuǎn lí yī qiè zhì zhì xiāngyìng
相应作意，二乘静虑决定远离一切智智相应

zuò yì gù yú pú sà jìng lǜ wéi liè pú sà jìng lǜ yú bǐ wéishèng
作意，故于菩萨静虑为劣，菩萨静虑于彼为胜。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán ruò zhū shēng wén zhù cǐ jìng lǜ
时，满慈子便白佛言：“若诸声闻住此静虑，

zhèng dé fǎ xìng chéng shēng wén guǒ jí zhū pú sà zhù cǐ jìng lǜ zhèng
证得法性成声闻果；即诸菩萨住此静虑，证

dé fǎ xìng lí zhū zhí zhuó dé chéng rú lái yīng zhèngděng jué yún
得法性离诸执著得成如来、应、正等觉。云

hé kě shuō shēng wén jìng lǜ jué dìngyuǎn lí yī qiè zhì zhì xiāngyìngzuò
何可说声闻静虑决定远离一切智智相应作

yì pú sà jìng lǜ cháng bù yuǎn lí yī qiè zhì zhì xiāngyìngzuò yì
意，菩萨静虑常不远离一切智智相应作意？”

ěr shí shì zūn gào mǎn cí zǐ wǒ jīn wèn rǔ suí rǔ yì
尔时，世尊告满慈子：“我今问汝，随汝意

dá yú yì yún hé zhū shēng wén rén zhù cǐ jìng lǜ zhèng dé fǎ xìng
答。于意云何？诸声闻人住此静虑，证得法性

chéng shēng wén guǒ jí zhū pú sà zhù cǐ jìng lǜ zhèng dé fǎ xìng lí
成声闻果；即诸菩萨住此静虑，证得法性离

zhū zhí zhuó dé chéng rú lái yīng zhèngděng jué bǐ shēng wén rén míng
诸执著得成如来、应、正等觉。彼声闻人名

rú lái fǒu
如来不？”

mǎn cí zǐ yuē fú yě shì zūn
满慈子曰：“不也！世尊！”

ěr shí shì zūn gào mǎn cí zǐ wú dāng wèi rǔ gèng shuō pì
尔时，世尊告满慈子：“吾当为汝更说譬

yù zhūyǒu zhì zhě yīn sī pì yù yú shēnshēn yì yì dé jiě liǎo pì
喻，诸有智者因斯譬喻，于甚深义易得解了。譬

rú fán rén zhéshēngwángzuò qí rén jí dé míngwéiwángfǒu
如凡人辄升王座，其人即得名为王不？”

mǎn cí zǐ yuē fú yě shì zūn suǒ yǐ zhě hé bǐ rén
满慈子曰：“不也！世尊！所以者何？彼人

wú fú wú wángxiàng gù
无福、无王相故。”

fó yán rú shì zhū shēngwén rén suī néng xiàn rù sì zhǒng jìng
佛言：“如是诸声闻人虽能现入四种静

lù sì wú sè dìng zhèng dé fǎ xìng chéng shēng wén guǒ ér wú rú
虑、四无色定，证得法性成声闻果，而无如

lái lì wú wèi děng shū shèng gōng dé jí zhū xiàng hǎo bù míng rú lái
来力、无畏等殊胜功德及诸相好不名如来，

yóu sī yuǎn lí yī qiè zhì zhì xiāng yìng zuò yì yóu wú fó dé shuō míng
由斯远离一切智智相应作意。由无佛德说名

shēng wén bù ěr rú hé bǐ bù míng fó
声闻。不尔如何彼不名佛？

yòu mǎn cí zǐ zhū shēng wén rén suǒ zhù jìng lù wú shèng
“又，满慈子，诸声闻人所住静虑，无胜

dé gù qí xìng xià liè yú zhū pú sà suǒ zhù jìng lù bǎi fēn bù jí yī
德故其性下劣，于诸菩萨所住静虑，百分不及一，

qiān fēn bù jí yī nǎi zhì wū bō ní shā tán fēn yì bù jí yī hé yǐ
千分不及一，乃至邬波尼杀昙分亦不及一。何以

gù mǎn cí zǐ pú sà jìng lù bō luó mì duō cháng bù yuǎn lí yī
故？满慈子，菩萨静虑波罗蜜多，常不远离一

qiè zhì zhì yán jìng fó tǔ chéng shú yǒu qíng yīn fā wú biān shū shèng
切智智，严净佛土、成熟有情，引发无边殊胜

gōng dé yóu sī pú sà suǒ zhù shèng dìng shēng wén dú jué jiē bù néng
功德；由斯菩萨所住胜定，声闻、独觉皆不能

zhī
知。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán hé děng míng wéi pú sà shèng
时，满慈子便白佛言：“何等名为菩萨胜

dìng rú shì shèng dìng fù yǒu hé míng
定？如是胜定复有何名？”

ěr shí shì zūn gào mǎn cí zǐ pú sà shèng dìng míng bù sī
尔时，世尊告满慈子：“菩萨胜定名不思

yì hé yǐ gù mǎn cí zǐ rú shì shèngdìngwēi lì nán sī sù
议。何以故？满慈子，如是胜定威力难思，速
néngzhèng dé yī qiè zhì gù rú shì shèngdìng yì míng lì lè yī qiè shì
能证得一切智故。如是胜定亦名利乐一切世
jiānzhūyǒuqíng lèi hé yǐ gù mǎn cí zǐ zhū pú sà mó hē sà wèi
间诸有情类。何以故？满慈子，诸菩萨摩诃萨为
yù lì lè wú liàngyǒuqíng fāngbiànshànqiǎo rù cǐ dìng gù rú shì
欲利乐无量有情，方便善巧入此定故。如是
shèngdìng ruò xiànzài qián néng yǐn wú biānwēimiào shèngdìng jí zhèng
胜定若现在前，能引无边微妙胜定，疾证
wú shàngzhèngděng pú tí yǔ zhūyǒuqíng zuò dà ráo yì rú shì shèng
无上正等菩提，与诸有情作大饶益；如是胜
dìng ruò xiànzài qián yǐn fā wú biānfāngbiànshànqiǎo jiào jiè jiào shòu
定若现在前，引发无边方便善巧，教诫教授
wú liàngyǒuqíng jiē lìng yǐn fā wú lòu jìng lǜ zhèngzhēn fǎ xìng duàn zhū
无量有情，皆令引发无漏静虑，证真法性断诸
fán nǎo rù wú yú yī bō niè pán jiè huòzhèng wú shàngzhèngděng pú
烦恼，入无余依般涅槃界，或证无上正等菩
tí yóu cǐ yīn yuán pú sà shèngdìng yì míng lì lè yī qiè shì jiānzhū
提。由此因缘，菩萨胜定亦名利乐一切世间诸
yǒuqíng lèi shì gù pú sà mó hē sà zhòng yù zhèng wú shàngzhèngděng
有情类，是故菩萨摩诃萨众欲证无上正等
pú tí yīng xué jìng lǜ bō luó mì duō ruò xué jìng lǜ bō luó mì duō
菩提，应学静虑波罗蜜多；若学静虑波罗蜜多，
sù néng yǐn fā yī qiè zhì zhì
速能引发一切智智。”

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn wǒ wèi shēng wén suǒ
尔时，满慈子白佛言：“世尊！我谓声闻所
dé zhū dìng shèng pú sà dìng suǒ yǐ zhě hé shēng wén jù dé jiǔ cì
得诸定胜菩萨定。所以者何？声闻具得九次
dì dìng pú sà yú zhōng wéi dé qián bā pú sà bù dé miè shòu xiǎng dìng
第定，菩萨于中唯得前八，菩萨不得灭受想定，
gù shēng wén dìng shèng zhū pú sà
故声闻定胜诸菩萨。”

ěr shí shì zūn gào mǎn cí zǐ pú sà yì dé miè shòu xiǎng dìng
尔时，世尊告满慈子：“菩萨亦得灭受想定，
wèi yú cǐ dìng yǐ dé zì zài dàn bú xiànrù suǒ yǐ zhě hé rú lái
谓于此定已得自在但不现入。所以者何？如来

bù xǔ zhū pú sà zhòngxiàn rù cǐ dìng wù yóuxiàn rù tuì duòshēngwén
不许诸菩萨众现入此定，勿由现入退堕声闻
huò dú jué dì
或独觉地。

yòu mǎn cí zǐ wú dāngwèi rǔ gèngshuō pì yù zhūyǒu
“又，满慈子，吾当为汝更说譬喻，诸有
zhì zhě yóu pì yù gù yú shēnshēn yì yì dé jiě liǎo rú zhuàn lún wáng
智者由譬喻故，于甚深义易得解了。如转轮王
suī yú biān dì zhū xiǎo guó yì jiē dé zì zài ér bú zì wǎng bǐ guó yì
虽于边地诸小国邑皆得自在，而不自往彼国邑
zhōng qǐ zhuàn lún wáng bù wǎng bǐ chù shuō yú bǐ chù bù dé zì zài ?
中。岂转轮王不往彼处，说于彼处不得自在？
rú shì pú sà mó hē sà zhòng suī bú xiàn rù mièshòuxiǎngdìng ér yú
如是菩萨摩诃萨众虽不现入灭受想定，而于
cǐ dìng yǐ dé zì zài yóu zì zài gù yì míngwéi dé
此定已得自在，由自在故亦名为得。

yòu mǎn cí zǐ fēi zhū pú sà cháng bú xiàn rù mièshòuxiǎng
“又，满慈子，非诸菩萨常不现入灭受想
dìng nǎi zhì wèi zuò miào pú tí zuò zhū fó shì zūn bù xǔ xiàn rù ruò
定，乃至未坐妙菩提座，诸佛世尊不许现入；若
shí dé zuò miào pú tí zuò zhū fó shì zūn yì xǔ xiàn rù hé yǐ gù ?
时得坐妙菩提座，诸佛世尊亦许现入。何以故？

mǎn cí zǐ wù wèi¹² pú sà yóu rù cǐ dìng biànduòshēngwénhuò dú
满慈子，勿谓¹²菩萨由入此定，便堕声闻或独
jué dì huò wèi zhū fó yǔ èr shèngděng gù fó shì zūn bù xǔ xiàn rù
觉地，或谓诸佛与二乘等故，佛世尊不许现入。

yòu mǎn cí zǐ rú chà dì lì guàndǐng dà wáng yù rù
“又，满慈子，如刹帝力灌顶大王，欲入
shì zhōng yǐn fán rén jiǔ shí yǒu zhì chénjiàn dà wáng yuē jīn cǐ
市中饮凡人酒。时，有智臣谏大王曰：‘今此
shí chù wáng bù yīng yǐn ruò xū yǐn zhě dài zhì gōngzhōng yú
时处，王不应饮。若须饮者，待至宫中。’于
yì yún hé wáng yú shì jiǔ qǐ bù néng yǐn ér bǐ zhì chén yīn qín
意云何？王于市酒岂不能饮？而彼智臣殷勤
jiànzhēng bú lìng wáng yǐn rán chà dì lì guàndǐng dà wáng fēi chù fēi shí
谏诤不令王饮，然刹帝力灌顶大王非处非时

¹² 大正藏：诸；永乐北藏及龙藏：谓

fǎ bù yīng yǐn suī bù yīng yǐn ér yú shì zhōng jiǔ děngzhū wù jiē dé
法不应饮，虽不应饮，而于市中酒等诸物皆得
zì zài suǒ yǐ zhě hé wáng yú yī qiè guó tǔ chéng yì suǒ yǒu
自在。所以者何？王于一切国土、城邑、所有
rén wù jiē zì zài gù rú shì pú sà yǒu shū shèng zhì yóu cǐ zhì gù
人物皆自在故。如是菩萨有殊胜智，由此智故
néng shuò xiàn rù miè shòu xiǎng dìng dàn fó bù xǔ gù bú xiàn rù suǒ yǐ
能数现入灭受想定，但佛不许故不现入。所以
zhě hé pú sà ruò rù miè shòu xiǎng dìng biàn fēi shí chù ruò shí pú
者何？菩萨若入灭受想定便非时、处；若时菩
sà zuò pú tí zuò yǒng hài yī qiè xū wàng xiàng xiǎng zhèng gān lù jiè
萨坐菩提座，永害一切虚妄相想证甘露界，
ěr shí fāng rù miè shòu xiǎng dìng hòu zhèng wú shàng zhèng děng pú tí
尔时方入灭受想定，后证无上正等菩提
zhuàn miào fǎ lún jù sān shí èr xiàng lì yì ān lè wú liàng yǒu qíng
转妙法轮，具三十二相利益安乐无量有情。”

ěr shí mǎn cí zǐ bó fó yán shì zūn zhū pú sà mó hē
尔时，满慈子白佛言：“世尊！诸菩萨摩诃

sà shèn wéi xī yǒu néng zuò nán zuò wèi suī yǒu lì yǐn lòu jìn zhì ér
萨甚为希有，能作难作，谓虽有力引漏尽智，而
wèi yǒu qíng bú zhèng lòu jìn suǒ yǐ zhě hé yǐ zhū pú sà yú yǒu qíng
为有情不证漏尽。所以者何？以诸菩萨于有情
suǒ cháng yè sī wéi lì yì ān lè zēng shàng yì yào héng xiàn zài qián
所，长夜思惟利益安乐，增上意乐恒现在前。”

ěr shí shì zūn gào mǎn cí zǐ rú shì rú shì rú rǔ
尔时，世尊告满慈子：“如是！如是！如汝

suǒ shuō shì zhū pú sà yú yǒu qíng suǒ cháng yè sī wéi lì yì ān lè
所说。是诸菩萨于有情所，长夜思惟利益安乐，
zēng shàng yì yào héng xiàn zài qián
增上意乐恒现在前。

yòu mǎn cí zǐ shì zhū pú sà guān cǐ yì lì suī néng
“又，满慈子，是诸菩萨观此义利，虽能

jù rù jiǔ cì dì dìng ér bú jù rù suǒ yǐ zhě hé shì zhū pú sà
具入九次第定而不具入。所以者何？是诸菩萨

fāng biàn shàn qiǎo yú yī qiè dìng suī dé zì zài ér néng bú rù
方便善巧，于一切定虽得自在而能不入。

yòu mǎn cí zǐ yī qiè pú sà ruò chū fā xīn ruò yǐ bú
“又，满慈子，一切菩萨若初发心、若已不

tuì jiē yīng ān zhù rú shì jìng lù bō luó mì duō ruò zhū pú sà cháng
退，皆应安住如是静虑波罗蜜多。若诸菩萨常
néng ān zhù rú shì jìng lù bō luó mì duō yú zhū yǒu qíng néng zuò ráo yì
能安住如是静虑波罗蜜多，于诸有情能作饶益，
sù néng yǐn fā yī qiè zhì zhì
速能引发一切智智。”

shí mǎn cí zǐ biàn bó fó yán dāng zhī pú sà mó hē sà
时，满慈子便白佛言：“当知菩萨摩诃萨
zhòng jù dà shì lì néng wéi yǒu qíng zuò ráo yì shì yì néng yǐn fā yī
众具大势力，能为有情作饶益事，亦能引发一
qiè zhì zhì jí zhèng wú shàng zhèng děng pú tí
切智智，疾证无上正等菩提。”

fó yán rú shì rú rǔ suǒ shuō
佛言：“如是！如汝所说。”

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn yún hé pú sà mó hē
尔时，舍利子白佛言：“世尊！云何菩萨摩诃
sà zhòng ān zhù jìng lù bō luó mì duō yún hé fāng biàn huán cóng dìng
萨众安住静虑波罗蜜多？云何方便还从定
qǐ
起？”

ěr shí shì zūn gào shè lì zǐ zhū pú sà mó hē sà lí yù è
尔时，世尊告舍利子：“诸菩萨摩诃萨离欲恶
bú shàn fǎ yǒu xún yǒu sì lí shēng xǐ lè rù chū jìng lù nǎi
不善法，有寻有伺，离生喜乐，入初静虑，乃
zhì fēi xiǎng fēi fēi xiǎng chù jù zú ér zhù yú sè wú sè jìng lù
至非想非非想处具足而住，于色、无色、静虑、
děng zhì shùn nì cì dì chāo yuè chuàn xí jí shàn chún shú yóu xì zì
等至，顺逆次第超越串习，极善纯熟游戏自
zài fù rù yù jiè fēi děng yǐn xīn suǒ yǐ zhě hé wù yóu dìng lì
在，复入欲界非等引心。所以者何？勿由定力
shēng sè wú sè cháng shòu tiān gù wù sè wú sè jìng lù děng
生色、无色长寿天故。勿色、无色、静虑、等
zhì yǐn qǐ bǐ dì xù shēng zhī xīn wèi hù bǐ xīn lìng bú xiàn qǐ huán
至引起彼地续生之心，为护彼心令不现起，还
rù yù jiè fēi děng yǐn xīn yóu qǐ cǐ xīn huán shēng yù jiè qīn jìn gòng
入欲界非等引心。由起此心还生欲界，亲近供
yǎng zhū fó shì zūn yǐn fā wú biān pú tí fēn fǎ shēng sè wú sè
养诸佛世尊，引发无边菩提分法；生色、无色

wú rú shì néng shàng èr jiè shēng shēn xīn dùn gù yóu sī pú sà fāng
无如是能，上二界生身心钝故。由斯菩萨方
biànshànqiǎo xiān xí shàngdìng lìng shànchúnshú hòu qǐ xià xīn huán
便善巧，先习上定令善纯熟，后起下心还
shēng yù jiè xiū jí wú liàng pú tí zī liáng zhì yuánmǎn yǐ chāoguò
生欲界，修集无量菩提资粮，至圆满已超过
sān jiè zhèng dé wú shàngzhèngděng pú tí
三界，证得无上正等菩提。

pì rú yǒu rén zuò rú shì niàn shè hé fāngbiàn dé rù wáng
“譬如有人作如是念：‘设何方便得入王
gōng yǔ wánghòu fēi qiè wéi xì lè lìng wáng bù jué shēnmìng dé
宫，与王后妃窃为戏乐，令王不觉，身命得
cún zuò shì niàn yǐ qiú zhū miào yào fú shǐ nán xíng huò yīn huò xiǎn
存？’作是念已求诸妙药，服使男形或隐或显，
dé sī yào yǐ fāngbiàn shì wáng wáng jì shí zhī biàn fú yīn yào suì
得斯药已方便事王。王既识知，便服隐药，遂
bó wángyuē wǒ jīn wú xíng qǐng wèi dà wángshǒu jìn gōng shì wáng
白王曰：‘我今无形，请为大王守禁宫室。’王
lìng jiǎn yǐ wěi rèn zhōnggōng qí rén ěr shí rù wánggōng nèi yǔ zhū fēi
令检已委任中宫。其人尔时入王宫内，与诸妃
hòu zì yì jiāotōng rěn rǎn shí jīng yī èr sānyuè kǒng wáng zhī
后恣意交通；荏苒时经一、二、三月，恐王知
jué sàng shī shēnmìng biàn fú xiǎnyào ér bó wángyán wǒ jīn nán xíng
觉丧失身命，便服显药而白王言：‘我今男形
xū rán fù xiàn qǐng cóng jīn qù bú rù zhōnggōng ér wángzàn yán
欸然复现，请从今去不入中宫。’而¹³王赞言：

cǐ zhēnshànshì zì néng jìn tuì bù wéi wǒ fǎ hòu cì jué lù wěi
‘此真善士，自能进退不违我法。’厚赐爵禄委
rèn wài shì dāng zhī shì rén fāngbiànshànqiǎo néng mǎn jǐ yuàn shēn
任外事。当知是人方便善巧，能满己愿，身
mìng dé cún fù méng bǐ wánghòu cì cái wèi rú shì pú sà fāngbiàn
命得存，复蒙彼王厚赐财位。如是菩萨方便
shànqiǎo rù sì jìng lù jí sì wú sè cì dì chāoyuè dé shànqiǎo yǐ
善巧，入四静虑及四无色，次第超越得善巧已，
fù qǐ xià xīn huánshēng yù jiè qīn jìn gòngyǎngzhū fó shì zūn yīn fā
复起下心还生欲界，亲近供养诸佛世尊，引发

¹³ 大正藏：时；永乐北藏及龙藏：而

wú biān pú tí fēn fǎ nǎi zhì wèimǎn bú zhèng shí jì hé yǐ gù
无边菩提分法，乃至未满足实际。何以故？

shè lì zǐ shì zhū pú sà fāngbiànshànqiǎo bù shě yǒuqíng yī qiè zhì
舍利子，是诸菩萨方便善巧，不舍有情一切智

gù rú shì pú sà fāngbiànshànqiǎo xiū xíng jìng lù bō luó mì duō
故，如是菩萨方便善巧，修行静虑波罗蜜多，

yú shí jì zhōng néng bú zuò zhèng yì bú xiàn rù mièshòu xiǎng dìng nǎi
于实际中能不作证，亦不现入灭受想定，乃

zhì wèimǎn pú tí zī liáng shòu yù jiè shēn xiū pú sà xíng
至未满足菩提资粮，受欲界身修菩萨行。”

ěr shí fó gào ā nán tuó yán rǔ yīng shòu chí zhū pú sà zhòng
尔时，佛告阿难陀言：“汝应受持诸菩萨众

suǒ xué jìng lù bō luó mì duō wù lìng wàng shī
所学静虑波罗蜜多，勿令忘失！”

ā nán tuó yuē wěi rán shì zūn wǒ yǐ shòu chí zhū pú sà
阿难陀曰：“唯然！世尊！我已受持诸菩萨

zhòng suǒ xué jìng lù bō luó mì duō bì wú wàng shī
众所学静虑波罗蜜多，必无忘失！”

shí bó qié fàn shuō shì jīng yǐ jù shòu shè lì zǐ jù shòu
时，薄伽梵说是经已，具寿舍利子、具寿

mǎn cí zǐ jù shòu ā nán tuó jí yú shēng wén zhū pú sà zhòng
满慈子、具寿阿难陀，及余声闻、诸菩萨众，

bìng yú yī qiè tiān lóng yào chā jiàn dá fù ā sù luò jiē lù
并余一切天、龙、药叉、健达缚、阿素洛、揭路

tú jǐn nà luò mò hū luò qié rén fēi rén děng yī qiè dà zhòng
茶、紧捺洛、莫呼洛伽、人非人等一切大众，

wén fó suǒ shuō jiē dà huān xǐ xìn shòu fèng xíng
闻佛所说皆大欢喜、信受奉行。

大般若波罗蜜多经卷第五百九十二

dà bō rě jīng dì shí liù huì bō rě bō luó mì duō fēn
大般若经第十六会般若波罗蜜多分

xù

序

táng xī míng sì shā mén xuán zé zhì
唐西明寺沙门玄则制¹⁴

xún fú lǐ shū còu yǐ sī fāng tǎn yī guī ér kuí wù hé cháng
寻夫理殊凑以司方，坦一归而揆务，何尝

bù róng xiǎng zhēn jì mǐ zhí huàn chén suī tán jiè zhī chóng yán rěn
不谕想真际、弭执幻尘。虽檀戒之崇严、忍

jìn zhī tiáo ruì zú hù chǒng yú shí huì jiǎ dào yú zhēn quán jiāng
进之调锐，卒怙宠于实慧、假道于真诠。将

kāi xiàng chù zhī mí fù yǒu lù chí zhī huì suǒ yǐ guāng dǎo wǔ zhī jì
开象触之迷，复有鹭池之会，所以光导五之迹、

shēng dì yī zhī shèng zhēn táo èr biān dòng xī wēi ér juàn dì nǐ
升第一之乘，甄陶二边，洞希微而睭¹⁵睭；拟

yì¹⁶ sì jù yǎng cén jì yǐ tāo yīn jiǎn zhū jiàn zhī méng zé yì ruǐ
议¹⁶四句，仰涔寂以韬音。剪诸见之萌，则翳蕤

xīng luò qiān jī yí zhī wǎng zé zhàng hú yún pī liǎo xìng kōng ér
星落；褰积疑之网，则障縠云披。了性空而

cháng xiū wù shēng jiǎ ér héng lì sì mó yóu zhī luàn zhé liù dù
常修、悟生假而恒利，四魔由之乱辙、六度

yīn ér huì zhēng shī yǐ zhī bù juān ér nán shě néng shě jiè yǐ zhī
因而汇征。施以之不捐，而难舍能舍；戒以之

bù jiǎn ér nán hù néng hù rěn yǐ zhī wú shòu ér kān yú bù kān
不检，而难护能护；忍以之无受，而堪于不堪；

jìn yǐ zhī wú xíng ér fā yú bù fā dìng yǐ zhī wáng jìng ér sān xiàng
进以之无行，而发于不发；定以之亡静，而三相

¹⁴ 大正藏：西明寺沙门玄则撰；永乐北藏及龙藏：唐西明寺沙门玄则制

¹⁵ 大正藏：卷；永乐北藏及龙藏：睭

¹⁶ 大正藏：议；永乐北藏及龙藏：议

bú xiàng huì yǐ zhī wángzhào ér sān lún bù lún gù tǐ zhī zé dòng
不相；慧以之亡照，而三轮不轮。故体之则动
ér yú jì miù zhī zé jì ér mí dòng fǎ bù jí lí yú fēi fǎ xíng
而逾寂，谬之则寂而弥动；法不即离于非法，行
qǐ yī yì yú wú xíng qí jué zhèng yě zhēn xīn hún ér yī guān qí
岂一异于无行。其觉证也，真心混而一观；其
chūshēng yě fǎ bǎopián ér wàn qū gù yǒu èr zhì yān sānshēnyān
出生也，法宝骈而万区。故有二智焉、三身焉、
sì biànyān wǔ yǎnyān liù tōngyān qī jué yān bā zhèngyān
四辩焉、五眼焉、六通焉、七觉焉、八正焉、
jiǔ dìngyān shí lì yān jiā shí bā bú gòng bā shí suí xiàng shí
九定焉、十力焉，加十八不共、八十随相、十
èr yuán zhì èr shí kōng xīn jiē shān yǐ xì duōchéng zhī luó
二缘智、二十空心，皆挺¹⁷以咽、多成之罗，
ruò jù yǐ yù háo zhī biǎo liú zhī jīn wěn zhī huì lè chéng bā juàn
若聚以玉毫之表，流之金吻之诲。勒成八卷，
yuán fēi zài yì zé yǐ bù mǐnmiù chǐ yì tú miǎnzhū huì zhī chāngyán
元非再译，则以不敏谬齿译徒，缅诸会之昌筵、
jiē jì wǎng ér mò fèng juànyánshūjiǎng zǎi biǎo yí yīn běn cí chuī
嗟既往而莫奉，眷言殊奖、载表遗音，本慈吹
yǐ fēnténg yīn shèng qī ér dǐngdài jiāng shǐ jiā chuánmiào bǎo rén
以纷腾、因圣期而顶戴，将使家传妙宝、人
wò líng zhū xǐ kè chén yú bā qū pèixuán zī yú wàn yè fú bì
握灵珠，洗客尘于八区、霈玄滋于万叶，福庇
chén jí dì hòuyán líng qìng qià lí zhēng fǎ jiào zēng chǎn shù
宸极，帝后延龄；庆洽黎蒸，法教增阐。庶
xiá zhōng zhī shì bǎi yí yú jīng bù zhī chén shàngmàn zhī bīn chuò
狭中之士，摆疑于惊怖之辰；上慢之宾，辍
bàng yú chōng qū zhī jì zì fēi héngshā lì fèng sù dài lěi wén
谤于充诎之际。自非恒沙历奉、宿代累闻，
hé néng qǐ piāntóu lìn wàngyán rù shǎngzhě zāi bēi fú
何能启篇投吝、忘言入赏者哉？悲夫！

¹⁷ 大正藏：挺；永乐北藏及龙藏：挺

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí sān
大般若波罗蜜多经卷第五百九十三

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī yī
第十六般若波罗蜜多分之一

rú shì wǒ wén
如是我闻：

yī shí bó qié fàn zhù wáng shè chéng zhú lín yuán zhōng bái lù chí
一时，薄伽梵住王舍城竹林园中白鹭池
cè yǔ dà bì chū zhòng qiān èr bǎi wǔ shí rén jù pú sà mó hē sà
侧，与大苾刍众千二百五十人俱。菩萨摩诃萨
wú liàng wú shù cóng zhǒng zhǒng fó tǔ jù lái jí huì jiē shì yī shēng
无量无数，从种种佛土俱来集会，皆是一生
suǒ xì pú sà ěr shí shì zūn duō bǎi qiān zhòng gōng jìng wéi rào ér wéi
所系菩萨。尔时，世尊多百千众恭敬围绕而为
shuō fǎ
说法。

shí dà zhòng zhōng yǒu pú sà mó hē sà míng shàn yǒng měng
时，大众中有菩萨摩诃萨名善勇猛，
cóng zuò ér qǐ dǐng lǐ fó zú piān fù zuǒ jiān yòu xī zhuó dì hé
从座而起顶礼佛足，偏覆左肩，右膝著地，合
zhǎng gōng jìng ér bái fó yán yù wèn rú lái yīng zhèng děng jué shǎo
掌恭敬而白佛言：“欲问如来、应、正等觉少
fēn shēn yì wéi yuàn shì zūn āi mǐn wǒ děng xǔ wèn chuí dá
分深义，惟¹⁸愿世尊哀愍我等许问垂答！”

yú shì fó gào shàn yǒng měng yán rú lái jīn zhě zì rǔ suǒ wèn
于是佛告善勇猛言：“如来今者恣汝所问，
suí wèn ér dá lìng rǔ xīn xǐ
随问而答令汝心喜。”

ěr shí shàn yǒng měng pú sà mó hē sà biàn bái fó yán shì
尔时，善勇猛菩萨摩诃萨便白佛言：“世

¹⁸ 大正藏：唯；永乐北藏及龙藏：惟

zūn chù chù wèi zhū pú sà mó hē sà zhòng xuān shuō bō rě bō luó mì duō
尊处处为诸菩萨摩诃萨众宣说般若波罗蜜多，
hé wèi bō rě bō luó mì duō yún hé pú sà mó hē sà xiū xíng bō rě
何谓般若波罗蜜多？云何菩萨摩诃萨修行般若
bō luó mì duō yún hé pú sà mó hē sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō
波罗蜜多？云何菩萨摩诃萨修行般若波罗蜜多
lìng sù yuán mǎn yún hé pú sà mó hē sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō
令速圆满？云何菩萨摩诃萨修行般若波罗蜜多，
yī qiè è mó bù néng dé biàn suǒ yǒu mó shì jiē néng jué zhī yún hé
一切恶魔不能得便，所有魔事皆能觉知？云何
pú sà mó hē sà ān zhù bō rě bō luó mì duō sù néng yuán mǎn yī qiè
菩萨摩诃萨安住般若波罗蜜多，速能圆满一切
zhì fǎ
智法？”

ěr shí shì zūn zàn shàn yǒng měng pú sà mó hē sà yán shàn
尔时，世尊赞善勇猛菩萨摩诃萨言：“善
zāi shàn zāi shàn nán zǐ rǔ jīn nǎi néng qǐng wèn rú lái yīng
哉！善哉！善男子，汝今乃能请问如来、应、
zhèng děng jué shèn shēn bō rě bō luó mì duō rǔ wèi pú sà mó hē sà
正等觉甚深般若波罗蜜多。汝为菩萨摩诃萨
zhòng dé yì lì gù yù lìng zhòng shēng dé lì yì gù yì wèi zhòng
众得义利故，欲令众生得利益故，亦为众
shēng dé ān lè gù āi mǐn shì jiān dà zhòng shēng gù lì yì ān lè zhū
生得安乐故，哀愍世间大众生故，利益安乐诸
tiān rén gù yù wèi xiàn zài wèi lái pú sà mó hē sà děng zuò zhào míng
天、人故，欲为现在未来菩萨摩诃萨等作照明
gù qǐng wèn rú lái yīng zhèng děng jué shèn shēn bō rě bō luó mì
故，请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜
duō。”

shì zūn yú shí zhī ér fù wèn shàn yǒng měng pú sà mó hē sà yán
世尊于时知而复问善勇猛菩萨摩诃萨言：
shàn nán zǐ rǔ guān hé yì qǐng wèn rú lái yīng zhèng děng
“善男子，汝观何义，请问如来、应、正等
jué shèn shēn bō rě bō luó mì duō
觉甚深般若波罗蜜多？”

shàn yǒng měng pú sà mó hē sà yán wǒ jīn āi mǐn yī qiè yǒu
善勇猛菩萨摩诃萨言：“我今哀愍一切有

qíng wèizuò lì yì ān lè shì gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng
情，为作利益安乐事故，请问如来、应、正等
jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shēnshēn bō rě bō luó
觉甚深般若波罗蜜多。何以故？甚深般若波罗
mì duō tōngshè shēngwén dú jué pú sà jí zhèngděng jué yī qiè fǎ
蜜多通摄声闻、独觉、菩萨及正等觉一切法
gù wéiyuàn shì zūn āi mǐn wǒ děng wèi jù xuānshuō rú lái jìng zhì
故。唯愿世尊哀愍我等，为具宣说如来境智！
ruò yǒu qíng lèi yú shēngwén shèng xìng jué dìng zhě wén cǐ fǎ yǐ sù
若有情类于声闻乘性决定者，闻此法已，速
néng zhèng dé zì wú lòu dì ruò yǒu qíng lèi yú dú jué shèng xìng jué dìng
能证得自无漏地；若有情类于独觉乘性决定
zhě wén cǐ fǎ yǐ sù yī zì shèng ér dé chū lí ruò yǒu qíng lèi
者，闻此法已，速依自乘而得出离；若有情类
yú wú shàng shèng xìng jué dìng zhě wén cǐ fǎ yǐ sù zhèng wú shàng
于无上乘性决定者，闻此法已，速证无上
zhèngděng pú tí ruò yǒu qíng lèi suī wèi yǐ rù zhèng xìng lí shēng ér
正等菩提；若有情类虽未已入正性离生，而
yú sān shèng xìng bú dìng zhě wén cǐ fǎ yǐ jiē fā wú shàng zhèngděng
于三乘性不定者，闻此法已，皆发无上正等
jué xīn wéi yuàn rú lái yīng zhèngděng jué wèi dá suǒ wèn shēnshēn
觉心。惟¹⁹愿如来、应、正等觉为答所问甚深
bō rě bō luó mì duō lìng zhū yǒu qíng shàn gēn shēng zhǎng
般若波罗蜜多，令诸有情善根生长！

fù cì shì zūn wǒ jīn bú wèi xià liè xìn jiě zhū yǒu qíng gù
“复次，世尊！我今不为下劣信解诸有情故，
qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō
请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；
yì fù bú wèi shǒu pín qióng xīn zhū yǒu qíng gù qǐngwèn rú lái yīng
亦复不为守贫穷心诸有情故，请问如来、应、
zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi chéng pín
正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为成贫
qióng shèng zhū yǒu qíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn
穷乘诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi xiè dài lǎn duò zhū yǒu qíng gù qǐng
般若波罗蜜多；亦复不为懈怠懒惰诸有情故，请

¹⁹ 大正藏：唯；永乐北藏及龙藏：惟

wèn rú lái yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù
问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复
bú wèi dài duò suǒ bì zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng
不为怠惰所蔽诸有情故，请问如来、应、正等
jué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi xiàn è jiàn ní zhū yǒu
觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为陷恶见泥诸有
qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó
情故，请问如来、应、正等觉甚深般若波罗
mì duō yì fù bú wèi mó juàn suǒ zhí zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái
蜜多；亦复不为魔翳所繫诸有情故，请问如来、
yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi wú cán
应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为无惭
wú kuì zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděngjué shèns hēn
无愧诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi xìng bù lián jiǎn zhū yǒu qíng gù qǐng
般若波罗蜜多；亦复不为性不廉俭诸有情故，请
wèn rú lái yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù
问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复
bú wèi wàng shī zhèng niàn zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèng
不为忘失正念诸有情故，请问如来、应、正
děngjué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi xīn cháng mí luàn
等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为心常迷乱
zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě
诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深般若
bō luó mì duō yì fù bú wèi mò yù yī ní zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú
波罗蜜多；亦复不为没欲淤泥诸有情故，请问如
lái yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi
来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为
duō xíng chǎn qū zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděngjué
多行谄曲诸有情故，请问如来、应、正等觉
shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi duō xíng kuáng huò zhū yǒu
甚深般若波罗蜜多；亦复不为多行逛惑诸有
qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó
情故，请问如来、应、正等觉甚深般若波罗
mì duō yì fù bú wèi bù zhī bào ēn zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái
蜜多；亦复不为不知报恩诸有情故，请问如来、
yīng zhèngděngjué shèns hēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi chéng
应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为成

jiù è yù zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn
就恶欲诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深

bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi lè xíng è xíngzhūyǒuqíng gù qǐng
般若波罗蜜多；亦复不为乐行恶行诸有情故，请

wèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō yì fù
问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复

bú wèi huǐ huài shī luó zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng
不为毁坏尸罗诸有情故，请问如来、应、正等

jué shènsēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi jiè bù qīngjìng zhūyǒu
觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为戒不清净诸有

qíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó
情故，请问如来、应、正等觉甚深般若波罗

mì duō yì fù bú wèi huǐ huàizhèngjiàn zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái
蜜多；亦复不为毁坏正见诸有情故，请问如来、

yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi lè xíng
应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为乐行

mó jìng zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn
魔境诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深

bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi hào zì chēng yù zhūyǒuqíng gù
般若波罗蜜多；亦复不为好自称誉诸有情故，

qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō
请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；

yì fù bú wèi hào jī huǐ tā zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèng
亦复不为好讥毁他诸有情故，请问如来、应、正

děngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi ài zhòng lì yǎng
等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为爱重利养

zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě
诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深般若

bō luó mì duō yì fù bú wèi tānzhuó yī bō zhūyǒuqíng gù qǐngwèn
波罗蜜多；亦复不为贪著衣钵诸有情故，请问

rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú
如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不

wèiqiánxíngjiǎozhà zhūyǒuqíng gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué
为潜行矫诈诸有情故，请问如来、应、正等觉

shènsēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi hào qī miù yǔ zhūyǒuqíng
甚深般若波罗蜜多；亦复不为好绮谬语诸有情

gù qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì
故，请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜

duō yì fù bú wèi zhà xiàn yì xiàng zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái
多；亦复不为诈现异相诸有情故，请问如来、
yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi jī fā
应、正等觉甚深般若波罗蜜多；亦复不为激发
20 qiú suǒ zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn
求索诸有情故，请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi yǐ lì guī lì zhū yǒu qíng gù qǐng
般若波罗蜜多；亦复不为以利规利诸有情故，请
wèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō shì zūn
问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多。世尊！
wǒ jīn bú wèi cǐ děng zhǒng zhǒng huì è zhū yǒu qíng gù qǐng wèn rú lái
我今不为此等种种秽恶诸有情故，请问如来、
yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō
应、正等觉甚深般若波罗蜜多。

fù cì shì zūn ruò zhū yǒu qíng shēn xīn xīn yào yī qiè zhì zhì
“复次，世尊！若诸有情深心欣乐一切智智、
wú zhuó zhì zì rán zhì wú děngděng zhì wú shàng zhì wǒ jīn wèi
无著智、自然智、无等等智、无上智，我今为
bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō
彼请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；
ruò zhū yǒu qíng yú zì suǒ yǒu shàng wú suǒ dé kuàng zì chēng yù wǒ
若诸有情于自所有尚无所得，况自称誉！我
jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó
今为彼请问如来、应、正等觉甚深般若波罗
mì duō ruò zhū yǒu qíng yú tā suǒ yǒu shàng wú suǒ dé kuàng jī huǐ tā
蜜多；若诸有情于他所有尚无所得，况讥毁他！
wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō
我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般若波
luó mì duō ruò zhū yǒu qíng cuī fú jiāo màn rú zhé jiǎo shòu wǒ jīn wèi
罗蜜多；若诸有情摧伏憍慢如折角兽，我今为
bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō
彼请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；
ruò zhū yǒu qíng qiú bá zhǒng zhǒng fán nǎo dú jiàn wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn
若诸有情求拔种种烦恼毒箭，我今为彼请问
rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō ruò zhū yǒu
如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；若诸有

²⁰ 大正藏：磨；永乐北藏及龙藏：发

qíng qí xīn qiān xià rú zhān tú luó zǐ wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái
情其心谦下如旃荼²¹罗子，我今为彼请问如来、
yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō ruò zhū yǒu qíng qí xīn
应、正等觉甚深般若波罗蜜多；若诸有情其心
píngděng rú sì dà xū kōng wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèng
平等如四大虚空，我今为彼请问如来、应、正
děng jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yú yī qiè
等觉甚深般若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨于一切
fǎ shàng wú suǒ dé yì wú zhí zhuó kuàng yú fēi fǎ wǒ jīn wèi bǐ qǐng
法尚无所得亦无执著，况于非法！我今为彼请
wèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō ruò pú
问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；若菩
sà mó hē sà yì lè qīng jìng wú chǎn wú kuáng qí xìng zhì zhí
萨摩诃萨意乐清净、无谄、无诳、其性质直，
wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō
我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般若波
luó mì duō ruò pú sà mó hē sà qí xīn píngděng āi mǐn lì lè yī qiè
罗蜜多；若菩萨摩诃萨其心平等，哀愍利乐一切
yǒu qíng wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn
有情，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà cháng yú shàn fǎ shì xiàn
般若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨常于善法示现、
quàn dǎo zàn lì qīng xǐ yī qiè yǒu qíng wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú
劝导、赞励、庆喜一切有情，我今为彼请问如
lái yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó
来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；若菩萨摩
hē sà néng hè dà dàn néng chéng dà shèng néng jiàn dà shì wǒ jīn
诃萨能荷大担、能乘大乘、能建大事，我今
wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō luó mì
为彼请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜
duō ruò pú sà mó hē sà yǐ cí bēi xīn yīn fā yī qiè yǒu qíng lì lè
多。若菩萨摩诃萨以慈悲心引发一切有情利乐，
wǒ jīn wèi bǐ qǐng wèn rú lái yīng zhèngděng jué shēnshēn bō rě bō
我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般若波
luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yú zhū yǒu qíng néng wéi yīn dǎo shèng
罗蜜多；若菩萨摩诃萨于诸有情能为引导、胜

²¹ 大正藏：荼；永乐北藏及龙藏：茶

dǎo biàndǎo wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shèn
导、遍导，我今为彼请问如来、应、正等觉甚
shēn bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yú yī qiè fǎ wú suǒ
深般若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨于一切法无所
yī zhù wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènshēn
依住，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yú yī qiè²² chù wú suǒ xī
般若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨于一切²²处无所希
qiú wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènshēn bō
求，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般
rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà jiě tuō yī qiè è mó juàn wǎng
若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨解脱一切恶魔网，
wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènshēn bō rě bō
我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般若波
luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yǒu dà lè yù jù dà jīng jìn cháng
罗蜜多；若菩萨摩诃萨有大乐欲，具大精进常
wú fàng yì wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènshēn
无放逸，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yù dào zhū fǎ jiū jìng bǐ
般若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨欲到诸法究竟彼
àn wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènshēn bō
岸，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般
rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yù shàn duàn miè yī qiè yí
若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨欲善断灭一切疑
wǎng wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènshēn bō
网，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深般
rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà yú zhèng fó zhì shàng wú jiāo
若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨于证佛智尚无憍
màn wú zhí wú zhuó kuàng yú yú zhì wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú
慢、无执、无著，况于余智！我今为彼请问如
lái yīng zhèngděngjué shènshēn bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó
来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多；若菩萨摩
hē sà chāoyuè yī qiè jiāomàn zhí zhuó néng zhù zhèngdào néng xíng
诃萨超越一切憍慢执著，能住正道、能行
zhèngdào néng shuō zhèngdào wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng
正道、能说正道，我今为彼请问如来、应、

²² 大正藏：诸生；永乐北藏及龙藏：一切

zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō ruò pú sà mó hē sà héng
正等觉甚深般若波罗蜜多；若菩萨摩诃萨恒
wèiráo yì yī qiè yǒuqíng néngwéi lì yì néngwéi ān lè nénglìng
为饶益一切有情，能为利益、能为安乐、能令
ān wěn wǒ jīn wèi bǐ qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn
安隐，我今为彼请问如来、应、正等觉甚深
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shì zūn wǒ wèi pǔ shī yī qiè yǒuqíng wú rǎn ān lè
“复次，世尊！我为普施一切有情无染安乐、
wú shàng ān lè wú shèng ān lè niè pán ān lè zhū fó ān lè
无上安乐、无胜安乐、涅槃安乐、诸佛安乐、
wú wéi ān lè qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě
无为安乐，请问如来、应、正等觉甚深般若
bō luó mì duō wǒ wèi yǒng duàn yī qiè yǒuqíng zhǒng zhǒng yí wǎng fán
波罗蜜多；我为永断一切有情种种疑网、烦
nǎo chán jié qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě
恼、缠结，请问如来、应、正等觉甚深般若
bō luó mì duō wǒ wèi zì duàn zhǒng zhǒng yí wǎng fán nǎo chán jié
波罗蜜多；我为自断种种疑网、烦恼、缠结，
qǐngwèn rú lái yīng zhèngděng jué shènshēn bō rě bō luó mì duō
请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多。
ruò wǒ yí wǎng fán nǎo chán jié zì yǒng duàn zhě nǎi néng rú shí
若我疑网、烦恼、缠结自永断者，乃能如实
wèi zhū yǒuqíng shuō duàn yí wǎng fán nǎo chán jié zhǒng zhǒng fǎ yào
为诸有情说断疑网、烦恼、缠结种种法要。
suǒ yǐ zhě hé yī qiè yǒuqíng jiē xīn ān lè bìng yàn wēi kǔ yī qiè
所以者何？一切有情皆欣安乐并厌危苦，一切
yǒuqíng jiē shè fāng biàn zhuī qiú ān lè wǒ dōu bú jiàn yǒu yú shǎo fēn ān
有情皆设方便追求安乐，我都不见有余少分安
lè kě qiú wéi chū bō rě bō luó mì duō wǒ dōu bú jiàn yǒu yú shǎo fēn
乐可求，唯除般若波罗蜜多；我都不见有余少分
ān lè kě qiú wéi chū pú sà mó hē sà shèng wǒ dōu bú jiàn yǒu yú
安乐可求，唯除菩萨摩诃萨乘；我都不见有余
shǎo fēn ān lè kě qiú wéi chū dà shèng
少分安乐可求，唯除大乘。

wǒ jīn guān jiàn rú shì yì lì yù shī yǒuqíng wēi miào ān lè
“我今观见如是义利，欲施有情微妙安乐，

qǐngwèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō
请问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多。

wǒ jīn guānjiàn yī qiè pú sà mó hē sà zhòng rú shì yì lì qǐngwèn
我今观见一切菩萨摩诃萨众如是义利，请问

rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō wéi yuàn
如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多，惟²³愿

shì zūn āi mǐnwèi dá
世尊哀愍为答！”

ěr shí shì zūngàoshànyǒngměng pú sà mó hē sà yán shàn
尔时，世尊告善勇猛菩萨摩诃萨言：“善

zāi shàn zāi shànnán zǐ rǔ néng āi mǐn dà shēngděngzhòng qǐng
哉！善哉！善男子，汝能哀愍大生等众，请

wèn rú lái yīng zhèngděngjué shènsēn bō rě bō luó mì duō rǔ yóu
问如来、应、正等觉甚深般若波罗蜜多，汝由

cǐ yuángōng dé wú liàng rǔ yīng dì tīng jí shàn sī wéi wú dāngwèi
此缘功德无量。汝应谛听！极善思惟，吾当为

rǔ fēn bié jiě shuō
汝分别解说。”

shànyǒngměngyán shàn zāi shì zūn wéi yuàn wèishuō
善勇猛言：“善哉！世尊！惟²⁴愿为说！

wǒ děngyào wén
我等乐闻。”

fó gàoshànyǒngměng pú sà mó hē sà rǔ xiānsuǒwèn shì
佛告善勇猛菩萨摩诃萨：“汝先所问‘世

zūn chùchù wèi zhū pú sà mó hē sà zhòng xuānshuō bō rě bō luó mì duō
尊处处为诸菩萨摩诃萨众宣说般若波罗蜜多，

hé wèi bō rě bō luó mì duō zhě rǔ děngdāng zhī shí wú shǎo
何谓般若波罗蜜多？’者，汝等当知！实无少

fǎ kě míng bō rě bō luó mì duō shènsēn bō rě bō luó mì duō chāo
法可名般若波罗蜜多，甚深般若波罗蜜多超

guò yī qiè míngyándào gù hé yǐ gù shànyǒngměng shènsēn bō
过一切名言道故。何以故？善勇猛，甚深般

rě bō luó mì duō shí bù kě shuō cǐ shì bō rě bō luó mì duō yì bù
若波罗蜜多实不可说此是般若波罗蜜多，亦不

kě shuōshǔ bǐ bō rě bō luó mì duō yì bù kě shuōyóu bǐ bō rě bō
可说属彼般若波罗蜜多，亦不可说由彼般若波

²³ 大正藏：唯；永乐北藏及龙藏：惟

²⁴ 大正藏：唯；永乐北藏及龙藏：惟

luó mì duō yì bù kě shuō cóng bǐ bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù
罗蜜多，亦不可说从彼般若波罗蜜多。何以故？

shànyǒngměng huì néng yuǎn dá zhū fǎ shí xìng gù míng bō rě bō luó
善勇猛，慧能远达诸法实性，故名般若波罗

mì duō rú lái zhì huì shàng bù kě dé kuàng dé bō rě bō luó mì duō
蜜多；如来智慧尚不可得，况得般若波罗蜜多！

shànyǒngměng bō rě zhě wèi jiě zhū fǎ jí zhī zhū fǎ gù
“善勇猛，般若者谓解诸法及知诸法，故

míng bō rě shànyǒngměng yún hé bō rě jiě zhī zhū fǎ wèi zhū fǎ
名般若。善勇猛，云何般若解知诸法？谓诸法

yì míng yán yì yì rán yī qiè fǎ bù lí míng yán ruò jiě zhū fǎ
异，名言亦异；然一切法不离名言，若解诸法、

ruò zhī zhū fǎ jù bù kě shuō rán shùn yǒu qíng suǒ zhī ér shuō gù míng
若知诸法俱不可说，然顺有情所知而说，故名

bō rě shànyǒngměng bō rě zhě wèi jiǎ shī shè yóu jiǎ shī shè shuō
般若。善勇猛，般若者谓假施設，由假施設说

wéi bō rě rán yī qiè fǎ bù kě shī shè bù kě dòng zhuǎn bù kě
为般若。然一切法不可施設、不可动转、不可

xuān shuō bù kě shì xiàn rú shì zhī zhě míng rú shí zhī shànyǒngměng
宣说、不可示现，如是知者名如实知。善勇猛，

bō rě zhě fēi zhī fēi bù zhī fēi cǐ fēi yú chù gù míng bō rě
般若者非知、非不知，非此、非余处，故名般若。

fù cì shànyǒngměng bō rě zhě wèi zhì suǒ xíng fēi zhì
“复次，善勇猛，般若者谓智所行、非智

suǒ xíng fēi fēi zhì jìng yì fēi zhì jìng yǐ zhì yuǎn lí yī qiè jìng gù
所行，非非智境亦非智境，以智远离一切境故。

ruò zhì shì jìng jí yīng fēi zhì bù cóng fēi zhì ér dé yǒu zhì yì bù
若智是境即应非智，不从非智而得有智，亦不

cóng zhì ér yǒu fēi zhì bù cóng fēi zhì ér yǒu fēi zhì yì bù cóng zhì
从智而有非智；不从非智而有非智，亦不从智

ér dé yǒu zhì bù yóu fēi zhì shuō míng wéi zhì yì bù yóu zhì shuō míng
而得有智；不由非智说名为智，亦不由智说名

fēi zhì bù yóu fēi zhì shuō míng fēi zhì yì bù yóu zhì shuō míng wéi zhì
非智；不由非智说名非智，亦不由智说名为智。

rán jí fēi zhì shuō míng wéi zhì yóu sī jí zhì shuō míng fēi zhì cǐ zhōng
然即非智说名为智，由斯即智说名非智。此中

zhì zhě bù kě shì xiàn cǐ míng wéi zhì bù kě shì xiàn cǐ zhì suǒ shǔ bù
智者不可示现此名为智，不可示现此智所属，不

kě shì xiàn cǐ zhì suǒ yóu bù kě shì xiàn cǐ zhì suǒ cóng shì gù zhì
可示现此智所由，不可示现此智所从，是故智
zhōng wú shí zhì xìng yì wú shí zhì zhù zhì xìng zhōng zhì yǔ zhì xìng jù
中无实智性，亦无实智住智性中，智与智性俱
bù kě dé fēi zhì yǔ xìng yì fù rú shì jué dìng bù yóu fēi zhì míng zhì
不可得。非智与性亦复如是，决定不由非智名智，
ruò yóu fēi zhì shuō míng zhì zhě yī qiè yú fū jiē yīng yǒu zhì ruò yǒu rú
若由非智说名智者，一切愚夫皆应有智。若有如
shí yú zhì fēi zhì jù wú suǒ dé yú zhì fēi zhì rú shí biàn zhī shì míng
实于智非智俱无所得，于智非智如实遍知，是名
wéi zhì rán zhì shí xìng fēi rú suǒ shuō suǒ yǐ zhě hé yǐ zhì shí xìng
为智。然智实性非如所说。所以者何？以智实性
lí míng yán gù zhì fēi zhì jìng fēi fēi zhì jìng yǐ zhì chāo guò yī qiè
离名言故。智非智境非非智境，以智超过一切
jìng gù bù kě shuō shì zhì fēi zhì jìng shàn yǒng měng shì míng rú shí
境故，不可说是智非智境。善勇猛，是名如实
xuān shuō zhì xiàng rú shì zhì xiàng shí bù kě shuō bù kě shì xiàn rán
宣说智相。如是智相实不可说、不可示现，然
shùn yǒu qíng suǒ zhī shuō shì qí néng zhī zhě yì bù kě shuō zhì jìng
顺有情所知说示；其能知者亦不可说，智境
shàng wú kuàng yǒu zhì zhě ruò néng rú shì rú shí liǎo zhī rú shí suí jué
尚无，况有智者！若能如是如实了知如实随觉，
shì míng bō rě
是名般若。

fù cì shàn yǒng měng ruò néng rú shì xiàn guān zuò zhèng
“复次，善勇猛，若能如是现观作证，
shì zé míng wéi chū shì bō rě rú shì suǒ shuō chū shì bō rě yì bù kě
是则名为出世般若，如是所说出世般若亦不可
shuō suǒ yǐ zhě hé shì shàng fēi yǒu kuàng yǒu chū shì suǒ chū shàng
说。所以者何？世尚非有，况有出世！所出尚
wú kuàng yǒu néng chū yóu sī chū shì bō rě yì wú suǒ yǐ zhě hé
无，况有能出！由斯出世般若亦无。所以者何？
yǐ dōu bù dé shì jí chū shì néng chū suǒ chū gù dé shuō míng chū shì
以都不得世及出世能出、所出故，得说名出世
bō rě ruò yǒu suǒ dé zé bù míng wéi chū shì bō rě cǐ bō rě xìng yì
般若，若有所得则不名为出世般若。此般若性亦
bù kě dé lí yǒu wú děng kě dé xìng gù
不可得，离有、无等可得性故。

yòu shànyǒngměng shì míng jiǎ lì fēi jiǎ lì shì shí yǒu
“又，善勇猛，世名假立，非假立世实有
kě chū rán chū zhū jiǎ gù míng chū shì yòu chū shì zhě fēi shí yú shì yǒu
可出，然出诸假故名出世，又出世者非实于世有
chū bù chū suǒ yǐ zhě hé cǐ zhōng dōu wú suǒ chū néng chū shǎo
出、不出。所以者何？此中都无所出、能出少
fǎ kě dé gù míng chū shì yòu chū shì zhě wú shì wú chū shì wú
法可得，故名出世。又出世者，无世无出世、无
chū wú bù chū gù míng chū shì ruò néng rú shì rú shí liǎo zhī shì
出无不出，故名出世。若能如是如实了知，是
zé míng wéi chū shì bō rě rú shì bō rě fēi rú suǒ shuō suǒ yǐ zhě hé
则名为出世般若。如是般若非如所说。所以者何？
chū shì bō rě chāo guò yī qiè míng yán dào gù suī míng chū shì ér wú suǒ
出世般若超过一切名言道故。虽名出世而无所
chū suī míng bō rě ér wú suǒ zhī suǒ chū suǒ zhī bù kě dé gù
出，虽名般若而无所知，所出、所知不可得故，
néng chū néng zhī yì bù kě dé rú shì rú shí zhī míng chū shì bō rě
能出、能知亦不可得，如是如实知名出世般若。
yóu cǐ bō rě wú suǒ bù chū shì gù míng wéi chū shì bō rě
由此般若无所不出，是故名为出世般若。

fù cì shànyǒngměng cǐ yì míng wéi tōng dá bō rě rú
“复次，善勇猛，此亦名为通达般若。如
shì bō rě hé suǒ tōng dá wèi cǐ bō rě wú suǒ tōng dá ruò cǐ bō
是般若何所通达？谓此般若无所通达。若此般
rě yǒu suǒ tōng dá jí shì jiǎ lì ruò shì jiǎ lì zé bù míng wéi tōng dá
若有所通达即是假立，若是假立则不名为通达
bō rě wèi yú cǐ zhōng dōu wú suǒ yǒu wú cǐ wú bǐ yì wú zhōng
般若，谓于此中都无所有，无此、无彼亦无中
jiān wú néng tōng dá wú suǒ tōng dá wú tōng dá chù wú tōng dá
间，无能通达、无所通达，无通达处、无通达
shí wú tōng dá zhě gù míng tōng dá yòu yú cǐ zhōng dōu wú suǒ yǒu
时、无通达者，故名通达；又于此中都无所有，
wú néng xíng zhě wú suǒ xíng chù wú cǐ wú bǐ yì wú zhōng jiān
无能行者、无所行处，无此、无彼亦无中间，
gù míng tōng dá yòu tōng dá huì míng tōng dá zhě cǐ tōng dá huì dōu wú
故名通达。又通达慧名通达者，此通达慧都无
suǒ yǒu wú shàng wú xià wú chí wú sù wú jìn wú tuì wú wǎng
所有，无上无下，无迟无速，无进无退，无往

wú lái gù míngtōng dá
无来，故名通达。

yòu shànyǒngměng tōng dá huì zhě hé suǒtōng dá wèiyǒu
“又，善勇猛，通达慧者何所通达？谓有
suǒjiàn jiē xī tōng dá yóu hé tōng dá wèiyóu bō rě rú shì bō rě
所见皆悉通达。由何通达？谓由般若。如是般若
yún hé tōng dá wèi jiǎ lì xiàng ér yǒutōng dá zhū jiǎ lì xiàng yī qiè
云何通达？谓假立相而有通达。诸假立相一切
fēi xiàng rú shì fēi xiàng míng jiǎ lì xiàng
非相，如是非相名假立相。

yòu shànyǒngměng zhū yǒuchéng jiù rú shì bō rě jí
“又，善勇猛，诸有成就如是般若，即
néng rú shí tōng dá sān jiè yún hé rú shí tōng dá sān jiè wèi fēi sān
能如实通达三界。云何如实通达三界？谓非三
jiè shuō míng sān jiè suǒ yǐ zhě hé cǐ zhōng wú jiè ér kě tōng dá
界说名三界。所以者何？此中无界而可通达，
tōng dá sān jiè jí wéi fēi jiè yóu néng rú shí tōng dá sān jiè gù míng
通达三界即为非界。由能如是通达三界，故名
chéng jiù tōng dá bō rě yún hé chéng jiù tōng dá bō rě wèi wú shǎo
成就通达般若。云何成就通达般若？谓无少
shì bú shàn tōng dá yú yī qiè shì jiē shàn tōng dá shì gù míng wéi tōng
事不善通达，于一切事皆善通达，是故名为通
dá bō rě rú shì bō rě yú yī qiè shì jiē xī chāoyuè ruò yǒuchéng
达般若，如是般若于一切事皆悉超越。若有成
jiù rú shì bō rě zhū suǒ jiàn wén xiù cháng jué liǎo jiē xī tōng dá
就如是般若，诸所见闻、嗅尝、觉了皆悉通达。

yún hé tōng dá wèi wú cháng gù kǔ gù yōng gù bìng gù jiàn
云何通达？谓无常故、苦故、痛故、病故、箭
gù kōng gù ài gù hài gù tā gù huài gù huài fǎ gù
故、空故、碍故、害故、他故、坏故、坏法故、
dòng gù sù miè gù wú wǒ gù wú shēng gù wú miè gù wú
动故、速灭故、无我故、无生故、无灭故、无
xiàng gù rú shì děng shànyǒngměng ruò néng tōng dá shì zé míng
相故，如是等。善勇猛，若能通达，是则名
wéi qīngliáng lí jiàn rú yǒuliáng yào míng yuē lí jiàn suí suǒ zhuó chù
为清凉离箭。如有良药名曰离箭，随所著处
zhòng jiàn jiē chú dú yào yú zhōng wú dé zhù zhě cǐ yào wēi lì suǒ bī
众箭皆除，毒药于中无得住者，此药威力所逼

qiǎn gù rú shì ruò yǒuzhū bì chúděng chéng jiù cǐ fǎ qīngliáng lí jiàn
遣故。如是若有诸苾刍等，成就此法清凉离箭，
suǒ wèi chéng jiù tōng dá bō rě jù liù héng xìng²⁵ tōng dá bō rě yuǎn
所谓成就通达般若，具六恒性²⁵通达般若，远
lí yī qiè sān jiè rǎn zhuó chāo yuè yī qiè è mó juàn wǎng
离一切三界染著，超越一切恶魔网。

yòu shànyǒngměng pì rú jīn gāng wèi zuān wù gù suí suǒ
“又，善勇猛，譬如金刚为钻物故，随所
zuān chù wú bù tōng dá rú shì ruò yǒuzhū bì chúděng jīn gāng yù dìng
钻处无不通达。如是若有诸苾刍等金刚喻定，
yóu tōng dá huì zhī suǒ shè shòu suí suǒ guān fǎ wú bù tōng dá cǐ tōng
由通达慧之所摄受，随所观法无不通达；此通
dá huì jīn gāng yù dìng zhī suǒ shè shòu suí suǒ guān fǎ wú bù tōng dá
达慧金刚喻定之所摄受，随所观法无不通达。
ruò yǒu chéng jiù cǐ tōng dá huì néng chū shì jiān zhèng jìn zhòng kǔ qù
若有成就此通达慧，能出世间正尽众苦，趣
zhòng kǔ jìn wú suǒ rǎn zhuó cǐ tōng dá huì yì míng sān míng shànyǒng
众苦尽无所染著，此通达慧亦名三明。善勇
měng yán míng zhě wèi yǒng xī miè wú míng zēng yǔ jí cǐ yì shuō wú
猛，言明者谓永息灭无明增语，即此亦说无
míng biàn zhī yì míng néng xī kǔ yùn zēng yǔ pì rú liáng yī cōng míng
明遍知，亦名能息苦蕴增语。譬如良医聪明
bó dá suí yǒu suǒ zuò jiē shànguānchá chéng jiù guānchá wēi miào huì
博达，随有所作皆善观察，成就观察微妙慧
gù shàn shí zhū yào shàn dá bìng yīn shàn zhī bìng xiàng néng jiù zhòng
故，善识诸药、善达病因，善知病相能救众
kǔ suí suǒ liáo jí wú bù chú yù suǒ yǐ zhě hé bǐ shàn tōng dá yào
苦，随所疗疾无不除愈。所以者何？彼善通达药、
bìng yīn xiàng hé hé děng fāng shì gù néng chú yī qiè bìng kǔ rú
病、因、相和合等方，是故能除一切病苦。如
shì ruò yǒu chéng dì sān míng néng miè zhū wú míng néng xī yī qiè kǔ
是若有成第三明，能灭诸无明，能息一切苦，
néng chú yī qiè shēng lǎo bìng sǐ jí zhū chóu tàn kǔ yōu nǎo fǎ shì míng
能除一切生老病死及诸愁叹苦忧恼法，是名
chū shì tōng dá bō rě
出世通达般若。

²⁵ 大正藏：住；永乐北藏及龙藏：性

fù cì shànyǒngměng wǒ yī cǐ yì mì yì shuōyán yī
“复次，善勇猛，我依此义密意说言：一

qiè shì jiān huì wéi zuì shèng wèinéngtōng dá zhū fǎ shí xìng yóu cǐ zhèng
切世间慧为最胜，谓能通达诸法实性，由此正

zhī lìng yǒushēng jìn yǒushēng jìn zhě shì hé zēng yǔ wèishàntōng dá
知令有生尽。有生尽者是何增语？谓善通达

chū mò zēng yǔ yún hé míng wéi tōng dá chū mò wèishàntōng dá zhū yǒu
出没增语。云何名为通达出没？谓善通达诸有

jí fǎ jiē yǒumiè fǎ rú shì míng wéi tōng dá chū mò shànyǒngměng
集法皆有灭法，如是名为通达出没。善勇猛，

chū zhě wèishēng zēng yǔ mò zhě wèimiè zēng yǔ suī zuò shì shuō ér
出者谓生增语，没者谓灭增语，虽作是说，而

bù rú shuō yǒu chū yǒu mò
不如说有出有没。

yòu shànyǒngměng zhū suǒ yǒu jí fēi shí chū fǎ hé yǐ
“又，善勇猛，诸所有集非实出法。何以

gù shànyǒngměng jí wèi děng chū fēi děng yǒu chū yì fēi yǒu
故？善勇猛，集谓等出，非等有出，亦非有

zhèng²⁶ děng suí qǐ gù shuō míng wéi jí děng suí qǐ zhě fēi yú
证²⁶，等随起故，说名为集。等随起者，非于

cǐ zhōng yǒu chū yǒu zhèng²⁷ rú shì zì tǐ zì rán pò huài jí míng wéi
此中有出有证²⁷。如是自体自然破坏，即名为

miè cǐ zhōng wú wù shuō míng wéi miè wèi wú jiàn miè fēi yú cǐ shēng
灭，此中无物说名为灭，谓无间灭；非于此生

jí yú cǐ miè shuō míng wéi miè jí wú shēng gù shuō míng wéi miè
即于此灭，说名为灭；即无生故，说名为灭。

rú shì tōng dá ruò chū ruò mò wú shēng wú miè gù míng tōng dá ruò chū
如是通达若出若没无生无灭，故名通达若出

ruò mò
若没。

fù cì shànyǒngměng yántōng dá zhě wèinéng biàn zhī
“复次，善勇猛，言通达者，谓能遍知

suǒ yǒu yuán qǐ yóu zhū yuán gù zhū fǎ dé qǐ gù míng yuán qǐ rú
所有缘起。由诸缘故诸法得起，故名缘起。如

shì yuán qǐ dōu wú suǒ yǒu rú shì míng wéi tōng dá yuán qǐ jí cǐ míng
是缘起都无所有，如是名为通达缘起，即此名

²⁶ 大正藏：没；永乐北藏及龙藏：证

²⁷ 大正藏：没；永乐北藏及龙藏：证

wéibiàn zhī yuán qǐ wèinéngxiǎn shì rú shí wú qǐ yǐ wú qǐ gù shuō
为遍知缘起，谓能显示如实无起。以无起故说
míngyuán qǐ píngděng wú qǐ gù míngyuán qǐ wèi yú shì chù qǐ shàng
名缘起，平等无起故名缘起，谓于是处起尚
fēi yǒu kuàngdāngyǒumiè suí jué yuán qǐ ruò shùn ruò wéi jiē bù kě
非有，况当有灭！随觉缘起，若顺若违皆不可
dé wú děng qǐ gù shuō míngyuán qǐ ruò wú děng qǐ zé wú yǒushēng
得，无等起故说名缘起。若无等起则无有生，
ruò wú yǒushēng zé wú guò qù yì wú yǐ shēng ruò wú guò qù yì wú yǐ
若无有生则无过去亦无已生，若无过去亦无已
shēng zé wú yǒumiè ruò wú yǒumiè jí wú shēng zhì yóu wú shēng zhì
生则无有灭，若无有灭即无生智，由无生智
gèng bú fù shēng yì bú zhèngmiè yóu wú shēng gù jí yì wú miè yóu
更不复生亦不证灭。由无生故即亦无灭，由
yǒushēng gù shī shè yǒumiè jì wú yǒushēng shì gù wú miè yú yī qiè
有生故施设有灭，既无有生是故无灭。于一切
fǎ rú shì zhī jiàn tōng dá zuòzhèng shuōmíng jìn zhì
法如是知见、通达、作证，说名尽智。

shànyǒngměng jìn zhì zhě wèi jìn wú zhī gù míng jìn zhì
“善勇猛，尽智者，谓尽无知故名尽智。

yóu hé míng jìn wèiyóu wú jìn gù míngwéi jìn bú jiànyǒu fǎ kě míng
由何名尽？谓由无尽故名尽，不见有法可名
wéi jìn rán lí wú zhī shuōmíng jìn zhì jí jìn wú zhī shuōmíng jìn zhì
为尽。然离无知说名尽智，即尽无知说名尽智。
biàn zhī yī qiè wú zhī fǎ gù míng jìn wú zhī yóu jìn wú zhī shuōmíng jìn
遍知一切无知法故名尽无知，由尽无知说名尽
zhì fēi wú zhī fǎ yǒu jìn bú jìn rán lí wú zhī gù míng jìn zhì
智。非无知法有尽、不尽，然离无知故名尽智。

rú shí biàn zhī cǐ wú zhī fǎ dōu wú suǒyǒu gù míngwéi lí yóu rú shì
如实遍知此无知法都无所有故名尽离，由如是
zhì zhī wú zhī fǎ wú bié kě dé míng lí wú zhī rán wú zhī fǎ shí bù
智知无知法无别可得名离无知。然无知法实不
kě dé zhì shàng fēi yǒu kuàngyǒu wú zhī ruò néng yú jìn dé jiě tuō
可得，智尚非有，况有无知！若能于尽得解脱
zhě míngwéi jìn zhì suī zuò shì shuō ér bù rú shuō suǒyǒu jìn zhì
者，名为尽智。虽作是说而不如说，所有尽智
dōu bù kě shuō dàn jiǎ míng shuōmíng jìn wú zhī yì míng jìn zhì ruò
都不可说，但假名说名尽无知，亦名尽智。若

yǐ rú shì wú jìn jìn zhì guāncházhū fǎ jìn zhì yì wú ruò rú shì zhī
以如是无尽尽智观察诸法，尽智亦无，若如是知
biàn lí jìn zhì zhì wú jìn jì cǐ wú jìn jì jí shì wú jì yì niè pán
便离尽智至无尽际，此无尽际即是无际亦涅槃
jì suī zuò shì shuō ér bù rú shuō yǐ yī qiè fǎ jiē shì wú jì yì niè
际；虽作是说而不如说，以一切法皆是无际亦涅槃
pán jì zhū jì yǒngduàn míng niè pán jì suī zuò shì shuō ér bù rú shuō
际，诸际永断名涅槃际；虽作是说而不如说，
yǐ niè pán jì yǒng lí míng yán yī qiè míng yán yú zhōng yǒng miè
以涅槃际永离名言，一切名言于中永灭。

yòu shànyǒngměng rú lái suī shuō yǒu niè pán jiè ér bù
“又，善勇猛，如来虽说有涅槃界，而不
rú shuō yǐ niè pán jiè dōu bù kě shuō chāo yī qiè shuō niè pán jiè
如说，以涅槃界都不可说超一切说，涅槃界
zhōng zhū shuō yǒng duàn ruò rú shì shuō niè pán jiè xiàng jí míng wéi
中诸说永断。若如是说涅槃界相，即名为
shuō chū shì tōng dá bō rě zhī xiàng yòu shànyǒngměng fēi niè pán
说出世通达般若之相。又，善勇猛，非涅槃
jiè kě shuō fāng chù zài cǐ zài bǐ shì gù niè pán shí bù kě shuō
界可说方处在此在彼，是故涅槃实不可说。

fù cì shànyǒngměng cǐ zhōng hé wèi shēn shēn bō rě bō
“复次，善勇猛，此中何谓甚深般若波
luó mì duō shànyǒngměng fēi cǐ bō rě bō luó mì duō yǒu yuǎn bǐ
罗蜜多？善勇猛，非此般若波罗蜜多有远彼
àn shǎo fēn kě dé shànyǒngměng ruò cǐ bō rě bō luó mì duō yǒu
岸少分可得。善勇猛，若此般若波罗蜜多有
yuǎn bǐ àn shǎo fēn kě dé rú lái yīng shuō shēn shēn bō rě bō luó mì
远彼岸少分可得，如来应说甚深般若波罗蜜
duō yǒu yuǎn bǐ àn shànyǒngměng fēi cǐ bō rě bō luó mì duō yǒu
多有远彼岸。善勇猛，非此般若波罗蜜多有
yuǎn kě dé shì gù bù shuō cǐ yǒu bǐ àn
远可得，是故不说此有彼岸。

yòu shànyǒngměng cǐ míng bō rě bō luó mì duō zhě wèi
“又，善勇猛，此名般若波罗蜜多者，谓
miào zhì zuò yè dào yī qiè fǎ jiū jìng bǐ àn gù míng bō rě bō luó mì
妙智作业到一切法究竟彼岸，故名般若波罗蜜
duō suī zuò shì shuō ér bù rú shuō suǒ yǐ zhě hé fēi yǔ fēi yè
多，虽作是说而不如说。所以者何？非语非业

néng zhì bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shèshēn
能至般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，甚深
bō rě bō luó mì duō bù kě shuō gù
般若波罗蜜多不可说故。

yòu shànyǒngměng shèshēn bō rě bō luó mì duō suí jué zhū
“又，善勇猛，甚深般若波罗蜜多随觉诸
fǎ ruò néng suí jué jí wéi jué wù suǒ yǐ zhě hé cǐ zhōng wú wù
法，若能随觉即违觉悟。所以者何？此中无物
kě míng suí jué suí jué wú gù jué wù yì wú jí yú zhū fǎ wú tōng dá
可名随觉，随觉无故觉悟亦无，即于诸法无通达
yì suí jué tōng dá píngděng fǎ xìng shì pú tí gù suí jué zhū fǎ gù
义。随觉通达平等法性是菩提故，随觉诸法故
míng pú tí yún hé cǐ néng suí jué zhū fǎ cǐ zhōng wú wù kě míng
名菩提。云何此能随觉诸法？此中无物可名
pú tí gù yú cǐ zhōng yì wú suí jué hé yǐ gù shànyǒngměng
菩提，故于此中亦无随觉。何以故？善勇猛，
ruò yǒu pú tí shǎo fēn kě dé jí pú tí nèi yīng dé pú tí rán pú tí
若有菩提少分可得，即菩提内应得菩提；然菩提
zhōng pú tí fēi yǒu yīng zuò rú shì xiànzhèng pú tí fēi suí jué gù
中菩提非有，应作如是现证菩提，非随觉故，
fēi tōng dá gù shuō míng jué wù suī zuò shì shuō ér bù rú shuō yǐ yī
非通达故说名觉悟。虽作是说而不如说，以一
qiè fǎ bù kě suí jué bù kě tōng dá yòu fǎ fēi fǎ jù wú zì xìng
切法不可随觉、不可通达，又法、非法俱无自性，
yóu jué cǐ lǐ gù míng pú tí hé yǐ gù shànyǒngměng fēi zhū rú
由觉此理故名菩提。何以故？善勇猛，非诸如
lái yīng zhèngděng jué néng dé pú tí fēi zhū rú lái yīng zhèng
来、应、正等觉能得菩提；非诸如来、应、正
děng jué néng liǎo pú tí rú shí pú tí bù kě liǎo gù bù kě biǎo gù
等觉能了菩提，如实菩提不可了故，不可表故；
fēi zhū rú lái yīng zhèngděng jué shēng qǐ pú tí pú tí wú shēng
非诸如来、应、正等觉生起菩提，菩提无生
wú qǐ xìng gù
无起性故。

yòu shànyǒngměng yán pú tí zhě wú suǒ xì shǔ fēi pú
“又，善勇猛，言菩提者无所系属，非菩
tí nèi yǒu shǎo yǒu qíng yǒu qíng shī shè yú pú tí nèi jì wú yǒu qíng
提内有少有情、有情施設。于菩提内既无有情、

yǒuqíng shī shè yún hé kě shuō cǐ shì pú tí suǒyǒu sà duǒ cǐ shì pú
有情施設，云何可说此是菩提所有萨埵，此是菩
tí sà duǒ bō rě bō luó mì duō
提萨埵般若波罗蜜多？

yòu shànyǒngměng fēi pú tí zhōng pú tí kě dé fēi pú
“又，善勇猛，非菩提中菩提可得，非菩
tí zhōng sà duǒ kě dé hé yǐ gù shànyǒngměng pú tí chāoyuè
提中萨埵可得。何以故？善勇猛，菩提超越、
pú tí wú shēng pú tí wú qǐ pú tí wú xiàng fēi pú tí zhōngyǒu
菩提无生、菩提无起、菩提无相，非菩提中有
sà duǒ xìng fēi pú tí zhōng sà duǒ kě dé fēi yóu sà duǒ shī shè pú
萨埵性，非菩提中萨埵可得，非由萨埵施設菩
tí fēi yóu pú sà shī shè sà duǒ suí jué sà duǒ wú zì xìng gù shuō
提，非由菩萨²⁸施設萨埵，随觉萨埵无自性故说
míng pú tí zhī pú tí zhōng shí wú sà duǒ shì gù shuō míng pú tí sà
名菩提。知菩提中实无萨埵，是故说名菩提萨
duǒ hé yǐ gù shànyǒngměng pú tí sà duǒ fēi sà duǒ xiǎng zhī suǒ
埵。何以故？善勇猛，菩提萨埵非萨埵想之所
xiǎn shì chú sà duǒ xiǎng gù míng pú sà suī zuò shì shuō ér bù rú shuō
显示，除萨埵想故名菩萨，虽作是说而不如说。
suǒ yǐ zhě hé pú tí sà duǒ lí míng yán gù pú tí sà duǒ lí sà
所以者何？菩提萨埵离名言故。菩提萨埵离萨
duǒ xìng pú tí sà duǒ lí sà duǒ xiǎng zhī pú tí gù shuō míng pú sà
埵性，菩提萨埵离萨埵想，知菩提故说名菩萨。

yún hé pú sà néng zhī pú tí wèi zhī pú tí chāoyuè yī
“云何菩萨能知菩提？谓知菩提超越一
qiè pú tí wú zuò pú tí wú shēng pú tí wú miè fēi pú tí xìng
切，菩提无作、菩提无生、菩提无灭，非菩提性
néng liǎo pú tí yì fēi pú tí shì suǒ xiǎn liǎo bù kě xiǎn liǎo bù kě
能了菩提，亦非菩提是所显了，不可显了、不可
shī shè bù kě yǐn zhuǎn gù míng pú tí ruò néng wú dào suí jué tōng dá
施設、不可引转故名菩提。若能无倒随觉通达，
wú suǒ fēn bié fēn bié yǒng duàn shì gù shuō míng pú tí sà duǒ suī
无所分别，分别永断，是故说名菩提萨埵，虽
zuò shì shuō ér bù rú shuō hé yǐ gù shànyǒngměng pú tí sà duǒ
作是说而不如说。何以故？善勇猛，菩提萨埵

²⁸ 大正藏：提；永乐北藏及龙藏：萨

bù kě dé gù ruò yǒu pú tí sà duǒ kě dé jí yīng kě dé cǐ shì pú
 不可得故。若有菩提萨埵可得，即应可得此是菩
 tí cǐ shǔ pú tí cǐ shì sà duǒ cǐ shǔ sà duǒ rán bù kě shuō
 提、此属菩提、此是萨埵、此属萨埵；然不可说
 cǐ shì pú tí cǐ shǔ pú tí yì bù kě shuō cǐ shì sà duǒ cǐ shǔ
 此是菩提、此属菩提，亦不可说此是萨埵、此属
 sà duǒ yǐ néng suí jué shí wú sà duǒ wú sà duǒ xìng lí sà duǒ xìng
 萨埵，以能随觉实无萨埵，无萨埵性、离萨埵性
 gù míng pú sà yóu wú sà duǒ chú sà duǒ xiǎng gù míng pú sà
 故名菩萨，由无萨埵除萨埵想故名菩萨。

hé yǐ gù shànyǒngměng yǒuqíng jiè zhě jí shì wú shí
 “何以故？善勇猛，有情界者即是无实

yǒuqíngzēng yǔ fēi yǒuqíngzhōngyǒuyǒuqíngxìng yǒuqíng wú gù míngyǒu
 有情增语，非有情中有有情性，有情无故名有
 qíng jiè ruò yǒuqíngzhōngyǒuyǒuqíngxìng zé bù yīngshuōwéiyǒuqíng jiè
 情界；若有情中有有情性，则不应说为有情界。
 yǒuqíng jiè zhě jí xiǎn wú jiè yǐ yǒuqíng jiè wú jiè xìng gù ruò yǒuqíng
 有情界者即显无界，以有情界无界性故。若有情
 jiè jí jiè xìngyǒu zé yīng shí yǒumìngzhě jí shēn ruò yǒuqíng jiè lí
 界即界性有，则应实有命者即身；若有情界离
 jiè xìngyǒu zé yīng shí yǒumìngzhě yì shēn rán yǒuqíng jiè wú shí jiè
 界性有，则应实有命者异身；然有情界无实界
 xìng dàn yóu shì sù jiǎ shuōwéi jiè fēi yǒuqíng jiè zhōng kě yǒu jiè xìng
 性，但由世俗假说为界。非有情界中可有界性，
 yì fēi jiè xìngzhōngyǒuyǒuqíng jiè fēi jí jiè xìng shì yǒuqíng jiè fēi
 亦非界性中有有情界；非即界性是有情界，非
 lí jiè xìngyǒuyǒuqíng jiè yǐ yī qiè fǎ wú jiè xìng gù
 离界性有有情界，以一切法无界性故。

fù cì shànyǒngměng wǒ yī cǐ yì mì yì shuōyán zhū
 “复次，善勇猛，我依此义密意说言：诸

yǒuqíng jiè bù kě shī shè yǒujiǎnyǒumǎn suǒ yǐ zhě hé yǐ yǒuqíng
 有情界不可施设有减有满。所以者何？以有情
 jiè fēi yǒuxìng gù zhū yǒuqíng jiè lí yǒuqíng gù rú yǒuqíng jiè bù
 界非有性故，诸有情界离有情²⁹故。如有情界不
 kě shī shè yǒujiǎnyǒumǎn zhū fǎ yì ěr bù kě shī shè yǒujiǎnyǒumǎn
 可施设有减有满，诸法亦尔，不可施设有减有满，

²⁹ 大正藏：性；永乐北藏及龙藏：情

yǐ yī qiè fǎ jiē wú shí xìng gù bù kě yányǒujiǎnyǒumǎn ruònéng rú
以一切法皆无实性故，不可言有减有满；若能如
shì suí jué zhū fǎ shì zé míngwéi suí jué fó fǎ wǒ yī cǐ yì mì yì
是随觉诸法，是则名为随觉佛法。我依此义密意
shuō yán rú yǒuqíng jiè bù kě shī shèyǒujiǎnyǒumǎn zhū fǎ yì ěr
说言：如有情界不可施设有减有满，诸法亦尔，
bù kě shī shèyǒujiǎnyǒumǎn ruò yī qiè fǎ wú jiǎn wú mǎn yǐ wú
不可施设有减有满；若一切法无减无满，以无
zhēn shí ér wéifāngbiàn jí shì fó fǎ wú jiǎn wú mǎn rú shì suí jué
真实而为方便，即是佛法无减无满。如是随觉
yī qiè fǎ gù jí míng fó fǎ wú jiǎn wú mǎn yǐ yī qiè fǎ wú jiǎn
一切法故，即名佛法无减无满，以一切法无减
mǎn gù shuō míng fó fǎ fó fǎ jí fēi fó fǎ zēng yǔ fēi zhū fó fǎ
满故说名佛法。佛法即非佛法增语，非诸佛法
yǒu wù néng lìng huò jiǎn huò mǎn suǒ yǐ zhě hé yǐ jí suí jué yī qiè
有物能令或减或满。所以者何？以即随觉一切
fǎ gù ruò néng suí jué yī qiè fǎ xìng cǐ zhōng wú fǎ huò jiǎn huò mǎn
法故，若能随觉一切法性，此中无法或减或满。
yī qiè fǎ zhě dāng zhī jí shì fǎ jiè zēng yǔ fēi bǐ fǎ jiè yǒujiǎnyǒu
一切法者当知即是法界增语，非彼法界有减有
mǎn suǒ yǐ zhě hé yǐ bǐ fǎ jiè wú biān jì gù fēi yǒuqíng jiè jí
满。所以者何？以彼法界无边际故。非有情界及
bǐ fǎ jiè chā bié kě dé fēi yǒuqíng jiè jí bǐ fǎ jiè huò jiǎn huò mǎn
彼法界差别可得，非有情界及彼法界或减、或满、
huò dé huò yǒu rú shì suí jué jí míng pú tí yóu cǐ gù yán fēi
或得、或有，如是随觉即名菩提。由此故言：非
zhū fó fǎ kě dé shī shèyǒujiǎnyǒumǎn
诸佛法可得施设有减有满。

yòu shànyǒngměng wú jiǎn mǎn xìng ruò néng rú shí wú fēn bié
“又，善勇猛，无减满性若能如实无分别

zhě dāng zhī míngwéi rú shí jiàn zhě fēi yú cǐ zhōng néng yǒu qǔ shě
者，当知名为如实见者，非于此中能有取舍，

rú shì suí jué shuō míng pú tí
如是随觉说名菩提。

shànyǒngměng pú tí zhě jí shì fó xiàng yún hé fó xiàng
“善勇猛，菩提者即是佛相，云何佛相？

wèi yī qiè xiàng bì jìng wú xiàng jí shì fó xiàng hé yǐ gù shànyǒng
谓一切相毕竟无相即是佛相。何以故？善勇

měng bì jìng wú xiàng yǔ pú tí xiàng zì xìng lí gù rú shì suí jué shuō
猛，毕竟无相与菩提相自性离故。如是随觉说
míng pú tí suī zuò shì shuō ér bù rú shuō hé yǐ gù shàn yǒng
名菩提，虽作是说而不如说。何以故？善勇
měng yào néng suí jué rú shì fǎ gù shuō míng pú sà ruò yǒu pú sà shí
猛，要能随觉如是法故说名菩萨。若有菩萨实
bù liǎo zhī rú shì fǎ xìng ér wèi wǒ néng rú shí suí jué zì chēng
不了知如是法性，而谓：‘我能如实随觉。’自称
pú sà dāng zhī bǐ lèi yuǎn pú sà dì yuǎn pú sà fǎ yǐ pú sà
菩萨，当知彼类远菩萨地、远菩萨法，以菩萨
míng kuāng huò tiān rén ā sù luò děng
名诳惑天、人、阿素洛等。

yòu shàn yǒng měng ruò dàn xū yán zì chēng pú sà chéng pú
“又，善勇猛，若但虚言自称菩萨成菩
sà zhě zé yī qiè yǒu qíng jiē yīng shì pú sà yòu shàn yǒng měng
萨者，则一切有情皆应是菩萨。又，善勇猛，
fēi dàn xū yán rù pú sà dì dé pú sà fǎ fēi yóu yǔ gù néng zhèng
非但虚言入菩萨地，得菩萨法，非由语故能证
wú shàng zhèng děng pú tí fēi yóu yǔ yè zì chēng míng gù biàn dé pú
无上正等菩提，非由语业自称名故便得菩
tí yì fēi yóu yǔ zì chēng míng gù rù pú sà dì dé pú sà fǎ
提，亦非由语自称名故入菩萨地得菩萨法。

yòu shàn yǒng měng yī qiè yǒu qíng xíng pú tí xíng bù zhī
“又，善勇猛，一切有情行菩提行，不知
bù jué zhū fǎ shí xìng bù míng pú sà suǒ yǐ zhě hé bù zhī yǒu qíng
不觉诸法实性，不名菩萨。所以者何？不知有情
fēi yǒu qíng gù ruò zhī yǒu qíng fēi yǒu qíng xìng xíng pú tí xíng yīng chéng
非有情故。若知有情非有情性，行菩提行应成
pú sà rán zhū yǒu qíng yóu diān dǎo gù bù néng jué liǎo zì xíng zì
菩萨；然诸有情由颠倒故，不能觉了自行、自
jìng zì suǒ xíng chù ruò yú zì xíng rú shí liǎo zhī zé bù fù xíng yǒu
境、自所行处，若于自行如实了知，则不复行有
fēn bié xíng yóu fēn bié xíng yī qiè yù fū yuán xū wàng jìng qǐ diān dǎo
分别行；由分别行，一切愚夫缘虚妄境起颠倒
xíng yì yuán pú tí ér qǐ màn zhí bǐ yuán wàng jìng qǐ dào màn xíng
行，亦缘菩提而起慢执。彼缘妄境起倒慢行、
fēn bié xíng gù shàng bù néng dé zhū pú sà fǎ kuàng dé pú tí ruò
分别行故，尚不能得诸菩萨法，况得菩提！若

néngliǎo zhī rú shì fǎ zhě zé bú fù qǐ yuán xū wàng xíng yì bú fù
能了知如是法者，则不复起缘虚妄行，亦不复
yuán zhū fǎ qǐ màn shì míng pú sà xíng yú wú xíng pú sà bù yīng yóu
缘诸法起慢，是名菩萨行于无行。菩萨不应由
fēn bié gù qǐ fēn bié xíng ruò yú shì chù wú suǒ fēn bié fēi yú cǐ chù
分别故起分别行，若于是处无所分别，非于此处
ér yǒu suǒ xíng ruò yú shì chù bù qǐ fēn bié fēi yú cǐ chù fù yǒu suǒ
而有所行；若于是处不起分别，非于此处复有所
xíng zhū fó pú sà yú yī qiè xíng wú suǒ fēn bié ér xiū xíng gù
行。诸佛、菩萨于一切行，无所分别而修行故，
yī qiè jiāo màn bì jìng bù qǐ pú sà rú shì zhī yī qiè fǎ yú yī qiè
一切僬慢毕竟不起。菩萨如是知一切法，于一切
fǎ bú fù pān yuán bú fù fēn bié bù yóu bù lǚ rú shì míng
法不复攀缘，不复分别、不游、不履，如是名
wéi zhēn pú sà xíng yǐ wú suǒ xíng wéi fāng biàn gù ruò zhū pú sà néng
为真菩萨行，以无所行为方便故。若诸菩萨能
rú shì xíng shì zé míng wéi zhēn pú sà xíng hé yǐ gù shàn yǒng měng
如是行，是则名为真菩萨行。何以故？善勇猛，
yǐ néng rú shì suí jué zhū fǎ tōng dá zhū fǎ míng pú sà gù
以能如是随觉诸法、通达诸法名菩萨故。

fù cì shàn yǒng měng wú yǒu qíng zhě dāng zhī jí shì pú sà
“复次，善勇猛，无有情者当知即是菩萨

zēng yǔ yǐ néng qiǎn chú yī qiè xiǎng gù suǒ yǐ zhě hé yǐ néng liǎo
增语，以能遣除一切想故。所以者何？以能了
dá yī qiè yǒu qíng fēi shí yǒu qíng yī qiè yǒu qíng jiē fēi yǒu qíng yī qiè
达一切有情非实有情，一切有情皆非有情，一切
yǒu qíng jiē shì diān dǎo zhí zhuó yǒu qíng yī qiè yǒu qíng jiē shì biàn jì suǒ
有情皆是颠倒执著有情，一切有情皆是遍计所
zhí yǒu qíng yī qiè yǒu qíng jiē shì xū wàng suǒ yuán yǒu qíng yī qiè yǒu
执有情，一切有情皆是虚妄所缘有情，一切有
qíng jiē shì bài huài zì xíng yǒu qíng yī qiè yǒu qíng jiē shì wú míng yuán xíng
情皆是败坏自行有情，一切有情皆是无明缘行
yǒu qíng hé yǐ gù shàn yǒng měng ruò fǎ yī qiè yǒu qíng fēi
有情。何以故？善勇猛，若法、一切有情，非
yǒu zhū yǒu qíng lèi zào zuò bǐ fǎ shì míng wú míng yuán xíng yǒu qíng hé
有诸有情类造作彼法，是名无明缘行有情。何
fǎ fēi yǒu wèi suǒ zhí wǒ suǒ zhí wǒ suǒ wǒ wǒ suǒ zhí suǒ zhí
法非有？谓所执我、所执我所，我、我所执所执

suǒ shì bǐ fǎ fēi yǒu ruò yǒu bǐ fǎ yī qiè yǒu qíng jiē zhí wéi wǒ
所恃，彼法非有。若有彼法，一切有情皆执为我、
zhí wéi wǒ suǒ wǒ wǒ suǒ zhí suǒ zhí suǒ shì jiē yīng shí yǒu bù
执为我所，我、我所执所执、所恃皆应实有，不
míng xū wàng yǐ wú bǐ fǎ ér zhū yǒu qíng wàng zhí wéi wǒ zhí wéi
名虚妄；以无彼法，而诸有情妄执为我、执为
wǒ suǒ wǒ wǒ suǒ zhí suǒ zhí suǒ shì jiē fēi shí yǒu jiē shì xū
我所，我、我所执所执、所恃皆非实有，皆是虚
wàng gù zuò shì shuō yī qiè yǒu qíng fēi shí yǒu qíng yī qiè yǒu qíng
妄，故作是说：一切有情非实有情，一切有情
jiē shì wú míng yuán xíng yǒu qíng
皆是无明缘行有情。

yòu shàn yǒng měng fēi yǒu qíng míng yǒu shǎo shí fǎ kě
“又，善勇猛，非有情名有少实法，可
zhí wéi wǒ huò wéi wǒ suǒ huò wéi èr zhí suǒ zhí suǒ shì yǐ wú
执为我，或为我所，或为二执所执、所恃；以无
shí fǎ shì gù kě shuō yī qiè yǒu qíng fēi shí yǒu qíng fēi yǒu qíng zhě
实法，是故可说一切有情非实有情。非有情者，
dāng zhī jí shì fēi shí zēng yǔ yán fēi shí zhě dāng zhī jí fēi yǒu qíng
当知即是非实增语；言非实者，当知即非有情
zēng yǔ yòu rú fēi shí yǒu qíng xiǎng zhōng yī qiè yǒu qíng wàng zhí wéi
增语。又如非实有情想中，一切有情妄执为
shí gù zuò shì shuō yī qiè yǒu qíng fēi shí yǒu qíng
实，故作是说：一切有情非实有情。

yòu shàn yǒng měng yán fēi shí zhě wèi yú cǐ zhōng wú shí
“又，善勇猛，言非实者，谓于此中无实
wú qǐ yǐ yī qiè fǎ jiē wú zhēn shí yì wú qǐ gù cǐ zhōng yǒu qíng
无起，以一切法皆无真实亦无起故。此中有情
xū wàng zhí zhuó ér zì chán xì shì gù kě shuō yī qiè yǒu qíng jiē shì
虚妄执著而自缠系，是故可说一切有情皆是
xū wàng suǒ yuán yǒu qíng bǐ yú zì xíng bù néng liǎo zhī shì gù kě shuō
虚妄所缘有情。彼于自行不能了知，是故可说
fēi shí yǒu qíng jí shì yú zhōng wú biàn jué yì ruò yú zhū xíng yǒu biàn jué
非实有情即是于中无遍觉义。若于诸行有遍觉
zhě dāng zhī bǐ lèi kě míng pú sà
者，当知彼类可名菩萨。

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí sì 大般若波罗蜜多经卷第五百九十四

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī èr 第十六般若波罗蜜多分之二

fù cì shànyǒngměng pú sà mó hē sà ruò néng yú fǎ rú
“复次，善勇猛，菩萨摩诃萨若能于法如
shì jué zhī nǎi kě míng wéi zhēn shí pú sà yán pú sà zhě wèi néng
是觉知，乃可名为真实菩萨。言菩萨者，谓能
suí jué yǒu qíng wú shí wú shēng zēng yǔ yòu pú sà zhě yú yī qiè fǎ
随觉有情无实无生增语。又菩萨者，于一切法
yì néng rú shí rú fó ér zhī yún hé pú sà rú fó ér zhī wèi rú
亦能如实如佛而知。云何菩萨如佛而知？谓如
shí zhī yī qiè fǎ xìng wú shí wú shēng yì wú xū wàng yòu zhū pú sà yú
实知一切法性无实无生亦无虚妄。又诸菩萨于
zhū fǎ xìng fēi rú yú fū yì shēng suǒ zhí fēi rú yú fū yì shēng suǒ
诸法性，非如愚夫异生所执，非如愚夫异生所
dé rú shí ér zhī gù míng pú sà hé yǐ gù shànyǒngměng fū
得，如实而知故名菩萨。何以故？善勇猛，夫
pú tí zhě wú suǒ zhí zhuó wú suǒ fēn bié wú suǒ jī jí wú suǒ
菩提者，无所执著、无所分别、无所积集、无所
dé gù
得故。

yòu shànyǒngměng fēi zhū rú lái yīng zhèngděng jué
“又，善勇猛，非诸如来、应、正等觉
yú pú tí xìng shǎo yǒu suǒ dé yǐ yī qiè fǎ bù kě dé gù yú fǎ wú
于菩提性少有所得，以一切法不可得故，于法无
dé shuō míng pú tí zhū fó pú tí yīng rú shì shuō ér bù rú shuō lí
得说名菩提。诸佛菩提应如是说而不如说，离
zhū xiàng gù
诸相故。

yòu shànyǒngměng ruò zhū pú sà fā pú tí xīn zuò rú
“又，善勇猛，若诸菩萨发菩提心，作如

shì niàn wǒ yú jīn zhě fā pú tí xīn cǐ shì pú tí wǒ jīn wèi
是念：‘我于今者发菩提心。此是菩提，我今为
qù cǐ pú tí gù fā xiū xíng xīn shì zhū pú sà yǒu suǒ dé gù bù míng
趣此菩提故发修行心。’是诸菩萨有所得故不名
pú sà dàn kě míng wéi kuánguān guàn sà duǒ hé yǐ gù shàn yǒng měng
菩萨，但可名为狂乱萨埵。何以故？善勇猛，
yóu bǐ pú sà jué dìng zhí yǒu fā qǐ xìng gù jué dìng zhí yǒu suǒ fā xīn
由彼菩萨决定执有发起性故，决定执有所发心
gù jué dìng zhí yǒu pú tí xìng gù ruò zhū pú sà fā pú tí xīn yǒu suǒ
故，决定执有菩提性故。若诸菩萨发菩提心有所
zhí zhuó dàn kě míng wéi yú pú tí xīn yǒu zhí sà duǒ bù míng zhēn jìng
执著，但可名为于菩提心有执萨埵，不名真净
fā xīn pú sà bǐ yóu zào zuò fā pú tí xīn shì gù fù míng zào zuò sà
发心菩萨。彼由造作发菩提心，是故复名造作萨
duǒ bù míng pú sà bǐ yóu jiā xíng fā pú tí xīn shì gù fù míng jiā
埵，不名菩萨；彼由加行发菩提心，是故复名加
xíng sà duǒ bù míng pú sà hé yǐ gù shàn yǒng měng bǐ zhū pú
行萨埵，不名菩萨。何以故？善勇猛，彼诸菩
sà yóu yǒu suǒ qǔ fā pú tí xīn dàn kě míng wéi fā xīn sà duǒ bù
萨由有所取发菩提心，但可名为发心萨埵，不
míng pú sà
名菩萨。

yòu shàn yǒng měng wú shí néng fā pú tí xīn zhě yǐ pú
“又，善勇猛，无实能发菩提心者，以菩
tí xīn bù kě fā gù pú tí wú shēng yì wú xīn gù bǐ zhū pú sà wéi
提心不可发故，菩提无生亦无心故。彼诸菩萨唯
zhí fā xīn bù liǎo pú tí wú shēng xīn yì
执发心，不了菩提无生心义。

yòu shàn yǒng měng ruò shēng píng děng xìng jí shí píng děng xìng
“又，善勇猛，若生平等性即实平等性，
ruò shí píng děng xìng jí xīn píng děng xìng ruò xīn píng děng xìng jí shì pú
若实平等性即心平等性，若心平等性即是菩
tí ruò yú cǐ zhōng yǒu rú shí xìng jí yú cǐ zhōng wú suǒ fēn bié
提。若于此中有如实性，即于此中无所分别；
ruò yǒu fēn bié xīn jí pú tí bǐ biàn zhí zhuó xīn jí pú tí yóu cǐ èr
若有分别心及菩提，彼便执著心及菩提，由此二
zhǒng fā pú tí xīn dāng zhī bù míng zhēn fā xīn zhě
种发菩提心，当知不名真发心者。

yòu shànyǒngměng pú tí yǔ xīn fēi gè yǒu yì fēi yú
“又，善勇猛，菩提与心非各有异，非于
xīn nèi yǒu shí pú tí fēi pú tí nèi dé yǒu shí xīn pú tí yǔ xīn rú
心内有实菩提，非菩提内得有实心，菩提与心如
shí rú lǐ jù bù kě shuō shì jué shì xīn yóu rú shí jué pú tí yǔ
实如理俱不可说是觉、是心。由如实觉，菩提与
xīn jù bù kě dé wú shēng bù shēng gù míng pú sà yì míng mó hē
心俱不可得、无生不生，故名菩萨，亦名摩诃
sà jí rú shí yǒu qíng suǒ yǐ zhě hé yǐ rú shí zhī fēi shí yǒu xìng
萨及如实有情。所以者何？以如实知非实有性。
rú shí zhī shéi fēi shí yǒu xìng wèi zhū shì jiān jiē fēi shí yǒu fēi shí suǒ
如实知谁非实有性？谓诸世间皆非实有，非实所
shè fēi shí yǒu shēng dàn jiǎ ān lì yún hé shì jiān fēi shí yǒu shēng
摄，非实有生，但假安立。云何世间非实有生，
dàn jiǎ ān lì fēi shí yǒu zhě wú shí shēng gù yǐ wú shí shēng jí
但假安立？非实有者无实生故。以无实生及
fēi shí yǒu gù shuō zhū fǎ wú shí wú xìng yóu rú shí zhī fēi shí yǒu
非实有故，说诸法无实无性。由如实³⁰知非实有
xìng gù yì kě shuō rú shí yǒu qíng yú shí yǒu zhōng yì bù zhí shí yǒu
性故，亦可说如实有情；于实有中亦不执实有
gù fù kě shuō suí rú shí yǒu qíng suī zuò shì shuō ér bù rú shuō
故，复可说随如实有情。虽作是说而不如说。
suǒ yǐ zhě hé fēi rú shí lǐ yǒu shǎo yǒu qíng huò mó hē sà hé yǐ
所以者何？非如实理有少有情或摩诃萨，何以
gù shànyǒngměng yǐ zhèng rù dà shèng míng mó hē sà gù
故？善勇猛，以证入大乘名摩诃萨故。

fù cì shànyǒngměng hé wèi dà shèng wèi yī qiè zhì
“复次，善勇猛，何谓大乘？谓一切智
shuō míng dà shèng yún hé yī qiè zhì wèi zhū suǒ yǒu zhì ruò yǒu wéi
说名大乘。云何一切智？谓诸所有智，若有为
zhì ruò wú wéi zhì ruò shì jiān zhì ruò chū shì jiān zhì ruò néng
智、若无为智、若世间智、若出世间³¹智，若能
zhèng rù rú shì děng zhì míng mó hē sà suǒ yǐ zhě hé yǐ néng yuǎn
证入如是等智名摩诃萨。所以者何？以能远
lí dà yǒu qíng xiǎng míng mó hē sà yòu néng yuǎn lí dà wú míng yùn míng
离大有情想名摩诃萨，又能远离大无明蕴名

³⁰ 大正藏：是；永乐北藏及龙藏：实

³¹ 大正藏：世；永乐北藏及龙藏：世间

mó hē sà yòunéngyuǎn lí dà zhūxíngyùnmíngmó hē sà yòunéngyuǎn
摩诃萨，又能远离大诸行蕴名摩诃萨，又能远
lí dà wú zhī yùnmíngmó hē sà yòunéngyuǎn lí dà zhòng kǔ yùnmíng
离大无知蕴名摩诃萨，又能远离大众苦蕴名
mó hē sà
摩诃萨。

yòu shànyǒngměng ruònéngyuǎn lí dà yǒuqíngxiǎngmíngmó
“又，善勇猛，若能远离大有情想名摩
hē sà bǐ yú yī qiè xīn jí xīn suǒ fǎ suī wú suǒ dé ér néngliǎo zhī
诃萨。彼于一切心及心所法虽无所得，而能了知
xīn zhī běnxìng bǐ yú pú tí jí pú tí fēn fǎ suī wú suǒ dé ér néng
心之本性。彼于菩提及菩提分法虽无所得，而能
liǎo zhī pú tí běnxìng bǐ yóu cǐ zhì fēi yú xīn nèi jiànyǒu pú tí
了知菩提本性。彼由此智，非于心内见有菩提，
yì fēi lí xīn jiànyǒu pú tí fēi yú pú tí nèi jiànyǒu shí xīn yì fēi
亦非离心见有菩提，非于菩提内见有实心，亦非
lí pú tí jiànyǒu shí xīn rú shì chúqiǎn wú suǒ xiū xí wú suǒ chúqiǎn
离菩提见有实心。如是除遣无所修习、无所除遣，
yú suǒ xiū xí jí suǒ chúqiǎn jù wú suǒ dé wú suǒ shì hù wú suǒ zhí
于所修习及所除遣俱无所得、无所恃怙、无所执
zhuó suī bú jiànyǒu pú tí xīn xìng ér néng fā qǐ dà pú tí xīn ruò
著，虽不见有菩提心性，而能发起大菩提心。若
néng rú shì fā pú tí xīn nǎi kě míngwéizhēn shí pú sà bǐ suī rú
能如是发菩提心，乃可名为真实菩萨。彼虽如
shì fā pú tí xīn ér yú pú tí wú suǒ yǐn fā hé yǐ gù shànyǒng
是发菩提心，而于菩提无所引发。何以故？善勇
měng bǐ yǐ ān zhù dà pú tí gù ruònéng rú shì wú suǒ zhí zhuó
猛，彼已安住大菩提故。若能如是无所执著，
dōu bú jiànyǒu xīn jí pú tí shēngmièchābié yì bú jiànyǒu fā xīn qù
都不见有心及菩提生灭差别，亦不见有发心趣
xiàng dà pú tí zhě wú jiàn wú zhí wú suǒ fēn bié dāng zhī yǐ zhù
向大菩提者，不见无执、无所分别，当知已住
wú shàng pú tí ruònéng rú shì wú suǒ zhí zhuó fā qǐ shèng jiě jí
无上菩提。若能如是无所执著，发起胜解及
jiě tuō xīn dāng zhī míngwéizhēn shí pú sà
解脱心，当知名为真实菩萨。

yòu shànyǒngměng ruò zhū pú sà bù lí xīn xiǎng jí pú tí
“又，善勇猛，若诸菩萨不离心想及菩提

xiǎng fā pú tí xīn bǐ yuǎn pú tí fēi jìn pú tí
想发菩提心，彼远菩提非近菩提。

yòu shànyǒngměng ruò zhū pú sà bú jiàn pú tí yǒuyuǎnyǒu
“又，善勇猛，若诸菩萨不见菩提有远有

jìn dāng zhī bǐ jìn wú shàng pú tí yì míngzhēn fā pú tí xīn zhě
近，当知彼近无上菩提，亦名真发菩提心者。

wǒ yī cǐ yì mì yì shuōyán ruò néng zì zhī wú èr xiàngzhě bǐ rú
我依此义密意说言：若能自知无二相者，彼如

shí zhī yī qiè fó fǎ suǒ yǐ zhě hé bǐ néngzhèng huì wǒ jí yǒuqíng
实知一切佛法。所以者何？彼能证会我及有情

jù wú zì xìng jí néngbiàn zhī zhū fǎ wú èr yóu néngbiàn zhī zhū fǎ
俱无自性，即能遍知诸法无二，由能遍知诸法

wú èr dìng néngliǎo dá wǒ jí yǒuqíng yǔ yī qiè fǎ jiē yǐ wú xìng ér
无二，定能了达我及有情与一切法，皆以无性而

wéi zì xìng lǐ wú chābié ruò néngliǎo zhī zhū fǎ wú èr jí néng
为自性，理无差别。若能了知诸法无二，即能

liǎo zhī yī qiè fó fǎ ruò néngbiàn zhī zhū fǎ wú èr jí néngbiàn zhī
了知一切佛法；若能遍知诸法无二，即能遍知

yī qiè fó fǎ ruò néngbiàn zhī wǒ jí biàn zhī sān jiè
一切佛法。若能遍知我，即遍知三界。

yòu shànyǒngměng ruò biàn zhī wǒ bǐ biànnéngdào zhū
“又，善勇猛，若遍知我，彼便能到诸

fǎ bǐ àn yún hé míngwéi zhū fǎ bǐ àn wèi yī qiè fǎ píngděng shí
法彼岸。云何名为诸法彼岸？谓一切法平等实

xìng ruò bù dé cǐ yì bù zhí cǐ ruò bù dé bǐ àn yì bù zhí bǐ àn
性。若不得此亦不执此，若不得彼岸亦不执彼岸，

bǐ míngbiàn zhī dào bǐ àn zhě suī zuò shì shuō ér bù rú shuō
彼名遍知到彼岸者，虽作是说而不如说。

yòu shànyǒngměng zhū pú sà zhòng yīng rú shì qù zhū pú sà
“又，善勇猛，诸菩萨众应如是趣诸菩萨

dì yīng rú shì zhèngzhū pú sà dì dāng zhī jí shì pú sà bō rě bō
地，应如是证诸菩萨地，当知即是菩萨般若波

luó mì duō wèi yú cǐ zhōng wú yǒushǎo fǎ kě qù kě zhèng yǐ yú cǐ
罗蜜多，谓于此中无有少法可趣可证，以于此

zhōng bù kě shī shè yǒuwǎng lái gù
中不可施设有往来故。”

ěr shí qīng xǐ biàn bó fó yán zhū zēngshàngmàn xíng yǒu xiàng
尔时，庆喜便白佛言：“诸增上慢行有相

zhě yú fó suǒshuō wù huáikǒng bù
者，于佛所说勿怀恐怖。”

shí shè lì zǐ yù qìng xǐ yán fēi zēngshàngmàn xíng yǒu xiàng
时，舍利子语庆喜言：“非增上慢行有相

zhě suǒ xíng zhī jìng bǐ hé kǒng bù suǒ yǐ zhě hé huáikǒng bù zhě
者所行之境，彼何恐怖？所以者何？怀恐怖者

lí zēngshàngmàn è yǒu suǒ shè wén shēnshēn fǎ bù néng cè liáng
离增上慢，恶友所摄，闻甚深法不能测量，

kǒng shī suǒ qiú biànshēng kǒng bù
恐失所求便生恐怖。

fù cì qìng xǐ zhū yǒu wèi yù duàn zēngshàngmàn xíng zhèng
“复次，庆喜，诸有为欲断增上慢行正

xíng zhě róng yǒu bù wèi zhū yǒu wèi yù duàn zēngshàngmàn qín jīng jìn zhě
行者，容有怖畏，诸有为欲断增上慢勤精进者，

yì yǒu bù wèi suǒ yǐ zhě hé bǐ jì néng liǎo zēngshàngmàn shī qiú
亦有怖畏。所以者何？彼既了增上慢失，求

wú màn xìng jí qiú duàn màn wén shēnshēn fǎ bù néng cè liáng kǒng shī
无慢性及求断慢，闻甚深法不能测量，恐失

suǒ qiú biànshēng bù wèi
所求便生怖畏。

fù cì qìng xǐ ruò yǒu yú màn bù dé bú jiàn wú shì wú
“复次，庆喜，若有于慢不得不见、无恃无

zhí bǐ yú zhū fǎ wú kǒng wú bù fù cì qìng xǐ rú lái bù wèi
执，彼于诸法无恐无怖。复次，庆喜，如来不为

zēngshàngmàn zhě shuō rú shì fǎ gù bǐ wú róng yú cǐ kǒng bù zhū
增上慢者说如是法，故彼无容于此恐怖。诸

yǒu wèi yù duàn zēngshàngmàn qín xiū xíng zhě wén rú shì fǎ néng zhèng
有为欲断增上慢勤修行者，闻如是法能正

liǎo zhī yì wú kǒng bù
了知亦无恐怖。

fù cì qìng xǐ zēngshàngmàn míng dāng zhī xiǎn shì zēng yì
“复次，庆喜，增上慢名当知显示增益

shèng fǎ ruò yǒu xiànxíng zēngshàngmàn zhě bǐ bì xiànxíng zēng yì shèng
胜法，若有现行增上慢者，彼必现行增益胜

fǎ yǐ xíng zēng yì fēi píngděng xíng bǐ shè yào xíng píngděng xíng zhě
法，以行增益非平等行。彼设乐行平等行者，

yú cǐ shēn fǎ xīn huái yóu yù bù shēng kǒng bù yì bú xìn shòu
于此深法心怀犹豫，不生恐怖亦不信受。

fù cì qìng xǐ ruò yú píngděng bù píngděngzhōng jù wú
“复次，庆喜，若于平等、不平等中俱无

suǒ dé ruò yú píngděng bù píngděngzhōng jù wú suǒ shì ruò yú píng
所得，若于平等、不平等中俱无所恃，若于平

děng bù píngděngzhōng jù wú suǒ zhí bǐ yú zhū fǎ bù jīng bù kǒng
等、不平等中俱无所执，彼于诸法不惊、不恐、

bú bù bú wèi
不怖、不畏。

fù cì qìng xǐ cǐ shēnshēn fǎ fēi zhū yú fū yì shēng xíng
“复次，庆喜，此甚深法非诸愚夫异生行

chù cǐ shēnshēn fǎ fēi zhū yú fū yì shēng jìng jiè cǐ shēnshēn fǎ fēi
处，此甚深法非诸愚夫异生境界，此甚深法非

zhū yú fū yì shēngsuǒ liǎo chāo guò yī qiè yú fū yì shēngsuǒ xíng suǒ
诸愚夫异生所了，超过一切愚夫异生所行、所

shè suǒ jué shì gù zhū yǒu qù xiàng shēng wén chéng zhě suī xíng shēn
摄、所觉事故。诸有趣向声闻乘者，虽行深

fǎ ér cǐ shēn fǎ fēi bǐ suǒ xíng zhū yǒu qù xiàng dú jué shèng zhě
法，而此深法非彼所行。诸有趣向独觉乘者，

suī xíng shēn fǎ ér cǐ shēn fǎ fēi bǐ suǒ xíng zhū yǒu qù xiàng pú sà
虽行深法，而此深法非彼所行。诸有趣向菩萨

shèng zhě ruò xíng yǒu xiàng yuǎn lí shàn yǒu è yǒu suǒ shè bǐ yú
乘者，若行有相，远离善友，恶友所摄，彼于

rú shì wú rǎn zhuó fǎ yì bù néng xíng fēi bǐ jìng gù qìng xǐ dāng zhī
如是无染著法亦不能行，非彼境故。庆喜当知！

wéi chú jiàn dì qiú dà pú tí shēng wén chéng děng jí pú sà shèng shàn
唯除见谛求大菩提声闻乘等，及菩萨乘善

yǒu suǒ shè yú cǐ shēn fǎ néng shēng xìn jiě yú cǐ shēn fǎ néng suí
友所摄，于此深法能生信解，于此深法能随

shùn xíng yú cǐ shēn fǎ néng shēn zhèng huì
顺行，于此深法能深证会。

fù cì qìng xǐ ruò zhū pú sà yuǎn lí zhòng xiàng ān zhù
“复次，庆喜，若诸菩萨远离众相，安住

wú xiàng xíng wú chā bié yú shēnshēn fǎ bì jìng chū lí zhǒng zhǒng yí
无相，行无差别，于甚深法毕竟出离种种疑

wǎng fēn bié zhí zhuó suí qí suǒ yù jiē néng chéng bàn yú xīn pú tí
网分别执著，随其所欲皆能成办，于心菩提

jù wú suǒ dé yú zhū fǎ xìng wú chā bié jiě yì fù bù qǐ chā bié zhī
俱无所得，于诸法性无差别解，亦复不起差别之

xíng suí yǒusuǒ qù jiē néng wù rù bǐ yú rú shì shèshēn fǎ mén
行，随有所趣皆能悟入。彼于如是甚深法门，
jiē néngshòu chí xīn wú yí huò suǒ yǐ zhě hé bǐ yú zhū fǎ jiē suí
皆能受持心无疑惑。所以者何？彼于诸法皆随
shùnzhù wú suǒ wéi nì ruò yǒu yú fǎ qǐ bǐ bǐ wèn jiē néng suí shùn
顺住无所违逆，若有于法起彼彼问，皆能随顺
zuò bǐ bǐ dá hé huì cǐ bǐ lìng bù xiāng wéi fó wèi bǐ gù shuō cǐ
作彼彼答，和会此彼令不相违。佛为彼故说此
shēn fǎ
深法。”

ěr shí fó gào jù shòuqīng xǐ rǔ yīngshòu chí shè lì zǐ shuō
尔时，佛告具寿庆喜：“汝应受持舍利子说，
bǐ rú shì shuō yǔ wǒ wú yì
彼如是说与我无异。

qīng xǐ dāng zhī zēngshàngmànzhě yú cǐ fǎ jiào bù néng wù
“庆喜当知！增上慢者于此法教不能悟
rù yǐ fēi bǐ jìng fēi bǐ dì gù qīng xǐ dāng zhī rú shì fǎ jiào
入，以非彼境、非彼地故。庆喜当知！如是法教
shùnzhū fǎ xìng shùn fó pú tí yú fó pú tí néngwéizhùbàn xià
顺诸法性，顺佛菩提，于佛菩提能为助伴。下
liè xìn jiě zhūyǒuqíng lèi yú cǐ shèshēnguǎng dà fó fǎ xīn bú wù
劣信解诸有情类，于此甚深广大佛法，心不悟
rù bù néngshòuxíng qīng xǐ dāng zhī xià liè xìn jiě zēngshàngmàn
入，不能受行。庆喜当知！下劣信解增上慢
zhě yú fó pú tí jí shèshēn fǎ wéi nì ér zhù zhūyǒusuǒ wéi suí
者，于佛菩提及甚深法违逆而住，诸有所为随
zēngshàngmàn bù néng xìn shòu cǐ shèshēn fǎ
增上慢，不能信受此甚深法。

qīng xǐ dāng zhī jīn cǐ zhòng huì zuì shèngqīngjìng yuǎn lí
“庆喜当知！今此众会，最胜清净远离
zá rǎn céngduō fó suǒ fā hóng shì yuàn zhòng zhí wú liàngshū shèng
杂染，曾多佛所发弘誓愿，种植无量殊胜
shàngēn fèng shì wú biānguò qù zhū fó yú shèshēn fǎ jiǔ shēng xìn jiě
善根，奉事无边过去诸佛，于甚深法久生信解，
yú shèshēnxíng yǐ shú xiū xíng gù jīn rú lái yīng zhèngděng jué wěi
于甚深行已熟修行。故今如来、应、正等觉委
xìn cǐ zhòng wú suǒ cāi yí suǒshuō fǎ mén jiē xī míngliǎo wú suǒ hù
信此众无所猜疑，所说法门皆悉明了，无所护

xī wèishuō fǎ yào qìng xǐ dāng zhī jīn cǐ zhòng huì jiān gù qīngjìng
惜为说法要。庆喜当知！今此众会，坚固清静，
wú rú wǎ lì xián lǚ děngzhě yǐ cénggòngyǎngduō bǎi qiān fó
无如瓦砾、咸鹵等者，已曾供养多百千佛，
yú zhū fó fǎ jiān gù ān zhù qìng xǐ dāng zhī rú wǎ lì zhě jí shì
于诸佛法坚固安住。庆喜当知！如瓦砾者，即是
yú fū yì shēngzēng yǔ yú shēnshēn fǎ wú róng nà yì xián lǚ děng
愚夫异生增语，于甚深法无容纳义；咸鹵等
zhě dāng zhī xiǎn shì zhū zēngshàngmànyǒuqíngzēng yǔ bù néngshēng
者，当知显示诸增上慢有情增语，不能生
zhǎngshēnshēnxíng gù qìng xǐ dāng zhī jīn cǐ zhòng huì lí zēngshàng
长甚深行故。庆喜当知！今此众会，离增上
màn guǎng dà shàngēn zhī suǒ jí qǐ shì shēn fǎ qì
慢，广大善根之所集起，是深法器。”

fù cì qìng xǐ pì rú wú rè dà chí lóng wáng yǒu yīn
“复次，庆喜，譬如无热大池龙王，有因
yuán gù shēng dà huān xǐ yú zì gōngzhōngshòu wǔ yù lè yǐ huān
缘故，生大欢喜，于自宫中受五欲乐，以欢
xǐ gù fù yú zì gōngjiàngshù dà yǔ jù bā gōng dé shí bǐ zhū
喜故，复于自宫降澍大雨具八功德。时，彼诸
zǐ gè wǎng zì gōng yì fù huān yú shòu wǔ yù lè hé hé yóu xì jiàng
子各往自宫，亦复欢娱受五欲乐，和合游戏降
dà gān yǔ rú shì rú lái yīng zhèngděngjué wèi zhū zhòng huì jiàng
大甘雨。如是如来、应、正等觉，为诸众会降
dà fǎ yǔ shí yǒu wú liàng zhǎng zǐ pú sà mó hē sà zhòng wén yǐ jié
大法雨。时，有无量长子菩萨摩诃萨众闻已结
jí huò jí yú cǐ kānrěn jiè zhōng duì zì rú lái yīng zhèngděng
集，或即于此堪忍界中，对自如来、应、正等
jué wèi zhū zhòng huì yù dà fǎ yǔ huò wǎng bǐ bǐ zì fó tǔ zhōng
觉，为诸众会雨大法雨，或往彼彼自佛土中，
duì zhū rú lái yīng zhèngděngjué gè yú zì zhòng yù dà fǎ yǔ
对诸如来、应、正等觉，各于自众雨大法雨。

fù cì qìng xǐ rú hǎi lóng wáng yǒu shí huān yuè yú zì gōng nèi jiàng
复次，庆喜，如海龙王有时欢悦，于自宫内降
shù dà yǔ gōngzhōngsuǒyǒu jiù zhù zhū lóng suí suǒ jiàng shù jiē huān xǐ
澍大雨。宫中所有旧住诸龙，随所降澍皆欢喜
shòu yú cǐ dà yǔ shàn zhī fēn jì bǐ zhū lóng zǐ yì gè huān yuè
受，于此大雨善知分齐。彼诸龙子亦各欢悦，

kānshòu fù wángsuǒjiàng dà yǔ suǒ yǐ zhě hé yǒu yú lóngděng yú
堪受父王所降大雨。所以者何？有余龙等，于
suǒjiàng yǔ bù zhī fēn qí yì fù bù néng huān xǐ rěnshòu rú shì rú
所降雨不知分齐，亦复不能欢喜忍受。如是如
lái yīng zhèngděngjué chǔ dà zhòng huì yǔ shēn fǎ bǎo yǒu fó
来、应、正等觉，处大众会雨深法宝。有佛
zhǎng zǐ dà pú sà zhòng jiǔ zhí wú liàngshūshèngshàngēn shènsēn
长子大菩萨众，久殖³²无量殊胜善根，甚深
fǎ mén zhī suǒshēngzhǎng chéng jiù zhǒngzhǒngguǎng dà yì yào kān
法门之所生长，成就种种广大意乐，堪
shòu rú lái dà fǎ mén yǔ wén yǐ huān xǐ shàn zhī fēn qí wèi cǐ yì
受如来大法门雨，闻已欢喜善知分齐。为此义
gù jīn zhě rú lái qīngjìng zhòng zhōng dà shī zǐ hǒu yǔ dà fǎ yǔ zuò
故，今者如来清净众中大师子吼，雨大法雨作
dà ráo yì
大饶益。

fù cì qīng xǐ rú zhuàn lún wáng duō yǒu zhū zǐ mǔ zú
“复次，庆喜，如转轮王多有诸子，母族
qīngjìng xíngmào duānyán qí wáng yǒu shí duō jí bǎozàng zǒngmìng zhū
清净形貌端严。其王有时多集宝藏，总命诸
zǐ fēn bù yǔ zhī qí xīn dōu wú kuáng huò piān dǎng shí zhū wáng
子分布与之，其心都无诳惑偏党。时，诸王
zǐ jì huò zhòng zhēn bèi yú fù wáng shēnshēngjìng ài gè zuò shì niàn
子既获众珍，倍于父王深生敬爱，各作是念：

wǒ děng jīn zhě shěn zhī fù wáng yǔ wǒ tóng lì rú shì rú lái
‘我等今者审知父王与我同利。’如是如来、
yīng zhèngděngjué shì dà fǎ zhǔ wéi dà fǎ wáng zì rán zhào jí zhū
应、正等觉是大法主为大法王，自然召集诸
fó zhēn zǐ yǐ dà fǎ zàng fēn bù yǔ zhī qí xīn dōu wú kuáng huò piān
佛真子，以大法藏分布与之，其心都无诳惑偏
dǎng shí zhū fó zǐ jì huò miào fǎ bèi yú rú lái shēnshēngjìng ài
党。时，诸佛子既获妙法，倍于如来深生敬爱，
gè zuò shì niàn wǒ děng jīn zhě shěn zhī rú lái yǔ wǒ tóng lì wǒ
各作是念：‘我等今者审知如来与我同利，我
děng jīn yīng chì rán jīng jìn shào lóng fó zhǒng lìng bú duàn jué
等今应炽然精进，绍隆佛种令不断绝。’

³² 大正藏：植；永乐北藏及龙藏：殖

fù cì qìng xǐ rú shì fǎ bǎowēimiàoshēnshēn fēi yú
“复次，庆喜，如是法宝微妙甚深，非余
yǒuqíngsuǒnéng xìn shòu liè xìn jiě zhě zēngshàngmànzhě xíng è
有情所能信受。劣信解者、增上慢者、行恶
jiàn zhě xíngyǒuxiàngzhě xíngyǒusuǒ dé zhě wǒ màn suǒ huàizhě
见者、行有相者、行有所得者、我慢所坏者、
wéi tān chēn chī suǒ cuī fú zhě yuè lù xíngzhě zhū rú shì dēngmíng yú
为贪瞋痴所摧伏者、越路行者，诸如是等名余
yǒuqíng yú cǐ fǎ mén bù néng xìn shòu qìng xǐ dāng zhī xià liè xìn
有情，于此法门不能信受。庆喜当知！下劣信
jiě zhū yǒuqíng lèi bù néng jìng ài lún wáng cái bǎo yào lún wáng zǐ
解诸有情类，不能敬爱轮王财宝，要轮王子
fāng shēng jìng ài qìng xǐ dāng zhī pín qióng xià liè zhū yǒuqíng lèi
方生敬爱。庆喜当知！贫穷下劣诸有情类，
qǐ tān lún wáng suǒ yǒu lún bǎo xiàng bǎo mǎ bǎo zhū bǎo nǚ bǎo
岂贪轮王所有轮宝、象宝、马宝、珠宝、女宝、
zhǔ zàng chén bǎo zhǔ bīng jiàng bǎo jí yú zhǒng zhǒng shàng miào yī fú
主藏臣宝、主兵将宝，及余种种上妙衣服、
mò ní zhēn zhū jīn yín shān hú fèi liú lí dēng duō jià cái
末尼、真珠、金、银、珊瑚、吠琉璃等多价财
bǎo bǐ pín qióng rén shè yù huò dé zì huái cán chǐ bù néng shòu yòng
宝？彼贫穷人设遇获得，自怀惭耻不能受用，
shè fù zhuǎn mài bù zhī jià zhí suǒ suǒ zhì wēi suí chóu biàn yǔ huò yóu
设复转卖不知价直，所索至微随酬便与，或由
yú bǎo wú jiàn bié gù xīn biàn yàn jiàn ér qì shě zhī qìng xǐ dāng zhī
于宝无鉴别故，心便厌贱而弃舍之。庆喜当知！
bǐ pín qióng zhě fēi wéi bù liǎo bǎo zhī jià zhí yì fù bù zhī bǎo zhī míng
彼贫穷者非唯不了宝之价直，亦复不知宝之名
zì
字。

rú shì qìng xǐ wéi yǒu rú lái yīng zhèngděng jué fǎ
“如是，庆喜，唯有如来、应、正等觉法
shēn zhī zǐ huò yǐ jiàn dì qiú dà pú tí zhū shēng wén děng huò zhū pú
身之子，或已见谛求大菩提诸声闻等，或诸菩
sà zhēn jìng shàn yǒu zhī suǒ shè chí nǎi néng xìn shòu cǐ fǎ bǎo zàng bǐ
萨真净善友之所摄持，乃能信受此法宝藏。彼
shēn jìng ài bù kě dé kōng xiāng yìng fǎ bǎo yì néng shòu yòng zhēn jìng fó
深敬爱不可得空相应法宝，亦能受用真净佛

fǎ xiāngyìng lǐ jiào yì néng xiū xíng yú yī qiè fǎ wú zhí wú zhuózhū pú
法相应理教，亦能修行于一切法无执无著诸菩

sà xíng qīng xǐ dāng zhī pín qióng xià liè zhū yǒu qíng lèi wèi quē zhèng
萨行。庆喜当知！贫穷下劣诸有情类，谓阙正

wén huàizhèng wénzhě yú chī wú yǎn qǐ néng xī qiú zhèng fǎ bǎozàng
闻、坏正闻者愚痴无眼，岂能希求正法宝藏？

shè yù huò dé bù zhī jìngzhòng yú tā yǒuqíng qīng ér xuàn mài huò xīn
设遇获得不知敬重，于他有情轻而衔卖，或心

yànjiàn ér qì shě zhī
厌贱而弃舍之。

fù cì qīng xǐ ruò zhān tú luó ruò bǔ jié suō ruò
“复次，庆喜，若旃荼³³罗、若补羯娑、若

zhū gōngjiàng ruò yú pín jiàn è huómìngzhě zhōng bù néng qiú duō jià
诸工匠、若余贫贱恶活命者，终不能求多价

zhēnbǎo shè yù huò dé bú zì shòuyòng suí dé shǎo jià jí mài yǔ tā
珍宝，设遇获得不自受用，随得少价即卖与他，

huò fù yàn zhī ér biàn qì shě qīng xǐ dāng zhī zhān tú luó děng jí
或复厌之而便弃舍。庆喜当知！旃荼³⁴罗等即

shì yī qiè wàidào zēng yǔ yì shì wàidào zhū dì zǐ zhòng zhū yú pín
是一切外道增语，亦是外道诸弟子众；诸余贫

jiàn è huómìngzhě jí zhū yú fū yì shēng zēng yǔ bǐ cháng xiàn mò
贱恶活命者，即诸愚夫异生增语，彼常陷没

è jiàn yū ní yú yī qiè shí xíng yǒu suǒ dé yào xiāng fù zhuó xíng yǒu
恶见淤泥，于一切时行有所得，乐相缚著行有

xiàng xíng zhū yǒu suǒ qù yuè lù ér xíng bù néng xīn qiú shèng fǎ cái bǎo
相行，诸有所趣越路而行，不能欣求圣法财宝，

shè yù huò dé bù néng shòuyòng huò shēn yàn qì huò jiàn yǔ tā qīng xǐ
设遇获得不能受用，或深厌弃或贱与他。庆喜

dāng zhī ruò zhū fó zǐ xíng fó xíng chù wèi yù zhù chí rú lái shí lì
当知！若诸佛子行佛行处，为欲住持如来十力、

sì wú wèi děng wú biān fó fǎ lìng bú duàn jìn qiú dé rú shì shēn fǎ
四无畏等无边佛法令不断尽，求得如是深法

bǎozàng bǐ yú rú shì shēn fǎ bǎozàng qǐ zhēn bǎo xiǎng shēn xīn ài
宝藏。彼于如是深法宝藏，起真宝想深心爱

zhòng shàn néng shòuyòng jīng qín shǒu hù lìng bú huài shī
重善能受用，精勤守护令不坏失。

³³ 大正藏：荼；永乐北藏及龙藏：茶

³⁴ 大正藏：茶；永乐北藏及龙藏：茶

qìng xǐ dāng zhī fēi shī zǐ hǒu yě gànnéngxué yào shī zǐ
“庆喜当知！非师子吼野干能学，要师子

wángsuǒshēng zhī zǐ néngxué sī hǒu qìng xǐ dāng zhī yán yě gānzhě
王所生之子能学斯吼。庆喜当知！言野干者，
yù zhū xié jiàn yú fū yì shēng bǐ dìng bù néng jīng qín fāngbiàn xuézhèng
喻诸邪见愚夫异生，彼定不能精勤方便学正
děng jué dà shī zǐ hǒu yào zhū fó zǐ cóngzhèngděng jué zì rán zhì
等觉大师子吼，要诸佛子从正等觉自然智
shēng nǎi néng jīng qín xuézhèngděng jué dà shī zǐ hǒu rú shì fó zǐ
生，乃能精勤学正等觉大师子吼，如是佛子
yú zhèngděng jué wú shàng fǎ cái shàn néng shòu yòng
于正等觉无上法财善能受用。”

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn shèn qí rú lái
尔时，舍利子白佛言：“世尊！甚奇！如来、

yīng zhèngděng jué néng jí rú shì qīngjìng zhòng huì xī yǒu rú lái
应、正等觉能集如是清净众会。希有！如来、
yīng zhèngděng jué néng jí rú shì zuì shèngzhòng huì zì rán zhòng huì
应、正等觉能集如是最胜众会、自然众会、
nán fú zhòng huì yóu ruò jīn gāng wú dòng wú zhuǎn wú rǎo zhòng huì wèi
难伏众会、犹若金刚无动无转无扰众会，为
shuō bō rě bō luó mì duō
说般若波罗蜜多。”

ěr shí shì zūn gào shè lì zǐ rǔ shàn néng zàn zhòng huì gōng
尔时，世尊告舍利子：“汝善能赞众会功

dé
德。”

shí shè lì zǐ biàn bó fó yán zhòng huì gōng dé fēi wǒ néng
时，舍利子便白佛言：“众会功德非我能

zàn suǒ yǐ zhě hé jīn cǐ zhòng huì chéng jiù wú liàng wú biān gōng dé
赞。所以者何？今此众会成就无量无边功德，
rú miào gāoshān zàn bù néng jìn
如妙高山赞不能尽。”

yú shì fó gào shè lì zǐ yán rú shì rú shì rú rǔ suǒ shuō
于是佛告舍利子言：“如是！如是！如汝所说。

jīn cǐ zhòng huì chéng jiù wú biān qīngjìng xī yǒu shū shèng gōng dé
今此众会成就无边清净、希有、殊胜功德，
zhū fó shì zūn chēng yáng zàn tàn shàng bù néng jìn kuàng yú yǒu qíng yòu
诸佛世尊称扬赞叹尚不能尽，况余有情！又，

shè lì zǐ jīn cǐ zhòng huì fēi fó shì zūn lì suǒ lìng jí yì fēi rú lái
舍利子，今此众会非佛世尊力所令集，亦非如来
yú cǐ zhòng huì yǒu suǒ xīn³⁵ yào ér lìng qí jí dàn yóu cǐ zhòng zì shàn
于此众会有所欣³⁵乐而令其集，但由此众自善
gēn lì dé wén wǒ míng ér lái jí huì yòu cǐ dà zhòng fēi wèi fó lái
根力得闻我名而来集会。又此大众非为佛来，
yì fēi rú lái shén tōng zhào mìng dàn yóu cǐ zhòng zì shàn gēn lì zhī suǒ
亦非如来神通召命，但由此众自善根力之所
jué fā ér lái zhì cǐ yòu fǎ yìng ěr ruò fó shì zūn yù shuō rú sī shèn
觉发而来至此。又法应尔，若佛世尊欲说如斯甚
shēn miào fǎ dìng yǒu rú shì zhū dà pú sà cóng zhū fó guó ér lái jí huì
深妙法，定有如是诸大菩萨从诸佛国而来集会。
yòu shè lì zǐ zhū fó shì zūn ruò qù lái jīn ruò shí fāng jiè jiāng
又，舍利子，诸佛世尊若去来今、若十方界，将
yù kāi shì duàn yī qiè yí wēi miào shēn shēn pú sà zàng fǎ bì yǒu rú
欲开示断一切疑微妙甚深菩萨藏法，必有如
shì wú liàng wú biān zuì shèng qīng jìng gōng dé zhòng jí ruò yǒu rú shì wú
是无量无边最胜清净功德众集。若有如是无
liàng wú biān zuì shèng qīng jìng gōng dé zhòng jí bì shuō rú shì duàn yī
量无边最胜清净功德众集，必说如是断一
qiè yí wēi miào shēn shēn pú sà zàng fǎ
切疑微妙甚深菩萨藏法。”

ěr shí shì zūn gào shàn yǒng měng pú sà mó hē sà yán wǒ yú
尔时，世尊告善勇猛菩萨摩诃萨言：“我于
chù chù wèi zhū pú sà mó hē sà zhòng xuān shuō bō rě bō luó mì duō
处处为诸菩萨摩诃萨众，宣说般若波罗蜜多
lìng qín xiū xué yún hé pú sà mó hē sà zhòng suǒ xué bō rě bō luó mì
令勤修学。云何菩萨摩诃萨众所学般若波罗蜜
duō ruò néng yuǎn dá zhū fǎ shí xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
多？若能远达诸法实性，是谓般若波罗蜜多。
rú shì bō rě bō luó mì duō wēi miào shēn shēn shí bù kě shuō jīn suí
如是般若波罗蜜多，微妙甚深实不可说。今随
rǔ děng suǒ zhī jìng jiè shì sù wén jù fāng biàn yǎn shuō shēn shēn bō rě
汝等所知境界世俗文句，方便演说甚深般若
bō luó mì duō lìng zhū pú sà mó hē sà zhòng wén yǐ fāng biàn jīng qín
波罗蜜多，令诸菩萨摩诃萨众闻已方便精勤

³⁵ 大正藏：欲；永乐北藏及龙藏：欣

xiū xué
修学。

shànyǒngměng jí sè yùn fēi bō rě bō luó mì duō jí shòu
“善勇猛，即色蕴非般若波罗蜜多，即受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi bō rě bō luó mì duō lí sè yùn fēi bō rě
想、行、识蕴亦非般若波罗蜜多；离色蕴非般若
bō luó mì duō lí shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi bō rě bō luó
波罗蜜多，离受、想、行、识蕴亦非般若波罗
mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng sè yùn bǐ àn fēi jí sè yùn
蜜多。何以故？善勇猛，色蕴彼岸非即色蕴，
shòu xiǎng xíng shí yùn bǐ àn yì fēi jí shòu xiǎng xíng shí
受、想、行、识蕴彼岸亦非即受、想、行、识
yùn rú sè yùn bǐ àn sè yùn yì ěr rú shòu xiǎng xíng shí
蕴。如色蕴彼岸，色蕴亦尔；如受、想、行、识
yùn bǐ àn shòu xiǎng xíng shí yùn yì ěr shànyǒngměng
蕴彼岸，受、想、行、识蕴亦尔。善勇猛，
cǐ zhōng sè yùn bǐ àn fēi jí sè yùn zhě shuō sè yùn lí xì shòu
此中色蕴彼岸非即色蕴者，说色蕴离系；受、
xiǎng xíng shí yùn bǐ àn yì fēi jí shòu xiǎng xíng shí yùn zhě
想、行、识蕴彼岸亦非即受、想、行、识蕴者，
shuō shòu xiǎng xíng shí yùn lí xì rú sè yùn bǐ àn sè yùn
说受、想、行、识蕴离系。如色蕴彼岸，色蕴
yì ěr zhě shuō sè yùn zì xìng rú shì jí shuō sè yùn rú suǒ yǒu xìng běn
亦尔者，说色蕴自性如是，即说色蕴如所有性本
xìng bù kě dé rú shòu xiǎng xíng shí yùn bǐ àn shòu xiǎng
性不可得；如受、想、行、识蕴彼岸，受、想、
xíng shí yùn yì ěr zhě shuō shòu xiǎng xíng shí yùn zì xìng rú
行、识蕴亦尔者，说受、想、行、识蕴自性如
shì jí shuō shòu xiǎng xíng shí yùn rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě
是，即说受、想、行、识蕴如所有性本性不可
dé rú sè yùn rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó
得。如色蕴如所有性本性不可得，当知般若波罗
mì duō yì fù rú shì rú shòu xiǎng xíng shí yùn rú suǒ yǒu xìng
蜜多亦复如是；如受、想、行、识蕴如所有性
běn xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì
本性不可得，当知般若波罗蜜多亦复如是。

shànyǒngměng jí yǎn chù fēi bō rě bō luó mì duō jí ěr
“善勇猛，即眼处非般若波罗蜜多，即耳、

bí shé shēn yì chù yì fēi bō rě bō luó mì duō lí yǎnchù fēi
鼻、舌、身、意处亦非般若波罗蜜多；离眼处非
bō rě bō luó mì duō lí ěr bí shé shēn yì chù yì fēi bō
般若波罗蜜多，离耳、鼻、舌、身、意处亦非般
rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng yǎnchù bǐ àn fēi jí
若波罗蜜多。何以故？善勇猛，眼处彼岸非即
yǎnchù ěr bí shé shēn yì chù bǐ àn yì fēi jí ěr bí
眼处，耳、鼻、舌、身、意处彼岸亦非即耳、鼻、
shé shēn yì chù rú yǎnchù bǐ àn yǎnchù yì ěr rú ěr
舌、身、意处。如眼处彼岸，眼处亦尔；如耳、
bí shé shēn yì chù bǐ àn ěr bí shé shēn yì chù
鼻、舌、身、意处彼岸，耳、鼻、舌、身、意处
yì ěr shànyǒngměng cǐ zhōng yǎnchù bǐ àn fēi jí yǎnchù zhě shuō
亦尔。善勇猛，此中眼处彼岸非即眼处者，说
yǎnchù lí xì ěr bí shé shēn yì chù bǐ àn yì fēi jí ěr
眼处离系；耳、鼻、舌、身、意处彼岸亦非即耳、
bí shé shēn yì chù zhě shuō ěr bí shé shēn yì
鼻、舌、身、意处者，说耳、鼻、舌、身、意
chù lí xì rú yǎnchù bǐ àn yǎnchù yì ěr zhě shuō yǎnchù zì xìng
处离系。如眼处彼岸，眼处亦尔者，说眼处自性
rú shì jí shuō yǎnchù rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé rú ěr bí
如是，即说眼处如所有性本性不可得；如耳、鼻、
shé shēn yì chù bǐ àn ěr bí shé shēn yì chù yì ěr
舌、身、意处彼岸，耳、鼻、舌、身、意处亦尔
zhě shuō ěr bí shé shēn yì chù zì xìng rú shì jí shuō
者，说耳、鼻、舌、身、意处自性如是，即说
ěr bí shé shēn yì chù rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé rú
耳、鼻、舌、身、意处如所有性本性不可得。如
yǎnchù rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō
眼处如所有性本性不可得，当知般若波罗蜜多
yì fù rú shì rú ěr bí shé shēn yì chù rú suǒ yǒu xìng běn
亦复如是；如耳、鼻、舌、身、意处如所有性本
xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì
性不可得，当知般若波罗蜜多亦复如是。

shànyǒngměng jí sè chù fēi bō rě bō luó mì duō jí
“善勇猛，即色处非般若波罗蜜多，即

shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi bō rě bō luó mì duō lí
声、香、味、触、法处亦非般若波罗蜜多；离

sè chù fēi bō rě bō luó mì duō lí shēng xiāng wèi chù fǎ
色处非般若波罗蜜多，离声、香、味、触、法
chù yì fēi bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng sè chù
处亦非般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，色处
bǐ àn fēi jí sè chù shēng xiāng wèi chù fǎ chù bǐ àn yì
彼岸非即色处，声、香、味、触、法处彼岸亦
fēi jí shēng xiāng wèi chù fǎ chù rú sè chù bǐ àn sè
非即声、香、味、触、法处。如色处彼岸，色
chù yì ěr rú shēng xiāng wèi chù fǎ chù bǐ àn shēng
处亦尔；如声、香、味、触、法处彼岸，声、
xiāng wèi chù fǎ chù yì ěr shànyǒngměng cǐ zhōng sè chù
香、味、触、法处亦尔。善勇猛，此中色处
bǐ àn fēi jí sè chùzhě shuō sè chù lí xì shēng xiāng wèi
彼岸非即色处者，说色处离系；声、香、味、
chù fǎ chù bǐ àn yì fēi jí shēng xiāng wèi chù fǎ chùzhě
触、法处彼岸亦非即声、香、味、触、法处者，
shuōshēng xiāng wèi chù fǎ chù lí xì rú sè chù bǐ àn
说声、香、味、触、法处离系。如色处彼岸，
sè chù yì ěr zhě shuō sè chù zì xìng rú shì jí shuō sè chù rú suǒyǒu
色处亦尔者，说色处自性如是，即说色处如所有
xìngběnxìng bù kě dé rú shēng xiāng wèi chù fǎ chù bǐ àn
性本性不可得；如声、香、味、触、法处彼岸，
shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì ěr zhě shuōshēng xiāng
声、香、味、触、法处亦尔者，说声、香、
wèi chù fǎ chù zì xìng rú shì jí shuōshēng xiāng wèi chù
味、触、法处自性如是，即说声、香、味、触、
fǎ chù rú suǒyǒuxìngběnxìng bù kě dé rú sè chù rú suǒyǒuxìngběn
法处如所有性本性不可得。如色处如所有性本
xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì rú shēng
性不可得，当知般若波罗蜜多亦复如是；如声、
xiāng wèi chù fǎ chù rú suǒyǒuxìngběnxìng bù kě dé dāng zhī
香、味、触、法处如所有性本性不可得，当知
bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì
般若波罗蜜多亦复如是。

shànyǒngměng jí yǎn jiè fēi bō rě bō luó mì duō jí ěr
“善勇猛，即眼界非般若波罗蜜多，即耳、
bí shé shēn yì jiè yì fēi bō rě bō luó mì duō lí yǎn jiè fēi
鼻、舌、身、意界亦非般若波罗蜜多；离眼界非

bō rě bō luó mì duō lí ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi bō
般若波罗蜜多，离耳、鼻、舌、身、眼界亦非般
rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng yǎn jiè bǐ àn fēi jí
若波罗蜜多。何以故？善勇猛，眼界彼岸非即
yǎn jiè ěr bí shé shēn yì jiè bǐ àn yì fēi jí ěr bí
眼界，耳、鼻、舌、身、眼界彼岸亦非即耳、鼻、
shé shēn yì jiè rú yǎn jiè bǐ àn yǎn jiè yì ěr rú ěr
舌、身、眼界。如眼界彼岸，眼界亦尔；如耳、
bí shé shēn yì jiè bǐ àn ěr bí shé shēn yì jiè
鼻、舌、身、眼界彼岸，耳、鼻、舌、身、眼界
yì ěr shànyǒngměng cǐ zhōng yǎn jiè bǐ àn fēi jí yǎn jiè zhě shuō
亦尔。善勇猛，此中眼界彼岸非即眼界者，说
yǎn jiè lí xì ěr bí shé shēn yì jiè bǐ àn fēi jí ěr
眼界离系；耳、鼻、舌、身、眼界彼岸非即耳、
bí shé shēn yì jiè zhě shuō ěr bí shé shēn yì
鼻、舌、身、眼界者，说耳、鼻、舌、身、意
jiè lí xì rú yǎn jiè bǐ àn yǎn jiè yì ěr zhě shuō yǎn jiè zì xìng
界离系。如眼界彼岸，眼界亦尔者，说眼界自性
rú shì jí shuō yǎn jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé rú ěr bí
如是，即说眼界如所有性本性不可得；如耳、鼻、
shé shēn yì jiè bǐ àn ěr bí shé shēn yì jiè yì ěr
舌、身、眼界彼岸，耳、鼻、舌、身、眼界亦尔
zhě shuō ěr bí shé shēn yì jiè zì xìng rú shì jí shuō
者，说耳、鼻、舌、身、眼界自性如是，即说
ěr bí shé shēn yì jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé rú
耳、鼻、舌、身、眼界如所有性本性不可得。如
yǎn jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō
眼界如所有性本性不可得，当知般若波罗蜜多
yì fù rú shì rú ěr bí shé shēn yì jiè rú suǒ yǒu xìng běn
亦复如是；如耳、鼻、舌、身、眼界如所有性本
xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì
性不可得，当知般若波罗蜜多亦复如是。

shànyǒngměng jí sè jiè fēi bō rě bō luó mì duō jí
“善勇猛，即色界非般若波罗蜜多，即
shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi bō rě bō luó mì duō lí
声、香、味、触、法界亦非般若波罗蜜多；离
sè jiè fēi bō rě bō luó mì duō lí shēng xiāng wèi chù fǎ
色界非般若波罗蜜多，离声、香、味、触、法

jiè yì fēi bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng sè jiè
界亦非般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，色界
bǐ àn fēi jí sè jiè shēng xiāng wèi chù fǎ jiè bǐ àn yì
彼岸非即色界，声、香、味、触、法界彼岸亦
fēi jí shēng xiāng wèi chù fǎ jiè rú sè jiè bǐ àn sè
非即声、香、味、触、法界。如色界彼岸，色
jiè yì ěr rú shēng xiāng wèi chù fǎ jiè bǐ àn shēng
界亦尔；如声、香、味、触、法界彼岸，声、
xiāng wèi chù fǎ jiè yì ěr shànyǒngměng cǐ zhōng sè jiè
香、味、触、法界亦尔。善勇猛，此中色界
bǐ àn fēi jí sè jiè zhě shuō sè jiè lí xì shēng xiāng wèi
彼岸非即色界者，说色界离系；声、香、味、
chù fǎ jiè bǐ àn fēi jí shēng xiāng wèi chù fǎ jiè zhě
触、法界彼岸非即声、香、味、触、法界者，
shuōshēng xiāng wèi chù fǎ jiè lí xì rú sè jiè bǐ àn
说声、香、味、触、法界离系。如色界彼岸，
sè jiè yì ěr zhě shuō sè jiè zì xìng rú shì jí shuō sè jiè rú suǒyǒu
色界亦尔者，说色界自性如是，即说色界如所有
xìngběnxìng bù kě dé rú shēng xiāng wèi chù fǎ jiè bǐ àn
性本性不可得；如声、香、味、触、法界彼岸，
shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì ěr zhě shuōshēng xiāng
声、香、味、触、法界亦尔者，说声、香、
wèi chù fǎ jiè zì xìng rú shì jí shuōshēng xiāng wèi chù
味、触、法界自性如是，即说声、香、味、触、
fǎ jiè rú suǒyǒuxìngběnxìng bù kě dé rú sè jiè rú suǒyǒuxìngběn
法界如所有性本性不可得。如色界如所有性本
xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì rú shēng
性不可得，当知般若波罗蜜多亦复如是；如声、
xiāng wèi chù fǎ jiè rú suǒyǒuxìngběnxìng bù kě dé dāng zhī
香、味、触、法界如所有性本性不可得，当知
bō rě bō luó mì duō yì fù rú shì
般若波罗蜜多亦复如是。

shànyǒngměng jí yǎn shí jiè fēi bō rě bō luó mì duō jí
“善勇猛！即眼识界非般若波罗蜜多，即
ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi bō rě bō luó mì duō lí
耳、鼻、舌、身、意识界亦非般若波罗蜜多；离
yǎn shí jiè fēi bō rě bō luó mì duō lí ěr bí shé shēn yì
眼识界非般若波罗蜜多，离耳、鼻、舌、身、意

shí jiè yì fēi bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng yǎn
识界亦非般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，眼
shí jiè bǐ àn fēi jí yǎn shí jiè ěr bí shé shēn yì shí jiè
识界彼岸非即眼识界，耳、鼻、舌、身、意识界
bǐ àn yì fēi jí ěr bí shé shēn yì shí jiè rú yǎn shí jiè
彼岸亦非即耳、鼻、舌、身、意识界。如眼识界
bǐ àn yǎn shí jiè yì ěr rú ěr bí shé shēn yì shí jiè
彼岸，眼识界亦尔；如耳、鼻、舌、身、意识界
bǐ àn ěr bí shé shēn yì shí jiè yì ěr shànyǒngměng
彼岸，耳、鼻、舌、身、意识界亦尔。善勇猛，
cǐ zhōng yǎn shí jiè bǐ àn fēi jí yǎn shí jiè zhě shuō yǎn shí jiè lí xì
此中眼识界彼岸非即眼识界者，说眼识界离系；
ěr bí shé shēn yì shí jiè bǐ àn fēi jí ěr bí shé
耳、鼻、舌、身、意识界彼岸非即耳、鼻、舌、
shēn yì shí jiè zhě shuō ěr bí shé shēn yì shí jiè lí
身、意识界者，说耳、鼻、舌、身、意识界离
xì rú yǎn shí jiè bǐ àn yǎn shí jiè yì ěr zhě shuō yǎn shí jiè zì
系。如眼识界彼岸，眼识界亦尔者，说眼识界自
xìng rú shì jí shuō yǎn shí jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé rú ěr
性如是，即说眼识界如所有性本性不可得；如耳、
bí shé shēn yì shí jiè bǐ àn ěr bí shé shēn yì
鼻、舌、身、意识界彼岸，耳、鼻、舌、身、意
shí jiè yì ěr zhě shuō ěr bí shé shēn yì shí jiè zì xìng rú
识界亦尔者，说耳、鼻、舌、身、意识界自性如
shì jí shuō ěr bí shé shēn yì shí jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng
是，即说耳、鼻、舌、身、意识界如所有性本性
bù kě dé rú yǎn shí jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé dāng zhī bō
不可得。如眼识界如所有性本性不可得，当知般
rě bō luó mì duō yì fù rú shì rú ěr bí shé shēn yì shí
若波罗蜜多亦复如是；如耳、鼻、舌、身、意识
jiè rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì
界如所有性本性不可得，当知般若波罗蜜多亦
fù rú shì
复如是。

shànyǒngměng jí yī qiè fǎ fēi bō rě bō luó mì duō lí
“善勇猛，即一切法非般若波罗蜜多，离

yī qiè fǎ yì fēi bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng
一切法亦非般若波罗蜜多，何以故？善勇猛，

yī qiè fǎ bǐ àn fēi jí yī qiè fǎ rú yī qiè fǎ bǐ àn yī qiè fǎ
一切法彼岸非即一切法。如一切法彼岸，一切法
yì ěr shànyǒngměng cǐ zhōng yī qiè fǎ bǐ àn fēi jí yī qiè fǎ zhě
亦尔。善勇猛，此中一切法彼岸非即一切法者，
shuō yī qiè fǎ lí xì rú yī qiè fǎ bǐ àn yī qiè fǎ yì ěr zhě
说一切法离系；如一切法彼岸，一切法亦尔者，
shuō yī qiè fǎ zì xìng rú shì jí shuō yī qiè fǎ rú suǒ yǒu xìng běn xìng
说一切法自性如是，即说一切法如所有性本性
bù kě dé rú yī qiè fǎ rú suǒ yǒu xìng běn xìng bù kě dé dāng zhī bō
不可得。如一切法如所有性本性不可得，当知般
rě bō luó mì duō yì fù rú shì
若波罗蜜多亦复如是。

fù cì shànyǒngměng rú shì bō rě bō luó mì duō bù
“复次，善勇猛，如是般若波罗蜜多，不
yī sè yùn yì bù yī shòu xiǎng xíng shí yùn rú shì bō rě bō
依色蕴，亦不依受、想、行、识蕴；如是般若波
luó mì duō bù yī yǎn chù yì bù yī ěr bí shé shēn yì
罗蜜多，不依眼处，亦不依耳、鼻、舌、身、意
chù rú shì bō rě bō luó mì duō bù yī sè chù yì bù yī shēng
处；如是般若波罗蜜多，不依色处，亦不依声、
xiāng wèi chù fǎ chù rú shì bō rě bō luó mì duō bù yī yǎn
香、味、触、法处；如是般若波罗蜜多，不依眼
jiè yì bù yī ěr bí shé shēn yì jiè rú shì bō rě bō
界，亦不依耳、鼻、舌、身、意识界；如是般若波
luó mì duō bù yī sè jiè yì bù yī shēng xiāng wèi chù
罗蜜多，不依色界，亦不依声、香、味、触、
fǎ jiè rú shì bō rě bō luó mì duō bù yī yǎn shí jiè yì bù yī
法界；如是般若波罗蜜多，不依眼识界，亦不依
ěr bí shé shēn yì shí jiè rú shì bō rě bō luó mì duō
耳、鼻、舌、身、意识界。如是般若波罗蜜多，
yú yī qiè fǎ dōu wú suǒ yī
于一切法都无所依。

fù cì shànyǒngměng rú shì bō rě bō luó mì duō bú
“复次，善勇猛，如是般若波罗蜜多，不
zài sè yùn nèi bú zài sè yùn wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù
在色蕴内，不在色蕴外，不在两间，远离而住；
yì bú zài shòu xiǎng xíng shí yùn nèi bú zài shòu xiǎng xíng
亦不在受、想、行、识蕴内，不在受、想、行、

shí yùn wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù rú shì bō rě bō luó mì
识蕴外，不在两间，远离而住。如是般若波罗蜜
duō bú zài yǎn chù nèi bú zài yǎn chù wài bú zài liǎng jiān yuǎn
多，不在眼处内，不在眼处外，不在两间，远
lí ér zhù yì bú zài ěr bí shé shēn yì chù nèi bú zài
离而住；亦不在耳、鼻、舌、身、意处内，不在
ěr bí shé shēn yì chù wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér
耳、鼻、舌、身、意处外，不在两间，远离而
zhù rú shì bō rě bō luó mì duō bú zài sè chù nèi bú zài sè chù
住。如是般若波罗蜜多，不在色处内，不在色处
wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù yì bú zài shēng xiāng wèi
外，不在两间，远离而住；亦不在声、香、味、
chù fǎ chù nèi bú zài shēng xiāng wèi chù fǎ chù wài
触、法处内，不在声、香、味、触、法处外，
bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù rú shì bō rě bō luó mì duō bú zài
不在两间，远离而住。如是般若波罗蜜多，不在
yǎn jiè nèi bú zài yǎn jiè wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù yì
眼界内，不在眼界外，不在两间，远离而住；亦
bú zài ěr bí shé shēn yì jiè nèi bú zài ěr bí shé
不在耳、鼻、舌、身、意识界内，不在耳、鼻、舌、
shēn yì jiè wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù rú shì bō rě
身、意识界外，不在两间，远离而住。如是般若
bō luó mì duō bú zài sè jiè nèi bú zài sè jiè wài bú zài liǎng jiān
波罗蜜多，不在色界内，不在色界外，不在两间，
yuǎn lí ér zhù yì bú zài shēng xiāng wèi chù fǎ jiè nèi
远离而住；亦不在声、香、味、触、法界内，
bú zài shēng xiāng wèi chù fǎ jiè wài bú zài liǎng jiān yuǎn
不在声、香、味、触、法界外，不在两间，远
lí ér zhù rú shì bō rě bō luó mì duō bú zài yǎn shí jiè nèi bú
离而住。如是般若波罗蜜多，不在眼识界内，不
zài yǎn shí jiè wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù yì bú zài ěr
在眼识界外，不在两间，远离而住；亦不在耳、
bí shé shēn yì shí jiè nèi bú zài ěr bí shé shēn
鼻、舌、身、意识界内，不在耳、鼻、舌、身、
yì shí jiè wài bú zài liǎng jiān yuǎn lí ér zhù rú shì bō rě bō luó
意识界外，不在两间，远离而住。如是般若波罗
mì duō bú zài yī qiè fǎ nèi bú zài yī qiè fǎ wài bú zài liǎng jiān
蜜多，不在一切法内，不在一切法外，不在两间，

yuǎn lí ér zhù
远离而住。

fù cì shànyǒngměng rú shì bō rě bō luó mì duō yǔ
“复次，善勇猛，如是般若波罗蜜多，与
sè yùn fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng yǔ shòu xiǎng xíng shí yùn yì
色蕴非相应非不相应，与受、想、行、识蕴亦
fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǔ yǎnchù
非相应非不相应。如是般若波罗蜜多，与眼处
fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng yǔ ěr bí shé shēn yì chù yì
非相应非不相应，与耳、鼻、舌、身、意处亦
fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǔ sè chù
非相应非不相应。如是般若波罗蜜多，与色处
fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng yǔ shēng xiāng wèi chù fǎ chù
非相应非不相应，与声、香、味、触、法处
yì fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǔ yǎn
亦非相应非不相应。如是般若波罗蜜多，与眼
jiè fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng yǔ ěr bí shé shēn yì jiè
界非相应非不相应，与耳、鼻、舌、身、意界
yì fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǔ sè
亦非相应非不相应。如是般若波罗蜜多，与色
jiè fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng yǔ shēng xiāng wèi chù fǎ
界非相应非不相应，与声、香、味、触、法
jiè yì fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǔ
界亦非相应非不相应。如是般若波罗蜜多，与
yǎn shí jiè fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng yǔ ěr bí shé shēn
眼识界非相应非不相应，与耳、鼻、舌、身、
yì shí jiè yì fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng rú shì bō rě bō luó mì duō
意识界亦非相应非不相应。如是般若波罗蜜多，
yǔ yī qiè fǎ fēi xiāngyìng fēi bù xiāngyìng
与一切法非相应非不相应。

fù cì shànyǒngměng sè yùnzhēn rú bù xū wàngxìng
“复次，善勇猛，色蕴真如、不虚妄性、
bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō shòu
不变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多；受、
xiǎng xíng shí yùnzhēn rú bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú
想、行、识蕴真如、不虚妄性、不变异性、如
suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yǎnchùzhēn rú bù xū wàng
所有性，是谓般若波罗蜜多。眼处真如不虚妄

xìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
性、不变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多；
ěr bí shé shēn yì chùzhēn rú bù xū wàngxìng bú biàn
耳、鼻、舌、身、意处真如、不虚妄性、不变
yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō sè chùzhēn rú
异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。色处真如、
bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō
不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓般若波
luó mì duō shēng xiāng wèi chù fǎ chùzhēn rú bù xū wàng
罗蜜多；声、香、味、触、法处真如、不虚妄
xìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
性、不变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。
yǎn jiè zhēn rú bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng
眼界真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，
shì wèi bō rě bō luó mì duō ěr bí shé shēn yì jiè zhēn rú
是谓般若波罗蜜多；耳、鼻、舌、身、眼界真如、
bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō
不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓般若波
luó mì duō sè jiè zhēn rú bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú
罗蜜多。色界真如、不虚妄性、不变异性、如
suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō shēng xiāng wèi chù
所有性，是谓般若波罗蜜多；声、香、味、触、
fǎ jiè zhēn rú bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng
法界真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，
shì wèi bō rě bō luó mì duō yǎn shí jiè zhēn rú bù xū wàngxìng
是谓般若波罗蜜多。眼识界真如、不虚妄性、
bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō ěr
不变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多；耳、
bí shé shēn yì shí jiè zhēn rú bù xū wàngxìng bú biàn yì
鼻、舌、身、意识界真如、不虚妄性、不变异
xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yī qiè fǎ zhēn rú
性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。一切法真如、
bù xū wàngxìng bú biàn yì xìng rú suǒyǒuxìng shì wèi bō rě bō
不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓般若波
luó mì duō
罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùnzhe lí sè yùnxìng suǒ yǐ
“复次，善勇猛，色蕴者离色蕴性，所以

zhě hé fēi sè yùnzōngyǒu sè yùnxìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě
者何？非色蕴中有色蕴性。此无所有，是谓般若
bō luó mì duō shòu xiǎng xíng shí yùnzǎ lí shòu xiǎng xíng
波罗蜜多。受、想、行、识蕴者离受、想、行、
shí yùnxìng suǒ yǐ zhě hé fēi shòu xiǎng xíng shí yùnzōngyǒu
识蕴性，所以者何？非受、想、行、识蕴中有
shòu xiǎng xíng shí yùnxìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó
受、想、行、识蕴性。此无所有，是谓般若波罗
mì duō yǎnchùzhě lí yǎnchùxìng suǒ yǐ zhě hé fēi yǎnchùzhōng
蜜多。眼处者离眼处性，所以者何？非眼处中
yǒuyǎnchùxìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó mì duō ěr
有眼处性。此无所有，是谓般若波罗蜜多。耳、
bí shé shēn yì chùzhě lí ěr bí shé shēn yì chùxìng
鼻、舌、身、意处者离耳、鼻、舌、身、意处性，
suǒ yǐ zhě hé fēi ěr bí shé shēn yì chùzhōngyǒu ěr
所以者何？非耳、鼻、舌、身、意处中有耳、
bí shé shēn yì chùxìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó
鼻、舌、身、意处性。此无所有，是谓般若波罗
mì duō sè chùzhě lí sè chùxìng suǒ yǐ zhě hé fēi sè chùzhōng
蜜多。色处者离色处性，所以者何？非色处中
yǒu sè chùxìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó mì duō shēng
有色处性。此无所有，是谓般若波罗蜜多。声、
xiāng wèi chù fǎ chùzhě lí shēng xiāng wèi chù fǎ chù
香、味、触、法处者离声、香、味、触、法处
xìng suǒ yǐ zhě hé fēi shēng xiāng wèi chù fǎ chùzhōngyǒu
性，所以者何？非声、香、味、触、法处中有
shēng xiāng wèi chù fǎ chùxìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō
声、香、味、触、法处性。此无所有，是谓般
rě bō luó mì duō yǎn jiè zhě lí yǎn jiè xìng suǒ yǐ zhě hé fēi yǎn
若波罗蜜多。眼界者离眼界性，所以者何？非眼
jiè zhōngyǒuyǎn jiè xìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó mì duō
界中有眼界性。此无所有，是谓般若波罗蜜多。
ěr bí shé shēn yì jiè zhě lí ěr bí shé shēn yì
耳、鼻、舌、身、意界者离耳、鼻、舌、身、意
jiè xìng suǒ yǐ zhě hé fēi ěr bí shé shēn yì jiè zhōng
界性，所以者何？非耳、鼻、舌、身、意界中
yǒu ěr bí shé shēn yì jiè xìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō
有耳、鼻、舌、身、意界性。此无所有，是谓般

rě bō luó mì duō sè jiè zhě lí sè jiè xìng suǒ yǐ zhě hé fēi sè
若波罗蜜多。色界者离色界性，所以者何？非色
jiè zhōngyǒu sè jiè xìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó mì duō
界中有色界性。此无所有，是谓般若波罗蜜多。
shēng xiāng wèi chù fǎ jiè zhě lí shēng xiāng wèi chù
声、香、味、触、法界者离声、香、味、触、
fǎ jiè xìng suǒ yǐ zhě hé fēi shēng xiāng wèi chù fǎ jiè
法界性，所以者何？非声、香、味、触、法界
zhōngyǒushēng xiāng wèi chù fǎ jiè xìng cǐ wú suǒyǒu shì
中有声、香、味、触、法界性。此无所有，是
wèi bō rě bō luó mì duō yǎn shí jiè zhě lí yǎn shí jiè xìng suǒ yǐ zhě
谓般若波罗蜜多。眼识界者离眼识界性，所以者
hé fēi yǎn shí jiè zhōngyǒuyǎn shí jiè xìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō
何？非眼识界中有眼识界性。此无所有，是谓般
rě bō luó mì duō ěr bí shé shēn yì shí jiè zhě lí ěr
若波罗蜜多。耳、鼻、舌、身、意识界者离耳、
bí shé shēn yì shí jiè xìng suǒ yǐ zhě hé fēi ěr bí
鼻、舌、身、意识界性，所以者何？非耳、鼻、
shé shēn yì shí jiè zhōngyǒu ěr bí shé shēn yì shí jiè
舌、身、意识界中有耳、鼻、舌、身、意识界
xìng cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó mì duō yī qiè fǎ zhě lí
性。此无所有，是谓般若波罗蜜多。一切法者离
yī qiè fǎ xìng suǒ yǐ zhě hé fēi yī qiè fǎ zhōngyǒu yī qiè fǎ xìng
一切法性，所以者何？非一切法中有一切法性。
cǐ wú suǒyǒu shì wèi bō rě bō luó mì duō
此无所有，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn zì xìng lí sè yùn shòu
“复次，善勇猛，色蕴自性离色蕴，受、
xiǎng xíng shí yùn zì xìng lí shòu xiǎng xíng shí yùn cǐ lí
想、行、识蕴自性离受、想、行、识蕴；此离
zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yǎnchù zì xìng lí yǎnchù ěr
自性，是谓般若波罗蜜多。眼处自性离眼处，耳、
bí shé shēn yì chù zì xìng lí ěr bí shé shēn yì chù
鼻、舌、身、意处自性离耳、鼻、舌、身、意处；
cǐ lí zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō sè chù zì xìng lí sè chù
此离自性，是谓般若波罗蜜多。色处自性离色处，
shēng xiāng wèi chù fǎ chù zì xìng lí shēng xiāng wèi
声、香、味、触、法处自性离声、香、味、

chù fǎ chù cǐ lí zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yǎn jiè
触、法处；此离自性，是谓般若波罗蜜多。眼界
zì xìng lí yǎn jiè ěr bí shé shēn yì jiè zì xìng lí ěr
自性离眼界，耳、鼻、舌、身、意界自性离耳、
bí shé shēn yì jiè cǐ lí zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì
鼻、舌、身、意界；此离自性，是谓般若波罗蜜
duō sè jiè zì xìng lí sè jiè shēng xiāng wèi chù fǎ jiè
多。色界自性离色界，声、香、味、触、法界
zì xìng lí shēng xiāng wèi chù fǎ jiè cǐ lí zì xìng shì
自性离声、香、味、触、法界；此离自性，是
wèi bō rě bō luó mì duō yǎn shí jiè zì xìng lí yǎn shí jiè ěr bí
谓般若波罗蜜多。眼识界自性离眼识界，耳、鼻、
shé shēn yì shí jiè zì xìng lí ěr bí shé shēn yì shí jiè
舌、身、意识界自性离耳、鼻、舌、身、意识界；
cǐ lí zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yī qiè fǎ zì xìng lí yī
此离自性，是谓般若波罗蜜多。一切法自性离一
qiè fǎ cǐ lí zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
切法，此离自性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn wú sè yùn zì xìng shòu
“复次，善勇猛，色蕴无色蕴自性，受、
xiǎng xíng shí yùn wú shòu xiǎng xíng shí yùn zì xìng cǐ wú
想、行、识蕴无受、想、行、识蕴自性；此无
zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yǎnchù wú yǎnchù zì xìng ěr
自性，是谓般若波罗蜜多。眼处无眼处自性，耳、
bí shé shēn yì chù wú ěr bí shé shēn yì chù zì xìng
鼻、舌、身、意处无耳、鼻、舌、身、意处自性；
cǐ wú zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō sè chù wú sè chù zì xìng
此无自性，是谓般若波罗蜜多。色处无色处自性，
shēng xiāng wèi chù fǎ chù wú shēng xiāng wèi chù
声、香、味、触、法处无声、香、味、触、
fǎ chù zì xìng cǐ wú zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yǎn jiè
法处自性；此无自性，是谓般若波罗蜜多。眼界
wú yǎn jiè zì xìng ěr bí shé shēn yì jiè wú ěr bí
无眼界自性，耳、鼻、舌、身、意界无耳、鼻、
shé shēn yì jiè zì xìng cǐ wú zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì
舌、身、意界自性；此无自性，是谓般若波罗蜜
duō sè jiè wú sè jiè zì xìng shēng xiāng wèi chù fǎ jiè
多。色界无色界自性，声、香、味、触、法界

wú shēng xiāng wèi chù fǎ jiè zì xìng cǐ wú zì xìng shì
无 声、 香、 味、 触、 法界自性； 此无自性， 是
wèi bō rě bō luó mì duō yǎn shí jiè wú yǎn shí jiè zì xìng ěr bí
谓般若波罗蜜多。 眼识界无眼识界自性， 耳、 鼻、
shé shēn yì shí jiè wú ěr bí shé shēn yì shí jiè zì xìng
舌、 身、 意识界无耳、 鼻、 舌、 身、 意识界自性；
cǐ wú zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō yī qiè fǎ wú yī qiè fǎ
此无自性， 是谓般若波罗蜜多。 一切法无一切法
zì xìng cǐ wú zì xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
自性， 此无自性， 是谓般若波罗蜜多。

大般若波罗蜜多经卷第五百九十四

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí wǔ
大般若波罗蜜多经卷第五百九十五

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī sān
第十六般若波罗蜜多分之三

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi sè yùn suǒ xíng shòu
“复次，善勇猛，色蕴非色蕴所行，受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi shòu xiǎng xíng shí yùn suǒ xíng shàn
想、行、识蕴亦非受、想、行、识蕴所行。善
yǒngměng sè yùn fēi sè yùn suǒ xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú sè
勇猛，色蕴非色蕴所行，故无知不见，若于色
yùn wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng shòu
蕴无知不见，是谓般若波罗蜜多。善勇猛，受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi shòu xiǎng xíng shí yùn suǒ xíng gù
想、行、识蕴亦非受、想、行、识蕴所行，故
wú zhī wú jiàn ruò yú shòu xiǎng xíng shí yùn wú zhī wú jiàn shì
无知不见，若于受、想、行、识蕴无知不见，是
wèi bō rě bō luó mì duō
谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi yǎnchù suǒ xíng ěr bí shé
“善勇猛，眼处非眼处所行，耳、鼻、舌、
shēn yì chù yì fēi ěr bí shé shēn yì chù suǒ xíng shàn
身、意处亦非耳、鼻、舌、身、意处所行。善
yǒngměng yǎnchù fēi yǎnchù suǒ xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú yǎn
勇猛，眼处非眼处所行，故无知不见，若于眼
chù wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng ěr
处无知不见，是谓般若波罗蜜多。善勇猛，耳、
bí shé shēn yì chù yì fēi ěr bí shé shēn yì chù suǒ
鼻、舌、身、意处亦非耳、鼻、舌、身、意处所
xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú ěr bí shé shēn yì chù wú
行，故无知不见，若于耳、鼻、舌、身、意处无
zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
知不见，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi sè chùsuǒxíng shēng xiāng
“善勇猛，色处非色处所行，声、香、

wèi chù fǎ chù yì fēi shēng xiāng wèi chù fǎ chùsuǒxíng
味、触、法处亦非声、香、味、触、法处所行。

shànyǒngměng sè chù fēi sè chùsuǒxíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú
善勇猛，色处非色处所行，故无知不见，若于

sè chù wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng
色处无知不见，是谓般若波罗蜜多。善勇猛，

shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi shēng xiāng wèi chù
声、香、味、触、法处亦非声、香、味、触、

fǎ chùsuǒxíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú shēng xiāng wèi chù
法处所行，故无知不见，若于声、香、味、触、

fǎ chù wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
法处无知不见，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yǎn jiè suǒxíng ěr bí shé
“善勇猛，眼界非眼界所行，耳、鼻、舌、

shēn yì jiè yì fēi ěr bí shé shēn yì jiè suǒxíng shàn
身、意界亦非耳、鼻、舌、身、意界所行。善

yǒngměng yǎn jiè fēi yǎn jiè suǒxíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú yǎn
勇猛，眼界非眼界所行，故无知不见，若于眼

jiè wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng ěr
界无知不见，是谓般若波罗蜜多。善勇猛，耳、

bí shé shēn yì jiè yì fēi ěr bí shé shēn yì jiè suǒ
鼻、舌、身、意界亦非耳、鼻、舌、身、意界所

xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú ěr bí shé shēn yì jiè wú
行，故无知不见，若于耳、鼻、舌、身、意界无

zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
知不见，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi sè jiè suǒxíng shēng xiāng
“善勇猛，色界非色界所行，声、香、

wèi chù fǎ jiè yì fēi shēng xiāng wèi chù fǎ jiè suǒxíng
味、触、法界亦非声、香、味、触、法界所行。

shànyǒngměng sè jiè fēi sè jiè suǒxíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú
善勇猛，色界非色界所行，故无知不见，若于

sè jiè wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng
色界无知不见，是谓般若波罗蜜多。善勇猛，

shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi shēng xiāng wèi chù
声、香、味、触、法界亦非声、香、味、触、

fǎ jiè suǒ xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú shēng xiāng wèi chù
法界所行，故无知不见，若于声、香、味、触、

fǎ jiè wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
法界无知不见，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǎn shí jiè suǒ xíng ěr bí
“善勇猛，眼识界非眼识界所行，耳、鼻、

shé shēn yì shí jiè yì fēi ěr bí shé shēn yì shí jiè suǒ
舌、身、意识界亦非耳、鼻、舌、身、意识界所

xíng shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǎn shí jiè suǒ xíng gù wú zhī wú
行。善勇猛，眼识界非眼识界所行，故无知无

jiàn ruò yú yǎn shí jiè wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
见，若于眼识界无知不见，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi ěr bí
善勇猛，耳、鼻、舌、身、意识界亦非耳、鼻、

shé shēn yì shí jiè suǒ xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú ěr bí
舌、身、意识界所行，故无知不见，若于耳、鼻、

shé shēn yì shí jiè wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
舌、身、意识界无知不见，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yī qiè fǎ suǒ xíng shànyǒng
“善勇猛，一切法非一切法所行。善勇

měng yī qiè fǎ fēi yī qiè fǎ suǒ xíng gù wú zhī wú jiàn ruò yú yī
猛，一切法非一切法所行，故无知不见，若于一

qiè fǎ wú zhī wú jiàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
切法无知不见，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn bù shě sè yùn zì xìng shòu
“复次，善勇猛，色蕴不舍色蕴自性，受、

xiǎng xíng shí yùn yì bù shě shòu xiǎng xíng shí yùn zì xìng
想、行、识蕴亦不舍受、想、行、识蕴自性，

ruò yú zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
若于自性如是遍知，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù bù shě yǎn chù zì xìng ěr bí
“善勇猛，眼处不舍眼处自性，耳、鼻、

shé shēn yì chù yì bù shě ěr bí shé shēn yì chù zì xìng
舌、身、意处亦不舍耳、鼻、舌、身、意处自性，

ruò yú zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
若于自性如是遍知，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù bù shě sè chù zì xìng shēng xiāng
“善勇猛，色处不舍色处自性，声、香、

wèi chù fǎ chù yì bù shěshēng xiāng wèi chù fǎ chù zì
味、触、法处亦不舍声、香、味、触、法处自
xìng ruò yú zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
性，若于自性如是遍知，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè bù shěyǎn jiè zì xìng ěr bí
“善勇猛，眼界不舍眼界自性，耳、鼻、
shé shēn yì jiè yì bù shě ěr bí shé shēn yì jiè zì xìng
舌、身、意识界亦不舍耳、鼻、舌、身、意识界自性，
ruò yú zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
若于自性如是遍知，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè bù shě sè jiè zì xìng shēng xiāng
“善勇猛，色界不舍色界自性，声、香、
wèi chù fǎ jiè yì bù shěshēng xiāng wèi chù fǎ jiè zì
味、触、法界亦不舍声、香、味、触、法界自
xìng ruò yú zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
性，若于自性如是遍知，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè bù shěyǎn shí jiè zì xìng ěr
“善勇猛，眼识界不舍眼识界自性，耳、
bí shé shēn yì shí jiè yì bù shě ěr bí shé shēn yì
鼻、舌、身、意识界亦不舍耳、鼻、舌、身、意
shí jiè zì xìng ruò yú zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì
识界自性，若于自性如是遍知，是谓般若波罗蜜
duō
多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ bù shě yī qiè fǎ zì xìng ruò yú
“善勇猛，一切法不舍一切法自性，若于
zì xìng rú shì biàn zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
自性如是遍知，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn yǔ sè yùn fēi hé fēi lí
“复次，善勇猛，色蕴与色蕴非合非离，
shòu xiǎng xíng shí yùn yǔ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi hé
受、想、行、识蕴与受、想、行、识蕴亦非合
fēi lí rú shì sè yùn fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō luó mì duō
非离。如是色蕴非合非离，是谓般若波罗蜜多；
rú shì shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō
如是受、想、行、识蕴亦非合非离，是谓般若波
luó mì duō
罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù yǔ yǎnchù fēi hé fēi lí ěr bí
“善勇猛，眼处与眼处非合非离，耳、鼻、
shé shēn yì chù yǔ ěr bí shé shēn yì chù yì fēi hé fēi
舌、身、意处与耳、鼻、舌、身、意处亦非合非
lí rú shì yǎnchù fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō luó mì duō rú
离。如是眼处非合非离，是谓般若波罗蜜多；如
shì ěr bí shé shēn yì chù yì fēi hé fēi lí shì wèi bō rě
是耳、鼻、舌、身、意处亦非合非离，是谓般若
bō luó mì duō
波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù yǔ sè chù fēi hé fēi lí shēng xiāng
“善勇猛，色处与色处非合非离，声、香、
wèi chù fǎ chù yǔ shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi hé
味、触、法处与声、香、味、触、法处亦非合
fēi lí rú shì sè chù fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō luó mì duō
非离。如是色处非合非离，是谓般若波罗蜜多；
rú shì shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi hé fēi lí shì wèi
如是声、香、味、触、法处亦非合非离，是谓
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè yǔ yǎn jiè fēi hé fēi lí ěr bí
“善勇猛，眼界与眼界非合非离，耳、鼻、
shé shēn yì jiè yǔ ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi hé fēi
舌、身、眼界与耳、鼻、舌、身、眼界亦非合非
lí rú shì yǎn jiè fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō luó mì duō rú
离。如是眼界非合非离，是谓般若波罗蜜多；如
shì ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi hé fēi lí shì wèi bō rě
是耳、鼻、舌、身、眼界亦非合非离，是谓般若
bō luó mì duō
波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè yǔ sè jiè fēi hé fēi lí shēng xiāng
“善勇猛，色界与色界非合非离，声、香、
wèi chù fǎ jiè yǔ shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi hé
味、触、法界与声、香、味、触、法界亦非合
fēi lí rú shì sè jiè fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō luó mì duō
非离。如是色界非合非离，是谓般若波罗蜜多；
rú shì shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi hé fēi lí shì wèi
如是声、香、味、触、法界亦非合非离，是谓

bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè yǔ yǎn shí jiè fēi hé fēi lí ěr
“善勇猛，眼识界与眼识界非合非离，耳、
bí shé shēn yì shí jiè yǔ ěr bí shé shēn yì shí jiè
鼻、舌、身、意识界与耳、鼻、舌、身、意识界
yì fēi hé fēi lí rú shì yǎn shí jiè fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō
亦非合非离。如是眼识界非合非离，是谓般若波
luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi hé fēi
罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意识界亦非合非
lí shì wèi bō rě bō luó mì duō
离，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ yǔ yī qiè fǎ fēi hé fēi lí rú
“善勇猛，一切法与一切法非合非离。如
shì yī qiè fǎ fēi hé fēi lí shì wèi bō rě bō luó mì duō
是一切法非合非离，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi jiǎn fēi zēng shòu xiǎng
“复次，善勇猛，色蕴非减非增，受、想、
xíng shí yùn yì fēi jiǎn fēi zēng rú shì sè yùn fēi jiǎn fēi zēng shì wèi
行、识蕴亦非减非增。如是色蕴非减非增，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi jiǎn
般若波罗蜜多；如是受、想、行、识蕴亦非减
fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非增，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi jiǎn fēi zēng ěr bí shé
“善勇猛，眼处非减非增，耳、鼻、舌、
shēn yì chù yì fēi jiǎn fēi zēng rú shì yǎnchù fēi jiǎn fēi zēng shì
身、意处亦非减非增。如是眼处非减非增，是
wèi bō rě bō luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì chù yì
谓般若波罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意处亦
fēi jiǎn fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非减非增，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi jiǎn fēi zēng shēng xiāng wèi
“善勇猛，色处非减非增，声、香、味、
chù fǎ chù yì fēi jiǎn fēi zēng rú shì sè chù fēi jiǎn fēi zēng shì wèi
触、法处亦非减非增。如是色处非减非增，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì
般若波罗蜜多；如是声、香、味、触、法处亦

fēi jiǎn fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非减非增，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi jiǎn fēi zēng ěr bí shé
“善勇猛，眼界非减非增，耳、鼻、舌、
shēn yì jiè yì fēi jiǎn fēi zēng rú shì yǎn jiè fēi jiǎn fēi zēng shì
身、意识界亦非减非增。如是眼界非减非增，是
wèi bō rě bō luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì jiè yì
谓般若波罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意识界亦
fēi jiǎn fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非减非增，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi jiǎn fēi zēng shēng xiāng wèi
“善勇猛，色界非减非增，声、香、味、
chù fǎ jiè yì fēi jiǎn fēi zēng rú shì sè jiè fēi jiǎn fēi zēng shì wèi
触、法界亦非减非增。如是色界非减非增，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì
般若波罗蜜多；如是声、香、味、触、法界亦
fēi jiǎn fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非减非增，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi jiǎn fēi zēng ěr bí shé
“善勇猛，眼识界非减非增，耳、鼻、舌、
shēn yì shí jiè yì fēi jiǎn fēi zēng rú shì yǎn shí jiè fēi jiǎn fēi zēng
身、意识界亦非减非增。如是眼识界非减非增，
shì wèi bō rě bō luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì shí
是谓般若波罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意识
jiè yì fēi jiǎn fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
界亦非减非增，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi jiǎn fēi zēng rú shì yī qiè fǎ
“善勇猛，一切法非减非增。如是一切法
fēi jiǎn fēi zēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非减非增，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi rǎn fēi jìng shòu xiǎng
“复次，善勇猛，色蕴非染非净，受、想、
xíng shí yùn yì fēi rǎn fēi jìng rú shì sè yùn fēi rǎn fēi jìng shì wèi
行、识蕴亦非染非净。如是色蕴非染非净，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi rǎn
般若波罗蜜多；如是受、想、行、识蕴亦非染
fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi rǎn fēi jìng ěr bí shé
“善勇猛，眼处非染非净，耳、鼻、舌、
shēn yì chù yì fēi rǎn fēi jìng rú shì yǎnchù fēi rǎn fēi jìng shì wèi
身、意处亦非染非净。如是眼处非染非净，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì chù yì fēi
般若波罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意处亦非
rǎn fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
染非净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi rǎn fēi jìng shēng xiāng wèi
“善勇猛，色处非染非净，声、香、味、
chù fǎ chù yì fēi rǎn fēi jìng rú shì sè chù fēi rǎn fēi jìng shì wèi
触、法处亦非染非净。如是色处非染非净，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì
般若波罗蜜多；如是声、香、味、触、法处亦
fēi rǎn fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非染非净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi rǎn fēi jìng ěr bí shé
“善勇猛，眼界非染非净，耳、鼻、舌、
shēn yì jiè yì fēi rǎn fēi jìng rú shì yǎn jiè fēi rǎn fēi jìng shì wèi
身、意识界亦非染非净。如是眼界非染非净，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi
般若波罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意识界亦非
rǎn fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
染非净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi rǎn fēi jìng shēng xiāng wèi
“善勇猛，色界非染非净，声、香、味、
chù fǎ jiè yì fēi rǎn fēi jìng rú shì sè jiè fēi rǎn fēi jìng shì wèi
触、法界亦非染非净。如是色界非染非净，是谓
bō rě bō luó mì duō rú shì shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì
般若波罗蜜多；如是声、香、味、触、法界亦
fēi rǎn fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非染非净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi rǎn fēi jìng ěr bí shé
“善勇猛，眼识界非染非净，耳、鼻、舌、
shēn yì shí jiè yì fēi rǎn fēi jìng rú shì yǎn shí jiè fēi rǎn fēi jìng
身、意识界亦非染非净。如是眼识界非染非净，
shì wèi bō rě bō luó mì duō rú shì ěr bí shé shēn yì shí
是谓般若波罗蜜多；如是耳、鼻、舌、身、意识

jiè yì fēi rǎn fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
界亦非染非净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi rǎn fēi jìng rú shì yī qiè fǎ
“善勇猛，一切法非染非净。如是一切法

fēi rǎn fēi jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非染非净，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú
“复次，善勇猛，色蕴非有净法、非有不

jìng fǎ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng
净法，受、想、行、识蕴亦非有净法、非有不净

fǎ rú shì wǔ yùn fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō rě
法。如是五蕴非有净法、非有不净法，是谓般若

bō luó mì duō
波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
“善勇猛，眼处非有净法、非有不净法，

ěr bí shé shēn yì chù yì fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
耳、鼻、舌、身、意处亦非有净法、非有不净法。

rú shì nèi liù chù fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō rě bō
如是内六处非有净法、非有不净法，是谓般若波

luó mì duō
罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
“善勇猛，色处非有净法、非有不净法，

shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng
声、香、味、触、法处亦非有净法、非有不净

fǎ rú shì wài liù chù fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō
法。如是外六处非有净法、非有不净法，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
“善勇猛，眼界非有净法、非有不净法，

ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
耳、鼻、舌、身、意界亦非有净法、非有不净法。

rú shì nèi liù jiè fēi yǒu jìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō rě bō
如是内六界非有净法、非有不净法，是谓般若波

luó mì duō
罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
“善勇猛，色界非有净法、非有不净法，

shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng
声、香、味、触、法界亦非有净法、非有不净

fǎ rú shì wài liù jiè fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō
法。如是外六界非有净法、非有不净法，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
“善勇猛，眼识界非有净法、非有不净法，

ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng
耳、鼻、舌、身、意识界亦非有净法、非有不净

fǎ rú shì liù shí jiè fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō
法。如是六识界非有净法、非有不净法，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ
“善勇猛，一切法非有净法、非有不净法。

rú shì yī qiè fǎ fēi yǒujìng fǎ fēi yǒu bú jìng fǎ shì wèi bō rě bō
如是一切法非有净法、非有不净法，是谓般若波

luó mì duō
罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi yí zhuǎn fēi qù rù
“复次，善勇猛，色蕴非移转非趣入，

shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì wǔ yùn
受、想、行、识蕴亦非移转非趣入。如是五蕴

fēi yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
非移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi yí zhuǎn fēi qù rù ěr bí
“善勇猛，眼处非移转非趣入，耳、鼻、

shé shēn yì chù yì fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì nèi liù chù fēi
舌、身、意处亦非移转非趣入。如是内六处非

yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi yí zhuǎn fēi qù rù shēng xiāng
“善勇猛，色处非移转非趣入，声、香、

wèi chù fǎ chù yì fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì wài liù chù fēi
味、触、法处亦非移转非趣入。如是外六处非

yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yí zhuǎn fēi qù rù ěr bí
“善勇猛，眼界非移转非趣入，耳、鼻、
shé shēn yì jiè yì fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì nèi liù jiè fēi
舌、身、意界亦非移转非趣入。如是内六界非

yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi yí zhuǎn fēi qù rù shēng xiāng
“善勇猛，色界非移转非趣入，声、香、
wèi chù fǎ jiè yì fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì wài liù jiè fēi
味、触、法界亦非移转非趣入。如是外六界非

yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yí zhuǎn fēi qù rù ěr
“善勇猛，眼识界非移转非趣入，耳、
bí shé shēn yì shí jiè yì fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì liù
鼻、舌、身、意识界亦非移转非趣入。如是六

shí jiè fēi yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
识界非移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yí zhuǎn fēi qù rù rú shì
“善勇猛，一切法非移转非趣入。如是
yī qiè fǎ fēi yí zhuǎn fēi qù rù shì wèi bō rě bō luó mì duō
一切法非移转非趣入，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi xì fēi lí xì shòu
“复次，善勇猛，色蕴非系非离系，受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi xì fēi lí xì rú shì wǔ yùn fēi xì fēi
想、行、识蕴亦非系、非离系。如是五蕴非系非

lí xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
离系，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi xì fēi lí xì ěr bí shé
“善勇猛，眼处非系非离系，耳、鼻、舌、
shēn yì chù yì fēi xì fēi lí xì rú shì nèi liù chù fēi xì fēi lí
身、意处亦非系、非离系。如是内六处非系非离

xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
系，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi xì fēi lí xì shēng xiāng
“善勇猛，色处非系非离系，声、香、

wèi chù fǎ chù yì fēi xì fēi lí xì rú shì wài liù chù fēi xì
味、触、法处亦非系、非离系。如是外六处非系
fēi lí xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
非离系，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi xì fēi lí xì ěr bí shé
“善勇猛，眼界非系非离系，耳、鼻、舌、
shēn yì jiè yì fēi xì fēi lí xì rú shì nèi liù jiè fēi xì fēi lí
身、眼界亦非系、非离系。如是内六界非系非离
xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
系，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi xì fēi lí xì shēng xiāng
“善勇猛，色界非系非离系，声、香、
wèi chù fǎ jiè yì fēi xì fēi lí xì rú shì wài liù jiè fēi xì
味、触、法界亦非系、非离系。如是外六界非系
fēi lí xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
非离系，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi xì fēi lí xì ěr bí
“善勇猛，眼识界非系非离系，耳、鼻、
shé shēn yì shí jiè yì fēi xì fēi lí xì rú shì liù shí jiè fēi xì
舌、身、意识界亦非系非离系。如是六识界非系
fēi lí xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
非离系，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi xì fēi lí xì rú shì yī qiè
“善勇猛，一切法非系非离系。如是一切
fǎ fēi xì fēi lí xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
法非系非离系，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi sǐ fēi shēng shòu
“复次，善勇猛，色蕴非死非生，受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi sǐ fēi shēng rú shì wǔ yùn fēi sǐ fēi shēng
想、行、识蕴亦非死非生。如是五蕴非死非生，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi sǐ fēi shēng ěr bí shé
“善勇猛，眼处非死非生，耳、鼻、舌、
shēn yì chù yì fēi sǐ fēi shēng rú shì nèi liù chù fēi sǐ fēi shēng
身、意处亦非死非生。如是内六处非死非生，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi sǐ fēi shēng shēng xiāng wèi
“善勇猛，色处非死非生，声、香、味、
chù fǎ chù yì fēi sǐ fēi shēng rú shì wài liù chù fēi sǐ fēi shēng
触、法处亦非死非生。如是外六处非死非生，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi sǐ fēi shēng ěr bí shé
“善勇猛，眼界非死非生，耳、鼻、舌、
shēn yì jiè yì fēi sǐ fēi shēng rú shì nèi liù jiè fēi sǐ fēi shēng
身、意识界亦非死非生。如是内六界非死非生，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi sǐ fēi shēng shēng xiāng wèi
“善勇猛，色界非死非生，声、香、味、
chù fǎ jiè yì fēi sǐ fēi shēng rú shì wài liù jiè fēi sǐ fēi shēng
触、法界亦非死非生。如是外六界非死非生，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi sǐ fēi shēng ěr bí shé
“善勇猛，眼识界非死非生，耳、鼻、舌、
shēn yì shí jiè yì fēi sǐ fēi shēng rú shì liù shí jiè fēi sǐ fēi shēng
身、意识界亦非死非生。如是六识界非死非生，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi sǐ fēi shēng rú shì yī qiè fǎ
“善勇猛，一切法非死非生。如是一切法
fēi sǐ fēi shēng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非死非生，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi shēng fēi sǐ shòu
“复次，善勇猛，色蕴非生非死，受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi shēng fēi sǐ rú shì wǔ yùn fēi shēng fēi sǐ
想、行、识蕴亦非生非死。如是五蕴非生非死，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi shēng fēi sǐ ěr bí shé
“善勇猛，眼处非生非死，耳、鼻、舌、
shēn yì chù yì fēi shēng fēi sǐ rú shì nèi liù chù fēi shēng fēi sǐ
身、意处亦非生非死。如是内六处非生非死，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi shēng fēi sǐ shēng xiāng wèi
“善勇猛，色处非生非死，声、香、味、

chù fǎ chù yì fēi shēng fēi sǐ rú shì wài liù chù fēi shēng fēi sǐ
触、法处亦非生非死。如是外六处非生非死，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi shēng fēi sǐ ěr bí shé
“善勇猛，眼界非生非死，耳、鼻、舌、

shēn yì jiè yì fēi shēng fēi sǐ rú shì nèi liù jiè fēi shēng fēi sǐ
身、意界亦非生非死。如是内六界非生非死，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi shēng fēi sǐ shēng xiāng wèi
“善勇猛，色界非生非死，声、香、味、

chù fǎ jiè yì fēi shēng fēi sǐ rú shì wài liù jiè fēi shēng fēi sǐ
触、法界亦非生非死。如是外六界非生非死，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi shēng fēi sǐ ěr bí shé
“善勇猛，眼识界非生非死，耳、鼻、舌、

shēn yì shí jiè yì fēi shēng fēi sǐ rú shì liù shí jiè fēi shēng fēi sǐ
身、意识界亦非生非死。如是六识界非生非死，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi shēng fēi sǐ rú shì yī qiè fǎ
“善勇猛，一切法非生非死。如是一切法

fēi shēng fēi sǐ shì wèi bō rě bō luó mì duō
非生非死，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú
“复次，善勇猛，色蕴非流转、非有流

zhuǎn fǎ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú
转法，受、想、行、识蕴亦非流转、非有流

zhuǎn fǎ rú shì wǔ yùn fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi
转法。如是五蕴非流转、非有流转法，是谓

bō rě bō luó mì duō

般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
“善勇猛，眼处非流转、非有流转法，

ěr bí shé shēn yì chù yì fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
耳、鼻、舌、身、意处亦非流转、非有流转法。

rú shì nèi liù chù fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi bō rě bō
如是内六处非流转、非有流转法，是谓般若波

luó mì duō
罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
“善勇猛，色处非流转、非有流转法，

shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn
声、香、味、触、法处亦非流转、非有流转

fǎ rú shì wài liù chù fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi bō
法。如是外六处非流转、非有流转法，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
“善勇猛，眼界非流转、非有流转法，

ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
耳、鼻、舌、身、眼界亦非流转、非有流转法。

rú shì nèi liù jiè fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi bō rě bō
如是内六界非流转、非有流转法，是谓般若波

luó mì duō
罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
“善勇猛，色界非流转、非有流转法，

shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn
声、香、味、触、法界亦非流转、非有流转

fǎ rú shì wài liù jiè fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi bō
法。如是外六界非流转、非有流转法，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
“善勇猛，眼识界非流转、非有流转法，

ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn
耳、鼻、舌、身、意识界亦非流转、非有流转

fǎ rú shì liù shí jiè fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi bō
法。如是六识界非流转、非有流转法，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ
“善勇猛，一切法非流转、非有流转法。

rú shì yī qiè fǎ fēi liú zhuǎn fēi yǒu liú zhuǎn fǎ shì wèi bō rě bō
如是一切法非流转、非有流转法，是谓般若波
luó mì duō
罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ
“复次，善勇猛，色蕴非尽、非有尽法，

shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì wǔ yùn
受、想、行、识蕴亦非尽、非有尽法。如是五蕴
fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
非尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ ěr bí
“善勇猛，眼处非尽、非有尽法，耳、鼻、

shé shēn yì chù yì fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì nèi liù chù fēi
舌、身、意处亦非尽、非有尽法。如是内六处非
jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ shēng xiāng
“善勇猛，色处非尽、非有尽法，声、香、

wèi chù fǎ chù yì fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì wài liù chù fēi
味、触、法处亦非尽、非有尽法。如是外六处非
jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ ěr bí
“善勇猛，眼界非尽、非有尽法，耳、鼻、

shé shēn yì jiè yì fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì nèi liù jiè fēi
舌、身、意界亦非尽、非有尽法。如是内六界非
jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ shēng xiāng
“善勇猛，色界非尽、非有尽法，声、香、

wèi chù fǎ jiè yì fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì wài liù jiè fēi
味、触、法界亦非尽、非有尽法。如是外六界非
jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ ěr
“善勇猛，眼识界非尽、非有尽法，耳、
bí shé shēn yì shí jiè yì fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì liù
鼻、舌、身、意识界亦非尽、非有尽法。如是六
shí jiè fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
识界非尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ rú shì
“善勇猛，一切法非尽、非有尽法。如是
yī qiè fǎ fēi jìn fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
一切法非尽、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè
“复次，善勇猛，色蕴非有集法、非有灭
fǎ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ
法，受、想、行、识蕴亦非有集法、非有灭法。
rú shì wǔ yùn fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó mì
如是五蕴非有集法、非有灭法，是谓般若波罗蜜
duō
多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ ěr
“善勇猛，眼处非有集法、非有灭法，耳、
bí shé shēn yì chù yì fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ rú shì
鼻、舌、身、意处亦非有集法、非有灭法。如是
nèi liù chù fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
内六处非有集法、非有灭法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shēng
“善勇猛，色处非有集法、非有灭法，声、
xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ rú shì
香、味、触、法处亦非有集法、非有灭法。如是
wài liù chù fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
外六处非有集法、非有灭法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ ěr
“善勇猛，眼界非有集法、非有灭法，耳、
bí shé shēn yì jiè yì fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ rú shì
鼻、舌、身、意识界亦非有集法、非有灭法。如是
nèi liù jiè fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
内六界非有集法、非有灭法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shēng
“善勇猛，色界非有集法、非有灭法，声、

xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ rú shì
香、味、触、法界亦非有集法、非有灭法。如是

wài liù jiè fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
外六界非有集法、非有灭法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ
“善勇猛，眼识界非有集法、非有灭法，

ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ
耳、鼻、舌、身、意识界亦非有集法、非有灭法。

rú shì liù shí jiè fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó
如是六识界非有集法、非有灭法，是谓般若波罗

mì duō
蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ
“善勇猛，一切法非有集法、非有灭法。

rú shì yī qiè fǎ fēi yǒu jí fǎ fēi yǒumiè fǎ shì wèi bō rě bō luó
如是一切法非有集法、非有灭法，是谓般若波罗

mì duō
蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn
“复次，善勇猛，色蕴非有起法、非有尽

fǎ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ
法，受、想、行、识蕴亦非有起法、非有尽法。

rú shì wǔ yùn fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì
如是五蕴非有起法、非有尽法，是谓般若波罗蜜

duō
多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ ěr
“善勇猛，眼处非有起法、非有尽法，耳、

bí shé shēn yì chù yì fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ rú shì
鼻、舌、身、意处亦非有起法、非有尽法。如是

nèi liù chù fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
内六处非有起法、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shēng
“善勇猛，色处非有起法、非有尽法，声、

xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ rú shì
香、味、触、法处亦非有起法、非有尽法。如是

wài liù chù fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
外六处非有起法、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ ěr
“善勇猛，眼界非有起法、非有尽法，耳、

bí shé shēn yì jiè yì fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ rú shì
鼻、舌、身、意界亦非有起法、非有尽法。如是

nèi liù jiè fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
内六界非有起法、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shēng
“善勇猛，色界非有起法、非有尽法，声、

xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ rú shì
香、味、触、法界亦非有起法、非有尽法。如是

wài liù jiè fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
外六界非有起法、非有尽法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ
“善勇猛，眼识界非有起法、非有尽法，

ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ
耳、鼻、舌、身、意识界亦非有起法、非有尽法。

rú shì liù shí jiè fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó
如是六识界非有起法、非有尽法，是谓般若波罗

mì duō
蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ
“善勇猛，一切法非有起法、非有尽法。

rú shì yī qiè fǎ fēi yǒu qǐ fǎ fēi yǒu jìn fǎ shì wèi bō rě bō luó
如是一切法非有起法、非有尽法，是谓般若波罗

mì duō
蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú
“复次，善勇猛，色蕴非有变坏法、非无

biànhuài fǎ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi yǒubiànhuài fǎ fēi
变坏法，受、想、行、识蕴亦非有变坏法、非

wú biànhuài fǎ rú shì wǔ yùn fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài fǎ
无变坏法。如是五蕴非有变坏法、非无变坏法，

shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài
“善勇猛，眼处非有变坏法、非无变坏

fǎ ěr bí shé shēn yì chù yì fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú
法，耳、鼻、舌、身、意处亦非有变坏法、非无

biànhuài fǎ rú shì nèi liù chù fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài fǎ
变坏法。如是内六处非有变坏法、非无变坏法，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài
“善勇猛，色处非有变坏法、非无变坏
fǎ shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi yǒubiànhuài fǎ fēi
法，声、香、味、触、法处亦非有变坏法、非
wú biànhuài fǎ rú shì wài liù chù fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài
无变坏法。如是外六处非有变坏法、非无变坏
fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài
“善勇猛，眼界非有变坏法、非无变坏
fǎ ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú
法，耳、鼻、舌、身、意识界亦非有变坏法、非无
biànhuài fǎ rú shì nèi liù jiè fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài fǎ
变坏法。如是内六界非有变坏法、非无变坏法，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài
“善勇猛，色界非有变坏法、非无变坏
fǎ shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi yǒubiànhuài fǎ fēi
法，声、香、味、触、法界亦非有变坏法、非
wú biànhuài fǎ rú shì wài liù jiè fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài
无变坏法。如是外六界非有变坏法、非无变坏
fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biàn
“善勇猛，眼识界非有变坏法、非无变
huài fǎ ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi yǒubiànhuài fǎ
坏法，耳、鼻、舌、身、意识界亦非有变坏法、
fēi wú biànhuài fǎ rú shì liù shí jiè fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biàn
非无变坏法。如是六识界非有变坏法、非无变
huài fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
坏法，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biàn
“善勇猛，一切法非有变坏法、非无变

huài fǎ rú shì yī qiè fǎ fēi yǒubiànhuài fǎ fēi wú biànhuài fǎ
坏法。如是一切法非有变坏法、非无变坏法，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi cháng fēi wú cháng fēi
“复次，善勇猛，色蕴非常非无常、非
lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shòu xiǎng xíng
乐非苦、非我非无我、非净非不净，受、想、行、
shí yùn yì fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ
识蕴亦非常非无常、非乐非苦、非我非无我、
fēi jìng fēi bú jìng rú shì wǔ yùn fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
非净非不净。如是五蕴非常非无常、非乐非苦、
fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非我非无我、非净非不净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
“善勇猛，眼处非常非无常、非乐非苦、
fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng ěr bí shé shēn yì
非我非无我、非净非不净，耳、鼻、舌、身、意
chù yì fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi
处亦非常非无常、非乐非苦、非我非无我、非
jìng fēi bú jìng rú shì nèi liù chù fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
净非不净。如是内六处非常非无常、非乐非苦、
fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非我非无我、非净非不净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
“善勇猛，色处非常非无常、非乐非苦、
fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shēng xiāng wèi chù
非我非无我、非净非不净，声、香、味、触、
fǎ chù yì fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ
法处亦非常非无常、非乐非苦、非我非无我、
fēi jìng fēi bú jìng rú shì wài liù chù fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi
非净非不净。如是外六处非常非无常、非乐非
kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shì wèi bō rě bō luó mì
苦、非我非无我、非净非不净，是谓般若波罗蜜
duō
多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
“善勇猛，眼界非常非无常、非乐非苦、

fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng ěr bí shé shēn yì
非我非无我、非净非不净，耳、鼻、舌、身、意
jiè yì fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi
界亦非 常 非无 常、非乐非苦、非我非无我、非
jìng fēi bú jìng rú shì nèi liù jiè fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
净非不净。如是内六界非 常 非无 常、非乐非苦、
fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
非我非无我、非净非不净，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ
“善勇猛，色界非 常 非无 常、非乐非苦、

fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shēng xiāng wèi chù
非我非无我、非净非不净，声、香、味、触、
fǎ jiè yì fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ
法界亦非 常 非无 常、非乐非苦、非我非无我、
fēi jìng fēi bú jìng rú shì wài liù jiè fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi
非净非不净。如是外六界非 常 非无 常、非乐非
kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shì wèi bō rě bō luó mì
苦、非我非无我、非净非不净，是谓般若波罗蜜
duō
多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi
“善勇猛，眼识界非 常 非无 常、非乐非

kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng ěr bí shé shēn
苦、非我非无我、非净非不净，耳、鼻、舌、身、
yì shí jiè yì fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ
意识界亦非 常 非无 常、非乐非苦、非我非无我、
fēi jìng fēi bú jìng rú shì liù shí jiè fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi
非净非不净。如是六识界非 常 非无 常、非乐非
kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng shì wèi bō rě bō luó mì
苦、非我非无我、非净非不净，是谓般若波罗蜜
duō
多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi cháng fēi wú cháng fēi lè fēi
“善勇猛，一切法非 常 非无 常、非乐非

kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng rú shì yī qiè fǎ fēi cháng
苦、非我非无我、非净非不净。如是一切法非 常
fēi wú cháng fēi lè fēi kǔ fēi wǒ fēi wú wǒ fēi jìng fēi bú jìng
非无 常、非乐非苦、非我非无我、非净非不净，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi yǒutān chēn chī fǎ
“复次，善勇猛，色蕴非有贪、瞋、痴法、

fēi lí tān chēn chī fǎ shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi yǒu
非离贪、瞋、痴法，受、想、行、识蕴亦非有

tān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ rú shì wǔ yùn
贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法。如是五蕴

fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ shì wèi
非有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法，是谓

bō rě bō luó mì duō

般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí
“善勇猛，眼处非有贪、瞋、痴法、非离

tān chēn chī fǎ ěr bí shé shēn yì chù yì fēi yǒu
贪、瞋、痴法，耳、鼻、舌、身、意处亦非有

tān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ rú shì nèi liù
贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法。如是内六

chù fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ shì
处非有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法，是

wèi bō rě bō luó mì duō

谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí
“善勇猛，色处非有贪、瞋、痴法、非离

tān chēn chī fǎ shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi yǒu
贪、瞋、痴法，声、香、味、触、法处亦非有

tān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ rú shì wài liù
贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法。如是外六

chù fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ shì
处非有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法，是

wèi bō rě bō luó mì duō

谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí
“善勇猛，眼界非有贪、瞋、痴法、非离

tān chēn chī fǎ ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi yǒutān
贪、瞋、痴法，耳、鼻、舌、身、眼界亦非有贪、

chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ rú shì nèi liù jiè fēi
瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法。如是内六界非

yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ shì wèi bō
有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法，是谓般
rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí
“善勇猛，色界非有贪、瞋、痴法、非离
tān chēn chī fǎ shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi yǒu
贪、瞋、痴法，声、香、味、触、法界亦非有
tān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ rú shì wài liù
贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法。如是外六
jiè fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ shì
界非有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法，是
wèi bō rě bō luó mì duō
谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi
“善勇猛，眼识界非有贪、瞋、痴法、非
lí tān chēn chī fǎ ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi
离贪、瞋、痴法，耳、鼻、舌、身、意识界亦非
yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ rú shì liù
有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法。如是六
shí jiè fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ
识界非有贪、瞋、痴法、非离贪、瞋、痴法，
shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi yǒutān chēn chī fǎ fēi
“善勇猛，一切法非有贪、瞋、痴法、非
lí tān chēn chī fǎ rú shì yī qiè fǎ fēi yǒutān chēn chī
离贪、瞋、痴法。如是一切法非有贪、瞋、痴
fǎ fēi lí tān chēn chī fǎ shì wèi bō rě bō luó mì duō
法、非离贪、瞋、痴法，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě
“复次，善勇猛，色蕴非作者、非使作者，
fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě
非起者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、
fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě shòu xiǎng xíng shí yùn yì
非使受者，非知、见者；受、想、行、识蕴亦
fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě
非作者、非使作者，非起者、非等起者，非了者、

fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě rú
非使了者，非受者、非使受者，非知、见者。如
shì wǔ yùn fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě
是五蕴非作者、非使作者，非起者、非等起者，
fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī
非了者、非使了者，非受者、非使受者，非知、
jiànzhě shì wèi bō rě bō luó mì duō
见者，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ
“善勇猛，眼处非作者、非使作者，非起
zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi
者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、非
shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě ěr bí shé shēn yì chù yì
使受者，非知、见者；耳、鼻、舌、身、意处亦
fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě
非作者、非使作者，非起者、非等起者，非了者、
fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě rú
非使了者，非受者、非使受者，非知、见者。如
shì nèi liù chù fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě
是内六处非作者、非使作者，非起者、非等起者，
fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī
非了者、非使了者，非受者、非使受者，非知、
jiànzhě shì wèi bō rě bō luó mì duō
见者，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ
“善勇猛，色处非作者、非使作者，非起
zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi
者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、非
shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě shēng xiāng wèi chù fǎ chù
使受者，非知、见者；声、香、味、触、法处
yì fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎo
亦非作者、非使作者，非起者、非等起者，非了
zhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě
者、非使了者，非受者、非使受者，非知、见者。
rú shì wài liù chù fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ
如是外六处非作者、非使作者，非起者、非等起
zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi
者，非了者、非使了者，非受者、非使受者，非

zhī jiànzhě shì wèi bō rě bō luó mì duō
知、见者，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ
“善勇猛，眼界非作者、非使作者，非起
zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi
者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、非
shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě ěr bí shé shēn yì jiè yì
使受者，非知、见者；耳、鼻、舌、身、意界亦
fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě
非作者、非使作者，非起者、非等起者，非了者、
fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě rú
非使了者，非受者、非使受者，非知、见者。如
shì nèi liù jiè fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě
是内六界非作者、非使作者，非起者、非等起者，
fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī
非了者、非使了者，非受者、非使受者，非知、
jiànzhě shì wèi bō rě bō luó mì duō
见者，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ
“善勇猛，色界非作者、非使作者，非起
zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi
者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、非
shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě shēng xiāng wèi chù fǎ jiè
使受者，非知、见者；声、香、味、触、法界
yì fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎo
亦非作者、非使作者，非起者、非等起者，非了
zhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě
者、非使了者，非受者、非使受者，非知、见者。
rú shì wài liù jiè fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ
如是外六界非作者、非使作者，非起者、非等起
zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi
者，非了者、非使了者，非受者、非使受者，非
zhī jiànzhě shì wèi bō rě bō luó mì duō
知、见者，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi
“善勇猛，眼识界非作者、非使作者，非
qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě
起者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、

fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě ěr bí shé shēn yì shí
非使受者，非知、见者；耳、鼻、舌、身、意识
jiè yì fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi
界亦非作者、非使作者，非起者、非等起者，非
liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiàn
了者、非使了者，非受者、非使受者，非知、见
zhě rú shì liù shí jiè fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi
者。如是六识界非作者、非使作者，非起者、非
děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě fēi shǐ shòu
等起者，非了者、非使了者，非受者、非使受
zhě fēi zhī jiànzhě shì wèi bō rě bō luó mì duō
者，非知、见者，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi zuòzhě fēi shǐ zuòzhě fēi
“善勇猛，一切法非作者、非使作者，非
qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě fēi shòuzhě
起者、非等起者，非了者、非使了者，非受者、
fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě rú shì yī qiè fǎ fēi zuòzhě fēi
非使受者，非知、见者。如是一切法非作者、非
shǐ zuòzhě fēi qǐ zhě fēi děng qǐ zhě fēi liǎozhě fēi shǐ liǎozhě
使作者，非起者、非等起者，非了者、非使了者，
fēi shòuzhě fēi shǐ shòuzhě fēi zhī jiànzhě shì wèi bō rě bō luó
非受者、非使受者，非知、见者，是谓般若波罗
mì duō
蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi duàn fēi cháng fēi yǒu
“复次，善勇猛，色蕴非断非常、非有
biān fēi wú biān shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi duàn fēi cháng
边非无边，受、想、行、识蕴亦非断非常、
fēi yǒubiān fēi wú biān rú shì wǔ yùn fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān
非有边非无边。如是五蕴非断非常、非有边
fēi wú biān shì wèi bō rě bō luó mì duō
非无边，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi wú
“善勇猛，眼处非断非常、非有边非无
biān ěr bí shé shēn yì chù yì fēi duàn fēi cháng fēi yǒu
边，耳、鼻、舌、身、意处亦非断非常、非有
biān fēi wú biān rú shì nèi liù chù fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi
边非无边。如是内六处非断非常、非有边非

wú biān shì wèi bō rě bō luó mì duō
无边，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi wú
“善勇猛，色处非断非常、非有边非无

biān shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi duàn fēi cháng fēi
边，声、香、味、触、法处亦非断非常、非

yǒubiān fēi wú biān rú shì wài liù chù fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān
有边非无边。如是外六处非断非常、非有边

fēi wú biān shì wèi bō rě bō luó mì duō
非无边，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi wú
“善勇猛，眼界非断非常、非有边非无

biān ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi duàn fēi cháng fēi yǒu
边，耳、鼻、舌、身、眼界亦非断非常、非有

biān fēi wú biān rú shì nèi liù jiè fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi
边非无边。如是内六界非断非常、非有边非

wú biān shì wèi bō rě bō luó mì duō
无边，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi wú
“善勇猛，色界非断非常、非有边非无

biān shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi duàn fēi cháng fēi
边，声、香、味、触、法界亦非断非常、非

yǒubiān fēi wú biān rú shì wài liù jiè fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān
有边非无边。如是外六界非断非常、非有边

fēi wú biān shì wèi bō rě bō luó mì duō
非无边，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi
“善勇猛，眼识界非断非常、非有边非

wú biān ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi duàn fēi cháng
无边，耳、鼻、舌、身、意识界亦非断非常、

fēi yǒubiān fēi wú biān rú shì liù shí jiè fēi duàn fēi cháng fēi yǒu
非有边非无边。如是六识界非断非常、非有

biān fēi wú biān shì wèi bō rě bō luó mì duō
边非无边，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi
“善勇猛，一切法非断非常，非有边非

wú biān rú shì yī qiè fǎ fēi duàn fēi cháng fēi yǒubiān fēi wú biān
无边。如是一切法非断非常、非有边非无边，

shì wèi bō rě bō luó mì duō

是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn
“复次，善勇猛，色蕴非见趣、非见趣断，

fēi ài fēi ài duàn shòu xiǎng xíng shí yùn yì fēi jiàn qù
非爱、非爱断；受、想、行、识蕴亦非见趣、

fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn rú shì wǔ yùn fēi jiàn qù
非见趣断，非爱、非爱断。如是五蕴非见趣、

fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非见趣断，非爱、非爱断，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎnchù fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi ài
“善勇猛，眼处非见趣、非见趣断，非爱、

fēi ài duàn ěr bí shé shēn yì chù yì fēi jiàn qù fēi
非爱断；耳、鼻、舌、身、意处亦非见趣、非

jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn rú shì nèi liù chù fēi jiàn qù
见趣断，非爱、非爱断。如是内六处非见趣、

fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非见趣断，非爱、非爱断，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi ài
“善勇猛，色处非见趣、非见趣断，非爱、

fēi ài duàn shēng xiāng wèi chù fǎ chù yì fēi jiàn qù fēi
非爱断；声、香、味、触、法处亦非见趣、非

jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn rú shì wài liù chù fēi jiàn qù
见趣断，非爱、非爱断。如是外六处非见趣、

fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非见趣断，非爱、非爱断，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi ài
“善勇猛，眼界非见趣、非见趣断，非爱、

fēi ài duàn ěr bí shé shēn yì jiè yì fēi jiàn qù fēi
非爱断；耳、鼻、舌、身、眼界亦非见趣、非

jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn rú shì nèi liù jiè fēi jiàn qù
见趣断，非爱、非爱断。如是内六界非见趣、

fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非见趣断，非爱、非爱断，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi ài
“善勇猛，色界非见趣、非见趣断，非爱、

fēi ài duàn shēng xiāng wèi chù fǎ jiè yì fēi jiàn qù fēi
非爱断；声、香、味、触、法界亦非见趣、非

jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn rú shì wài liù jiè fēi jiàn qù
见趣断，非爱、非爱断。如是外六界非见趣、
fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非见趣断，非爱、非爱断，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi
“善勇猛，眼识界非见趣、非见趣断，非
ài fēi ài duàn ěr bí shé shēn yì shí jiè yì fēi jiàn
爱、非爱断；耳、鼻、舌、身、意识界亦非见
qù fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn rú shì liù shí jiè fēi
趣、非见趣断，非爱、非爱断。如是六识界非
jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō
见趣、非见趣断，非爱、非爱断，是谓般若波
luó mì duō
罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn fēi
“善勇猛，一切法非见趣、非见趣断，非
ài fēi ài duàn rú shì yī qiè fǎ fēi jiàn qù fēi jiàn qù duàn
爱、非爱断。如是一切法非见趣、非见趣断，
fēi ài fēi ài duàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非爱、非爱断，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng sè yùn fēi shàn fēi fēi shàn shòu
“复次，善勇猛，色蕴非善、非非善，受、
xiǎng xíng shí yùn yì fēi shàn fēi fēi shàn rú shì wǔ yùn fēi shàn
想、行、识蕴亦非善、非非善。如是五蕴非善、
fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非非善，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn chù fēi shàn fēi fēi shàn ěr bí
“善勇猛，眼处非善、非非善，耳、鼻、
shé shēn yì chù yì fēi shàn fēi fēi shàn rú shì nèi liù chù fēi
舌、身、意处亦非善、非非善。如是内六处非
shàn fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
善、非非善，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè chù fēi shàn fēi fēi shàn shēng xiāng
“善勇猛，色处非善、非非善，声、香、
wèi chù fǎ chù yì fēi shàn fēi fēi shàn rú shì wài liù chù fēi shàn
味、触、法处亦非善、非非善。如是外六处非善、
fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非非善，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn jiè fēi shàn fēi fēi shàn ěr bí
“善勇猛，眼界非善、非非善，耳、鼻、
shé shēn yì jiè yì fēi shàn fēi fēi shàn rú shì nèi liù jiè fēi
舌、身、意界亦非善、非非善。如是内六界非
shàn fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
善、非非善，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng sè jiè fēi shàn fēi fēi shàn shēng xiāng
“善勇猛，色界非善、非非善，声、香、
wèi chù fǎ jiè yì fēi shàn fēi fēi shàn rú shì wài liù jiè fēi shàn
味、触、法界亦非善、非非善。如是外六界非善、
fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非非善，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yǎn shí jiè fēi shàn fēi fēi shàn ěr bí
“善勇猛，眼识界非善、非非善，耳、鼻、
shé shēn yì shí jiè yì fēi shàn fēi fēi shàn rú shì liù shí jiè
舌、身、意识界亦非善、非非善。如是六识界
fēi shàn fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
非善、非非善，是谓般若波罗蜜多。

shànyǒngměng yī qiè fǎ fēi shàn fēi fēi shàn rú shì yī
“善勇猛，一切法非善、非非善。如是一
qiè fǎ fēi shàn fēi fēi shàn shì wèi bō rě bō luó mì duō
切法非善、非非善，是谓般若波罗蜜多。

大般若波罗蜜多经卷第五百九十五

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí liù
大般若波罗蜜多经卷第五百九十六

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī sì
第十六般若波罗蜜多分之四

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn bù kě shī shèyǒu qù yǒu
“复次，善勇猛，五蕴不可施设有去、有
lái yǒuzhù yǒu bú zhù shí èr chù shí bā jiè děng yì bù kě shī
来，有住、有不住，十二处、十八界等亦不可施
shèyǒu qù yǒu lái yǒuzhù yǒu bú zhù rú shì yùn chù jiè
设有去、有来，有住、有不住。如是蕴、处、界
děng wú qù wú lái wú zhù wú bú zhù shì wèi bō rě bō luó mì
等无去、无来，无住、无不住，是谓般若波罗蜜
duō
多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn bù kě shī shèyǒuyuǎn yǒu
“复次，善勇猛，五蕴不可施设有远、有
bǐ àn shí èr chù shí bā jiè děng yì bù kě shī shèyǒuyuǎn yǒu
彼岸，十二处、十八界等亦不可施设有远、有
bǐ àn rú shì yùn chù jiè děng wú yuǎn wú bǐ àn shì wèi
彼岸。如是蕴、处、界等无远、无彼岸，是谓
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn bù kě shī shèyǒu ài yǒu
“复次，善勇猛，五蕴不可施设有爱、有
huì yǒu bù yǒu chī shí èr chù shí bā jiè děng yì bù kě shī shè
恚、有怖、有痴，十二处、十八界等亦不可施设
yǒu ài yǒu huì yǒu bù yǒu chī rú shì yùn chù jiè děng wú
有爱、有恚、有怖、有痴。如是蕴、处、界等无
ài wú huì wú bù wú chī shì wèi bō rě bō luó mì duō
爱、无恚、无怖、无痴，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú yǔ wú qǔ wú chí
“复次，善勇猛，五蕴无与、无取，无持

jiè wú fàn jiè wú rěn wú bù rěn wú jīng jìn wú xiè dài
戒、无犯戒，无忍、无不忍，无精进、无懈怠，
wú dēng chí wú xīn luàn wú miào huì wú è huì shí èr chù
无等持、无心乱，无妙慧、无恶慧，十二处、
shí bā jiè děng yì wú yǔ wú qǔ wú chí jiè wú fàn jiè wú rěn
十八界等亦无与、无取，无持戒、无犯戒，无忍、
wú bù rěn wú jīng jìn wú xiè dài wú dēng chí wú xīn luàn wú
无不忍，无精进、无懈怠，无等持、无心乱，无
miào huì wú è huì rú shì yùn chù jiè děng wú yǔ wú qǔ
妙慧、无恶慧。如是蕴、处、界等无与、无取，
wú chí jiè wú fàn jiè wú rěn wú bù rěn wú jīng jìn wú xiè
无持戒、无犯戒，无忍、无不忍，无精进、无懈
dài wú dēng chí wú xīn luàn wú miào huì wú è huì shì wèi
怠，无等持、无心乱，无妙慧、无恶慧，是谓
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú diāndǎo wú bù diāndǎo
“复次，善勇猛，五蕴无颠倒、无不颠倒，
shí èr chù shí bā jiè děng yì wú diāndǎo wú bù diāndǎo rú shì
十二处、十八界等亦无颠倒、无不颠倒。如是
yùn chù jiè děng wú diāndǎo wú bù diāndǎo shì wèi bō rě bō
蕴、处、界等无颠倒、无不颠倒，是谓般若波
luó mì duō
罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú niànzhù zhèngduàn
“复次，善勇猛，五蕴无念住、正断、
shén zú gēn lì jué zhī dào zhī shí èr chù shí bā jiè děng
神足、根、力、觉支、道支，十二处、十八界等
yì wú niànzhù zhèngduàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī
亦无念住、正断、神足、根、力、觉支、道支。
rú shì yùn chù jiè děng wú niànzhù zhèngduàn shén zú gēn
如是蕴、处、界等无念住、正断、神足、根、
lì jué zhī dào zhī shì wèi bō rě bō luó mì duō
力、觉支、道支，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú míng wú jiě tuō shí
“复次，善勇猛，五蕴无明、无解脱，十
èr chù shí bā jiè děng yì wú míng wú jiě tuō rú shì yùn chù
二处、十八界等亦无明、无解脱。如是蕴、处、

jiè děng wú míng wú jiě tuō shì wèi bō rě bō luó mì duō
界等无明、无解脱，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú jìng lù jiě tuō děng
“复次，善勇猛，五蕴无静虑、解脱、等

chí děng zhì shí èr chù shí bā jiè děng yì wú jìng lù jiě tuō
持、等至，十二处、十八界等亦无静虑、解脱、

děng chí děng zhì rú shì yùn chù jiè děng wú jìng lù jiě tuō
等持、等至。如是蕴、处、界等无静虑、解脱、

děng chí děng zhì shì wèi bō rě bō luó mì duō
等持、等至，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú yǒuliàng wú wú liàng
“复次，善勇猛，五蕴无有量、无无量，

wú shéntōng wú fēi shéntōng shí èr chù shí bā jiè děng yì wú yǒu
无神通、无非神通，十二处、十八界等亦无有

liàng wú wú liàng wú shéntōng wú fēi shéntōng rú shì yùn chù
量、无无量，无神通、无非神通。如是蕴、处、

jiè děng wú yǒuliàng wú wú liàng wú shéntōng wú fēi shéntōng shì
界等无有量、无无量，无神通、无非神通，是

wèi bō rě bō luó mì duō
谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú kōng wú bù kōng wú
“复次，善勇猛，五蕴无空、无不空，无

yǒuxiàng wú wú xiàng wú yǒuyuàn wú wú yuàn shí èr chù shí
有相、无无相，无有愿、无无愿，十二处、十

bā jiè děng yì wú kōng wú bù kōng wú yǒuxiàng wú wú xiàng
八界等亦无空、无不空，无有相、无无相，

wú yǒuyuàn wú wú yuàn rú shì yùn chù jiè děng wú kōng wú
无有愿、无无愿。如是蕴、处、界等无空、无

bù kōng wú yǒuxiàng wú wú xiàng wú yǒuyuàn wú wú yuàn
不空，无有相、无无相，无有愿、无无愿，

shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn fēi yǒuwéi fēi wú wéi
“复次，善勇猛，五蕴非有为、非无为，

fēi yǒu lòu fēi wú lòu fēi shì jiān fēi chū shì jiān fēi yǒu xì
非有漏、非无漏，非世间、非出世间，非有系、

fēi lí xì shí èr chù shí bā jiè děng yì fēi yǒuwéi fēi wú wéi
非离系，十二处、十八界等亦非有为、非无为，

fēi yǒu lòu fēi wú lòu fēi shì jiān fēi chū shì jiān fēi yǒu xì
非有漏、非无漏，非世间、非出世间，非有系、
fēi lí xì rú shì yùn chù jiè děng fēi yǒu wéi fēi wú wéi fēi
非离系。如是蕴、处、界等非有为、非无为，非
yǒu lòu fēi wú lòu fēi shì jiān fēi chū shì jiān fēi yǒu xì fēi
有漏、非无漏，非世间、非出世间，非有系、非
lí xì shì wèi bō rě bō luó mì duō
离系，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn fēi yǒuzhuó fēi wú zhuó
“复次，善勇猛，五蕴非有著、非无著，
fēi yǒu zhì fēi wú zhì shí èr chù shí bā jiè děng yì fēi yǒuzhuó
非有智、非无智，十二处、十八界等亦非有著、
fēi wú zhuó fēi yǒu zhì fēi wú zhì rú shì yùn chù jiè děng
非无著，非有智、非无智。如是蕴、处、界等
fēi yǒuzhuó fēi wú zhuó fēi yǒu zhì fēi wú zhì shì wèi bō rě bō
非有著、非无著，非有智、非无智，是谓般若波
luó mì duō
罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn wú zhí chí wú dòng yáo
“复次，善勇猛，五蕴无执持、无动摇、
wú xì lùn shí èr chù shí bā jiè děng yì wú zhí chí wú dòng yáo
无戏论，十二处、十八界等亦无执持、无动摇、
wú xì lùn rú shì yùn chù jiè děng wú zhí chí wú dòng yáo
无戏论。如是蕴、处、界等无执持、无动摇、
wú xì lùn shì wèi bō rě bō luó mì duō
无戏论，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn fēi yǒuxiǎng fēi wú xiǎng
“复次，善勇猛，五蕴非有想、非无想，
shí èr chù shí bā jiè děng yì fēi yǒuxiǎng fēi wú xiǎng rú shì yùn
十二处、十八界等亦非有想、非无想。如是蕴、
chù jiè děng fēi yǒuxiǎng fēi wú xiǎng shì wèi bō rě bō luó mì duō
处、界等非有想、非无想，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn fēi jì jìng fēi bú jì jìng
“复次，善勇猛，五蕴非寂静非不寂静，
shí èr chù shí bā jiè děng yì fēi jì jìng fēi bú jì jìng rú shì yùn
十二处、十八界等亦非寂静非不寂静。如是蕴、
chù jiè děng fēi jì jìng fēi bú jì jìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
处、界等非寂静非不寂静，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng wǔ yùn fēi niè pán fēi bú niè pán
“复次，善勇猛，五蕴非涅槃、非不涅槃，

shí èr chù shí bā jiè děng yì fēi niè pán fēi bú niè pán rú shì yùn
十二处、十八界等亦非涅槃、非不涅槃。如是蕴、
chù jiè děng fēi niè pán fēi bú niè pán shì wèi bō rě bō luó mì duō
处、界等非涅槃、非不涅槃，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒ shuō wǔ yùn shēng qǐ suǒ shè
“复次，善勇猛，所说五蕴生起所摄，

fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō wǔ yùn shēng qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn
非谓般若波罗蜜多。所说五蕴生起所摄所有真

rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi bō
如、不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓般

rě bō luó mì duō suǒ shuō shí èr chù shí bā jiè děng shēng qǐ suǒ shè
若波罗蜜多。所说十二处、十八界等生起所摄，

fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō shí èr chù shí bā jiè děng shēng
非谓般若波罗蜜多。所说十二处、十八界等生

qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ
起所摄所有真如、不虚妄性、不变异性、如所

yǒu xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒ shuō yuán qǐ shēng qǐ suǒ shè
“复次，善勇猛，所说缘起生起所摄，

fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō yuán qǐ shēng qǐ suǒ shè suǒ yǒu
非谓般若波罗蜜多。所说缘起生起所摄所有

zhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi
真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓

bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒ shuō diān dǎo shēng qǐ suǒ shè
“复次，善勇猛，所说颠倒生起所摄，

fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō diān dǎo shēng qǐ suǒ shè suǒ yǒu
非谓般若波罗蜜多。所说颠倒生起所摄所有

zhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi
真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓

bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒ shuō zhū gài shēng qǐ suǒ shè
“复次，善勇猛，所说诸盖生起所摄，

fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō zhū gài shēng qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn
非谓般若波罗蜜多。所说诸盖生起所摄所有真
rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi bō
如、不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓般
rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō sān shí liù ài xíng shēng qǐ
“复次，善勇猛，所说三十六爱行生起
suǒ shè fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō sān shí liù ài xíng shēng
所摄，非谓般若波罗蜜多。所说三十六爱行生
qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ
起所摄所有真如、不虚妄性、不变异性、如所
yǒu xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō liù shí èr jiàn qù shēng qǐ
“复次，善勇猛，所说六十二见趣生起
suǒ shè fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō liù shí èr jiàn qù shēng
所摄，非谓般若波罗蜜多。所说六十二见趣生
qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ
起所摄所有真如、不虚妄性、不变异性、如所
yǒu xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō jìng lǜ jiě tuō děng
“复次，善勇猛，所说静虑、解脱、等
chí děng zhì fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō jìng lǜ jiě
持、等至，非谓般若波罗蜜多。所说静虑、解
tuō děng chí děng zhì suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì
脱、等持、等至所有真如、不虚妄性、不变异
xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō sì wú liàng wǔ shéntōng
“复次，善勇猛，所说四无量、五神通，
fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō sì wú liàng wǔ shéntōng suǒ yǒu
非谓般若波罗蜜多。所说四无量、五神通所有
zhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi
真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō yǒuwéi suǒ shè shì jiān yī qiè
“复次，善勇猛，所说有为所摄世间一切

shàngēnděng fǎ shēng qǐ suǒ shè fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō
善根等法生起所摄，非谓般若波罗蜜多。所说

yǒuwéi suǒ shè shì jiān yī qiè shàngēnděng fǎ shēng qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn
有为所摄世间一切善根等法生起所摄所有真

rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi bō
如、不虚妄性、不变异性、如所有性，是谓般

rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō niàn zhù zhèng duàn shén
“复次，善勇猛，所说念住、正断、神

zú gēn lì jué zhī dào zhī shēng qǐ suǒ shè fēi wèi bō rě
足、根、力、觉支、道支生起所摄，非谓般若

bō luó mì duō suǒshuō niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn lì
波罗蜜多。所说念住、正断、神足、根、力、

jué zhī dào zhī shēng qǐ suǒ shè suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú
觉支、道支生起所摄所有真如、不虚妄性、不

biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō kǔ jí miè dào shèng
“复次，善勇猛，所说苦、集、灭、道圣

dì fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō kǔ jí miè dào shèng
谛，非谓般若波罗蜜多。所说苦、集、灭、道圣

dì suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng
谛所有真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，

shì wèi bō rě bō luó mì duō
是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō jiè dìng huì jiě tuō
“复次，善勇猛，所说戒、定、慧、解脱、

jiě tuō zhì jiàn qīng jìng fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒshuō jiè dìng
解脱智见清净，非谓般若波罗蜜多。所说戒、定、

huì jiě tuō jiě tuō zhì jiàn qīng jìng suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng
慧、解脱、解脱智见清净所有真如、不虚妄性、

bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
不变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒshuō wú wéi suǒ shè chū shì jiān wú
“复次，善勇猛，所说无为所摄出世间无

yī wú lòu fǎ fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō wú wéi suǒ shè chū
依无漏法，非谓般若波罗蜜多。所说无为所摄出
shì jiān wú yī wú lòu fǎ suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì
世间无依无漏法所有真如、不虚妄性、不变异
xìng rú suǒ yǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒ shuō kōng wú xiàng wú yuàn
“复次，善勇猛，所说空、无相、无愿、

wú shēng wú zuò fǎ fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō kōng
无生、无作法，非谓般若波罗蜜多。所说空、
wú xiàng wú yuàn wú shēng wú zuò fǎ suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng
无相、无愿、无生、无作法所有真如、不虚妄
xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒuxìng shì wèi bō rě bō luó mì duō
性、不变异性、如所有性，是谓般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng suǒ shuō míng jiě tuō lí miè niè
“复次，善勇猛，所说明解脱、离灭、涅槃、

pán fēi wèi bō rě bō luó mì duō suǒ shuō míng jiě tuō lí miè
槃，非谓般若波罗蜜多。所说明解脱、离灭、
niè pán suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu
涅槃所有真如、不虚妄性、不变异性、如所有
xìng shì wèi bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng rú
性，是谓般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，如

shì bō rě bō luó mì duō fēi sè yùn shè yì fēi shòu xiǎng xíng
是般若波罗蜜多，非色蕴摄，亦非受、想、行、

shí yùn shè fēi yǎn chù shè yì fēi ěr bí shé shēn yì chù
识蕴摄；非眼处摄，亦非耳、鼻、舌、身、意处

shè fēi sè chù shè yì fēi shēng xiāng wèi chù fǎ chù shè
摄；非色处摄，亦非声、香、味、触、法处摄；

fēi yǎn jiè shè yì fēi ěr bí shé shēn yì jiè shè fēi sè
非眼界摄，亦非耳、鼻、舌、身、意识界摄；非色

jiè shè yì fēi shēng xiāng wèi chù fǎ jiè shè fēi yǎn shí
界摄，亦非声、香、味、触、法界摄；非眼识

jiè shè yì fēi ěr bí shé shēn yì shí jiè shè fēi dì jiè
界摄，亦非耳、鼻、舌、身、意识界摄；非地界

shè yì fēi shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè shè fēi yù jiè shè
摄，亦非水、火、风、空、识界摄；非欲界摄，

yì fēi sè wú sè jiè shè fēi yǒu wéi shè yì fēi wú wéi shè fēi
亦非色、无色界摄；非有为摄，亦非无为摄；非

shì jiān shè yì fēi chū shì jiān shè fēi yǒu lòu shè yì fēi wú lòu shè
世间摄，亦非出世间摄；非有漏摄，亦非无漏摄；
fēi shàn fǎ shè yì fēi fēi shàn fǎ shè fēi yǒu qíng jiè shè yì fēi fēi
非善法摄，亦非非善法摄；非有情界摄，亦非非
yǒu qíng jiè shè yì fēi yuǎn lí rú shì děng fǎ bié yǒu bō rě bō luó
有情界摄。亦非远离如是等法，别有般若波罗
mì duō
蜜多。

fù cì shànyǒngměng shènsēn bō rě bō luó mì duō fēi rú
“复次，善勇猛，甚深般若波罗蜜多非如
shì děngzhū fǎ suǒ shè yì fēi bú shè rú shì suǒ shè suǒ bú shè fǎ
是等诸法所摄，亦非不摄。如是所摄、所不摄法
suǒ yǒuzhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒuxìng
所有真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，
shì wèi bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng zhēn rú zhě shì hé zēng yǔ
是谓般若波罗蜜多。善勇猛，真如者是何增语？
shànyǒngměng zhēn rú zhě wèi zhū fǎ xìng fēi rú yú fū yì shēng suǒ
善勇猛，真如者谓诸法性，非如愚夫异生所
dé yì fēi yì bǐ rán zhū fǎ xìng rú zhū rú lái jí fó dì zǐ pú sà
得亦非异彼。然诸法性如诸如来及佛弟子、菩萨
suǒ jiàn rú shì fǎ xìng lǐ qù zhēn shí cháng wú biàn yì gù míng zhēn rú
所见，如是法性理趣真实常无变易故名真如，
jí cǐ zhēn rú shuō wèi pú sà shènsēn bō rě bō luó mì duō
即此真如说为菩萨甚深般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng rú shì bō rě bō luó mì duō yú yī
“复次，善勇猛，如是般若波罗蜜多于一
qiè fǎ wú zēng wú jiǎn fēi hé fēi lí fēi quē fēi mǎn fēi
切法无增、无减，非合、非离，非缺、非满，非
yì fēi sǔn fēi yí zhuǎn fēi qù rù fēi shēng fēi miè fēi
益、非损，非移转、非趣入，非生、非灭，非
rǎn fēi jìng fēi liú zhuǎn fēi huán miè fēi jí qǐ fēi yīn mò
染、非净，非流转、非还灭，非集起、非隐没，
fēi yǒu xiàng fēi wú xiàng fēi píng děng fēi bù píng děng fēi shì
非有相、非无相，非平等、非不平等，非世
sú fēi shèng yì fēi lè fēi kǔ fēi cháng fēi wú cháng
俗、非胜义，非乐、非苦，非常、非无常，
fēi jìng fēi bú jìng fēi wǒ fēi wú wǒ fēi dì shí fēi xū wàng
非净、非不净，非我、非无我，非谛实、非虚妄，

fēi zuò zhě fēi zuò jù fēi róng shòu fēi bù róng shòu fēi xìn jiě
非作者、非作具，非容受、非不容受，非信解、
fēi bú xìn jiě fēi zì xìng fēi bú zì xìng fēi sǐ fēi shēng fēi
非不信解，非自性、非不自性，非死、非生，非
shēng fēi sǐ fēi chū fēi mò fēi xù fēi duàn fēi hé hé
生、非死，非出、非没，非续、非断，非和合、
fēi bù hé hé fēi yǒu tān fēi lí tān fēi yǒu chēn fēi lí chēn
非不和合，非有贪、非离贪，非有瞋、非离瞋，
fēi yǒu chī fēi lí chī fēi diān dǎo fēi bù diān dǎo fēi yǒu suǒ yuán
非有痴、非离痴，非颠倒、非不颠倒，非有所缘、
fēi wú suǒ yuán fēi yǒu jìn fēi wú jìn fēi yǒu zhì fēi wú zhì
非无所缘，非有尽、非无尽，非有智、非无智，
fēi xià xìng fēi gāo xìng fēi yǒu ēn fēi wú ēn fēi wǎng qù fēi
非下性、非高性，非有恩、非无恩，非往去、非
huán lái fēi yǒu xìng fēi wú xìng fēi ài fēi huì fēi míng
还来，非有性、非无性，非爱、非恚，非明、
fēi àn fēi xiè dài fēi jīng jìn fēi kōng fēi bù kōng fēi yǒu xiàng
非暗，非懈怠、非精进，非空、非不空，非有相、
fēi wú xiàng fēi yǒu yuàn fēi wú yuàn fēi zào zuò fēi bú zào zuò
非无相，非有愿、非无愿，非造作、非不造作，
fēi yīn mò fēi bù yīn mò fēi wú míng fēi jiě tuō fēi jì jìng
非隐没、非不隐没，非无明、非解脱，非寂静、
fēi bú jì jìng fēi niè pán fēi bú niè pán fēi rú lǐ fēi bù rú
非不寂静，非涅槃、非不涅槃，非如理、非不如
lǐ fēi biàn zhī fēi bú biàn zhī fēi chū lí fēi bù chū lí fēi
理，非遍知、非不遍知，非出离、非不出离，非
tiáo fú fēi bù tiáo fú fēi chí jiè fēi fàn jiè fēi sǎn luàn fēi
调伏、非不调伏，非持戒、非犯戒，非散乱、非
bù sǎn luàn fēi miào huì fēi è huì fēi shí fēi bù shí fēi zhù
不散乱，非妙慧、非恶慧，非识、非不识，非住、
fēi bú zhù fēi tóng fēn fēi yì fēn fēi yǒu fēi wú yǒu fēi dé
非不住，非同分、非异分，非有、非无有，非得、
fēi bù dé fēi xiàn guān fēi bú xiàn guān fēi zuò zhèng fēi bú zuò
非不得，非现观、非不现观，非作证、非不作
zhèng fēi tōng dá fēi bù tōng dá shēn shēn bō rě bō luó mì duō yú
证，非通达、非不通达。甚深般若波罗蜜多于
yī qiè fǎ bú wèi cǐ děng zhǒng zhǒng shì gù ér xiàn zài qián
一切法，不为此等种种事故而现在前。

fù cì shànyǒngměng rú rén mèngzhōngshuō mèngsuǒ jiàn
“复次，善勇猛，如人梦中说梦所见

zhǒngzhǒng zì xìng rú shì suǒshuō mèngjìng zì xìng dōu wú suǒ yǒu hé
种种自性，如是所说梦境自性都无所有。何

yǐ gù shànyǒngměng mèngshàng fēi yǒu kuàngyǒumèngjìng zì xìng
以故？善勇猛，梦尚非有，况有梦境自性

kě shuō rú shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ shuō yǒuzhǒngzhǒng zì xìng
可说！如是般若波罗蜜多虽假说有种种自性，

ér cǐ bō rě bō luó mì duō shí wú zì xìng kě dé xuānshuō fù cì
而此般若波罗蜜多实无自性可得宣说。复次，

shànyǒngměng rú mèng bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián rú shì
善勇猛，如梦不为显示诸法而现在前，如是

bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián
般若波罗蜜多亦复不为显示诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng pì rú huàn shì shuō huàn suǒ jiàn zhǒng
“复次，善勇猛，譬如幻士说幻所见种

zhǒng zì xìng rú shì suǒshuō huàn jìng zì xìng dōu wú suǒ yǒu hé yǐ gù
种自性，如是所说幻境自性都无所有。何以故？

shànyǒngměng huànshàng fēi yǒu kuàngyǒuhuàn jìng zì xìng kě shuō
善勇猛，幻尚非有，况有幻境自性可说！

rú shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ shuō yǒuzhǒngzhǒng zì xìng ér cǐ
如是般若波罗蜜多虽假说有种种自性，而此

bō rě bō luó mì duō shí wú zì xìng kě dé xuānshuō fù cì shànyǒng
般若波罗蜜多实无自性可得宣说。复次，善勇

měng rú huàn bú wèishēng qǐ zhū fǎ ér xiàn zài qián rú shì bō rě
猛，如幻不为生起诸法而现在前，如是般若

bō luó mì duō yì fù bú wèishēng qǐ zhū fǎ ér xiàn zài qián
波罗蜜多亦复不为生起诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng rú guāng yǐng rén xuānshuō guāng yǐng
“复次，善勇猛，如光影人宣说光影

zhǒngzhǒng zì xìng rú shì suǒshuō guāng yǐng zì xìng dōu wú suǒ yǒu hé
种种自性，如是所说光影自性都无所有。何

yǐ gù shànyǒngměng yǐngshàng fēi yǒu kuàngyǒuguāng yǐng zì xìng
以故？善勇猛，影尚非有，况有光影自性

kě shuō rú shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ shuō yǒuzhǒngzhǒng zì xìng
可说！如是般若波罗蜜多虽假说有种种自性，

ér cǐ bō rě bō luó mì duō shí wú zì xìng kě dé xuānshuō fù cì
而此般若波罗蜜多实无自性可得宣说。复次，

shànyǒngměng rú yǐng bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián rú shì bō
善勇猛，如影不为显示诸法而现在前，如是般
rě bō luó mì duō yì fù bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián
若波罗蜜多亦复不为显示诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng rú yángyàn rén xuānshuō yángyàn
“复次，善勇猛，如阳焰人宣说阳焰

zhǒngzhǒng zì xìng rú shì suǒshuō yángyàn zì xìng dōu wú suǒ yǒu hé
种种自性，如是所说阳焰自性都无所有。何

yǐ gù shànyǒngměng yànshàng fēi yǒu kuàngyǒuyángyàn zì xìng kě
以故？善勇猛，焰尚非有，况有阳焰自性可

shuō rú shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ shuō yǒuzhǒngzhǒng zì xìng
说！如是般若波罗蜜多虽假说有种种自性，

ér cǐ bō rě bō luó mì duō shí wú zì xìng kě dé xuānshuō fù cì
而此般若波罗蜜多实无自性可得宣说。复次，

shànyǒngměng rú yàn bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián rú shì bō
善勇猛，如焰不为显示诸法而现在前，如是般

rě bō luó mì duō yì fù bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián
若波罗蜜多亦复不为显示诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng rú rén zhù zài shān gǔ děngzhōng
“复次，善勇猛，如人住在山谷等中，

wén gǔ xiǎngshēng dōu wú suǒ jiàn ruò shí zì yǔ fù wén qí shēng rú
闻谷响声都无所见，若时自语复闻其声。如

shì bō rě bō luó mì duō suī yǒu suǒ wén zhǒngzhǒng wén jù ér suǒ wén
是般若波罗蜜多虽有所闻种种文句，而所闻

fǎ dōu wú zì xìng wéi chū shuō shí kě yǒu wén jiě fù cì shànyǒng
法都无自性，唯除说时可有闻解。复次，善勇

měng rú xiǎng bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián rú shì bō rě bō
猛，如响不为显示诸法而现在前，如是般若波

luó mì duō yì fù bú wèixiǎn shì zhū fǎ ér xiàn zài qián
罗蜜多亦复不为显示诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng pì rú yǒu rén jiàn zhū jù mò biàn
“复次，善勇猛，譬如有人见诸聚沫，便

shuō zhǒngzhǒng jù mò zì xìng rú shì suǒshuō jù mò zì xìng ruò nèi ruò
说种种聚沫自性；如是所说聚沫自性，若内若

wài dōu bù kě dé hé yǐ gù shànyǒngměng suǒshuō jù mò shàng
外都不可得。何以故？善勇猛，所说聚沫尚

fēi shí yǒu kuàngyǒu zì xìng ér kě xuānshuō rú shì bō rě bō luó mì
非实有，况有自性而可宣说！如是般若波罗蜜

duō suī jiǎ shuō yǒuzhǒng zì xìng ér cǐ bō rě bō luó mì duō shí
多虽假说有种种自性，而此般若波罗蜜多实
wú zì xìng kě dé xuānshuō fù cì shànyǒngměng rú mò bú wèishēng
无自性可得宣说。复次，善勇猛，如沫不为生
qǐ zhū fǎ ér xiàn zài qián rú shì bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèi
起诸法而现在前，如是般若波罗蜜多亦复不为
shēng qǐ zhū fǎ ér xiàn zài qián
生起诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng pì rú yǒurén jiàn fú pào qǐ biàn
“复次，善勇猛，譬如有人见浮泡起，便
shuō zhǒng zì xìng rú shì suǒ shuō fú pào zì xìng dōu wú suǒ
说种种浮泡自性，如是所说浮泡自性都无所
yǒu hé yǐ gù shànyǒngměng suǒ shuō fú pào shàng fēi shí yǒu
有。何以故？善勇猛，所说浮泡尚非实有，
kuàng yǒu zì xìng ér kě xuānshuō rú shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ
况有自性而可宣说！如是般若波罗蜜多虽假
shuō yǒuzhǒng zì xìng ér cǐ bō rě bō luó mì duō shí wú zì xìng
说有种种自性，而此般若波罗蜜多实无自性
kě dé xuānshuō fù cì shànyǒngměng rú pào bú wèishēng qǐ zhū
可得宣说。复次，善勇猛，如泡不为生起诸
fǎ ér xiàn zài qián rú shì bō rě bō luó mì duō yì fù bú wèishēng qǐ
法而现在前，如是般若波罗蜜多亦复不为生起
zhū fǎ ér xiàn zài qián
诸法而现在前。

fù cì shànyǒngměng rú rén pī qiú bā jiāo jīng shí suī
“复次，善勇猛，如人披求芭蕉茎，实虽
bù kě dé ér yǒu yè yòng rú shì bō rě bō luó mì duō suī wú zhēn shí
不可得而有叶用，如是般若波罗蜜多虽无真实
ér yǒushuō yòng
而有说用。

fù cì shànyǒngměng pì rú yǒurén wèi yù xiǎn shì tài xū
“复次，善勇猛，譬如有人为欲显示太³⁶虚
kōng gù suī yǒu suǒ shuō ér tài xū kōng bù kě xiǎn shì rú shì wèi
空故，虽有所说，而太虚空不可显示。如是为
yù xiǎn shì bō rě bō luó mì duō suī yǒu suǒ shuō ér cǐ bō rě bō luó
欲显示般若波罗蜜多，虽有所说，而此般若波罗

³⁶ 大正藏：太；永乐北藏及龙藏：大

mì duō bù kě xiǎn shì

蜜多不可显示。

fù cì shànyǒngměng rú tài xū kōng suī yǐ zhǒngzhǒng yán
“复次，善勇猛，如太虚空虽以种种言

shuō xiǎn shì ér tài xū kōng wú zhēn shí fǎ kě dé xiǎn shì rú shì suī
说显示，而太虚空无真实法可得显示。如是虽

yǐ zhǒngzhǒng yán shuō xiǎn shì bō rě bō luó mì duō ér cǐ bō rě bō
以种种言说显示般若波罗蜜多，而此般若波

luó mì duō wú zhēn shí fǎ kě dé xiǎn shì
罗蜜多无真实法可得显示。

fù cì shànyǒngměng pì rú yǐngguāng suī kě xiǎn shuō
“复次，善勇猛，譬如影光虽可显说，

ér wú shí fǎ kě lìng zhí qǔ suī wú kě zhí qǔ ér yǒu suǒ xiǎn zhào rú
而无实法可令执取，虽无可执取而有所显照。如

shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ wén jù zhǒngzhǒng xiǎn shuō ér wú shí
是般若波罗蜜多虽假文句种种显说，而无实

fǎ kě lìng zhí qǔ suī wú kě zhí qǔ ér xiǎn zhào zhū fǎ
法可令执取，虽无可执取而显照诸法。

fù cì shànyǒngměng rú mò ní bǎo suī yǒu dà guāng míng
“复次，善勇猛，如末尼宝虽有大光明，

ér cǐ guāng míng wú nèi wài kě dé rú shì bō rě bō luó mì duō suī
而此光明无内外可得。如是般若波罗蜜多虽

néng zhào zhū yī qiè fǎ xìng ér cǐ nèi wài dōu bù kě dé
能照烛一切法性，而此内外都不可得。

fù cì shànyǒngměng pì rú dēngguāng suī bú zàn zhù ér
“复次，善勇猛，譬如灯光虽不暂住而

néng zhào liǎo lìng yǒu mù zhě dǔ jiàn zhòng sè rú shì bō rě bō luó mì
能照了，令有目者睹见众色。如是般若波罗蜜

duō suī yú zhū fǎ dōu wú suǒ zhù ér néng zhào liǎo lìng zhū shèng zhě jiàn
多虽于诸法都无所住而能照了，令诸圣者见

fǎ shí xìng
法实性。”

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn shèn qí rú lái
尔时，舍利子白佛言：“世尊！甚奇！如来、

yīng zhèngděng jué suī shuō bō rě bō luó mì duō ér shuō bō rě bō luó
应、正等觉虽说般若波罗蜜多，而说般若波罗

mì duō fēi yuán chéng shí
蜜多非圆成实。”

ěr shí shì zūngàoshè lì zǐ rú shì rú shì rú rǔ suǒ
尔时，世尊告舍利子：“如是！如是！如汝所

shuō wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuán chéng shí hé yǐ gù
说。我说般若波罗蜜多非圆成实。何以故？

shè lì zǐ wǔ yùn fēi yuán chéng shí gù wǒ shuō bō rě bō
“舍利子，五蕴非圆成实故，我说般若波

luó mì duō fēi yuán chéng shí shí èr chù shí bā jiè yì fēi yuán chéng
罗蜜多非圆成实，十二处、十八界亦非圆成

shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuán chéng shí
实故，我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ wú míng fēi yuán chéng shí gù wǒ shuō bō rě bō
“舍利子，无明非圆成实故，我说般若波

luó mì duō fēi yuán chéng shí xíng shí míng sè liù chù chù
罗蜜多非圆成实，行、识、名色、六处、触、

shòu ài qǔ yǒu shēng lǎo sǐ chóu tàn kǔ yōu nǎo yì fēi yuán
受、爱、取、有、生、老死愁叹苦忧恼亦非圆

chéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuán chéng shí
成实故，我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ cháng wú cháng lè kǔ wǒ wú wǒ jìng bú
“舍利子，常无常、乐苦、我无我、净不

jìng jì jìng bú jì jìng diāndǎo fēi diāndǎo zhū gài jiàn xíng zēng
净、寂静不寂静、颠倒非颠倒、诸盖见行、增

yì sǔn jiǎn shēng miè zhù yì jí qǐ yǐn mò fēi yuán chéng shí gù
益损减、生灭、住异、集起隐没非圆成实故，

wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuán chéng shí
我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ wǒ yǒu qíng mìng zhě shēng zhě yǎng zhě
“舍利子，我、有情、命者、生者、养者、

shì fū bǔ tè gā luó yì shēng rú tóng zuò zhě shǐ zuò zhě
士夫、补特伽罗、意生、婴童、作者、使作者、

qǐ zhě děng qǐ zhě shòu zhě shǐ shòu zhě zhī zhě shǐ zhī zhě
起者、等起者、受者、使受者、知者、使知者、

jiàn zhě shǐ jiàn zhě fēi yuán chéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō
见者、使见者非圆成实故，我说般若波罗蜜多

fēi yuán chéng shí
非圆成实。

shè lì zǐ dì shí xū wàng wǎng qù huán lái yǒu
“舍利子，谛实、虚妄、往去、还来、有

jiàn wú jiàn nèi wàiděng fǎ fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō bō rě
见、不见、内、外等法非圆成实故，我说般若

bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè yù
“舍利子，地、水、火、风、空、识界，欲、

sè wú sè jiè yǒuqíng jiè fǎ jiè fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō
色、无色界，有情界、法界非圆成实故，我说

bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ yè yì shúguǒ yīn yuánduàncháng sān shì sān
“舍利子，业异熟果、因缘断常、三世三

jì fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng
际非圆成实故，我说般若波罗蜜多非圆成

shí
实。

shè lì zǐ bù shī qiān lìn chí jiè fàn jiè ān rěn
“舍利子，布施、悭吝、持戒、犯戒、安忍、

fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎnlùn miào huì è huì
忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、妙慧、恶慧、

xīn yì shí wú jiàn sǐ shēng zá rǎn qīngjìng fēi yuánchéng shí gù
心意识、无间死生、杂染、清净非圆成实故，

wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ niànzhù zhèngduàn shén zú gēn lì
“舍利子，念住、正断、神足、根、力、

jué zhī dào zhī kǔ jí miè dào jìng lǜ jiě tuō děng
觉支、道支、苦、集、灭、道、静虑、解脱、等

chí děng zhì wú liàng shéntōng kōng wú xiàng wú yuàn fēi
持、等至、无量、神通、空、无相、无愿非

yuánchéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
圆成实故，我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ shàn fēi shàn yǒu lòu wú lòu shì jiānchū shì jiān
“舍利子，善非善、有漏无漏、世间出世间、

yǒu zuì wú zuì yǒuwéi wú wéi yǒu jì wú jì hēi bái hēi bái xiāng
有罪无罪、有为无为、有记无记、黑白、黑白相

wéisuǒ shè liè zhōngmiào tān chēn chī fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō
违所摄劣中妙贪、瞋、痴非圆成实故，我说

bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ jiàn wén jué zhī shì zhí ān zhù xún sì
“舍利子，见闻觉知、恃执、安住、寻伺、
suǒ yuán kuáng chǎn jí qiān hé hé èr xiàng wú shēng
所缘、逛谄、疾³⁷慳、和合、二相、无生、
wú zuò zhǐ guān míng jiě jìn lí rǎn miè qì shě zhū yī shì
无作、止观、明解、尽离、染灭、弃舍、诸依世
sú shèng yì fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi
俗胜义非圆成实故，我说般若波罗蜜多非
yuánchéng shí
圆成实。

shè lì zǐ shēng wén dì fǎ dú jué dì fǎ yī qiè zhì
“舍利子，声闻地法、独觉地法、一切智
zhì wú zhuó zhì zì rán zhì wú děngděng zhì pú sà dà yuàn
智、无著智、自然智、无等等智、菩萨大愿、
shēng wén yuán mǎn dú jué yuán mǎn wú liàng wú biān wú děngděng yī
声闻圆满、独觉圆满、无量无边无等等一
qiè fǎ zhì yī qiè fǎ rú shí wú jiàn yī qiè fǎ zhì jiàn fēi yuánchéng shí
切法智、一切法如实不见一切法智见非圆成实
gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
故，我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ qīng liáng zhēn shí jì jìng jí jì jìng zuì
“舍利子，清凉、真实、寂静、极寂静、最
jí jì jìng fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuán
极寂静非圆成实故，我说般若波罗蜜多非圆
chéng shí
成实。

shè lì zǐ chéng shú yǒu qíng yán jìng fó tǔ xiàng hǎo yuán
“舍利子，成熟有情、严净佛土、相好圆
mǎn zhū lì wú wèi shí bā fó bú gòng fǎ děng fēi yuánchéng shí gù
满、诸力无畏、十八佛不共法等非圆成实故，
wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ niè pán nǎi zhì yī qiè fǎ ruò shàn ruò fēi shàn děng
“舍利子，涅槃乃至一切法若善若非善等

³⁷ 大正藏：嫉；永乐北藏及龙藏：疾

fēi yuánchéng shí gù wǒ shuō bō rě bō luó mì duō fēi yuánchéng shí
非圆成实故，我说般若波罗蜜多非圆成实。

shè lì zǐ rú tài xū kōng wú sè wú jiàn wú duì wú
“舍利子，如太虚空无色、无见、无对、无

xìng fēi yuánchéng shí rú shì bō rě bō luó mì duō wú sè wú jiàn
性非圆成实，如是般若波罗蜜多无色、无见、

wú duì wú xìng fēi yuánchéng shí
无对、无性非圆成实。

shè lì zǐ pì rú hóng ní suī yǒuzhǒngzhǒngmiào sè xiǎnxiàn
“舍利子，譬如虹蜺虽有种种妙色显现，

ér wú yī shí rú shì bō rě bō luó mì duō suī jiǎ zhǒngzhǒngyánxiàng
而无一实，如是般若波罗蜜多虽假种种言相

xiǎn shì ér suǒxiǎn shì wú xìng kě dé
显示，而所显示无性可得。

shè lì zǐ pì rú xū kōng suī yǐ zhǒngzhǒngcùn chǐ liáng duó
“舍利子，譬如虚空虽以种种寸尺量度，

ér wèi céng jiàn yǒu wǔ zhǐ xǔ shì yuánchéng shí rú shì bō rě bō luó
而未曾见有五指许是圆成实，如是般若波罗

mì duō suī jiǎ zhǒngzhǒngyánxiàng xiǎn shì ér wèi céng jiàn yǒu shǎo zì
蜜多虽假种种言相显示，而未曾见有少自

tǐ shì yuánchéng shí
体是圆成实。”

shí shè lì zǐ fù bó fó yán rú shì bō rě bō luó mì duō
时，舍利子复白佛言：“如是般若波罗蜜多

shèn wéi nán jiàn
甚为难见。”

fó yán rú shì yǐ néng jiàn zhě bù kě dé gù
佛言：“如是！以能见者不可得故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō shèn wéi nán jué
舍利子言：“如是般若波罗蜜多甚为难觉。”

fó yán rú shì yǐ néng jué zhě bù kě dé gù
佛言：“如是！以能觉者不可得故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bù kě xiǎn shì
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不可显示。”

fó yán rú shì néng xiǎn shì fǎ bù kě dé gù
佛言：“如是！能显示法不可得故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō wú suǒ xiǎn shì
舍利子言：“如是般若波罗蜜多无所显示。”

fó yán rú shì fēi wèixiǎn fǎ xiàn zài qián gù
佛言：“如是！非为显法现在前故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō wú xìng wéi xìng
舍利子言：“如是般若波罗蜜多无性为性。”

fó yán rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō yǐ yùn chù
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多以蕴、处、

jiè yuán qǐ wú xìng wéi zì xìng gù yǐ zhū diāndǎo zhū gài jiàn qù
界缘起无性为自性故，以诸颠倒、诸盖、见趣、

ài xíng wú xìng wéi zì xìng gù yǐ wǒ yǒuqíng mìngzhě shēngzhě
爱行无性为自性故，以我、有情、命者、生者、

yǎngzhě shì fū bǔ tè gā luó yì shēng rú tóng zuòzhě
养者、士夫、补特伽罗、意生、婴童、作者、

shǐ zuòzhě qǐ zhě děng qǐ zhě shòuzhě shǐ shòuzhě zhī zhě
使作者、起者、等起者、受者、使受者、知者、

shǐ zhī zhě jiànzhě shǐ jiànzhě wú xìng wéi zì xìng gù yǐ dì shuǐ
使知者、见者、使见者无性为自性故，以地、水、

huǒ fēng kōng shí jiè wú xìng wéi zì xìng gù yǐ yǒuqíng jiè fǎ
火、风、空、识界无性为自性故，以有情界、法

jiè wú xìng wéi zì xìng gù yǐ yù sè wú sè jiè wú xìng wéi zì xìng
界无性为自性故，以欲、色、无色界无性为自性

gù yǐ bù shī qiān lìn chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì
故，以布施、悭吝、持戒、犯戒、安忍、忿恚、

jīng jìn xiè dài jìng lù sǎnluàn miào huì è huì wú xìng wéi zì
精进、懈怠、静虑、散乱、妙慧、恶慧无性为自

xìng gù yǐ pú tí fēn fǎ shèng dì zhǐ guān wú liàng shéntōng
性故，以菩提分法、圣谛、止观、无量、神通、

jìng lù jiě tuō děng chí děng zhì míng tuō wú xìng wéi zì xìng gù
静虑、解脱、等持、等至、明脱无性为自性故，

yǐ jìn lí rǎn miè wú xìng wéi zì xìng gù yǐ wú shēng zhì miè zhì
以尽离、染灭无性为自性故，以无生智、灭智、

niè pán wú xìng wéi zì xìng gù yǐ shēng wén dì dú jué dì fó dì
涅槃无性为自性故，以声闻地、独觉地、佛地、

shì sù zhì jiàn shèng yì zhì jiàn jí wú zhuó zhì yī qiè zhì zhì děng fǎ
世俗智见、胜义智见及无著智、一切智智等法

wú xìng wéi zì xìng gù
无性为自性故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō fēi wèi chéng bàn
舍利子言：“如是般若波罗蜜多非为成办、

mièhuài fǎ gù ér xiàn zài qián
灭坏法故而现在前。”

fó yán rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō bú wèichéng
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不为成

bànshēng qǐ fǎ gù bú wèimièhuài wú wǒ fǎ gù ér xiàn zài qián
办生起法故，不为灭坏无我法故而现在前。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèiyuán fǎ wèi
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为缘法为

fāngbiàn gù ér xiàn zài qián
方便故而现在前。”

fó yán rú shì yī yī qiè fǎ fēi suǒyuán gù wú rú shì
佛言：“如是！以一切法非所缘故，无如是

fǎ kě wéisuǒyuán fā qǐ bō rě bō luó mì duō
法可为所缘发起般若波罗蜜多。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō yú yī qiè fǎ bú
舍利子言：“如是般若波罗蜜多于一切法不

wèizēngjiǎn ér xiàn zài qián
为增减而现在前。”

fó yán rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě zēngjiǎn gù
可增减故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèichāoyuè yī
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为超越一

qiè fǎ gù ér xiàn zài qián
切法故而现在前。”

fó yán rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě chāoyuè gù
可超越故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèisǔn yì yī
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为损益一

qiè fǎ gù ér xiàn zài qián
切法故而现在前。”

fó yán rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě sǔn yì gù
可损益故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi hé lí yī
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为合离一

qiè fǎ gù ér xiàn zài qián
切法故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě hé lí gù
可合离故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ chí
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法持

qù tiáo fú ér xiàn zài qián
去调伏而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě dé chí qù ér tiáo fú gù
可得持去而调伏故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ zuò
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法作

ēn yuàn gù ér xiàn zài qián
恩怨故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

ér kě yú bǐ zuò ēn yuàn gù
而可于彼作恩怨故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

qǐ bù qǐ ér xiàn zài qián
起、不起而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

ér kě shēng qǐ bù shēng qǐ gù
而可生起、不生起故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

shǎoxiāngyìng bù xiāngyìng gù ér xiàn zài qián
少相应、不相应故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě yǔ xiāngyìng bù xiāngyìng gù
可与相应、不相应故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

shǎogòngzhù bú gòngzhù gù ér xiàn zài qián
少共住、不共住故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě yǔ gòngzhù bú gòngzhù gù
可与共住、不共住故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒshēng qǐ bù shēng qǐ gù ér xiàn zài qián
所生起、不生起故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě lìngshēng qǐ bù shēng qǐ gù
可令生起、不生起故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ liú zhuǎn bù liú zhuǎn gù ér xiàn zài qián
所流转、不流转故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě lìng liú zhuǎn bù liú zhuǎn gù
可令流转、不流转故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèishǎo fǎ zuò
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为少法作

yòng zuò jù ér xiàn zài qián
用、作具而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànshǎo fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见少法

ér kě wèi bǐ zuòyòng zuò jù xiàn zài qián gù
而可为彼作用、作具现在前故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ zhèng
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法证

píngděngxìng bù píngděngxìng ér xiàn zài qián
平等性、不平等性而现在前。”

fó yán rú shì shènsēn bō rě bō luó mì duō bú jiànshǎo fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见少法

kě zhèngpíngděng bù píngděng gù
可证平等、不平等故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

qǔ shě gù ér xiàn zài qián
取舍故而现在前。”

fó yán rú shì shènsēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě qǔ shě gù
可取舍故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ zuò gù ér xiàn zài qián
所作故而现在前。”

fó yán rú shì shènsēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

ér kě yú bǐ yǒu suǒ zuò gù
而可于彼有所作故。”

shí shè lì zǐ fù bó fó yán rú shì bō rě bō luó mì duō zuì
时，舍利子复白佛言：“如是般若波罗蜜多最

wéishènsēn
为甚深。”

fó yán rú shì hé yǐ gù shè lì zǐ zhū yùn chù
佛言：“如是！何以故？舍利子，诸蕴、处、

jiè shènsēn gù rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéishènsēn zhū yuán
界甚深故，如是般若波罗蜜多最为甚深；诸缘

qǐ zhī shènsēn gù rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéishènsēn diān
起支甚深故，如是般若波罗蜜多最为甚深；颠

dǎo wǔ gài jiàn qù ài xíng shènsēn gù rú shì bō rě bō luó mì
倒、五盖、见趣、爱行甚深故，如是般若波罗蜜

duō zuì wéishènsēn wǒ yǒu qíngděng shènsēn gù rú shì bō rě bō
多最为甚深；我、有情等甚深故，如是般若波

luó mì duō zuì wéishènsēn xì lùn bú xì lùn shènsēn gù rú shì
罗蜜多最为甚深；戏论、不戏论甚深故，如是

bō rě bō luó mì duō zuì wéishènsēn bù shī qiān lìn chí jiè
般若波罗蜜多最为甚深；布施、悭吝、持戒、

fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎn luàn
犯戒、安忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、
miào huì è huì shèn shēn gù rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéi shèn
妙慧、恶慧甚深故，如是般若波罗蜜多最为甚
shēn niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn lì jué zhī dào
深；念住、正断、神足、根、力、觉支、道
zhī shèn shēn gù rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéi shèn shēn kǔ
支甚深故，如是般若波罗蜜多最为甚深；苦、
jí miè dào jiě tuō jiě tuō zhì jiàn shèn shēn gù rú shì bō
集、灭、道、解脱、解脱智³⁸见甚深故，如是般
rě bō luó mì duō zuì wéi shèn shēn guò qù wèi lái xiàn zài sān shì píng
若波罗蜜多最为甚深；过去、未来、现在三世平
děng shèn shēn gù rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéi shèn shēn zhū lì
等甚深故，如是般若波罗蜜多最为甚深；诸力、
wú wèi shí bā fó bú gòng fǎ děng shèn shēn gù rú shì bō rě bō luó
无畏、十八佛不共法等甚深故，如是般若波罗
mì duō zuì wéi shèn shēn wú liàng shéntōng shèn shēn gù rú shì bō rě
蜜多最为甚深；无量、神通甚深故，如是般若
bō luó mì duō zuì wéi shèn shēn sān shì wú zhuó zhì yī qiè fó fǎ jìn
波罗蜜多最为甚深；三世无著智³⁹、一切佛法尽
zhì wú shēng zhì miè zhì wú zuò zhì lí rǎn zhì shèn shēn gù
智、无生智、灭智、无作智、离染智甚深故，
rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéi shèn shēn qì zhū gài zhì shèn shēn gù
如是般若波罗蜜多最为甚深；弃诸盖智甚深故，
rú shì bō rě bō luó mì duō zuì wéi shèn shēn
如是般若波罗蜜多最为甚深。

fù cì shè lì zǐ pì rú dà hǎi shēnguǎng wú liàng rú
“复次，舍利子，譬如大海深广无量，如
shì bō rě bō luó mì duō shēnguǎng wú liàng yán shēnguǎng zhě wú biān
是般若波罗蜜多深广无量。言深广者，无边
gōng dé zhī suǒ zhèng gù
功德之所证故。

fù cì shè lì zǐ pì rú dà hǎi wú liàng wú biān dà bǎo
“复次，舍利子，譬如大海无量无边，大宝、
zhòng bǎo zhī suǒ jī jí rú shì bō rě bō luó mì duō wú liàng wú biān
众宝之所积集，如是般若波罗蜜多无量无边，

³⁸ 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；校勘：智

³⁹ 大正藏：知；永乐北藏及龙藏：智

dà fǎ zhòng fǎ zhēnbǎo jī jí
大法、众法珍宝积集。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèixiǎn shì yī
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为显示一

qiè fǎ gù ér xiàn zài qián
切法故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànshǎo fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见少法

kě xiǎn shì gù ér xiàn zài qián
可显示故而现在前。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

zhì wú zhì ér xiàn zài qián
智、无智而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànshǎo fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见少法

kě míngyǒu zhì jí wú zhì gù
可名有智及无智故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

hù cáng gù ér xiàn zài qián
护藏故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě hù cáng gù
可护藏故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ shèshòu ér xiàn zài qián
所摄受而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě shèshòu gù
可摄受故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ yī zhǐ ér xiàn zài qián
所依止而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě wéi yī zhǐ
可为依止。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

zhí cáng gù ér xiàn zài qián
执藏故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě zhí cáng gù
可执藏故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ zhí gù ér xiàn zài qián
所执故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě shēng zhí gù
可生执故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ zhuó gù ér xiàn zài qián
所著故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě shēng zhuó gù
可生著故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

suǒ zhù gù ér xiàn zài qián
所住故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě gòng zhù gù
可共住故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

xù yǒuduàn ér xiàn zài qián
续有断而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě xù duàn gù
可续断故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ qǐ
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法起

tān chēn chī lí tān chēn chī gù ér xiàn zài qián
贪瞋痴、离贪瞋痴故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

qǐ tān chēn chī lí tān chēn chī gù
起贪瞋痴、离贪瞋痴故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ qǐ
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法起

néng zhī zhě jí shǐ zhī zhě ér xiàn zài qián
能知者及使知者而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

qǐ néng zhī zhě shǐ zhī zhě gù
起能知者、使知者故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ liǎo
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法了

zhī běnxìng fēi běnxìng gù ér xiàn zài qián
知本性、非本性故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě zhī běnxìng fēi běnxìng gù
可知本性、非本性故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bú wèi yú fǎ yǒu
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不为于法有

qīngjìng gù ér xiàn zài qián
清净故而现在前。”

fó yán rú shì shèns hēn bō rě bō luó mì duō bú jiànyǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě qīngjìng gù
可清净故。”

shí shè lì zǐ fù bó fó yán shēnshēn bō rě bō luó mì duō
时，舍利子复白佛言：“甚深般若波罗蜜多

běnxìngqīngjìng
本性清净。”

fó yán rú shì hé yǐ gù shè lì zǐ zhū yùn chù
佛言：“如是！何以故？舍利子，诸蕴、处、

jiè běnxìngqīngjìng gù rú shì bō rě bō luó mì duō běnxìngqīngjìng
界本性清净故，如是般若波罗蜜多本性清净；

yuán qǐ diāndǎo jiàn qù ài xíng tān huì chī děng běnxìng
缘起、颠倒、见趣、爱行、贪、恚、痴等本性

qīngjìng gù rú shì bō rě bō luó mì duō běnxìngqīngjìng wǒ jí yǒu qíng
清净故，如是般若波罗蜜多本性清净；我及有情、

mìng zhě shēng zhě yǎng zhě shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng
命者、生者、养者、士夫、补特伽罗、意生、

rú tóng zuò zhě shǐ zuò zhě qǐ zhě děng qǐ zhě shòu zhě
婴童、作者、使作者、起者、等起者、受者、

shǐ shòu zhě zhī zhě jiàn zhě běnxìngqīngjìng gù rú shì bō rě bō luó
使受者、知者、见者本性清净故，如是般若波罗

mì duō běnxìngqīngjìng duàn cháng biān wú biān běnxìngqīngjìng
蜜多本性清净；断、常、边、无边本性清净

gù rú shì bō rě bō luó mì duō běnxìngqīngjìng bù shī jìng jiè
故，如是般若波罗蜜多本性清净；布施、净戒、

ān rěn jīng jìn jìng lù bō rě běnxìngqīngjìng gù rú shì bō rě
安忍、精进、静虑、般若本性清净故，如是般若

bō luó mì duō běnxìngqīngjìng niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn
波罗蜜多本性清净；念住、正断、神足、根、

lì jué zhī dào zhī jìng lù jiě tuō děng chí děng zhì
力、觉支、道支、静虑、解脱、等持、等至、

cí bēi xǐ shě běnxìngqīngjìng gù rú shì bō rě bō luó mì duō
慈、悲、喜、舍本性清净故，如是般若波罗蜜多

běnxìngqīngjìng zhū wú diāndǎo kǔ jí miè dào shéntōng
本性清净；诸无颠倒、苦、集、灭、道、神通、

shèng dào shēng wén dì dú jué dì fó dì fó fǎ sēng bǎo shēng
圣道、声闻地、独觉地、佛地、佛法僧宝、声

wén shèng fǎ dú jué shèng fǎ pú sà shèng fǎ jiě tuō jiě tuō
闻乘法、独觉乘法、菩萨乘法、解脱、解脱

zhì jiàn niè pán běnxìngqīngjìng gù rú shì bō rě bō luó mì duō běnxìng
智见、涅槃本性清净故，如是般若波罗蜜多本性

qīngjìng guò qù wèi lái xiàn zài fǎ wú zhuó zhì jiàn shí bā fó bú gòng
清净；过去未来现在法、无著智见、十八佛不共

fǎ děng běn xìng qīngjìng gù rú shì bō rě bō luó mì duō běn xìng qīngjìng
法等本性清净故，如是般若波罗蜜多本性清净；

yù sè wú sè jiè dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè yǒu qíng jiè fǎ jiè běn
欲色无色界、地水火风空识界、有情界、法界本

xìng qīngjìng gù rú shì bō rě bō luó mì duō běn xìng qīngjìng
性清净故，如是般若波罗蜜多本性清净。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō wú sè wú jiàn
舍利子言：“如是般若波罗蜜多无色、不见、

wú suǒ duì ài
无所对碍。”

fó yán rú shì shènshēn bō rě bō luó mì duō bú jiànshǎo fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见少法

yǒu sè yǒu jiàn yǒu suǒ duì ài
有色、有见、有所对碍。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō wú suǒ zào zuò
舍利子言：“如是般若波罗蜜多无所造作。”

fó yán rú shì néng zào zuò zhě bù kě dé gù
佛言：“如是！能造作者不可得故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō wú suǒ qù xiàng
舍利子言：“如是般若波罗蜜多无所趣向。”

fó yán rú shì shènshēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě qù xiàng gù
可趣向故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō bù kě shī shè
舍利子言：“如是般若波罗蜜多不可施設。”

fó yán rú shì shènshēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě shī shè gù
可施設故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō jí shì bú gòng
舍利子言：“如是般若波罗蜜多即是不共。”

fó yán rú shì shènshēn bō rě bō luó mì duō bú jiàn yǒu fǎ
佛言：“如是！甚深般若波罗蜜多不见有法

kě yǔ gòng gù
可与共故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō jí shì wú xiàng
舍利子言：“如是般若波罗蜜多即是无相。”

fó yán rú shì yǐ zhū fǎ xiàng bù kě dé gù
佛言：“如是！以诸法相不可得故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō wú suǒ zhào liǎo
舍利子言：“如是般若波罗蜜多无所照了。”

fó yán rú shì néng suǒ zhào liǎo bù kě dé gù
佛言：“如是！能、所照了不可得故。”

shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō jí shì wú biān
舍利子言：“如是般若波罗蜜多即是无边。”

fó yán rú shì hé yǐ gù shè lì zǐ zhū yùn chù
佛言：“如是！何以故？舍利子，诸蕴、处、

jiè wú biān gù bō rě bō luó mì duō yì wú biān yuán qǐ diān dǎo
界无边故，般若波罗蜜多亦无边；缘起、颠倒、

jiàn qù ài xíng tān chēn chī děng wú biān gù bō rě bō luó
见趣、爱行、贪、瞋、痴等无边故，般若波罗

mì duō yì wú biān duàn cháng qián jì hòu jì zhōng jì wú
蜜多亦无边；断、常、前际、后际、中际无

biān gù bō rě bō luó mì duō yì wú biān bù shī jìng jiè ān rěn
边故，般若波罗蜜多亦无边；布施、净戒、安忍、

jīng jìn jìng lù bō rě wú biān gù bō rě bō luó mì duō yì wú biān
精进、静虑、般若无边故，般若波罗蜜多亦无边；

niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī wú
念住、正断、神足、根、力、觉支、道支、无

diān dǎo wú biān gù bō rě bō luó mì duō yì wú biān jìng lù jiě tuō
颠倒无边故，般若波罗蜜多亦无边；静虑解脱

děng chí dēng zhì suǒ yuán míng⁴⁰ tuō jiě tuō zhì jiàn wú biān gù bō
等持等至所缘、明⁴⁰脱、解脱智见无边故，般

rě bō luó mì duō yì wú biān shēng wén dì dú jué dì fó dì
若波罗蜜多亦无边；声闻地、独觉地、佛地、

fó fǎ sēng bǎo shēng wén shèng fǎ dú jué shèng fǎ pú sà shèng fǎ
佛法僧宝、声闻乘法、独觉乘法、菩萨乘法

wú biān gù bō rě bō luó mì duō yì wú biān wǒ yǒu qíng děng yù
无边故，般若波罗蜜多亦无边；我有情等、欲

sè wú sè jiè wú liàng shéntōng zhū gài guò qù wèi lái xiàn zài
色无色界、无量、神通、诸盖、过去未来现在

⁴⁰ 大正藏：解；永乐北藏及龙藏：明

zhì jiàn wú zhuó zhì jiàn dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè yǒu qíng jiè
智见、无著智见、地水火风空识界、有情界、
fǎ jiè děng wú biān gù bō rě bō luó mì duō yì wú biān
法界等无边故，般若波罗蜜多亦无边。

shè lì zǐ shènshēn bō rě bō luó mì duō chū zhōng hòu
“舍利子，甚深般若波罗蜜多初、中、后
biān jiē bù kě dé yú yī qiè fǎ yì wú suǒ dé shè lì zǐ shènshēn
边皆不可得，于一切法亦无所得。舍利子，甚深
bō rě bō luó mì duō wú biān wú jì shè lì zǐ rú tài xū kōng biān
般若波罗蜜多无边无际。舍利子，如太虚空边
jì bù kě dé rú shì bō rě bō luó mì duō biān jì yì bù kě dé shè
际不可得，如是般若波罗蜜多边际亦不可得。舍
lì zǐ rú dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè biān jì bù kě
利子，如地、水、火、风、空、识界边际不可
dé rú shì bō rě bō luó mì duō biān jì yì bù kě dé shè lì zǐ
得，如是般若波罗蜜多边际亦不可得。舍利子
dāng zhī bō rě bō luó mì duō chū zhōng hòu wèi jiē wú biān jì yì
当知！般若波罗蜜多初、中、后位皆无边际亦
wú fāng yù
无方域。

shè lì zǐ zhū yùn chù jiè yuán qǐ diāndǎo
“舍利子，诸蕴、处、界，缘起、颠倒、
zhū gài jiàn qù ài xíng tān chēn chī wǒ yǒu qíng děng
诸盖、见趣、爱行、贪、瞋、痴，我、有情等，
bù shī jìng jiè ān rěn jīng jìn jìng lù bō rě pú tí fēn
布施、净戒、安忍、精进、静虑、般若，菩提分
fǎ jìng lù jiě tuō děng chí děng zhì kǔ jí miè
法，静虑、解脱、等持、等至，苦、集、灭、
dào wú liàng shéntōng míng⁴¹ tuō jiě tuō zhì jiàn zhū yì shēng
道，无量、神通、明⁴¹脱、解脱智见，诸异生
fǎ shēng wén dú jué pú sà fó fǎ jí yú fǎ mén wú biān jì
法、声闻、独觉、菩萨、佛法及余法门无边际
gù dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì wú biān jì shè lì zǐ shèn
故，当知般若波罗蜜多亦无边际。舍利子，甚
shēn bō rě bō luó mì duō biān bù kě dé gù míng wú biān jì bù kě
深般若波罗蜜多，边不可得故名无边，际不可

⁴¹ 大正藏：解；永乐北藏及龙藏：明

dé gù míng wú jì shè lì zǐ shēnshēn bō rě bō luó mì duō yǐ
得故名无际。舍利子，甚深般若波罗蜜多，以
wú biān gù shuō míng wú jì yǐ wú jì gù shuō míng wú biān shè lì zǐ
无边故说名无际，以无际故说名无边。舍利子，
shēnshēn bō rě bō luó mì duō wǒ xìng qǔ xìng bù kě dé gù dāng
甚深般若波罗蜜多，我性、取性不可得故，当
zhī shuō míng wú biān wú jì shè lì zǐ yǐ yī qiè fǎ wú biān jì gù
知说名无边无际。舍利子，以一切法无边际故，
dāng zhī bō rě bō luó mì duō yì wú biān jì yǐ tài xū kōng wú biān jì
当知般若波罗蜜多亦无边际。以太虚空无边际
gù dāng zhī zhū fǎ yì wú biān jì
故，当知诸法亦无边际。”

大般若波罗蜜多经卷第五百九十六

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí qī
大般若波罗蜜多经卷第五百九十七

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī wǔ
第十六般若波罗蜜多分之五

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn yún hé pú sà mó hē
尔时，舍利子白佛言：“世尊！云何菩萨摩诃

sà zhòng yī rú shì fǎ xíng zhū jìng xiàng ? ”
萨众依如是法行诸境相？”

yú shì fó gào shè lì zǐ yán shì zhū pú sà mó hē sà zhòng
于是佛告舍利子言：“是诸菩萨摩诃萨众

shàng bù dé fǎ hé kuàng fēi fǎ shàng bù dé dào hé kuàng fēi dào
尚不得法，何况非法！尚不得道，何况非道！

yú jìng shī luó shàng wú suǒ dé yì wú suǒ zhí hé kuàng fàn jiè shì zhū
于净尸罗尚无所得亦无所执，何况犯戒！是诸

pú sà bú duò sān jiè yì fù bú duò zhū qù sǐ shēng bù zhuó shēn mìng
菩萨不堕三界，亦复不堕诸趣死生、不著身命，

hé kuàng wài jìng yú shēng sǐ liú yǐ zuò biān jì yǐ dù dà hǎi yǐ
何况外境！于生死流已作边际，已度大海，已

chāo dà nàn
超大难。

yòu shè lì zǐ shì zhū pú sà mó hē sà zhòng yī rú shì fǎ
“又，舍利子，是诸菩萨摩诃萨众依如是法

xíng zhū jìng xiàng zhī yī qiè jìng jiē wú jìng xìng yóu cǐ yīn yuán shì
行诸境相，知一切境皆无境性。由此因缘，是

zhū shàn shì yú yī qiè jìng jiē wú zhù zhuó rú shī zǐ wáng bù zhuó zhòng
诸善士于一切境皆无住著。如师子王不著众

jìng shì zhū shàn shì yú zhū jìng jiè wú rǎn wú zá chāo yī qiè jìng
境，是诸善士于诸境界无染、无杂，超一切境。

rú dà shāng zhǔ wú néng zhàng ài shì zhū shàn shì yī rú shì fǎ xíng zhū
如大商主无能障碍，是诸善士依如是法行诸

jìng xiàng wú suǒ zhí zhuó
境相无所执著。

yòu shè lì zǐ wǒ dōu bú jiàn cǐ dà zhòngzhōng yǒu yī pú
“又，舍利子，我都不见此大众 中 有一菩

sà yú rú shì fǎ bù shēn xìn jiě yú rú shì fǎ yí huò yóu yù
萨，于如是法不深信解，于如是法疑惑、犹豫。

yòu shè lì zǐ jīn cǐ zhòngzhōng yī qiè pú sà yú rú shì fǎ yí huò
又，舍利子，今此众 中 一切菩萨于如是法疑惑、

yóu yù jiē yǐ yǒngduàn cǐ zhū shàn shì yú rú shì fǎ zì wú yóu yù
犹豫皆已永断。此诸善士于如是法自无犹豫，

yì néng yǒngduàn yī qiè yǒuqíng suǒ yǒu yí huò shì zhū shàn shì yóu cǐ
亦能永断一切有情所有疑惑。是诸善士由此

yīn yuán yú yī qiè fǎ jiē bù yóu yù néng wéi yǒuqíng jué dìng xuān shuō
因缘，于一切法皆不犹豫，能为有情决定宣说

yī qiè fǎ xìng dōu wú suǒ yǒu
一切法性都无所有。

fù cì shè lì zǐ yú dāng lái shì ruò yǒu dé wén rú shì fǎ
“复次，舍利子，于 当 来 世 若 有 得 闻 如 是 法

zhě yú yī qiè fǎ yì dé duàn chú yí huò yóu yù yì néng yǒngduàn
者，于一切法亦得断除疑惑、犹豫，亦能永断

yī qiè yǒuqíng suǒ yǒu yí huò wéi wéi xuān shuō rú wǒ jīn zhě suǒ shuō fǎ
一切有情所有疑惑，谓为宣说如我今者所说法

yào
要。

yòu shè lì zǐ wǒ zhōng bù shuō bó shǎoshàngēnzhū yǒuqíng
“又，舍利子，我终不说薄少善根诸有情

lèi néng yú cǐ fǎ shēnshēng xìn jiě bó shǎoshàngēnzhū yǒuqíng lèi
类，能于此法深生信解；薄少善根诸有情类，

fēi yú cǐ fǎ yǒu suǒ róng shòu rú shì fǎ cái fēi bǐ néng yòng yòu
非于此法有所容受，如是法财非彼能用。又，

shè lì zǐ bó shǎoshàngēnzhū yǒuqíng lèi yú rú shì fǎ shàng bù wén
舍利子，薄少善根诸有情类，于如是法尚不闻

míng kuàng néng shòu chí sī wéi xiū xí ruò yǒu dé wén rú shì fǎ
名，况能受持、思惟、修习！若有得闻如是法

zhě wǒ dìng jì bǐ dāng dé fó fǎ bǐ dāng lái shì yú zhū fó fǎ néng
者，我定记彼当得佛法，彼当来世于诸佛法能

shī zǐ hǒu rú wǒ jīn zhě yú dà zhòngzhōng zuò shī zǐ hǒu wú suǒ wèi
师子吼，如我今者于大众 中 作师子吼、无所畏

hǒu dà zhàng fū hǒu zì rán zhì hǒu
吼、大丈夫吼、自然智吼。

yòu shè lì zǐ ruò yǒu dé wén rú shì suǒ shuō shēn shēn fǎ
“又，舍利子，若有得闻如是所说甚深法
yào xià zhì néng qǐ yī xìn yào xīn bù shēng fěi bàng wǒ yì jì bǐ
要，下至能起一信乐心不生诽谤，我亦记彼
dāng dé wú shàng zhèng děng pú tí hé yǐ gù shè lì zǐ ruò zhū
当得无上正等菩提。何以故？舍利子，若诸
yǒu qíng wén shēn shēn fǎ huān xǐ xìn shòu jí nán dé gù yòu shè lì
有情闻甚深法欢喜信受，极难得故。又，舍利
zǐ ruò zhū yǒu qíng wén shēn shēn fǎ shēn shēng xìn yào néng fā wú shàng
子，若诸有情闻甚深法深生信乐，能发无上
zhèng děng jué xīn shì zhū yǒu qíng fù shèn nán dé wǒ shuō chéng jiù
正等觉心，是诸有情复甚难得，我说成就
guǎng dà shàn gēn jù dà zī liáng zhuó dà jiǎ zhòu jí zhèng wú shàng
广大善根，具大资粮著大甲冑，疾证无上
zhèng děng pú tí ruò zhū yǒu qíng wén shuō rú shì shēn shēn bō rě bō luó
正等菩提。若诸有情闻说如是甚深般若波罗
mì duō huān xǐ xìn yào shuò shuò tīng shòu bǐ suǒ huò fú wú liàng wú biān
蜜多，欢喜信乐数数听受，彼所获福无量无边，
kuàng néng shòu chí zhuǎn wéi tā shuō shè wèi yǐ rù zhèng xìng lí shēng
况能受持、转为他说！设未、已入正性离生，
ruò yú èr shèng bù jué dìng zhě wǒ jiē jì bǐ dāng dé wú shàng zhèng
若于二乘不决定者，我皆记彼当得无上正
děng pú tí lì lè yǒu qíng qióng wèi lái jì cháng wú duàn jìn
等菩提，利乐有情，穷未来际常无断尽。

fù cì shè lì zǐ ruò zhū yǒu qíng chéng xià liè fǎ wǒ
“复次，舍利子，若诸有情成下劣法，我
bú jiàn bǐ yú guǎng dà fǎ yǒu róng shòu yì guǎng dà fǎ zhě wéi fó pú
不见彼于广大法有容受义，广大法者谓佛菩
tí yòu shè lì zǐ zhū yǒu qíng lèi duō yǒu chéng jiù xià liè fǎ zhě
提。又，舍利子，诸有情类多有成就下劣法者，
suǒ yǒu xìn jiě yì jiē xià liè bù néng zhòng zhí guǎng dà shàn gēn bǐ
所有信解亦皆下劣，不能种植广大善根，彼
yú rú shì shēn shēn guǎng dà wú rǎn zhèng fǎ bù néng xìn shòu
于如是甚深广大无染正法不能信受。

yòu shè lì zǐ ruò zhū yǒu qíng chéng guǎng dà fǎ suǒ yǒu
“又，舍利子，若诸有情成广大法，所有
xìn jiě yì jiē guǎng dà fā qù dà shèng shàn bàn shì yè shàn zhuó
信解亦皆广大，发趣大乘，善办事业，善著

jiǎ zhòu shànnéng sī zé shènsēn yì lǐ shànxíng dà dào wú xiǎnzhèng
甲胄，善能思择甚深义理，善行大道无险正

zhí yuǎn lí chóu lín qí xiàngpíngděng wú zhū jīng jí wǎ lì kēng
直，远离稠林其相平等，无诸荆棘、瓦砾、坑

kǎn qīngjìng wú huì bù xié bù qū lì yì shì jiān ān lè shì jiān
坎，清净无秽、不邪不曲，利益世间、安乐世间、

āi mǐn shì jiān yǔ zhūtiān rén zuòguǎng dà yì lì yì ān lè yǔ
哀愍世间，与诸天、人作广大义利益安乐，与

zhū yǒuqíng zuò dà míngzhào jiān gù tī dèng⁴² jù dà cí bēi āi mǐn yī
诸有情作大明照坚固梯**蹬**，具大慈悲哀愍一

qiè yú zhū yǒuqíng yù zuò lì yì yù yǔ ān lè yù lìng ān wěn
切，于诸有情欲作利益、欲与安乐、欲令安隐，

pǔ shī yǒuqíng zhū ān lè jù rú shì yǒuqíng jí shì pú sà shì mó hē
普施有情诸安乐具，如有有情即是菩萨。是摩诃

sà shànnéngshòuyòng dà fǎ cáibǎo shì mó hē sà shànnéngxún qiú dà
萨善能受用大法财宝，是摩诃萨善能寻求大

fǎ cáibǎo zuì shèng cáibǎoshǔ bǐ fēi yú suǒ yǐ zhě hé ruò yǒu
法财宝，最胜财宝属彼非余。所以者何？若有

qíng lèi bú jìn shànyǒu wèizhòngshàngēn bó fú dé gù xià liè xìn jiě
情类不近善友、未种善根，薄福德故下劣信解，

bǐ yú rú shì guǎng dà shènsēn wú rǎnzhèng fǎ bù néng xìn shòu
彼于如是广大、甚深、无染正法不能信受。

wǒ yī rú shì zhū yǒuqíng lèi yǒuchābié gù mì⁴³ yì shuōyán zhū yǒu
我依如是诸有情类有差别故，**蜜**意说言：诸有

qíng jiè zhǒngzhǒngchābié suí lèi shèng liè gè xiāng ài yào xià liè xìn
情界种种差别，随类胜劣各相爱乐。下劣信

jiě zhū yǒuqíng lèi huányào xià liè xìn jiě yǒuqíng guǎng dà xìn jiě zhū
解诸有情类，还乐下劣信解有情；广大信解诸

yǒuqíng lèi huányào guǎng dà xìn jiě yǒuqíng
有情类，还乐广大信解有情。”

ěr shí shè lì zǐ bó fó yán shì zūn rú shì bō rě bō luó
尔时，舍利子白佛言：“世尊！如是般若波罗

mì duō yǐ hé děng fǎ wéi suǒ xíng jìng
蜜多，以何等法为所行境？”

yú shì fó gào shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō yǐ
于是佛告舍利子言：“如是般若波罗蜜多，以

⁴² 大正藏：蹬；永乐北藏及龙藏：蹬

⁴³ 大正藏：蜜；永乐北藏及龙藏：蜜

wú biān fǎ wéi suǒ xíng jìng pì rú fēng jiè xíng wú biān jìng rú shì bō rě
无边法为所行境。譬如风界行无边境，如是般若
bō luó mì duō yǐ wú biān fǎ wéi suǒ xíng jìng rú xū kōng jiè xíng wú biān
波罗蜜多以无边法为所行境；如虚空界行无边
jìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǐ wú biān fǎ wéi suǒ xíng jìng yòu rú
境，如是般若波罗蜜多以无边法为所行境；又如
fēng jiè yǐ tài xū kōng wéi suǒ xíng jìng rú shì bō rě bō luó mì duō yǐ
风界以太虚空为所行境，如是般若波罗蜜多以
zhū fǎ kōng wéi suǒ xíng jìng
诸法空为所行境。

yòu shè lì zǐ rú xū kōng jiè jí rú fēng jiè jù wú chù
“又，舍利子，如虚空界及如风界，俱无处
suǒ ér kě jiàn zhě yì fù bú wèi shēng qǐ fǎ xiàng ér xiàn zài qián rú
所而可见者，亦复不为生起法相而现在前。如
shì bō rě bō luó mì duō yú fǎ dōu wú kě xiǎn shì zhě yì fù bú wèi
是般若波罗蜜多，于法都无可显示者，亦复不为
shēng qǐ fǎ xiàng ér xiàn zài qián yòu shè lì zǐ rú xū kōng jiè jí
生起法相而现在前。又，舍利子，如虚空界及
rú fēng jiè jù bù kě zhí fēi yuán chéng shí yì wú sè xiàng ér kě suàn
如风界俱不可执，非圆成实亦无色相而可算
shù rú shì bō rě bō luó mì duō dōu bù kě zhí fēi yuán chéng shí
数。如是般若波罗蜜多都不可执，非圆成实、
fēi sè děng xiàng suàn shù kě zhī yòu shè lì zǐ rú xū kōng jiè jí
非色等相算数可知。又，舍利子，如虚空界及
rú fēng jiè wú yǒu shǎo fǎ shì yuán chéng shí ér kě shì xiàn rú shì bō
如风界，无有少法是圆成实而可示现。如是般
rě bō luó mì duō wú yǒu shǎo fǎ shì yuán chéng shí ér kě shì xiàn
若波罗蜜多，无有少法是圆成实而可示现。”

shí shè lì zǐ fù bó fó yán rú shì bō rě bō luó mì duō yǐ
时，舍利子复白佛言：“如是般若波罗蜜多以
hé wéi xiàng
何为相？”

yú shì fó gào shè lì zǐ yán rú shì bō rě bō luó mì duō dōu
于是佛告舍利子言：“如是般若波罗蜜多都
wú yǒu xiàng yòu shè lì zǐ rú xū kōng jiè jí rú fēng jiè wú
无有相。又，舍利子，如虚空界及如风界，无
yǒu shǎo fǎ shì yuán chéng shí kě shì qí xiàng rú shì bō rě bō luó mì
有少法是圆成实可示其相。如是般若波罗蜜

duō wú yǒushǎo fǎ shì yuánchéng shí kě shì qí xiàng hé yǐ gù
多，无有少法是圆成实可示其相。何以故？

shè lì zǐ rú shì bō rě bō luó mì duōyuǎn lí zhòngxiàng wú yǒushǎo
舍利子，如是般若波罗蜜多远离众相，无有少

xiàng ér kě dé zhě yòu shè lì zǐ rú xū kōng jiè wú ài zhuóchù
相而可得者。又，舍利子，如虚空界无碍著处，

rú shì bō rě bō luó mì duō wú ài zhuóchù yóu sī gù shuōshēnshēn bō
如是般若波罗蜜多无碍著处，由斯故说甚深般

rě bō luó mì duō wú zhuówéixiàng
若波罗蜜多无著为相。

yòu shè lì zǐ fēi wú zhuó fǎ yǒuxiàng kě dé rán suí
“又，舍利子，非无著法有相可得，然随

shì jiānmíngyán lǐ qù zuò rú shì shuō shēnshēn bō rě bō luó mì duō wú
世间名言理趣作如是说：甚深般若波罗蜜多无

zhuówéixiàng yòu shè lì zǐ suī shuō bō rě bō luó mì duō wú zhuó
著为相。又，舍利子，虽说般若波罗蜜多无著

wéixiàng ér cǐ bō rě bō luó mì duō wú xiàng kě dé gù bù kě shuō
为相，而此般若波罗蜜多无相可得故，不可说

wú zhuówéixiàng yǐ wú zhuó fǎ wú xiàngzhuàng gù yòu shè lì zǐ
无著为相，以无著法无相状故。又，舍利子，

yán wú zhuózhě wèizhuóbiàn zhī zhuó bù kě dé zhuó rú shí xìng
言无著者，谓著遍知、著不可得、著如实性。

biàn zhī yī qiè diāndǎo zhí zhuó gù míng wú zhuó fēi zhū zhuózhōngyǒu
遍知一切颠倒执著故名无著，非诸著中有

zhuó kě dé yóu sī gù shuōzhuó rú shí xìng zhuó bù kě dé yòu
著可得，由斯故说著如实性、著不可得。又，

shè lì zǐ yán wú zhuózhě jí shì bō rě bō luó mì duō cǐ jí shuō
舍利子，言无著者，即是般若波罗蜜多，此即说

wéi wú zhuóxiàng zhì
为无著相智。

yòu shè lì zǐ zhū fǎ jiē yǐ wú zhuówéixiàng yǐ zhū
“又，舍利子，诸法皆以无著为相，以诸

fǎ xiàng bù kě dé gù míng wú zhuóxiàng wú yǒushǎo fǎ wéi qǐ xiàng gù
法相不可得故名无著相。无有少法为起相故

ér xiàn zài qián yǐ yú cǐ zhōng wú xiàng kě dé gù míng wú xiàng yǐ
而现在前，以于此中无相可得故名无相，以

wú xiàng gù shuō míng wú zhuó ruò yī qiè fǎ yǒushǎoxiàngzhě yīng yú
无相故说名无著。若一切法有少相者，应于

cǐ zhōng yǒu zhuó kě dé yī yī qiè fǎ zhòng xiàng dōu wú shì gù cǐ
此 中 有 著 可 得 ， 以 一 切 法 众 相 都 无 ， 是 故 此
zhōng wú zhuó kě dé gù shuō zhū fǎ wú zhuó wéi xiàng suī zuò shì shuō
中 无 著 可 得 ， 故 说 诸 法 无 著 为 相 。 虽 作 是 说
ér bù rú shuō yǐ wú zhuó xiàng bù kě shuō gù suǒ yǐ zhě hé yǐ
而 不 如 说 ， 以 无 著 相 不 可 说 故 。 所 以 者 何 ？ 以
wú zhuó xiàng wú suǒ yǒu gù xìng yuǎn lí gù bù kě dé gù
无 著 相 无 所 有 故 、 性 远 离 故 、 不 可 得 故 。

yòu shè lì zǐ fǎ wú zhuó xiàng bù kě shì xiàn wú néng
“ 又 ， 舍 利 子 ， 法 无 著 相 不 可 示 现 、 无 能
xiǎn liǎo rán wèi yǒu qíng fāng biàn shì xiàn cǐ wú zhuó xiàng gù bù yīng zhí
显 了 ， 然 为 有 情 方 便 示 现 ， 此 无 著 相 故 不 应 执 。

yòu shè lì zǐ zhū zá rǎn xiàng jí shì wú xiàng fēi zá
“ 又 ， 舍 利 子 ， 诸 杂 染 相 即 是 无 相 ， 非 杂
rǎn fǎ wéi qǐ xiàng gù ér xiàn zài qián
染 法 为 起 相 故 而 现 在 前 。

yòu shè lì zǐ zhū zá rǎn fǎ diān dǎo xiàn qián zhū diān
“ 又 ， 舍 利 子 ， 诸 杂 染 法 颠 倒 现 前 ， 诸 颠
dǎo zhě jiē shì wú xiàng zhū wú xiàng zhě jiē bù kě shuō gù yǒu xiàng fǎ
倒 者 皆 是 无 相 ， 诸 无 相 者 皆 不 可 说 ， 故 有 相 法
jí shì wú xiàng yòu shè lì zǐ zhū qīng jìng fǎ yì wú yǒu xiàng
即 是 无 相 。 又 ， 舍 利 子 ， 诸 清 净 法 亦 无 有 相 。
suǒ yǐ zhě hé zhū zá rǎn fǎ shàng wú yǒu xiàng kuàng qīng jìng fǎ ér
所 以 者 何 ？ 诸 杂 染 法 尚 无 有 相 。 况 清 净 法 而
kě yǒu xiàng
可 有 相 ！

yòu shè lì zǐ ruò néng biàn zhī zhū zá rǎn fǎ rú shí xìng zhě
“ 又 ， 舍 利 子 ， 若 能 遍 知 诸 杂 染 法 如 实 性 者 ，
bǐ zhū zá rǎn jiē bù kě dé rán zhū yǒu qíng yóu diān dǎo gù qǐ zhū zá
彼 诸 杂 染 皆 不 可 得 ， 然 诸 有 情 由 颠 倒 故 起 诸 杂
rǎn zhū diān dǎo zhě jiē fēi zhēn shí ruò fēi zhēn shí zé wú shí tǐ
染 。 诸 颠 倒 者 皆 非 真 实 ， 若 非 真 实 ， 则 无 实 体
yì wú shí xiàng ruò néng rú shì rú shí biàn zhī jí míng qīng jìng zhū zá
亦 无 实 相 ， 若 能 如 是 如 实 遍 知 即 名 清 净 。 诸 杂
rǎn xiàng shàng bù kě dé kuàng qīng jìng xiàng ér yǒu kě dé shì gù zá
染 相 尚 不 可 得 ， 况 清 净 相 而 有 可 得 ！ 是 故 杂
rǎn qīng jìng èr fǎ jù fēi yǒu xiàng fēi yuán chéng shí
染 、 清 净 二 法 ， 俱 非 有 相 、 非 圆 成 实 。

yòu shè lì zǐ zhū fǎ wú xiàng fēi yuán chéng shí shuō míng
“又，舍利子，诸法无相、非圆成实说名
wú zhuó gù shuō zhū fǎ wú zhuó wéi xiàng yī yī qiè fǎ wú zhuó xiàng
无著，故说诸法无著为相。以一切法无著相
gù shuō míng wú zhuó yú fū yì shēng zhuó wú zhuó xiàng yòu shè lì
故说名无著，愚夫异生著无著相。又，舍利
zǐ rú shì míng wéi shuō yī qiè fǎ wú zhuó wéi xiàng cǐ wú zhuó xiàng
子，如是名为说一切法无著为相。此无著相
dāng zhī jí shì zhì suǒ xíng chù yì shì bō rě bō luó mì duō suǒ xíng zhī
当知即是智所行处，亦是般若波罗蜜多所行之
chù cǐ wú zhuó xiàng zhì suǒ xíng chù yì míng bō rě bō luó mì duō gù
处。此无著相智所行处亦名般若波罗蜜多，故
shuō bō rě bō luó mì duō xíng wú biān jìng zhū wú zhuó xìng dāng zhī shuō
说般若波罗蜜多行无边境，诸无著性当知说
míng xíng wú biān jìng
名行无边境。

yòu shè lì zǐ suǒ xíng chù zhě dāng zhī cǐ xiǎn fēi suǒ xíng
“又，舍利子，所行处者，当知此显非所行
chù shèn shēn bō rě bō luó mì duō fēi xíng chù xiàng kě néng xiǎn shì
处，甚深般若波罗蜜多非行处相可能显示。

yòu shè lì zǐ suǒ xíng jìng zhě dāng zhī xiǎn shì fēi suǒ xíng
“又，舍利子，所行境者，当知显示非所行
jìng yī yī qiè fǎ rú shí zhī xìng rú suǒ yǒu xìng jiē bù kě dé gù
境，以一切法如实之性，如所有性皆不可得故。

yī qiè fǎ fēi suǒ xíng jìng yī yī qiè fǎ wú jìng xìng gù ruò néng rú shì
一切法非所行境，以一切法无境性故。若能如是
biàn zhī zhū fǎ shì zé míng wéi xíng yī qiè jìng suī zuò shì shuō ér bù
遍知诸法，是则名为行一切境，虽作是说而不

rú shuō ruò néng rú shì biàn zhī zhū fǎ dōu wú suǒ zhuó míng wú zhuó
如说。若能如是遍知诸法都无所著，名无著
xiàng yóu sī lǐ qù gù shuō bō rě bō luó mì duō wú zhuó wéi xiàng
相。由斯理趣，故说般若波罗蜜多无著为相。

fù cì shè lì zǐ rú shì suǒ shuō rú lái zhì jìng shèn shēn
“复次，舍利子，如是所说如来智境甚深
fǎ yào ruò yù xuān shuō fēn bié kāi shì zhù bàn shèn shǎo cǐ
法要，若欲宣说、分别、开示，助伴甚少。此

zhōng zhù bàn wéi yǒu jiàn dì qù dà pú tí zhū shēng wén děng jí yǐ
中助伴，唯有见谛趣大菩提诸声闻等，及已

bú tuì zhuǎn pú sà mó hē sà bìngjiàn jù zú bǔ tè gā luó yú wú
不退转 菩萨摩诃萨，并见具足补特伽罗，于无
shàngshèng bú fù tuì zhě bǐ jiàn jù zú bǔ tè gā luó yì yú rú shì
上乘不复退者。彼见具足补特伽罗，亦于如是
shēnshēn fǎ yào néngzhèng xiū xíngyuǎn lí yí huò shēnzhèng pú sà yǐ
甚深法要，能正修行远离疑惑，身证菩萨已
dé jìng rěn yú sī fǎ yào dìng wú yí huò
得净忍，于斯法要定无疑惑。

yòu shè lì zǐ yú fū yì shēng rú shì miào fǎ fēi bǐ
“又，舍利子，愚夫异生，如是妙法非彼
xíng dì
行地。

yòu shè lì zǐ rú shì suǒshuōshēnshēn bō rě bō luó mì
“又，舍利子，如是所说甚深般若波罗蜜
duōxiāngyìng fǎ jiàoshèn wéinán dé zhōng bú duò yú xià liè xìn jiě zhū
多相应法教甚为难得，终不堕于下劣信解诸
yǒuqíngshǒu ruò zhū yǒuqíngcéng shì duō fó chéng jiù zuì shèng qīng jìng
有情手。若诸有情曾事多佛，成就最胜清净
shàngēn xìn jiě guǎng dà rú shì suǒshuōshēnshēn bō rě bō luó mì
善根，信解广大，如是所说甚深般若波罗蜜
duōxiāngyìng fǎ jiào nǎi duò qí shǒu dāng zhī rú shì zhū yǒuqíng lèi yǐ
多相应法教乃堕其手。当知如是诸有情类，已
zhí wú liàngguǎng dà shàngēn chéng jiù tiáo róu qīng jìng yì yào yǐ yú
植无量广大善根，成就调柔清净意乐，已于
guò qù wú liàng fó suǒ zhí pú tí zhǒng fā hóng shì yuàn xíng pú sà
过去无量佛所，植菩提种，发弘誓愿，行菩萨
xíng chéng fó suǒshèng qīn jìn rú lái yīng zhèngděngjué yú
行，乘佛所乘，亲近如来、应、正等觉，于
shēnshēn fǎ rú lǐ qǐngwèn gù cǐ bō rě bō luó mì duōxiāngyìng fǎ
甚深法如理请问，故此般若波罗蜜多相应法
jiàoduò zài qí shǒu dāng zhī rú shì zhū yǒuqíng lèi huò yǐ zhèng dé wú
教堕在其手。当知如是诸有情类，或已证得无
shēng fǎ rěn huò jìn dāngzhèng wú shēng fǎ rěn gù cǐ bō rě bō luó
生法忍，或近当证无生法忍，故此般若波罗
mì duōxiāngyìng fǎ jiàoduò zài qí shǒu dāng zhī rú shì zhū yǒuqíng lèi
蜜多相应法教堕在其手。当知如是诸有情类，
jí zhèng wú shàngzhèngděng pú tí chú bēi yuàn lì bù qiú sù zhèng
疾证无上正等菩提，除悲愿力不求速证。

dāng zhī rú shì zhūyǒuqíng lèi yú zhū fó suǒ yǐ dé shòu⁴⁴ jì huò fù
当知如是诸有情类，于诸佛所已得受⁴⁴记，或复
bù jiǔ dāng dé shòu⁴⁵ jì dāng zhī rú shì zhūyǒuqíng lèi shè wèi dé fó
不久当得受⁴⁵记。当知如是诸有情类，设未得佛
xiànciánshòu⁴⁶ jì rú yǐ dé fó xiàncián jì zhě
现前受⁴⁶记，如已得佛现前记者。

yòu shè lì zǐ ruò zhūyǒuqíngshàngēnwèishú bó fú dé
“又，舍利子，若诸有情善根未熟，薄福德
gù shàng bù dé wén rú shì bō rě bō luó mì duō jīng diǎnmíng zì
故，尚不得闻如是般若波罗蜜多经典名字，
kuàng dé shǒu zhí dú sòng shòu chí shū xiě gòngyǎng wèi tā guǎng
况得手执读诵、受持、书写、供养、为他广
shuō bǐ néng rú shì wú yǒu shì chù ruò zhūyǒuqíngshàngēn yǐ shú
说！彼能如是，无有是处。若诸有情善根已熟，
sù yuàn lì gù dé yù cǐ jīng tīngwén shòu chí shū xiě dú sòng
宿愿力故，得遇此经听闻、受持、书写、读诵、
gōngjìng gòngyǎng wèi tā guǎngshuō
恭敬、供养、为他广说。

yòu shè lì zǐ ruò zhūyǒuqíngshàngēnzēngshèng yì yào tiáo
“又，舍利子，若诸有情善根增盛意乐调
shàn rú shì bō rě bō luó mì duō xiāng yīng fǎ jiào nǎi duò qí shǒu wǒ
善，如是般若波罗蜜多相应法教乃堕其手。我
jì shuō bǐ zhūshànnán zǐ shàn nǚ rén děng huò pú sà shèng huò
记说，彼诸善男子、善女人等，或菩萨乘或
shēngwénshèng yóu dé cǐ fǎ shēn xīn ài yào xiān suī xiè dài duō yào
声闻乘，由得此法深心爱乐，先虽懈怠，多乐
shuìmián qǐ bú zhèng zhī bú zhùzhèngniàn huò xīn sǎnluàn huò
睡眠，起不正知，不住正念，或心散乱，或
dān yǐn shí huò ài zhēn cái huò hào cū yǔ huò xǐ bào è huò huái
耽饮食，或爱珍财，或好粗语，或喜暴恶，或怀
áo màn huò gēn àn dùn wú suǒ liǎo zhī bǐ yóu rú shì shàngēn lì gù
傲慢，或根暗钝无所了知；彼由如是善根力故，
qiánsuǒshuōguò yī qiè jiē zhuǎn yóu dé rú shì shēnshēn fǎ yào shè shì
前所说过一切皆转。由得如是甚深法要，设是

⁴⁴ 大正藏：授；永乐北藏及龙藏：受

⁴⁵ 大正藏：授；永乐北藏及龙藏：受

⁴⁶ 大正藏：授；永乐北藏及龙藏：受

shēngwénzhuǎnchéng pú sà yú shēnshēn fǎ bèishēng ài yào yú zhū
声闻转成菩萨，于甚深法倍生爱乐，于诸
jìng jiè néng bú fàng yì yú zhūshàn fǎ ài yào xiū xíng yǒngměngzhèng
境界能不放逸，于诸善法爱乐修行，勇猛正
qín lí zhū xiè dài yī xīn shèniànshǒu hù zhūgēn bù chū cū yán bù xíng
勤离诸懈怠，一心摄念守护诸根，不出粗言不行
bào è héng xiū gōngjìng yào xí duōwén jīng jìn chì rán wú suǒ tān rǎn
暴恶，恒修恭敬乐习多闻，精进炽然无所贪染，
shàn néng jiǎn zé shēnshēn fǎ yì ruò yù yuánmǎn rú shì gōng dé dāng
善能简择甚深法义。若欲圆满如是功德，当
qín xiū xuéshēnshēn fǎ yào
勤修学甚深法要。

fù cì shè lì zǐ ruò zhū pú sà huòshēngwénshèng wén
“复次，舍利子，若诸菩萨或声闻乘，闻
sī fǎ yào huò shūshèngguǒ wèi wén rú shì shēnshēn fǎ yào jué dìng bú
斯法要获殊胜果，谓闻如是甚深法要，决定不
fù xíng zhū fàng yì yú zhū è fǎ bù shēng bǎo xìn shàn yù jīng jìn jù
复行诸放逸，于诸恶法不生保信，善欲精进俱
wú tuì jiǎn yú suǒ xiū xíng bù shēng màn huǎn yú wài xié fǎ bú yào sī
无退减，于所修行不生慢缓，于外邪法不乐思
qiú yú tān huì chī bù duō xiàn qǐ rú shì děngguǒ wú liàng wú
求，于贪、恚、痴不多现起。如是等果无量无
biān jiē yóu dé wén cǐ shēnshēn fǎ yào
边，皆由得闻此深法要。

yòu shè lì zǐ shēnshēn fǎ yào fēi dàn ěr wén jí míng wéi
“又，舍利子，甚深法要非但耳闻即名为
guǒ yào bú fàng yì jīng jìn xiū xíng rú shí liǎo zhī yuǎn lí zhòng è
果，要不放逸精进修行，如实了知远离众恶，
zì tā jù lì nǎi míng wéi guǒ yòu wén fǎ zhě wèi yú fǎ yào rú shí liǎo
自他俱利乃名为果。又闻法者，谓于法要如实了
zhī jīng qín xiū xué fēi yú zhèng fǎ qǐ yì jiě xíng ruò yú zhèng fǎ qǐ
知精勤修学，非于正法起异解行；若于正法起
yì jiě xíng dāng zhī bǐ lèi bù míng wén fǎ
异解行，当知彼类不名闻法。

yòu shè lì zǐ rǔ děng jiē yīng yú suǒ wén yì fāng biàn shàn
“又，舍利子，汝等皆应于所闻义方便善
qiǎo qǐ wú dào jiě ān zhù zhèng xíng ruò yú fǎ yì qǐ diān dǎo jiě bú
巧，起无倒解安住正行。若于法义起颠倒解不

zhèng xiū xíng dāng zhī bǐ lèi yú fó zhèng fǎ dìng wú shùn rěn yòu shè
正修行，当知彼类于佛正法定无顺忍。又舍

lì zǐ yú wǒ zhèng fǎ pí nài yē zhōng rú shuō xíng zhě nǎi dé shùn rěn
利子，于我正法毗奈耶中如说行者乃得顺忍。

yán shùn rěn zhě wèi yú zhèng fǎ wú dào jiǎn zé fā qǐ zhèng xíng yòu
言顺忍者，谓于正法无倒简择发起正行。又，

shè lì zǐ shùn rěn jù zú bǔ tè gā luó ān zhù zhèng xíng dāng zhī jué
舍利子，顺忍具足补特伽罗安住正行，当知决

dìng bú duò dì yù páng shēng è guǐ zhū è qù zhōng jí néng zhèng
定不堕地狱、傍生、饿鬼诸恶趣中，疾能证

dé zhèng fǎ shèng guǒ
得正法胜果。

yòu shè lì zǐ zhū yǒu qíng lèi bù yīng bǎo xìn wēi shǎo shàn
“又，舍利子，诸有情类不应保信微小善

gēn wèi bǐ jí néng tuō zhū è qù qín xíng jīng jìn yì bù kě bǎo nǎi
根，谓彼即能脱诸恶趣。勤行精进亦不可保，乃

zhì yú fǎ wèi jù zhèng jiàn yú zhū è qù yóu yǒu duò luò
至于法未具正见，于诸恶趣犹有堕落。

yòu shè lì zǐ ruò yú zhèng fǎ yuán mǎn xiū xué dé shùn rěn
“又，舍利子，若于正法圆满修学得顺忍

yǐ néng bú fù zào gǎn è qù yè bú fù xiè dài qǐ shùn tuì fēn yú
已，能不复造感恶趣业，不复懈怠起顺退分，于

xià liè wèi bù kǒng tuì duò yú suǒ xiū xíng xīn bú màn huǎn hé yǐ gù
下劣位不恐退堕，于所修行心不慢缓。何以故？

shè lì zǐ bǐ yú zá rǎn qīng jìng fēn zhōng néng zhèng biàn zhī dé rú
舍利子，彼于杂染清净分中能正遍知，得如

shí jiàn dá yī qiè fǎ diān dǎo suǒ qǐ xū wàng xīn xiàn bù shēng zhí zhuó
实见达一切法，颠倒所起虚妄心现不生执著。

bǐ yú zhèng fǎ shēn shēn yì qù yǐ dé zhèng jiàn jù zú shùn rěn cōng
彼于正法甚深义趣，已得正见具足顺忍，聪

mǐn tiáo róu zhù qīng jìng jiè lǜ yí zhèng xíng guǐ zé suǒ xíng yóu dé
敏调柔住清净戒；律仪正行、轨则所行，由得

shùn rěn wú bú jù zú tiān lóng yào chā ā sù luò děng shàng gōng
顺忍无不具足。天、龙、药叉、阿素洛等尚恭

jìng bǐ hé kuàng zhū rén tiān lóng yào chā ā sù luò děng yī
敬彼，何况诸人！天、龙、药叉、阿素洛等一

qiè yú bǐ shàng yīng ài niàn guī qù gòng yǎng shǒu hù wéi rào
切于彼尚应爱念、归趣、供养、守护、围绕，

bú lìng è yuánsǔnhuàishēnmìng jí suǒ xiū xíng hé kuàngzhū rén gù yīng
不令恶缘损坏身命及所修行，何况诸人！故应

qín xiū zhèng fǎ shùnrěn ruò dé shùnrěn tiān lóng yàochā ā
勤修正法顺忍，若得顺忍，天、龙、药叉、阿

sù luò dēngcháng suí shǒu hù gōngjìng gòngyǎngcéng wú zànshě
素洛等常随守护、恭敬供养曾无暂舍。”

shí shè lì zǐ gàoshànxiànyán yún hé jù shòu mò rán wú shuō
时，舍利子告善现言：“云何具寿默然无说？

yún hé bù shuōshēnshēn bō rě bō luó mì duō jīn zhě rú lái yīng
云何不说甚深般若波罗蜜多？今者如来、应、

zhèngděng jué xiànciánwéizhèng jīn cǐ dà zhòng yú shēn bō rě bō luó
正等觉现前为证，今此大众于深般若波罗

mì duō shì zhēn fǎ qì yì yàoqīngjìngyuàn wénshēn fǎ
蜜多是真法器，意乐清净愿闻深法。”

shànxiàn dá yán wěi shè lì zǐ wǒ yú zhū fǎ dōu wú suǒ
善现答言：“唯！舍利子，我于诸法都无所

jiàn shì gù wǒ jīn mò wú suǒshuō
见，是故我今默无所说。

yòu shè lì zǐ wǒ dōu bú jiànshēnshēn bō rě bō luó mì duō
“又，舍利子，我都不见甚深般若波罗蜜多，

yì bú jiànyǒuzhū pú sà zhòng bú jiànnéngshuō bú jiàn suǒshuō yì
亦不见有诸菩萨众；不见能说，不见所说，亦

fù bú jiànyóu cǐ wéi cǐ yīn cǐ shǔ cǐ yī cǐ ér shuō wǒ
复不见由此、为此、因此、属此、依此而说。我

yú cǐ zhōng jì wú suǒjiàn yún hé lìng wǒ wèizhū pú sà xuānshuō bō rě
于此中既无所见，云何令我为诸菩萨宣说般若

bō luó mì duō shè wǒ yù shuō shéi shì néngshuō shéi shì suǒshuō
波罗蜜多？设我欲说，谁是能说？谁是所说？

yì fù bù zhī hé yóu hé wèi hé yīn hé shǔ hé yī ér shuō
亦复不知何由、何为、何因、何属、何依而说？

wǒ dāng yún hé xuānshuō rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō
我当云何宣说如是甚深般若波罗蜜多？

yòu shè lì zǐ shēnshēn bō rě bō luó mì duō bù kě xuān
“又，舍利子，甚深般若波罗蜜多不可宣

shuō bù kě xiǎn shì bù kě xì lùn
说、不可显示、不可戏论。

yòu shè lì zǐ shēnshēn bō rě bō luó mì duō wú néngxuān
“又，舍利子，甚深般若波罗蜜多无能宣

shuō wú néng xiǎn shì wú néng xì lùn ruò néng rú shì fāng biàn biǎo
说、无能显示、无能戏论。若能如是方便表
shì jí xiǎn bō rě bō luó mì duō
示，即显般若波罗蜜多。

yòu shè lì zǐ shēn shēn bō rě bō luó mì duō fēi guò qù
“又，舍利子，甚深般若波罗蜜多非过去、
fēi wèi lái fēi xiàn zài yòu shè lì zǐ shēn shēn bō rě bō luó mì
非未来、非现在。又，舍利子，甚深般若波罗蜜
duō bù kě yǐ guò qù xiàng shuō bù kě yǐ wèi lái xiàng shuō bù kě yǐ
多不可以过去相说，不可以未来相说，不可以
xiàn zài xiàng shuō yòu shè lì zǐ shēn shēn bō rě bō luó mì duō wú
现在相说。又，舍利子，甚深般若波罗蜜多无
xiàng wú shuō yòu shè lì zǐ wǒ dōu bú jiàn shēn shēn bō rě bō
相、无说。又，舍利子，我都不见甚深般若波
luó mì duō yǒu rú shì xiàng kě yǐ cǐ xiàng xuān shuō bō rě bō luó mì
罗蜜多有如是相，可以此相宣说般若波罗蜜
duō
多。

yòu shè lì zǐ yùn chù jiè děng sān shì zhī xiàng fēi
“又，舍利子，蕴、处、界等三世之相非
shēn bō rě bō luó mì duō yùn chù jiè děng sān shì zhī xiàng suǒ yǒu
深般若波罗蜜多，蕴、处、界等三世之相所有
zhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng shì shēn bō
真如、不虚妄性、不变异性、如所有性是深般
rě bō luó mì duō yòu shè lì zǐ yùn chù jiè děng sān shì zhī
若波罗蜜多。又，舍利子，蕴、处、界等三世之
xiàng suǒ yǒu zhēn rú bù xū wàng xìng bú biàn yì xìng rú suǒ yǒu xìng
相所有真如、不虚妄性、不变异性、如所有性，
bù kě shī shè bù kě xiǎn shì bù kě xì lùn fēi yǔ yè děng suǒ néng
不可施設、不可显示、不可戏论，非语业等所能
quán biǎo
诠表。

yòu shè lì zǐ shēn shēn bō rě bō luó mì duō bù yóu shuō
“又，舍利子，甚深般若波罗蜜多，不由说
shì zhū fǎ xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóu shuō shì yùn chù jiè xiàng
示诸法相故而现在前，不由说示蕴、处、界相
gù ér xiàn zài qián bù yóu shuō shì xíng fēi xíng xiàng gù ér xiàn zài qián
故而现在前，不由说示行、非行相故而现在前，

bù yóushuō shì yuán qǐ xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì míng sè
不由说示缘起相故而现在前，不由说示名色
xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì wǒ yǒuqíngděngxiàng gù ér
相故而现在前，不由说示我、有情等相故而
xiàn zài qián bù yóushuō shì fǎ jiè xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō
现在前，不由说示法界相故而现在前，不由说
shì yǒu xì lí xì xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì yīn yuánxiàng
示有系、离系相故而现在前，不由说示因缘相
gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì kǔ lè xiàng gù ér xiàn zài qián bù
故而现在前，不由说示苦乐相故而现在前，不
yóushuō shì ān lì fēi ān lì xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì
由说示安立、非安立相故而现在前，不由说示
shēngmièxiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì rǎn jìngxiàng gù ér xiàn
生灭相故而现在前，不由说示染净相故而现
zài qián bù yóushuō shì běnxìng fēi běnxìngxiàng gù ér xiàn zài qián
在前，不由说示本性、非本性相故而现在前，
bù yóushuō shì shì sù shèng yì xiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō
不由说示世俗、胜义相故而现在前，不由说
shì dì shí xū wàngxiàng gù ér xiàn zài qián bù yóushuō shì yí zhuǎn
示谛实、虚妄相故而现在前，不由说示移转、
qù rù xiàng gù ér xiàn zài qián hé yǐ gù shè lì zǐ shēnshēn bō
趣入相故而现在前。何以故？舍利子，甚深般
rě bō luó mì duō lí zhòngxiàng gù bù kě xiǎn shì cǐ shì bō rě bō luó
若波罗蜜多离众相故，不可显示此是般若波罗
mì duō zài cǐ bō rě bō luó mì duō yóu cǐ bō rě bō luó mì duō
蜜多、在此般若波罗蜜多、由此般若波罗蜜多、
wèi cǐ bō rě bō luó mì duō yīn cǐ bō rě bō luó mì duō shǔ cǐ bō
为此般若波罗蜜多、因此般若波罗蜜多、属此般
rě bō luó mì duō yī cǐ bō rě bō luó mì duō
若波罗蜜多、依此般若波罗蜜多。

yòu shè lì zǐ wǒ bú jiàn fǎ yóu cǐ fǎ gù shuō shì bō
“又，舍利子，我不见法，由此法故说示般
rě bō luó mì duō yòu shè lì zǐ wú yǒushǎo fǎ néngxiǎnnéng qǔ
若波罗蜜多。又，舍利子，无有少法能显能取
shēnshēn bō rě bō luó mì duō yòu shè lì zǐ fēi shēn bō rě bō
甚深般若波罗蜜多。又，舍利子，非深般若波
luó mì duōnéngxiǎnnéng qǔ zhū yùn chù jiè yuán qǐ míngtuō
罗蜜多能显能取诸蕴、处、界、缘起、明脱。

yòu shè lì zǐ zhū chū shì jiān miào huì tōng dá yì fù bù néng xiǎn qǔ
又，舍利子，诸出世间妙慧通达亦复不能显取
bō rě bō luó mì duō yòu shè lì zǐ rú fǎ bù néng xiǎn qǔ zhū fǎ
般若波罗蜜多。又，舍利子，如法不能显取诸法，
rú hé xiǎn shuō shēn shēn bō rě bō luó mì duō rán shè lì zǐ ruò
如何显说甚深般若波罗蜜多？然舍利子，若
néng liǎo zhī rú shì zhū fǎ zhēn shí lǐ qù jí néng liǎo zhī xuān shuō bō
能了知如是诸法真实理趣，即能了知宣说般
rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

fù cì shè lì zǐ shēn shēn bō rě bō luó mì duō bù yóu
“复次，舍利子，甚深般若波罗蜜多，不由
xiǎn shì suǒ yǒu fǎ gù ér xiàn zài qián yòu shè lì zǐ shēn shēn bō
显示所有法故而现在前。又，舍利子，甚深般
rě bō luó mì duō bù yóu xiǎn shì yùn chù jiè gù ér xiàn zài qián
若波罗蜜多，不由显示蕴、处、界故而现在前，
bù yóu xiǎn shì míng jí sè gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì rǎn jìng fǎ
不由显示名及色故而现在前，不由显示染净法
gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì zhū yuán qǐ gù ér xiàn zài qián bù
故而现在前，不由显示诸缘起故而现在前，不
yóu xiǎn shì zhū diān dǎo gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì wǒ yǒu qíng
由显示诸颠倒故而现在前，不由显示我、有情
jiè děng gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì dì shuǐ huǒ fēng
界等故而现在前，不由显示地、水、火、风、
kōng shí jiè gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì yù sè wú sè jiè
空、识界故而现在前，不由显示欲、色、无色界
gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì bù shī qiān tān chí jiè fàn jiè
故而现在前，不由显示布施、悭贪、持戒、犯戒、
ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎn luàn bō rě
安忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、般若、
è huì gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì niàn zhù zhèng duàn shén
恶慧故而现在前，不由显示念住、正断、神
zú gēn lì jué zhī dào zhī jìng lǜ jiě tuō děng chí
足、根、力、觉支、道支、静虑、解脱、等持、
děng zhì wú liàng shéntōng gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì zhū dì
等至、无量、神通故而现在前，不由显示诸谛
dào guǒ gù ér xiàn zài qián bù yóu xiǎn shì shēng wén dú jué pú sà
道果故而现在前，不由显示声闻、独觉、菩萨、

fó dì fǎ gù ér xiàn zài qián bù yóuxiǎn shì suǒ yǒu fǎ zhì jí fēi zhì
佛地法故而现在前，不由显示所有法智及非智
gù ér xiàn zài qián bù yóuxiǎn shì jìn wú shēng zhì jí miè zhì gù ér xiàn
故而现在前，不由显示尽无生智及灭智故而现
zài qián bù yóuxiǎn shì niè pán fǎ gù ér xiàn zài qián
在前，不由显示涅槃法故而现在前。

yòu shè lì zǐ rú wú yǒu fǎ yóuxiǎn shì fǎ ér xiàn zài qián
“又，舍利子，如无有法由显示法而现在前，
wǒ dāng yún hé xuān shuō rú shì shēn shēn bō rě bō luó mì duō rán
我当云何宣说如是甚深般若波罗蜜多？然，
shè lì zǐ ruò néng liǎo zhī rú shì suǒ shuō shēn shēn bō rě bō luó mì duō
舍利子，若能了知如是所说甚深般若波罗蜜多，
bù yóuxiǎn shì suǒ yǒu fǎ gù ér xiàn zài qián jí néng liǎo zhī shēn shēn
不由显示所有法故而现在前，即能了知甚深
bō rě bō luó mì duō yì néng xuān shuō shēn shēn bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多，亦能宣说甚深般若波罗蜜多。

yòu shè lì zǐ shēn shēn bō rě bō luó mì duō bú wèi zhū fǎ
“又，舍利子，甚深般若波罗蜜多不为诸法
yǒu hé yǒu sǎn ér xiàn zài qián hé yǐ gù shè lì zǐ shēn shēn bō
有合有散而现在前。何以故？舍利子，甚深般
rě bō luó mì duō bú wèi zhū yùn zhū chù zhū jiè yǒu hé yǒu sǎn bú
若波罗蜜多不为诸蕴、诸处、诸界有合有散，不
wèi zhū xíng yǒu hé yǒu sǎn bú wèi yuán qǐ yǒu hé yǒu sǎn bú wèi diān
为诸行有合有散，不为缘起有合有散，不为颠
dǎo yǒu hé yǒu sǎn bú wèi yù sè wú sè jiè yǒu hé yǒu sǎn bú
倒有合有散，不为欲、色、无色界有合有散，不
wèi dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè yǒu hé yǒu sǎn bú wèi wǒ
为地、水、火、风、空、识界有合有散，不为我、
yǒu qíng jiè děng yǒu hé yǒu sǎn bú wèi fǎ jiè yǒu hé yǒu sǎn bú wèi bù
有情界等有合有散，不为法界有合有散，不为布
shī qiān tān chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè
施、悭贪、持戒、犯戒、安忍、忿恚、精进、懈
dài jìng lù sǎn luàn bō rě è huì yǒu hé yǒu sǎn bú wèi niàn
怠、静虑、散乱、般若、恶慧有合有散，不为念
zhù zhèng duàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī jìng lù
住、正断、神足、根、力、觉支、道支、静虑、
jiě tuō děng chí děng zhì wú liàng shéntōng yǒu hé yǒu sǎn bú
解脱、等持、等至、无量、神通有合有散，不

wèi zhū dì dào jí dào guǒ yǒu hé yǒu sǎn bú wéi shēng wén dú jué
为诸谛道及道果有合有散，不为声闻、独觉、
pú sà fó dì jí fǎ yǒu hé yǒu sǎn bú wéi guò qù wèi lái xiàn
菩萨、佛地及法有合有散，不为过去、未来、现
zài sān shì píngděng yǒu hé yǒu sǎn bú wéi wú zhuó jìn wú shēng zhì yǒu
在三世平等有合有散，不为无著、尽无生智有
hé yǒu sǎn bú wéi niè pán yǒu hé yǒu sǎn ér xiàn zài qián
合有散，不为涅槃有合有散而现在前。

yòu shè lì zǐ rú wú yǒu fǎ wéi fǎ hé sǎn ér xiàn zài qián
“又，舍利子，如无有法为法合散而现在前，
wǒ dāng yún hé xuān shuō rú shì shēn shēn bō rě bō luó mì duō rán
我当云何宣说如是甚深般若波罗蜜多？然，
shè lì zǐ wǒ guān cǐ yì zuò rú shì shuō shēn shēn bō rě bō luó mì
舍利子，我观此义作如是说：甚深般若波罗蜜
duō bù kě shuō shì yòu shè lì zǐ wǒ dōu bú jiàn yǒu rú shì fǎ
多不可说示。又，舍利子，我都不见有如是法，
kě míng néng shuō kě míng suǒ shuō kě míng yóu cǐ wéi cǐ yīn cǐ
可名能说，可名所说，可名由此、为此、因此、
shǔ cǐ yī cǐ ér yǒu suǒ shuō yún hé lìng wǒ wéi zhū pú sà xuān shuō
属此、依此而有所说，云何令我为诸菩萨宣说
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多？”

ěr shí shì zūn gào shàn yǒng měng pú sà mó hē sà yán shàn
尔时，世尊告善勇猛菩萨摩诃萨言：“善
nán zǐ zhū pú sà mó hē sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō yú yī qiè
男子，诸菩萨摩诃萨修行般若波罗蜜多，于一切
fǎ dōu wú suǒ xíng hé yǐ gù shàn yǒng měng yī yī qiè fǎ jiē shì
法都无所行。何以故？善勇猛，以一切法皆是
diān dǎo zhī suǒ děng qǐ fēi shí fēi yǒu xié wěi xū wàng yòu shàn yǒng
颠倒之所等起，非实非有邪伪虚妄。又，善勇
měng pì rú yú fǎ yǒu suǒ xíng zhě jiē xíng diān dǎo jiē xíng bù shí
猛，譬如于法有所行者，皆行颠倒，皆行不实；
rú shì pú sà ruò yǒu suǒ xíng yīng xíng diān dǎo yīng xíng bù shí fēi zhū
如是菩萨若有所行，应行颠倒，应行不实。非诸
pú sà shì diān dǎo xíng jí bù shí xíng zhī suǒ xiǎn liǎo yì fēi pú sà xíng
菩萨是颠倒行及不实行之所显了，亦非菩萨行
diān dǎo xíng jí bù shí xíng néng xíng bō rě bō luó mì duō yòu shàn yǒng
颠倒行及不实行能行般若波罗蜜多。又，善勇

měng diāndǎo bù shí zé fēi suǒ xíng shì gù pú sà bù yú zhōng xíng
猛，颠倒、不实则非所行，是故菩萨不于中行。

yòu shànyǒngměng yándiāndǎozhě jí shì xū wàng yú
“又，善勇猛，言颠倒者即是虚妄，愚

fū yì shēng zhī suǒ zhí zhuó rú shì zhū fǎ bù rú shì yǒu rú shì suǒ
夫异生之所执著。如是诸法不如是有，如是所

zhí bù rú qí xiàng shì gù shuō míng diāndǎo bù shí gù zhū pú sà
执不如其相，是故说名颠倒、不实。故诸菩萨

bù xíng diāndǎo bù xíng bù shí yóu cǐ pú sà míng shí yǔ zhě yì dé
不行颠倒、不行不实，由此菩萨名实语者，亦得

shuō míng wú dào xíng zhě ruò shí wú dào zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà
说名无倒行者。若实无倒则无所行，故说菩萨

xíng wú suǒ xíng yī qiè xíng duàn míng pú sà xíng cǐ pú sà xíng bù kě
行无所行、一切行断名菩萨行。此菩萨行不可

xiǎn shì shì cǐ yóu cǐ zài cǐ cóng cǐ fēi zhū pú sà xíng suǒ xiǎn
显示是此、由此、在此、从此，非诸菩萨行所显

liǎo hé yǐ gù shànyǒngměng yǐ zhū pú sà xī yī qiè xíng xíng pú
了。何以故？善勇猛，以诸菩萨息一切行行菩

sà xíng wèi xī yì shēng shēng wén dú jué yǒu qǔ zhuó xíng xíng pú sà
萨行，谓息异生、声闻、独觉有取著行行菩萨

xíng
行。

yòu shànyǒngměng rú shì pú sà yú zhū fó fǎ yì fù bù
“又，善勇猛，如是菩萨于诸佛法亦复不

xíng yì bù zhí zhuó cǐ shì fó fǎ yóu cǐ fó fǎ zài cǐ fó fǎ
行，亦不执著此是佛法、由此佛法、在此佛法、

shǔ cǐ fó fǎ rú shì pú sà yì fù bù xíng yī qiè fēn bié yì fēn bié
属此佛法。如是菩萨亦复不行一切分别、异分别

xíng wèi zhū pú sà bù xíng fēn bié jí yì fēn bié yī qiè fēn bié yì
行，谓诸菩萨不行分别及异分别。一切分别、异

fēn bié duàn míng pú sà xíng shànyǒngměng fēn bié zhě wèi yú zhū fǎ
分别断名菩萨行。善勇猛，分别者谓于诸法

fēn bié zì xìng yì fēn bié zhě wèi yú zhū fǎ fēn bié chā bié fēi yī qiè
分别自性，异分别者谓于诸法分别差别，非一切

fǎ kě dé fēn bié jí yì fēn bié yī yī qiè fǎ bù kě fēn bié yì fēn
法可得分别及异分别，以一切法不可分别、异分

bié gù ruò fēn bié fǎ zé yú zhū fǎ zuò yì fēn bié rán yī qiè fǎ yuǎn
别故。若分别法则于诸法作异分别，然一切法远

lí fēn bié jí yì fēn bié
离分别及异分别。

yòu shànyǒngměng yán fēn bié zhě shì wèi yī biān yì fēn
“又，善勇猛，言分别者是为一边，异分
bié zhě shì dì èr biān fēi zhū pú sà xíng biān wú biān ruò zhū pú sà
别者是第二边，非诸菩萨行边、无边。若诸菩萨
yú biān wú biān jù wú suǒ xíng shì zhū pú sà yì bú jiàn zhōng ruò
于边、无边俱无所行，是诸菩萨亦不见中，若
jiàn zhōng zhě zé xíng yú zhōng ruò xíng zhōng zhě zé xíng yú biān fēi zhōng
见中者则行于中，若行中者则行于边，非中
yǒu xíng yǒu xiǎn yǒu shì lí xíng xiàng gù yòu shànyǒngměng
有行、有显、有示，离行相故。又，善勇猛，
suǒ yán zhōng zhě dāng zhī jí shì bā zhī shèng dào rú shì shèng dào yú
所言中者，当知即是八支圣道。如是圣道于
yī qiè fǎ dōu wú suǒ dé ér xiàn zài qián rú shì shèng dào yú yī qiè fǎ
一切法都无所得而现在前，如是圣道于一切法
dōu wú suǒ jiàn ér xiàn zài qián
都无所见而现在前。

yòu shànyǒngměng ruò shí yú fǎ wú xiū wú qiǎn ěr shí
“又，善勇猛，若时于法无修无遣，尔时
míng wéi zhǐ xī zhī dào cǐ zhǐ xī dào yú yī qiè fǎ wú xiū wú qiǎn
名为止息之道。此止息道于一切法无修无遣、
chāo guò xiū qiǎn zhèng yī qiè fǎ píng děng shí xìng yóu zhèng zhū fǎ píng
超过修遣，证一切法平等实性。由证诸法平
děng shí xìng dào xiàng⁴⁷ shàng wú kuàng jiàn yǒu dào yòu shànyǒng
等实性，道相⁴⁷尚无，况见有道！又，善勇
měng zhǐ xī dào zhě wèi ā luó hàn lǒu jìn bì chū hé yǐ gù
猛，止息道者，谓阿罗汉漏尽苾刍。何以故？
shànyǒngměng bǐ qiǎn dào gù fēi⁴⁸ xiū fēi qiǎn gù míng wéi qiǎn bǐ
善勇猛，彼遣道故，非⁴⁸修非遣故名遣，彼
qiǎn yì wú gù míng wéi qiǎn yǐ qiǎn xiū gù shuō míng wéi qiǎn
遣亦无故名为遣，以遣修故说名为遣。

yòu shànyǒngměng ruò yǒu xiū qiǎn yīng yǒu suǒ dé bù míng wéi
“又，善勇猛，若有修遣应有所得不名为
qiǎn cǐ zhōng qiǎn zhě wèi qiǎn xiū xìng cǐ zhōng wú xiū gù míng wéi qiǎn
遣，此中遣者谓遣修性，此中无修故名遣，

⁴⁷ 大正藏：想；永乐北藏及龙藏：相

⁴⁸ 大正藏：所；永乐北藏及龙藏：非

yǐ xiū wú gù qiǎn yì fēi yǒu suī zuò shì shuō ér bù rú shuō hé yǐ
以修无故遣亦非有，虽作是说而不如说。何以
gù shànyǒngměng qiǎn bù kě shuō lí qiǎnxìng gù fù hé suǒ
故？善勇猛，遣不可说，离遣性故。复何所
lí wèidiāndǎo fǎ bú fù děng qǐ jí bù shí fǎ bú fù děng qǐ
离？谓颠倒法不复等起，及不实法不复等起。

yòu shànyǒngměng fēi zhū diāndǎo néng qǐ diāndǎo fū
“又，善勇猛，非诸颠倒能起颠倒。夫
diāndǎozhě wú shí suǒ qǐ fēi yú cǐ zhōng yǒu shí qǐ gù ruò yú cǐ
颠倒者无实所起，非于此中有实起故；若于此
zhōng yǒu shí suǒ qǐ bù míng diāndǎo yǐ wú shí qǐ gù míng diāndǎo
中有实所起不名颠倒，以无实起故名颠倒。

yòu shànyǒngměng zhū pú sà zhòng suí jué zhū fǎ lí zhū
“又，善勇猛，诸菩萨众随觉诸法离诸
diāndǎo suǒ yǐ zhě hé zhū pú sà zhòng liǎo zhī diāndǎo jiē fēi shí
颠倒。所以者何？诸菩萨众了知颠倒皆非实
yǒu wèidiāndǎozhōng wú diāndǎoxìng yóu zhī diāndǎo shí wú suǒ yǒu
有，谓颠倒中无颠倒性。由知颠倒实无所有，
fēi diāndǎozhōng yǒu diāndǎoxìng gù shuō pú sà suí jué zhū fǎ lí zhū
非颠倒中有颠倒性，故说菩萨随觉诸法离诸
diāndǎo yóu jué zhū fǎ lí zhū diāndǎo bú fù yú fǎ gèng shēng diān
颠倒。由觉诸法离诸颠倒，不复于法更生颠
dǎo ruò yú cǐ zhōng wú fù diāndǎo zé yú cǐ fǎ yì wú suǒ xíng
倒；若于此中无复颠倒，则于此法亦无所行。
hé yǐ gù shànyǒngměng yī qiè diāndǎo jiē yǒu suǒ xíng yóu yǒu suǒ
何以故？善勇猛，一切颠倒皆有所行，由有所
xíng zé yǒu děng qǐ suǒ xíng děng qǐ jiē yóu diāndǎo xū wàng fēn bié
行则有等起，所行、等起皆由颠倒虚妄分别。

zhū pú sà zhòng yú suǒ xíng fǎ jiē wú fēn bié yì wú děng qǐ shì gù
诸菩萨众于所行法，皆无分别亦无等起，是故
shuō míng yuǎn lí diāndǎo yóu wú diāndǎo zé wú suǒ xíng yóu wú suǒ xíng
说名远离颠倒；由无颠倒则无所行，由无所行
zé wú suǒ qǐ gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng wú suǒ xíng zhě wèi yú zhū
则无所起，故说菩萨行无所行。无所行者谓于诸
fǎ dōu wú suǒ xíng yì bù guān chá yì bú shì xiànyǒu suǒ xíng xiàng gù
法都无所行，亦不观察亦不示现有所行相，故
shuō pú sà xíng wú suǒ xíng ruò néng rú shì xíng wú suǒ xíng wéi xíng bō rě
说菩萨行无所行。若能如是行无所行，为行般若

bō luó mì duō
波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán sè xíng
“复次，善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘色行，
shì xíng bō rě bō luó mì duō bù yuánshòu xiǎng xíng shí xíng
是行般若波罗蜜多；不缘受、想、行、识行，
shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú
是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩
sà zhī zhū suǒ yuán xìng yuǎn lí gù ruò zhī suǒ yuán qí xìng yuǎn lí zé
萨知诸所缘性远离故。若知所缘其性远离，则
wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán yǎn xíng shì xíng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘眼行，是行
bō rě bō luó mì duō bù yuán ěr bí shé shēn yì xíng
般若波罗蜜多；不缘耳、鼻、舌、身、意行，
shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú
是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩
sà zhī zhū suǒ yuán xìng fēi shí gù ruò zhī suǒ yuán qí xìng fēi shí zé
萨知诸所缘性非实故。若知所缘其性非实，则
wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán sè xíng shì xíng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘色行，是行
bō rě bō luó mì duō bù yuánshēng xiāng wèi chù fǎ xíng
般若波罗蜜多；不缘声、香、味、触、法行，
shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú
是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩
sà zhī zhū suǒ yuán diāndǎosuǒ qǐ ruò diāndǎo qǐ zé fēi zhēn shí ruò
萨知诸所缘颠倒所起，若颠倒起则非真实。若
zhī suǒ yuán diāndǎosuǒ qǐ xìng fēi zhēn shí zé wú suǒ xíng gù shuō pú
知所缘颠倒所起性非真实，则无所行，故说菩
sà xíng wú suǒ xíng
萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán yǎn shí xíng shì
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘眼识行，是
xíng bō rě bō luó mì duō bù yuán ěr bí shé shēn yì shí
行般若波罗蜜多；不缘耳、鼻、舌、身、意识

xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì
行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是
zhū pú sà zhī zhū suǒ yuán jiē shì xū wàng ruò zhī suǒ yuán jiē shì xū
诸菩萨知诸所缘皆是虚妄。若知所缘皆是虚
wàng zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
妄，则无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán míng sè xíng shì
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘名色行，是
xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà
行般若波罗蜜多，何以故？善勇猛，是诸菩萨
jué zhū suǒ yuán wú suǒ yuán xìng ruò jué suǒ yuán wú suǒ yuán xìng zé wú
觉诸所缘无所缘性。若觉所缘无所缘性，则无
suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán wǒ yǒu qíng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘我、有情
děng xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng
等行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，
shì zhū pú sà rú shí zhī wǒ yǒu qíng děng xiǎng xìng fēi zhēn shí ruò néng
是诸菩萨如实知我、有情等想性非真实。若能
zhī wǒ yǒu qíng děng xiǎng xìng fēi zhēn shí zé yú zhū xíng dōu wú suǒ xíng
知我、有情等想性非真实，则于诸行都无所行；
ruò yú zhū xíng dōu wú suǒ xíng zé lí zhū xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ
若于诸行都无所行，则离诸行，故说菩萨行无所
xíng
行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù xíng wǒ xiǎng yǒu qíng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不行我想、有情
xiǎng nǎi zhì zhī zhě xiǎng jiàn zhě xiǎng shì xíng bō rě bō luó mì duō
想乃至知者想、见者想，是行般若波罗蜜多。
hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà qiǎn yī qiè xiǎng ruò néng
何以故？善勇猛，是诸菩萨遣一切想。若能
qiǎn chú yī qiè xiǎng zhě zé yú zhū xiǎng dōu wú suǒ xíng gù shuō pú sà
遣除一切想者，则于诸想都无所行，故说菩萨
xíng wú suǒ xíng
行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù xíng diān dǎo jiàn qù
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不行颠倒、见趣、

zhū gài shì xíng bō rě bō luó mì duō bù yuándiāndǎo jiàn qù
诸盖，是行般若波罗蜜多；不缘颠倒、见趣、
gài xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng
盖行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，
shì zhū pú sà zhī zhū diāndǎo jiàn gài suǒ yuándōu fēi shí yǒu ruò
是诸菩萨知诸颠倒、见、盖所缘都非实有。若
zhī diāndǎo jiàn gài suǒ xíng dōu fēi shí yǒu zé wú suǒ xíng gù shuō
知颠倒、见、盖所行都非实有，则无所行，故说
pú sà xíng wú suǒ xíng
菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuányuán qǐ xíng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘缘起行，
shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú
是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩
sà biàn zhī yuán qǐ jí bǐ suǒ yuán ruò zhū pú sà biàn zhī yuán qǐ jí
萨遍知缘起及彼所缘。若诸菩萨遍知缘起及
bǐ suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
彼所缘，则无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán yù sè wú
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘欲、色、无
sè jiè xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng
色界行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，
shì zhū pú sà pǔ néng chú qiǎnsān jiè suǒ yuán ruò zhū pú sà pǔ néng
是诸菩萨普能除遣三界所缘。若诸菩萨普能
chú qiǎnsān jiè suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
除遣三界所缘，则无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán bù shī qiāntān
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘布施、悭贪、
chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lù
持戒、犯戒、安忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、
sǎnluàn bō rě è huì xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ
散乱、般若、恶慧行，是行般若波罗蜜多。何以
gù shànyǒngměng shì zhū pú sà biàn zhī bù shī qiāntān nǎi zhì bō
故？善勇猛，是诸菩萨遍知布施、悭贪乃至般
rě è huì suǒ yuán ruò zhū pú sà biàn zhī rú shì yī qiè suǒ yuán
若、恶慧所缘。若诸菩萨遍知如是一切所缘，
zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
则无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán wú dào niàn zhù
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘无倒念住、
zhèng duàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī jìng lǜ jiě
正断、神足、根、力、觉支、道支、静虑、解
tuō dēng chí dēng zhì wú liàng shéntōng dēng xíng shì xíng bō
脱、等持、等至、无量、神通等行，是行般
rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yú zhū
若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩萨于诸
suǒ yuán zì zài jué liǎo yì néng chú qiǎn ruò zhū pú sà yú zhū suǒ yuán
所缘自在觉了亦能除遣。若诸菩萨于诸所缘
zì zài jué liǎo yì néng chú qiǎn zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú
自在觉了亦能除遣，则无所行，故说菩萨行无
suǒ xíng
所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán kǔ jí miè
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘苦、集、灭、
dào dì xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng
道谛行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，
shì zhū pú sà chú qiǎn kǔ jí miè dào suǒ yuán ruò néng chú qiǎn
是诸菩萨除遣苦、集、灭、道所缘。若能除遣
sì dì suǒ yuán zé wú suǒ qiǎn yì wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú
四谛所缘，则无所遣亦无所行，故说菩萨行无
suǒ xíng
所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán míng tuō xíng shì
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘明脱行，是
xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà
行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩萨
pǔ néng chú qiǎn míng tuō suǒ yuán ruò néng chú qiǎn míng tuō suǒ yuán zé
普能除遣明脱所缘。若能除遣明脱所缘，则
wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
无所行，故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò pú sà mó hē sà bù yuán jìn wú shēng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘尽、无生、
wú zào zuò xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shànyǒng
无造作行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇
měng shì zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn jìn wú shēng wú zào suǒ yuán
猛，是诸菩萨普能除遣尽、无生、无造所缘。

ruò néng chú qiǎn cǐ zhū suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú
若能除遣此诸所缘，则无所行，故说菩萨行无
suǒ xíng
所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán dì shuǐ huǒ
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘地、水、火、
fēng kōng shí jiè xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù
风、空、识界行，是行般若波罗蜜多。何以故？

shàn yǒng měng shì zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn dì shuǐ huǒ fēng
善勇猛，是诸菩萨普能除遣地、水、火、风、
kōng shí jiè suǒ yuán ruò néng chú qiǎn cǐ zhū suǒ yuán zé wú suǒ xíng
空、识界所缘。若能除遣此诸所缘，则无所行，
gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
故说菩萨行无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán shēng wén dú
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘声闻、独
jué pú sà fó dì xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù
觉、菩萨、佛地行，是行般若波罗蜜多。何以故？

shàn yǒng měng shì zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn shēng wén dú jué pú
善勇猛，是诸菩萨普能除遣声闻、独觉、菩
sà fó dì suǒ yuán ruò zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn shēng wén dú jué
萨、佛地所缘。若诸菩萨普能除遣声闻、独觉、
pú sà fó dì suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
菩萨、佛地所缘，则无所行，故说菩萨行无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán shēng wén dú
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘声闻、独
jué pú sà fó fǎ xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù
觉、菩萨、佛法行，是行般若波罗蜜多。何以故？

shàn yǒng měng shì zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn shēng wén dú jué pú
善勇猛，是诸菩萨普能除遣声闻、独觉、菩
sà fó fǎ suǒ yuán ruò zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn shēng wén dú jué
萨、佛法所缘。若诸菩萨普能除遣声闻、独觉、
pú sà fó fǎ suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
菩萨、佛法所缘，则无所行，故说菩萨行无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán niè pán xíng shì
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘涅槃行，是
xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shàn yǒng měng shì zhū pú sà
行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是诸菩萨

biàn zhī niè pán suǒ yuán ruò zhū pú sà biàn zhī niè pán suǒ yuán zé wú
遍知涅槃所缘。若诸菩萨遍知涅槃所缘，则无
suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
所行，故说菩萨行无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán xiàng hǎo qīng jìng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘相好清净

xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shàn yǒng měng shì
行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是
zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn xiàng hǎo qīng jìng suǒ yuán ruò zhū pú sà pǔ
诸菩萨普能除遣相好清净所缘。若诸菩萨普
néng chú qiǎn xiàng hǎo qīng jìng suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà
能除遣相好清净所缘，则无所行，故说菩萨
xíng wú suǒ xíng
行无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán fó tǔ qīng jìng
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘佛土清净

xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shàn yǒng měng shì
行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，是
zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn fó tǔ qīng jìng suǒ yuán ruò zhū pú sà pǔ
诸菩萨普能除遣佛土清净所缘。若诸菩萨普
néng chú qiǎn fó tǔ qīng jìng suǒ yuán zé wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng
能除遣佛土清净所缘，则无所行，故说菩萨行
wú suǒ xíng
无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán shēng wén yuán
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘声闻圆

mǎn gōng dé xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shàn yǒng
满功德行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇
měng shì zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn shēng wén yuán mǎn gōng dé suǒ yuán
猛，是诸菩萨普能除遣声闻圆满功德所缘。
ruò zhū pú sà pǔ néng chú qiǎn shēng wén yuán mǎn gōng dé suǒ yuán zé
若诸菩萨普能除遣声闻圆满功德所缘，则
wú suǒ xíng gù shuō pú sà xíng wú suǒ xíng
无所行，故说菩萨行无所行。

shàn yǒng měng ruò pú sà mó hē sà bù yuán pú sà yuán mǎn
“善勇猛，若菩萨摩诃萨不缘菩萨圆 满

gōng dé xíng shì xíng bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shàn yǒng měng
功德行，是行般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，

shì zhū pú sà pǔ néngchúqiǎn pú sà yuánmǎngōng dé suǒyuán ruò zhū
是诸菩萨普能除遣菩萨圆满功德所缘。若诸
pú sà pǔ néngchúqiǎn pú sà yuánmǎngōng dé suǒyuán zé wú suǒxíng
菩萨普能除遣菩萨圆满功德所缘，则无所行，
gù shuō pú sà xíng wú suǒxíng
故说菩萨行无所行。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，为行般若

bō luó mì duō ruò zhū pú sà néngxíng bō rě bō luó mì duō biàn zhī
波罗蜜多。若诸菩萨能行般若波罗蜜多，遍知
yī qiè suǒyuán ér xíng chúqiǎn yī qiè suǒyuán ér xíng
一切所缘而行，除遣一切所缘而行。

大般若波罗蜜多经卷第五百九十七

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí bā
大般若波罗蜜多经卷第五百九十八

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī liù
第十六般若波罗蜜多分之六

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bù yuán sè qīngjìng ér xíng yì bù yuánshòu xiǎng xíng shí qīngjìng
不缘色清净而行，亦不缘受、想、行、识清净
ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néngbiàn zhī sè
而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已能遍知色
nǎi zhì shí suǒ yuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng
乃至识所缘本性清净故。若诸菩萨能如是行，
wéixíng bō rě bō luó mì duō
为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘
yǎnqīngjìng ér xíng yì bù yuán ěr bí shé shēn yì qīngjìng
眼清净而行，亦不缘耳、鼻、舌、身、意清净
ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néngbiàn zhī yǎn
而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已能遍知眼
nǎi zhì yì suǒ yuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng
乃至意所缘本性清净故。若诸菩萨能如是行，
wéixíng bō rě bō luó mì duō
为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘
sè qīngjìng ér xíng yì bù yuánshēng xiāng wèi chù fǎ qīngjìng
色清净而行，亦不缘声、香、味、触、法清净
ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néngbiàn zhī sè
而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已能遍知色
nǎi zhì fǎ suǒ yuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng
乃至法所缘本性清净故。若诸菩萨能如是行，

wéixíng bō rě bō luó mì duō

为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

yǎn shí qīngjìng ér xíng yì bù yuán ěr bí shé shēn yì shí
眼识清净而行，亦不缘耳、鼻、舌、身、意识

qīngjìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néng
清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已能

biàn zhī yǎn shí nǎi zhì yì shí suǒ yuán běn xìng qīngjìng gù ruò zhū pú sà
遍知眼识乃至意识所缘本性清净故。若诸菩萨

néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

míng sè qīngjìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ
名色清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已

néng biàn zhī míng sè suǒ yuán běn xìng qīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú
能遍知名色所缘本性清净故。若诸菩萨能如

shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

wǒ qīngjìng ér xíng yì bù yuán yǒu qíng mìng zhě shēng zhě yǎng
我清净而行，亦不缘有情、命者、生者、养

zhě shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuò zhě shǐ
者、士夫、补特伽罗、意生、儒童、作者、使

zuò zhě qǐ zhě děng qǐ zhě shòu zhě shǐ shòu zhě zhī zhě
作者、起者、等起者、受者、使受者、知者、

shǐ zhī zhě jiàn zhě shǐ jiàn zhě qīngjìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒng
使知者、见者、使见者清净而行。何以故？善勇

měng shì zhū pú sà yǐ néng biàn zhī wǒ nǎi zhì shǐ jiàn zhě suǒ yuán běn
猛，是诸菩萨已能遍知我乃至使见者所缘本

xìng qīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì
性清净故。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜

duō
多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

diāndǎo qīng jìng ér xíng yì bù yuán jiàn qù zhū gài qīng jìng ér xíng
颠倒清净而行，亦不缘见趣、诸盖清净而行。

hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néng biàn zhī diāndǎo
何以故？善勇猛，是诸菩萨已能遍知颠倒、

jiàn qù zhū gài suǒ yuán běn xìng qīng jìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì
见趣、诸盖所缘本性清净故。若诸菩萨能如是

xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

yuán qǐ qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ
缘起清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已

néng biàn zhī yuán qǐ suǒ yuán běn xìng qīng jìng gù ruò zhū pú sà néng rú
能遍知缘起所缘本性清净故。若诸菩萨能如

shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

yù sè wú sè jiè qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng
欲、色、无色界清净而行。何以故？善勇猛，

shì zhū pú sà yǐ néng biàn zhī yù sè wú sè jiè suǒ yuán běn xìng qīng
是诸菩萨已能遍知欲、色、无色界所缘本性清

jìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
净故。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

bù shī qiāntān qīng jìng ér xíng yì bù yuán chí jiè fàn jiè ān
布施、悭贪清净而行，亦不缘持戒、犯戒、安

rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎn luàn bō rě è
忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、般若、恶

huì qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néng
慧清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已能

biàn zhī bù shī qiāntān nǎi zhì bō rě è huì suǒ yuán běn xìng qīng jìng
遍知布施、悭贪乃至般若、恶慧所缘本性清净

gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
故。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

dì jiè qīngjìng ér xíng yì bù yuánshuǐ huǒ fēng kōng shí jiè
地界清净而行，亦不缘水、火、风、空、识界
qīngjìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néng
清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已能
biàn zhī dì jiè nǎi zhì shí jiè suǒ yuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà
遍知地界乃至识界所缘本性清净故。若诸菩萨
néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘
guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng
过去、未来、现在清净而行。何以故？善勇猛，
shì zhū pú sà yǐ néng biàn zhī guò qù wèi lái xiàn zài suǒ yuánběnxìng
是诸菩萨已能遍知过去、未来、现在所缘本性
qīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
清净故。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘
wú zhuó qīngjìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ
无著清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨已
néng biàn zhī wú zhuó suǒ yuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú
能遍知无著所缘本性清净故。若诸菩萨能如
shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘
niàn zhù qīngjìng ér xíng yì bù yuánzhèngduàn shén zú gēn lì
念住清净而行，亦不缘正断、神足、根、力、
jué zhī dào zhī wú liàng shéntōngqīngjìng ér xíng hé yǐ gù
觉支、道支、无量、神通清净而行。何以故？
shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néng biàn zhī niàn zhù nǎi zhì shéntōngsuǒ
善勇猛，是诸菩萨已能遍知念住乃至神通所
yuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě
缘本性清净故。若诸菩萨能如是行，为行般若
bō luó mì duō
波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

jìng lù jiě tuō dēng chí dēng zhì qīng jìng ér xíng hé yǐ gù
静虑、解脱、等持、等至清净而行。何以故？

shànyǒngměng shì zhū pú sà yǐ néngbiàn zhī jìng lù jiě tuō dēng
善勇猛，是诸菩萨已能遍知静虑、解脱、等

chí dēng zhì suǒyuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng
持、等至所缘本性清净故。若诸菩萨能如是行，

wéixíng bō rě bō luó mì duō
为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

míng jí jiě tuō qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú
明及解脱清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩

sà yǐ néngbiàn zhī míng jí jiě tuō suǒyuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū
萨已能遍知明及解脱所缘本性清净故。若诸

pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

jìn zhì wú shēng zhì yī qiè zhì qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shàn
尽智、无生智、一切智清净而行。何以故？善

yǒngměng shì zhū pú sà yǐ néngbiàn zhī jìn zhì wú shēng zhì yī
勇猛，是诸菩萨已能遍知尽智、无生智、一

qiè zhì suǒyuánběnxìngqīngjìng gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéi
切智所缘本性清净故。若诸菩萨能如是行，为

xíng bō rě bō luó mì duō
行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

yī qiè yǒuqíngzhū fǎ qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì
一切有情诸法清净而行。何以故？善勇猛，是

zhū pú sà yǐ néngbiàn zhī yī qiè yǒuqíngzhū fǎ suǒyuánběnxìngqīngjìng
诸菩萨已能遍知一切有情诸法所缘本性清净

gù ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
故。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不缘

yī qiè qīng jìng ér xíng hé yǐ gù shànyǒngměng shì zhū pú sà tōng
一切清净而行。何以故？善勇猛，是诸菩萨通

dá yī qiè suǒ yuán běn xìng qīng jìng gù ruò zhū pú sà tōng dá yī qiè suǒ
达一切所缘本性清净故。若诸菩萨通达一切所
yuán běn xìng qīng jìng wéi xíng bō rě bō luó mì duō
缘本性清净，为行般若波罗蜜多。

fù cì shàn yǒng měng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bú jiàn cǐ shì sè nǎi zhì shí cǐ yóu sè nǎi zhì shí cǐ shǔ sè nǎi zhì
不见此是色乃至识、此由色乃至识、此属色乃至
shí cǐ cóng sè nǎi zhì shí shì zhū pú sà bù rú shì jiàn sè děng fǎ
识、此从色乃至识，是诸菩萨不如是见色等法
gù biàn yú sè děng bù jǔ bú xià bù shēng bú miè bù xíng bù guān
故，便于色等不举不下、不生不灭、不行不观，
yú sè děng suǒ yuán yì bù xíng bù guān ruò zhū pú sà néng rú shì xíng
于色等所缘亦不行不观。若诸菩萨能如是行，
wéi xíng bō rě bō luó mì duō
为行般若波罗蜜多。

shàn yǒng měng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bú jiàn cǐ
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不见此
shì yǎn nǎi zhì yì cǐ yóu yǎn nǎi zhì yì cǐ shǔ yǎn nǎi zhì yì cǐ
是眼乃至意、此由眼乃至意、此属眼乃至意、此
cóng yǎn nǎi zhì yì shì zhū pú sà bù rú shì jiàn yǎn děng fǎ gù biàn
从眼乃至意，是诸菩萨不如是见眼等法故，便
yú yǎn děng bù jǔ bú xià bù shēng bú miè bù xíng bù guān yú yǎn
于眼等不举不下、不生不灭、不行不观，于眼
děng suǒ yuán yì bù xíng bù guān ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéi xíng
等所缘亦不行不观。若诸菩萨能如是行，为行
bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

shàn yǒng měng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bú jiàn cǐ
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不见此
shì sè nǎi zhì fǎ cǐ yóu sè nǎi zhì fǎ cǐ shǔ sè nǎi zhì fǎ cǐ
是色乃至法、此由色乃至法、此属色乃至法、此
cóng sè nǎi zhì fǎ shì zhū pú sà bù rú shì jiàn sè děng fǎ gù biàn
从色乃至法，是诸菩萨不如是见色等法故，便
yú sè děng bù jǔ bú xià bù shēng bú miè bù xíng bù guān yú sè
于色等不举不下、不生不灭、不行不观，于色
děng suǒ yuán yì bù xíng bù guān ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéi xíng
等所缘亦不行不观。若诸菩萨能如是行，为行

bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bú jiàn cǐ
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不见此
shì yǎn shí nǎi zhì yì shí cǐ yóuyǎn shí nǎi zhì yì shí cǐ shǔ yǎn shí
是眼识乃至意识、此由眼识乃至意识、此属眼识
nǎi zhì yì shí cǐ cóng yǎn shí nǎi zhì yì shí shì zhū pú sà bù rú shì
乃至意识、此从眼识乃至意识，是诸菩萨不如是
jiàn yǎn shí děng fǎ gù biàn yú yǎn shí děng bù jǔ bú xià bù shēng bú
见眼识等法故，便于眼识等不举不下、不生不
miè bù xíng bù guān yú yǎn shí děng suǒ yuán yì bù xíng bù guān ruò
灭、不行不观，于眼识等所缘亦不行不观。若
zhū pú sà néng rú shì xíng wéi xíng bō rě bō luó mì duō
诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bù xíng sè shì guò qù wèi lái xiàn zài yì bù xíng shòu xiǎng xíng
不行色是过去未来现在，亦不行受、想、行、
shí shì guò qù wèi lái xiàn zài zé bù xíng yǎn shì guò qù wèi lái xiàn zài
识是过去未来现在；则不行眼是过去未来现在、
yì bù xíng ěr bí shé shēn yì shì guò qù wèi lái xiàn zài zé
亦不行耳、鼻、舌、身、意是过去未来现在；则
bù xíng sè shì guò qù wèi lái xiàn zài yì bù xíng shēng xiāng wèi
不行色是过去未来现在，亦不行声、香、味、
chù fǎ shì guò qù wèi lái xiàn zài zé bù xíng yǎn shí shì guò qù wèi lái
触、法是过去未来现在；则不行眼识是过去未来
xiàn zài yì bù xíng ěr bí shé shēn yì shì guò qù wèi lái
现在，亦不行耳、鼻、舌、身、意识是过去未来
xiàn zài ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéi xíng bō rě bō luó mì duō
现在。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bù xíng sè shì wǒ wǒ suǒ yì bù xíng shòu xiǎng xíng shí shì wǒ
不行色是我、我所，亦不行受、想、行、识是我、
wǒ suǒ zé bù xíng yǎn shì wǒ wǒ suǒ yì bù xíng ěr bí shé
我所；则不行眼是我、我所，亦不行耳、鼻、舌、
shēn yì shì wǒ wǒ suǒ zé bù xíng sè shì wǒ wǒ suǒ yì bù
身、意是我、我所；则不行色是我、我所，亦不

xíngshēng xiāng wèi chù fǎ shì wǒ wǒ suǒ zé bù xíngyǎn
行声、香、味、触、法是我、我所；则不行眼
shí shì wǒ wǒ suǒ yì bù xíng ěr bí shé shēn yì shí shì
识是我、我所，亦不行耳、鼻、舌、身、意识是
wǒ wǒ suǒ ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì
我、我所。若诸菩萨能如是行，为行般若波罗蜜
duō
多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bù xíng sè shì lè shì kǔ děng yì bù xíngshòu xiǎng xíng shí shì
不行色是乐是苦等，亦不行受、想、行、识是
lè shì kǔ děng zé bù xíngyǎn shì lè shì kǔ děng yì bù xíng ěr
乐是苦等；则不行眼是乐是苦等，亦不行耳、
bí shé shēn yì shì lè shì kǔ děng zé bù xíng sè shì lè shì kǔ
鼻、舌、身、意是乐是苦等；则不行色是乐是苦
děng yì bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ shì lè shì kǔ děng
等，亦不行声、香、味、触、法是乐是苦等；
zé bù xíngyǎn shí shì lè shì kǔ děng yì bù xíng ěr bí shé shēn
则不行眼识是乐是苦等，亦不行耳、鼻、舌、身、
yì shí shì lè shì kǔ děng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng wéixíng bō
意识是乐是苦等。若诸菩萨能如是行，为行般
rě bō luó mì duō
若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bù xíng sè shǔ wǒ fēi yú yì bù xíngshòu xiǎng xíng shí shǔ wǒ fēi
不行色属我非余，亦不行受、想、行、识属我非
yú zé bù xíngyǎn shǔ wǒ fēi yú yì bù xíng ěr bí shé shēn
余；则不行眼属我非余，亦不行耳、鼻、舌、身、
yì shǔ wǒ fēi yú zé bù xíng sè shǔ wǒ fēi yú yì bù xíngshēng xiāng
意属我非余；则不行色属我非余，亦不行声、香、
wèi chù fǎ shǔ wǒ fēi yú zé bù xíngyǎn shí shǔ wǒ fēi yú yì
味、触、法属我非余；则不行眼识属我非余，亦
bù xíng ěr bí shé shēn yì shí shǔ wǒ fēi yú ruò zhū pú sà
不行耳、鼻、舌、身、意识属我非余。若诸菩萨
néng rú shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō
能如是行，为行般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗
mì duō yú sè nǎi zhì shí bù xíng jí bù xíngmiè bù xíngshēn
蜜多，于色乃至识，不行集、不行灭，不行深、
bù xíngqiǎn bù xíngkōng bù xíng bù kōng bù xíngyǒuxiàng bù xíng
不行浅，不行空、不行不空，不行有相、不行
wú xiàng bù xíngyǒuyuàn bù xíng wú yuàn bù xíngyǒuzào zuò bù
无相，不行有愿、不行无愿，不行有造作、不
xíng wú zào zuò yú yǎn nǎi zhì yì yì bù xíng jí bù xíngmiè bù
行无造作；于眼乃至意，亦不行集、不行灭，不
xíngshēn bù xíngqiǎn bù xíngkōng bù xíng bù kōng bù xíngyǒuxiàng
行深、不行浅，不行空、不行不空，不行有相、
bù xíng wú xiàng bù xíngyǒuyuàn bù xíng wú yuàn bù xíngyǒuzào zuò
不行无相，不行有愿、不行无愿，不行有造作、
bù xíng wú zào zuò yú sè nǎi zhì fǎ yì bù xíng jí bù xíngmiè
不行无造作；于色乃至法、亦不行集、不行灭，
bù xíngshēn bù xíngqiǎn bù xíngkōng bù xíng bù kōng bù xíngyǒu
不行深、不行浅，不行空、不行不空，不行有
xiàng bù xíng wú xiàng bù xíngyǒuyuàn bù xíng wú yuàn bù xíngyǒu
相、不行无相，不行有愿、不行无愿，不行有
zào zuò bù xíng wú zào zuò yú yǎn shí nǎi zhì yì shí yì bù xíng jí
造作、不行无造作；于眼识乃至意识，亦不行集、
bù xíngmiè bù xíngshēn bù xíngqiǎn bù xíngkōng bù xíng bù kōng
不行灭，不行深、不行浅，不行空、不行不空，
bù xíngyǒuxiàng bù xíng wú xiàng bù xíngyǒuyuàn bù xíng wú yuàn
不行有相、不行无相，不行有愿、不行无愿，
bù xíngyǒuzào zuò bù xíng wú zào zuò hé yǐ gù shànyǒngměng
不行有造作、不行无造作。何以故？善勇猛，
rú shì zhū fǎ yī qiè jiē yǒu shì zhí dòngzhuǎn xì lùn ài qù
如是诸法一切皆有恃执、动转、戏论、爱趣，
wèi wǒ néng xíng rú shì dòngzhuǎn wǒ yú cǐ xíng rú shì xì lùn wǒ yóu
谓我能行如是动转，我于此行如是戏论，我由
cǐ xíng rú shì ài qù wǒ yī cǐ xíng rú shì shì zhí cǐ zhōng pú sà liǎo
此行如是爱趣，我依此行如是恃执。此中菩萨了
zhī yī qiè shì zhí dòngzhuǎn xì lùn ài qù hài zhū wú zhī wú suǒ
知一切恃执、动转、戏论、爱趣害诸无知无所
shì zhí wú shì zhí gù dōu wú suǒ xíng yì wú zhí cáng wú zhí cáng
恃执，无恃执故，都无所行亦无执藏；无执藏

gù wú suǒ xì fù yì wú lí xì wú suǒ fā qǐ yì wú děng qǐ rú
故，无所系缚亦无离系，无所发起亦无等起。如

shì pú sà hài zhū shì zhí xiū xíng bō rě bō luó mì duō
是菩萨害诸恃执，修行般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗

mì duō yú sè nǎi zhì shí bù xíng cháng wú cháng bù xíng lè
蜜多，于色乃至识，不行常、无常，不行乐、

wú lè bù xíng wǒ wú wǒ bù xíng jìng bú jìng bù xíng kōng
无乐，不行我、无我，不行净、不净，不行空、

bù kōng bù xíng rú huàn bù xíng rú mèng bù xíng rú guāng yǐng
不空，不行如幻，不行如梦，不行如光影，

bù xíng rú gǔ xiǎng yú yǎn nǎi zhì yì yì bù xíng cháng wú cháng
不行如谷响；于眼乃至意，亦不行常、无常，

bù xíng lè wú lè bù xíng wǒ wú wǒ bù xíng jìng bú jìng
不行乐、无乐，不行我、无我，不行净、不净，

bù xíng kōng bù kōng bù xíng rú huàn bù xíng rú mèng bù xíng rú
不行空、不空，不行如幻，不行如梦，不行如

guāng yǐng bù xíng rú gǔ xiǎng yú sè nǎi zhì fǎ yì bù xíng cháng
光影，不行如谷响，于色乃至法，亦不行常、

wú cháng bù xíng lè wú lè bù xíng wǒ wú wǒ bù xíng jìng
无常，不行乐、无乐，不行我、无我，不行净、

bú jìng bù xíng kōng bù kōng bù xíng rú huàn bù xíng rú mèng
不净，不行空、不空，不行如幻，不行如梦，

bù xíng rú guāng yǐng bù xíng rú gǔ xiǎng yú yǎn shí nǎi zhì yì shí
不行如光影，不行如谷响；于眼识乃至意识，

yì bù xíng cháng wú cháng bù xíng lè wú lè bù xíng wǒ wú
亦不行常、无常，不行乐、无乐，不行我、无

wǒ bù xíng jìng bú jìng bù xíng kōng bù kōng bù xíng rú huàn
我，不行净、不净，不行空、不空，不行如幻，

bù xíng rú mèng bù xíng rú guāng yǐng bù xíng rú gǔ xiǎng hé yǐ gù
不行如梦，不行如光影，不行如谷响。何以故？

shànyǒngměng rú shì zhū fǎ yǒu xún yǒu sì yǒu xíng yǒu guān
善勇猛，如是诸法有寻、有伺、有行、有观。

cǐ zhōng pú sà liǎo zhī yī qiè yǒu xún yǒu sì yǒu xíng yǒu guān hài
此中菩萨了知一切有寻、有伺、有行、有观害

yī qiè xíng biàn zhī zhū xíng xiū xíng bō rě bō luó mì duō shì wéi xuān
一切行，遍知诸行修行般若波罗蜜多，是为宣

shuō zhū pú sà xíng
说诸菩萨行。”

ěr shí shànyǒngměng pú sà mó hē sà biàn bó fó yán shì
尔时，善勇猛菩萨摩诃萨便白佛言：“世
zūn pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō bù kě sī yì
尊！菩萨修行甚深般若波罗蜜多不可思议。”

yú shì fó gào shànyǒngměng yán rú shì rú shì rú rǔ suǒ
于是佛告善勇猛言：“如是！如是！如汝所
shuō shànyǒngměng sè nǎi zhì shí bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng
说。善勇猛，色乃至识不可思议故，菩萨修行
shēn shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì yǎn nǎi zhì yì bù kě
甚深般若波罗蜜多亦不可思议；眼乃至意不可
sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī
思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思
yì sè nǎi zhì fǎ bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō
议；色乃至法不可思议故，菩萨修行甚深般若波
luó mì duō yì bù kě sī yì yǎn shí nǎi zhì yì shí bù kě sī yì gù
罗蜜多亦不可思议；眼识乃至意识不可思议故，
pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì míng sè
菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；名色
bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù
不可思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不
kě sī yì yuán qǐ bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě
可思议；缘起不可思议故，菩萨修行甚深般若
bō luó mì duō yì bù kě sī yì zá rǎn bù kě sī yì gù pú sà xiū
波罗蜜多亦不可思议；杂染不可思议故，菩萨修
xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì yè guǒ bù kě sī
行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；业果不可思
yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì
议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；
diān dǎo jiàn qù zhū gài bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn
颠倒、见趣、诸盖不可思议故，菩萨修行甚深
bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì yù sè wú sè jiè bù kě
般若波罗蜜多亦不可思议；欲、色、无色界不可
sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī
思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思
yì wǒ yǒu qíng mìng zhě shēng zhě yǎng zhě shì fū bǔ
议；我、有情、命者、生者、养者、士夫、补

tè jiā luó yì shēng rú tóng zuò zhě shǐ zuò zhě qǐ zhě
特伽罗、意生、婴童、作者、使作者、起者、
děng qǐ zhě shòuzhě shǐ shòuzhě zhī zhě shǐ zhī zhě jiàn zhě
等起者、受者、使受者、知者、使知者、见者、
shǐ jiàn zhě bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì
使见者不可思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜
duō yì bù kě sī yì dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè bù kě
多亦不可思议；地、水、火、风、空、识界不可
sī yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī
思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思
yì yǒu qíng jiè fǎ jiè bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō
议；有情界、法界不可思议故，菩萨修行甚深般
rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì bù shī qiāntān chí jiè fàn
若波罗蜜多亦不可思议；布施、悭贪、持戒、犯
jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎn luàn bō
戒、安忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、般
rě è huì bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì
若、恶慧不可思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜
duō yì bù kě sī yì tān chēn chī bù kě sī yì gù pú sà xiū
多亦不可思议；贪、瞋、痴不可思议故，菩萨修
xíng shèn shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì niàn zhù zhèng
行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；念住、正
duàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī bù kě sī yì gù
断、神足、根、力、觉支、道支不可思议故，
pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì wú liàng
菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；无量、
shéntōng bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì duō
神通不可思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多
yì bù kě sī yì jìng lǜ jiě tuō děng chí děng zhì bù kě sī
亦不可思议；静虑、解脱、等持、等至不可思
yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì
议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；
kǔ jí miè dào bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shèn shēn bō rě
苦、集、灭、道不可思议故，菩萨修行甚深般若
bō luó mì duō yì bù kě sī yì míng jí jiě tuō bù kě sī yì gù pú
波罗蜜多亦不可思议；明及解脱不可思议故，菩
sà xiū xíng shèn shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì jìn zhì wú
萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；尽智、无

shēng zhì wú zào zuò zhì bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō
生智、无造作智不可思议故，菩萨修行甚深般
rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì shēng wén dú jué pú sà
若波罗蜜多亦不可思议；声闻、独觉、菩萨、
fó dì bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō
佛地不可思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多
yì bù kě sī yì shēng wén dú jué pú sà fó fǎ bù kě sī
亦不可思议；声闻、独觉、菩萨、佛法不可思
yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì
议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；
guò qù wèi lái xiàn zài zhì bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō
过去未来现在智不可思议故，菩萨修行甚深般
rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì wú zhuó zhì bù kě sī yì gù pú
若波罗蜜多亦不可思议；无著智不可思议故，菩
sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì niè pán bù
萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可思议；涅槃不
kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō yì bù kě
可思议故，菩萨修行甚深般若波罗蜜多亦不可
sī yì fó fǎ sēng bǎo bù kě sī yì gù pú sà xiū xíng shēn
思议；佛、法、僧宝不可思议故，菩萨修行甚深
bō rě bō luó mì duō yì bù kě sī yì hé yǐ gù shàn yǒng měng
般若波罗蜜多亦不可思议。何以故？善勇猛，
pú sà xiū xíng shēn bō rě bō luó mì duō fēi xīn suǒ shēng gù míng
菩萨修行甚深般若波罗蜜多，非心所生故名
bù kě sī yì yì bù shēng xīn gù míng bù kě sī yì
不可思议，亦不生心故名不可思议。

fù cì shàn yǒng měng ruò wèi xīn shēng shì wéi diān dǎo
“复次，善勇猛，若谓心生是为颠倒，
wèi xīn bù shēng yì shì diān dǎo ruò néng tōng dá xīn jí xīn suǒ jù wú
谓心不生亦是颠倒，若能通达心及心所俱无
suǒ yǒu zé fēi diān dǎo shàn yǒng měng fēi xīn běn xìng yǒu shēng yǒu
所有则非颠倒。善勇猛，非心本性有生、有
qǐ yǒu jìn yǒu miè shàn yǒng měng diān dǎo xiāng yìng wèi xīn
起、有尽、有灭。善勇猛，颠倒相应，谓心、
xīn suǒ yǒu shēng yǒu qǐ yǒu jìn yǒu miè shàn yǒng měng dāng zhī
心所有生、有起、有尽、有灭。善勇猛当知！
cǐ zhōng xīn kě kāi shì yóu diān dǎo qǐ yì kě kāi shì
此中心可开示，由颠倒起亦可开示。

shànyǒngměng yú fū yì shēng bù néng jué liǎo xīn kě kāi shì
“善勇猛，愚夫异生不能觉了心可开示，
jí bù jué liǎo cóng diān dǎo qǐ yì kě kāi shì yóu bù jué liǎo kě kāi shì
及不觉了从颠倒起亦可开示。由不觉了可开示
gù yú xīn yuǎn lí bù néng zhèng zhī yì bú zhèng zhī suǒ yuán yuǎn lí
故，于心远离不能正知，亦不正知所缘远离，
yóu sī zhí zhuó xīn jí shì wǒ xīn shì wǒ suǒ xīn yī yú wǒ xīn cóng
由斯执著心即是我、心是我所、心依于我、心从
wǒ shēng bǐ zhí xīn yǐ fù zhí wéi shàn huò zhí fēi shàn huò zhí
我生。彼执心已，复执为善，或执非善，或执
wéi lè huò zhí wéi kǔ huò zhí wéi duàn huò zhí wéi cháng huò zhí
为乐，或执为苦，或执为断，或执为常，或执
jiàn qù huò zhí zhū gài huò zhí diān dǎo huò zhí bù shī qiān tān
见趣，或执诸盖，或执颠倒，或执布施、悭贪，
huò zhí chí jiè fàn jiè huò zhí ān rěn fèn huì huò zhí jīng jìn
或执持戒、犯戒，或执安忍、忿恚，或执精进、
xiè dài huò zhí jìng lǜ sǎn luàn huò zhí bō rě è huì huò zhí
懈怠，或执静虑、散乱，或执般若、恶慧，或执
sān jiè huò zhí yuán qǐ huò zhí míng sè huò zhí tān chēn chí
三界，或执缘起，或执名色，或执贪、瞋、痴，
huò zhí jí qiān děng huò zhí wǒ màn děng huò zhí kǔ jí miè
或执嫉悭等，或执我慢等，或执苦、集、灭、
dào huò zhí sì dà kōng shí huò zhí yǒu qíng fǎ jiè huò zhí
道，或执四大、空、识，或执有情、法界，或执
niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī huò
念住、正断、神足、根、力、觉支、道支，或
zhí jìng lǜ jiě tuō děng chí děng zhì huò zhí wú liàng shéntōng
执静虑、解脱、等持、等至，或执无量、神通，
huò zhí míng jí jiě tuō huò zhí jìn wú shēng zhì huò zhí wú zào zuò
或执明及解脱，或执尽、无生智，或执无造作
zhì huò zhí fó fǎ sēng bǎo huò zhí shēng wén dú jué pú
智，或执佛、法、僧宝，或执声闻、独觉、菩
sà fó dì huò zhí shēng wén dú jué pú sà fó fǎ huò
萨、佛地，或执声闻、独觉、菩萨、佛法，或
zhí wú zhuó zhì huò zhí bō niè pán huò zhí fó zhì huò zhí xiàng hǎo
执无著智，或执般涅槃，或执佛智，或执相好，
huò zhí fó tǔ huò zhí shēng wén yuán mǎn huò zhí pú sà yuán mǎn
或执佛土，或执声闻圆满，或执菩萨圆满，

huò zhí zhū yú zá rǎn qīngjìng
或执诸余杂染、清净。

shànyǒngměng zhū pú sà zhòng yú rú shì děngzhǒngzhǒng fǎ
“善勇猛，诸菩萨众于如是等种种法

mén bù shēng zhí zhuó zhī jiànyǒuqíngsuǒ qǐ diāndǎo xīn xīn suǒ fǎ
门不生执著，知见有情所起颠倒心、心所法，

yú yī qiè chùzhōng bù fā qǐ diāndǎo zhī xīn yì bù yī xīn qǐ zhū diān
于一切处终不发起颠倒之心，亦不依心起诸颠

dǎo hé yǐ gù shànyǒngměng zhū pú sà zhòng xiū xíng bō rě bō
倒。何以故？善勇猛，诸菩萨众修行般若波

luó mì duō yuǎn lí diāndǎo xīn xīn suǒ fǎ zhèng xīn běnxìngqīngjìng
罗蜜多，远离颠倒心、心所法，证心本性清净

míngbái yú zhōng dōu wú xīn xīn fǎ qǐ shànyǒngměng yú fū
明白，于中都无心、心法起。善勇猛，愚夫

yì shēng yī suǒ yuánjìng qǐ xīn xīn suǒ zhí yǒu suǒ yuán zhí yǒu yī
异生依所缘境，起心、心所执有所缘，执有一

qiè xīn jí xīn suǒ zhū pú sà zhòng zhī bǐ suǒ yuán jí bǐ suǒ qǐ xīn
切心及心所。诸菩萨众知彼所缘及彼所起心、

xīn suǒ fǎ dōu wú suǒ yǒu shì gù bù shēng xīn xīn suǒ fǎ
心所法都无所有，是故不生心、心所法。

pú sà rú shì guānchá yī qiè xīn xīn suǒ fǎ běnxìngqīngjìng
“菩萨如是观察一切心、心所法本性清净、

běnxìngmíngbái yú fū diāndǎowàngshēng zá rǎn fù zuò shì niàn
本性明白，愚夫颠倒妄生杂染，复作是念：

yóu suǒ yuánjìng xīn xīn suǒ shēng liǎo zhī suǒ yuán wú suǒ yǒu gù
‘由所缘境心、心所生，了知所缘无所有故，

xīn xīn suǒ fǎ jiē bù dé shēng jì bù dé shēng yì wú zhù miè
心、心所法皆不得生，既不得生亦无住、灭。

xīn xīn suǒ fǎ běnxìngmíngjìng lí zhū zá rǎn qīngbái kě lè xīn xìng
心、心所法本性明净，离诸杂染清白可乐。心性

bù shēng yì wú zhù miè yì bú lìng fǎ yǒu shēng zhù děng dàn zhū
不生亦无住、灭，亦不令法有生、住等，但诸

yú fū wàng zhí sī shì rú shì pú sà zhī xīn xīn suǒ běnxìng bù shēng
愚夫妄执斯事。’如是菩萨知心、心所本性不生

yì bú zhù miè xiū xíng bō rě bō luó mì duō ruò zhū pú sà néng rú
亦不住、灭，修行般若波罗蜜多。若诸菩萨能如

shì xíng wéixíng bō rě bō luó mì duō rú shì xíng shí bú zuò shì niàn
是行，为行般若波罗蜜多。如是行时，不作是念：

wǒ xíng bō rě bō luó mì duō wǒ jīn yī cǐ ér xíng bō rě bō luó mì
‘我行般若波罗蜜多，我今依此而行般若波罗蜜
duō wǒ jīn yóu cǐ ér xíng bō rě bō luó mì duō wǒ jīn cóng cǐ ér xíng
多，我今由此而行般若波罗蜜多，我今从此而行
bō rě bō luó mì duō ruò zhū pú sà zuò rú shì niàn cǐ shì bō rě
般若波罗蜜多。’若诸菩萨作如是念：‘此是般若
bō luó mì duō cǐ yóu bō rě bō luó mì duō cǐ yī bō rě bō luó mì
波罗蜜多，此由般若波罗蜜多，此依般若波罗蜜
duō cǐ shǔ bō rě bō luó mì duō bǐ yóu cǐ niàn fēi xíng bō rě
多，此属般若波罗蜜多。’彼由此念，非行般若
bō luó mì duō ruò zhū pú sà yú zhū bō rě bō luó mì duō wú jiàn wú
波罗蜜多。若诸菩萨于诸般若波罗蜜多，不见无
dé ér xíng bō rě bō luó mì duō shì xíng bō rě bō luó mì duō
得而行般若波罗蜜多，是行般若波罗蜜多。”

ěr shí shànyǒngměng bó fó yán shì zūn pú sà rú shì xíng
尔时，善勇猛白佛言：“世尊！菩萨如是行
shēn bō rě bō luó mì duō shì wú shàng xíng pú sà rú shì xíng shēn bō rě
深般若波罗蜜多是无上行，菩萨如是行深般若
bō luó mì duō shì qīng jìng xíng pú sà rú shì xíng shēn bō rě bō luó mì
波罗蜜多是清净行，菩萨如是行深般若波罗蜜
duō shì míng bái xíng pú sà rú shì xíng shēn bō rě bō luó mì duō shì wú
多是明白行，菩萨如是行深般若波罗蜜多是无
shēng xíng pú sà rú shì xíng shēn bō rě bō luó mì duō shì wú miè xíng
生行，菩萨如是行深般若波罗蜜多是无灭行，
pú sà rú shì xíng shēn bō rě bō luó mì duō shì chāo chū xíng pú sà rú
菩萨如是行深般若波罗蜜多是超出行，菩萨如
shì xíng shēn bō rě bō luó mì duō shì nán fú xíng wèi zhū è mó ruò mó
是行深般若波罗蜜多是难伏行，谓诸恶魔若魔
juàn shǔ ruò yú yǒu xiàng yǒu suǒ dé xíng ruò wǒ yǒu qíng mìng
眷属，若余有相、有所得行，若我、有情、命
zhě shēng zhě yǎng zhě shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú
者、生者、养者、士夫、补特伽罗、意生、儒
tóng zuò zhě shòu zhě zhī zhě jiàn zhě suǒ yǒu zhū jiàn ruò duàn
童、作者、受者、知者、见者，所有诸见，若断
cháng jiàn ruò zhū yùn jiàn ruò zhū chù jiàn ruò zhū jiè jiàn ruò zhū
常见、若诸蕴见、若诸处见、若诸界见、若诸
fó jiàn ruò zhū fǎ jiàn ruò zhū sēng jiàn ruò niè pán jiàn ruò zhèng
佛见、若诸法见、若诸僧见、若涅槃见、若证

dé xiǎng ruò zēngshàngmàn ruò tān chēn chī xíng ruò diāndǎo
得想；若增上慢，若贪、瞋、痴行，若颠倒、
gài xíng ruò yuèdào lù ér fā qù zhě jiē bù néng fú shì gù pú sà
盖行，若越道路而发趣者，皆不能伏。是故菩萨
xíngshēn bō rě bō luó mì duō chāozhū shì jiān wú néng jí zhě zuì
行深般若波罗蜜多，超诸世间，无能及者，最
zūn zuì shèng
尊最胜。”

ěr shí shì zūngàoshànyǒngměng rú shì rú shì rú rǔ
尔时，世尊告善勇猛：“如是！如是！如汝
suǒshuō rú shì pú sà xíngshēn bō rě bō luó mì duō chāozhū shì jiān
所说。如是菩萨行深般若波罗蜜多，超诸世间，
wú néng jí zhě zuì zūn zuì shèng yī qiè è mó ruò mó tiān zǐ juàn
无能及者，最尊最胜。一切恶魔若魔天子、眷
shǔ jūn zhòng jiē bù néng fú nǎi zhì zhí zhuó niè pánxiàng xìngsuǒ yǒu zhū
属、军众皆不能伏，乃至执著涅槃相性所有诸
jiàn yì bù néng fú yī qiè yú fū yì shēngděng xíng yú cǐ pú sà suǒ
见亦不能伏，一切愚夫异生等行，于此菩萨所
xíng zhī xíng jiē bù néng fú shànyǒngměng cǐ pú sà xíng yú fū yì
行之行皆不能伏。善勇猛，此菩萨行，愚夫异
shēng jiē suǒ fēi yǒu yǒuxué wú xué dú jué shēngwén yì suǒ fēi
生皆所非有；有学、无学、独觉、声闻亦所非
yǒu shànyǒngměng shēngwén dú jué ruò yǒu cǐ xíng yīng bù shuō
有。善勇猛，声闻、独觉若有此行，应不说
míngshēngwén dú jué yīng míng pú sà dāng dé rú lái sì wú wèi děng
名声闻、独觉，应名菩萨，当得如来四无畏等
wú biāngōng dé shànyǒngměng shēngwén dú jué wú cǐ xíng gù bù
无边功德。善勇猛，声闻、独觉无此行故不
míng pú sà bù dé rú lái sì wú wèi děng wú biāngōng dé
名菩萨，不得如来四无畏等无边功德。

shànyǒngměng pú sà suǒ xíng shēn bō rě bō luó mì duō
“善勇猛，菩萨所行甚深般若波罗蜜多，
shì zhū rú lái yīng zhèngděng jué sì wú wèi děng gōng dé zhī dì zhū
是诸如来、应、正等觉四无畏等功德之地。诸
pú sà zhòng xíng shēn bō rě bō luó mì duō yǐ néng zhèng dé sì wú wèi
菩萨众行深般若波罗蜜多，以能证得四无畏
děng wéi suǒ zuò yè ruò zhū pú sà xíng shēn bō rě bō luó mì duō jí
等为所作业。若诸菩萨行深般若波罗蜜多，疾

néngzhèng dé sì wú wèiděng rú lái gōng dé shànyǒngměng ruò zhū pú
能证得四无畏等如来功德。善勇猛，若诸菩
sà wèizhèng wú shàngzhèngděng pú tí yóu dà yuàn lì huò zhū rú lái
萨未证无上正等菩提，由大愿力或诸如来
hù chí zhī lì xíngshēn bō rě bō luó mì duō sù néngshèshòu sì wú
护持之力，行深般若波罗蜜多，速能摄受四无
wèiděng wú biāngōng dé shànyǒngměng shēngwén dú jué bù néng
畏等无边功德。善勇猛，声闻、独觉不能
yuàn qiú sì wú wèiděng zhū fó gōng dé zhū fó shì zūn yì bú hù niàn
愿求四无畏等诸佛功德，诸佛世尊亦不护念
lǐng bǐ zhèng dé sì wú wèiděng
令彼证得四无畏等。

shànyǒngměng zhū pú sà zhòngyóu dà yuàn lì jí zhū rú lái
“善勇猛，诸菩萨众由大愿力及诸如来
hù chí zhī lì dāngnéngzhèng dé sì wú wèiděng hé yǐ gù shàn
护持之力，当能证得四无畏等，何以故？善
yǒngměng zhū pú sà zhòngxíngshēn bō rě bō luó mì duō dìngnéng huò
勇猛，诸菩萨众行深般若波罗蜜多，定能获得
dé sì wú ài jiě hé děng míngwéi sì wú ài jiě yì wú ài jiě fǎ
得四无碍解。何等名为四无碍解？义无碍解、法
wú ài jiě cí wú ài jiě biàn wú ài jiě rú shì míngwéi sì wú ài
无碍解、词无碍解、辩无碍解，如是名为四无碍
jiě zhū pú sà zhòngchéng jiù rú shì sì wú ài jiě suī wèizhèng dé
解。诸菩萨众成就如是四无碍解，虽未证得
suǒ qiú wú shàngzhèngděng pú tí yóu dà yuàn lì jí néngshèshòu sì
所求无上正等菩提，由大愿力，即能摄受四
wú wèiděng zhū fó gōng dé zhū fó shì zūn zhī bǐ chéng jiù sì wú ài
无畏等诸佛功德。诸佛世尊知彼成就四无碍
jiě shèngshàngēn gù zhī bǐ yǐ dé shēnshēn bō rě bō luó mì duōgōng
解胜善根故，知彼已得甚深般若波罗蜜多功
dé dì gù yǐ shéntōng lì qín jiā hù niàn lǐng bǐ shèshòu sì wú wèi
德地故，以神通力勤加护念，令彼摄受四无畏
děngzhū fó gōng dé shì gù pú sà yù qiú zhèng dé sì wú ài jiě yù
等诸佛功德，是故菩萨欲求证得四无碍解，欲
qiú shèshòu sì wú wèiděng gōng dé shàngēn yīng xué bō rě bō luó mì
求摄受四无畏等功德善根，应学般若波罗蜜
duō yīng xíng bō rě bō luó mì duō wù shēng zhí zhuó
多，应行般若波罗蜜多，勿生执著。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗
mì duō tōng dá zhū fǎ ruò yīn ruò jí ruò mò ruò miè wú yǒu
蜜多，通达诸法若因、若集、若没、若灭，无有
shǎo fǎ bù hé bō rě bō luó mì duō shì zhū pú sà rú shí liǎo zhī zhū
少法不合般若波罗蜜多，是诸菩萨如实了知诸
fǎ yīn jí miè dào zhī xiàng zhī fǎ yīn jí miè dào xiàng
法因、集、灭、道之相，知法因、集、灭、道相
yǐ yú sè bù xiū bù qiǎn yú shòu xiǎng xíng shí yì bù xiū
已，于色不修不遣，于受、想、行、识亦不修
bù qiǎn yú yǎn bù xiū bù qiǎn yú ěr bí shé shēn yì yì
不遣，于眼不修不遣，于耳、鼻、舌、身、意亦
bù xiū bù qiǎn yú sè bù xiū bù qiǎn yú shēng xiāng wèi chù
不修不遣，于色不修不遣，于声、香、味、触、
fǎ yì bù xiū bù qiǎn yú yǎn shí bù xiū bù qiǎn yú ěr bí shé
法亦不修不遣，于眼识不修不遣，于耳、鼻、舌、
shēn yì shí yì bù xiū bù qiǎn yú míng sè bù xiū bù qiǎn yú
身、意识亦不修不遣，于名、色不修不遣，于
rǎn jìng bù xiū bù qiǎn yú yuán qǐ bù xiū bù qiǎn yú diāndǎo
染、净不修不遣，于缘起不修不遣，于颠倒、
jiàn qù zhū gài ài xíng bù xiū bù qiǎn yú tān chēn chī bù xiū
见趣、诸盖、爱行不修不遣，于贪、瞋、痴不修
bù qiǎn yú yù sè wú sè jiè bù xiū bù qiǎn yú dì shuǐ
不遣，于欲、色、无色界不修不遣，于地、水、
huǒ fēng kōng shí jiè bù xiū bù qiǎn yú yǒuqíng jiè fǎ jiè
火、风、空、识界不修不遣，于有情界、法界
bù xiū bù qiǎn yú wǒ yǒuqíng mìngzhě shēngzhě yǎngzhě
不修不遣，于我、有情、命者、生者、养者、
shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuòzhě shòuzhě
士夫、补特伽罗、意生、儒童、作者、受者、
zhī zhě jiànzhě bù xiū bù qiǎn yú duàn chángjiàn bù xiū bù qiǎn
知者、见者不修不遣，于断、常见不修不遣，
yú bù shī qiāntān chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn
于布施、悭贪、持戒、犯戒、安忍、忿恚、精进、
xiè dài jìng lù sǎnlùn bō rě è huì bù xiū bù qiǎn yú niàn
懈怠、静虑、散乱、般若、恶慧不修不遣，于念
zhù zhèngduàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī bù xiū bù
住、正断、神足、根、力、觉支、道支不修不

qiǎn yú jìng lǜ jiě tuō dēng chí dēng zhì bù xiū bù qiǎn yú
遣，于静虑、解脱、等持、等至不修不遣，于
duāndiāndǎo bù xiū bù qiǎn yú kǔ jí miè dào bù xiū bù qiǎn
断颠倒不修不遣，于苦、集、灭、道不修不遣，
yú wú liàng shéntōng bù xiū bù qiǎn yú jìn zhì wú shēng zhì wú
于无量、神通不修不遣，于尽智、无生智、无
zào zuò zhì bù xiū bù qiǎn yú yì shēng shēng wén dú jué pú sà
造作智不修不遣，于异生、声闻、独觉、菩萨、
fó dì bù xiū bù qiǎn yú yì shēng shēng wén dú jué pú sà
佛地不修不遣，于异生、声闻、独觉、菩萨、
fó fǎ bù xiū bù qiǎn yú zhǐ guān bù xiū bù qiǎn yú niè pán bù
佛法不修不遣，于止、观不修不遣，于涅槃不
xiū bù qiǎn yú guò qù wèi lái xiàn zài zhì jiàn bù xiū bù qiǎn yú wú
修不遣，于过去未来现在智见不修不遣，于无
zhuó zhì bù xiū bù qiǎn yú fó zhì bù xiū bù qiǎn yú wú wèi dēng zhū
著智不修不遣，于佛智不修不遣，于无畏等诸
fó gōng dé bù xiū bù qiǎn
佛功德不修不遣。

hé yǐ gù shànyǒngměng sè wú zì xìng bù kě xiū qiǎn
“何以故？善勇猛，色无自性不可修遣，
shòu xiǎng xíng shí yì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn yǎn wú zì xìng
受、想、行、识亦无自性不可修遣，眼无自性
bù kě xiū qiǎn ěr bí shé shēn yì yì wú zì xìng bù kě xiū
不可修遣，耳、鼻、舌、身、意亦无自性不可修
qiǎn sè wú zì xìng bù kě xiū qiǎn shēng xiāng wèi chù fǎ
遣，色无自性不可修遣，声、香、味、触、法
yì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn yǎn shí wú zì xìng bù kě xiū qiǎn ěr
亦无自性不可修遣，眼识无自性不可修遣，耳、
bí shé shēn yì shí yì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn míng sè
鼻、舌、身、意识亦无自性不可修遣，名、色
wú zì xìng bù kě xiū qiǎn rǎn jìng wú zì xìng bù kě xiū qiǎn yuán
无自性不可修遣，染、净无自性不可修遣，缘
qǐ wú zì xìng bù kě xiū qiǎn diāndǎo jiàn qù zhū gài ài xíng wú
起无自性不可修遣，颠倒、见趣、诸盖、爱行无
zì xìng bù kě xiū qiǎn tān chēn chī wú zì xìng bù kě xiū qiǎn
自性不可修遣，贪、瞋、痴无自性不可修遣，
yù sè wú sè jiè wú zì xìng bù kě xiū qiǎn dì shuǐ huǒ
欲、色、无色界无自性不可修遣，地、水、火、

fēng kōng shí jiè wú zì xìng bù kě xiū qiǎn yǒu qíng jiè fǎ jiè
风、空、识界无自性不可修遣，有情界、法界
wú zì xìng bù kě xiū qiǎn wǒ yǒu qíng mìng zhě shēng zhě yǎng
无自性不可修遣，我、有情、命者、生者、养
zhě shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuò zhě shòu
者、士夫、补特伽罗、意生、儒童、作者、受
zhě zhī zhě jiàn zhě wú zì xìng bù kě xiū qiǎn duàn cháng jiàn wú
者、知者、见者无自性不可修遣，断、常见无
zì xìng bù kě xiū qiǎn bù shī qiān tān chí jiè fàn jiè ān rěn
自性不可修遣，布施、悭贪、持戒、犯戒、安忍、
fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎn luàn bō rě è huì wú
忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、般若、恶慧无
zì xìng bù kě xiū qiǎn niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn lì
自性不可修遣，念住、正断、神足、根、力、
jué zhī dào zhī wú zì xìng bù kě xiū qiǎn jìng lǜ jiě tuō děng
觉支、道支无自性不可修遣，静虑、解脱、等
chí děng zhì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn duàn diān dǎo wú zì xìng bù kě
持、等至无自性不可修遣，断颠倒无自性不可
xiū qiǎn kǔ jí miè dào wú zì xìng bù kě xiū qiǎn wú liàng
修遣，苦、集、灭、道无自性不可修遣，无量、
shéntōng wú zì xìng bù kě xiū qiǎn jìn zhì wú shēng zhì wú zào zuò
神通无自性不可修遣，尽智、无生智、无造作
zhì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn yì shēng shēng wén dú jué pú sà
智无自性不可修遣，异生、声闻、独觉、菩萨、
fó dì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn yì shēng shēng wén dú jué pú
佛地无自性不可修遣，异生、声闻、独觉、菩
sà fó fǎ wú zì xìng bù kě xiū qiǎn zhǐ guān wú zì xìng bù kě xiū
萨、佛法无自性不可修遣，止、观无自性不可修
qiǎn niè pán wú zì xìng bù kě xiū qiǎn guò qù wèi lái xiàn zài zhì jiàn wú
遣，涅槃无自性不可修遣，过去未来现在智见无
zì xìng bù kě xiū qiǎn wú zhuó zhì wú zì xìng bù kě xiū qiǎn fó zhì
自性不可修遣，无著智无自性不可修遣，佛智
wú zì xìng bù kě xiū qiǎn wú wèi děng zhū fó gōng dé wú zì xìng bù kě
无自性不可修遣，无畏等诸佛功德无自性不可
xiū qiǎn
修遣。

hé yǐ gù shànyǒngměng wú shǎo fǎ xìng shì yuán chéng
“何以故？善勇猛，无少法性是圆成

shí yī qiè jiē shì shì sù jiǎ lì fēi yú cǐ zhōngyǒushǎo zì xìng
实，一切皆是世俗假立，非于此中有少自性。

wú zì xìng gù jiē fēi shí yǒu zhū fǎ jiē yǐ wú xìngwéixìng shì gù zhū
无自性故皆非实有，诸法皆以无性为性，是故诸

fǎ wú shí wú shēng hé yǐ gù shànyǒngměng zhūdiāndǎo fǎ jiē
法无实无生。何以故？善勇猛，诸颠倒法皆

fēi shí yǒu zhū fǎ jiē cóngdiāndǎo ér qǐ zhūdiāndǎozhě jiē wú shí
非实有，诸法皆从颠倒而起，诸颠倒者皆无实

xìng hé yǐ gù shànyǒngměng yǐ yī qiè fǎ jiē lí zì xìng xún
性。何以故？善勇猛，以一切法皆离自性，寻

qiú zì xìngdōu bù kě dé shì gù jiē yǐ wú xìngwéixìng
求自性都不可得，是故皆以无性为性。

shànyǒngměng wú xìngzhě wú shí wú shēng gù míng wú xìng
“善勇猛，无性者无实无生故名无性。

cǐ zé xiǎn shì xìng fēi shí yǒu gù míng wú xìng ruò xìng fēi yǒu zé bù kě
此则显示性非实有故名无性，若性非有，则不可

xiū yì bù kě qiǎn diāndǎosuǒ qǐ fēi shí yǒu gù jì bù kě xiū yì bù
修亦不可遣。颠倒所起非实有故，既不可修亦不

kě qiǎn hé yǐ gù shànyǒngměng yǐ yī qiè fǎ wú xìngwéixìng
可遣，何以故？善勇猛，以一切法无性为性，

yuǎn lí zì xìng zé fēi shí wù fēi shí wù gù wú xiū wú qiǎn
远离自性则非实物，非实物故无修无遣。

shànyǒngměng ruò zhū⁴⁹ pú sà mó hē sà zhòng yú zhū fǎ
“善勇猛，若诸⁴⁹菩萨摩诃萨众于诸法

zhōngzhù rú shí jiàn xiū xíng bō rě bō luó mì duō yú yī qiè fǎ wú
中住如实见，修行般若波罗蜜多，于一切法无

xiū wú qiǎn míng xiū bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng ruò zhū pú
修无遣，名修般若波罗蜜多。善勇猛，若诸菩

sà néng rú shì xíng néng rú shì zhù xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù
萨能如是行、能如是住，修行般若波罗蜜多速

dé yuánmǎn
得圆满。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng xiū xíng
“复次，善勇猛，若诸菩萨摩诃萨众修行

bō rě bō luó mì duō bù qǐ sè xiāngyìngxiàng xīn yì bù qǐ shòu
般若波罗蜜多，不起色相应相心，亦不起受、

⁴⁹ 大正藏：时；永乐北藏及龙藏：诸

xiǎng xíng shí xiāngyìngxiàng xīn bù qǐ yǎnxiāngyìngxiàng xīn yì
想、行、识相应相心；不起眼相应相心，亦
bù qǐ ěr bí shé shēn yì xiāngyìngxiàng xīn bù qǐ yǎn shí
不起耳、鼻、舌、身、意相应相心；不起眼识
xiāngyìngxiàng xīn yì bù qǐ ěr bí shé shēn yì shí xiāngyìng
相应相心，亦不起耳、鼻、舌、身、意识相应
xiàng xīn bù qǐ sè xiāngyìngxiàng xīn yì bù qǐ shēng xiāng wèi
相心；不起色相应相心，亦不起声、香、味、
chù fǎ xiāngyìngxiàng xīn bù qǐ zāi bò jù xíng zhī xīn bù qǐ chēn
触、法相应相心；不起栽蘖俱行之心，不起瞋
huì jù xíng zhī xīn bù qǐ qiāntān jù xíng zhī xīn bù qǐ fánǎo jù xíng
恚俱行之心，不起悭贪俱行之心，不起烦恼俱行
zhī xīn bù qǐ fèn huì jù xíng zhī xīn bù qǐ xiè dài jù xíng zhī xīn
之心，不起忿恚俱行之心，不起懈怠俱行之心，
bù qǐ sānlùn jù xíng zhī xīn bù qǐ è huì jù xíng zhī xīn bù qǐ yù
不起散乱俱行之心，不起恶慧俱行之心，不起欲
jié jù xíng zhī xīn bù qǐ yuán sè zhí jù xíng zhī xīn bù qǐ wú sè zhí
结俱行之心，不起缘色执俱行之心，不起无色执
jù xíng zhī xīn bù qǐ tān yù jù xíng zhī xīn bù qǐ lí jiàn jù xíng zhī
俱行之心，不起贪欲俱行之心，不起离间俱行之
xīn bù qǐ xié jiàn jù xíng zhī xīn bù qǐ zhí zhuó cái wèi jù xíng zhī xīn
心，不起邪见俱行之心，不起执著财位俱行之心，
bù qǐ zhí zhuó fù guì jù xíng zhī xīn bù qǐ zhí zhuó dà cái shèng zú jù
不起执著富贵俱行之心，不起执著大财胜族俱
xíng zhī xīn bù qǐ zhí zhuó shēng tiān jù xíng zhī xīn bù qǐ zhí zhuó yù
行之心，不起执著生天俱行⁵⁰之心，不起执著欲
jiè jù xíng zhī xīn bù qǐ zhí zhuó sè wú sè jiè jù xíng zhī xīn bù
界俱行之心，不起执著色、无色界俱行之心，不
qǐ shēngwén dì xīn bù qǐ dú jué dì xīn bù qǐ zhí zhuó zhū pú sà
起声闻地心，不起独觉地心，不起执著诸菩萨
xíng jù xíng zhī xīn nǎi zhì bù qǐ zhí niè pánjiàn jù xíng zhī xīn
行俱行之心，乃至不起执涅槃见俱行之心。

shì zhū pú sà mó hē sà zhòng chéng jiù rú shì qīng jìng xīn gù
“是诸菩萨摩诃萨众成就如是清净心故，

yú zhū yǒuqíng suī qǐ biānmǎn cí bēi xǐ shě ér néngqiǎnchú
于诸有情虽起遍满慈、悲、喜、舍，而能遣除

⁵⁰ 大正藏：行；永乐北藏及龙藏：起；校勘：行

zhū yǒu qíng xiǎng yú yǒu qíng xiǎng wú zhí ér zhù yú sì fàn zhù yì wú
诸有情想；于有情想无执而住，于四梵住亦无
zhí zhuó chéng jiù miào huì fāng biàn shàn qiǎo bǐ yóu chéng jiù rú shì
执著，成就妙慧方便善巧。彼由成就如是
fǎ gù néng wú zhí zhuó xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù dé yuán mǎn
法故能无执著，修行般若波罗蜜多速得圆满。

shì zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù dé yuán mǎn gù
“是诸菩萨修行般若波罗蜜多速圆满故，

biàn yú zhū sè wú qǔ wú zhí yú shòu xiǎng xíng shí yì wú qǔ
便于诸色无取无执，于受、想、行、识亦无取
wú zhí yú yǎn wú qǔ wú zhí yú ěr bí shé shēn yì yì
无执；于眼无取无执，于耳、鼻、舌、身、意亦
wú qǔ wú zhí yú sè wú qǔ wú zhí yú shēng xiāng wèi chù
无取无执；于色无取无执，于声、香、味、触、
fǎ yì wú qǔ wú zhí yú yǎn shí wú qǔ wú zhí yú ěr bí shé
法亦无取无执；于眼识无取无执，于耳、鼻、舌、
shēn yì shí yì wú qǔ wú zhí yú míng sè wú qǔ wú zhí yú rǎn
身、意识亦无取无执，于名、色无取无执，于染、
jìng wú qǔ wú zhí yú yuán qǐ wú qǔ wú zhí yú diān dǎo jiàn qù
净无取无执，于缘起无取无执，于颠倒、见趣、
zhū gài ài xíng wú qǔ wú zhí yú tān chēn chí wú qǔ wú zhí
诸盖、爱行无取无执，于贪、瞋、痴无取无执，
yú yù sè wú sè jiè wú qǔ wú zhí yú dì shuǐ huǒ fēng
于欲、色、无色界无取无执，于地、水、火、风、
kōng shí jiè wú qǔ wú zhí yú yǒu qíng jiè fǎ jiè wú qǔ wú zhí
空、识界无取无执，于有情界、法界无取无执，
yú wǒ yǒu qíng mìng zhě shēng zhě yǎng zhě shì fū bǔ tè
于我、有情、命者、生者、养者、士夫、补特
jiā luó yì shēng rú tóng zuò zhě shòu zhě zhī zhě jiàn zhě
伽罗、意生、儒童、作者、受者、知者、见者
wú qǔ wú zhí yú duàn cháng jiàn wú qǔ wú zhí yú bù shī qiān
无取无执，于断、常见无取无执，于布施、悭
tān chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng
贪、持戒、犯戒、安忍、忿恚、精进、懈怠、静
lù sǎn luàn bō rě è huì wú qǔ wú zhí yú niàn zhù zhèng
虑、散乱、般若、恶慧无取无执，于念住、正
duàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī wú qǔ wú zhí yú
断、神足、根、力、觉支、道支无取无执，于

jìng lù jiě tuō dēng chí dēng zhì wú qǔ wú zhí yú kǔ jí
静虑、解脱、等持、等至无取无执，于苦、集、
miè dào wú qǔ wú zhí yú wú liàng shéntōng wú qǔ wú zhí yú
灭、道无取无执，于无量、神通无取无执，于
jìn zhì wú shēng zhì wú zào zuò zhì wú qǔ wú zhí yú yì shēng
尽智、无生智、无造作智无取无执，于异生、
shēng wén dú jué pú sà fó dì wú qǔ wú zhí yú yì shēng
声闻、独觉、菩萨、佛地无取无执，于异生、
shēng wén dú jué pú sà fó fǎ wú qǔ wú zhí yú shē mó tā
声闻、独觉、菩萨、佛法无取无执，于奢摩他、
pí bō shè nà wú qǔ wú zhí yú niè pán jiè wú qǔ wú zhí yú guò qù
毗钵舍那无取无执，于涅槃界无取无执，于过去、
wèi lái xiàn zài zhì jiàn wú qǔ wú zhí yú wú zhuó zhì wú qǔ wú zhí
未来、现在智见无取无执，于无著智无取无执，
yú fó zhì lì wú wèi děng wú biān fó fǎ wú qǔ wú zhí yú duàn
于佛智、力、无畏等无边佛法无取无执，于断
diān dǎo jiàn qù gài děng wú qǔ wú zhí
颠倒、见趣、盖等无取无执。

hé yǐ gù shànyǒngměng yǐ yī qiè fǎ bù kě suí qǔ
“何以故？善勇猛，以一切法不可随取、
bù kě zhí shòu wú néng suí qǔ wú néng zhí shòu hé yǐ gù shàn
不可执受、无能随取、无能执受。何以故？善
yǒngměng wú yǒushǎo fǎ yīng kě zhí shòu yì wú shǎo fǎ néng yǒu zhí
勇猛，无有少法应可执受，亦无少法能有执
shòu suǒ yǐ zhě hé ruò néng zhí shòu ruò suǒ zhí shòu jù bù kě dé
受。所以者何？若能执受、若所执受俱不可得。
hé yǐ gù shànyǒngměng yǐ yī qiè fǎ jiē bù jiān shí rú huàn shì
何以故？善勇猛，以一切法皆不坚实，如幻事
gù yǐ yī qiè fǎ jiē bú zì zài jiān shí zhī xìng bù kě dé gù yǐ
故；以一切法皆不自在，坚实之性不可得故；以
yī qiè fǎ jiē rú guāng yǐng bù kě qǔ gù yǐ yī qiè fǎ jiē xī xū
一切法皆如光影，不可取故；以一切法皆悉虚
wěi wú zì xìng gù yǐ yī qiè fǎ jiē rú jù mò bù kě cuō mó gù
伪，无自性故；以一切法皆如聚沫，不可撮摩故；
yǐ yī qiè fǎ jiē rú fú pào qǐ yǐ sù miè gù yǐ yī qiè fǎ jiē rú
以一切法皆如浮泡，起已速灭故；以一切法皆如
yáng yàn diān dǎo suǒ qǐ gù yǐ yī qiè fǎ jiē rú bā jiāo zhōng wú
阳焰，颠倒所起故；以一切法皆如芭蕉，中无

jiān shí gù yǐ yī qiè fǎ jiē rú shuǐ yuè bù kě zhí qǔ gù yǐ yī
坚实故；以一切法皆如水月，不可执取故；以一
qiè fǎ jiē rú hóng ní xū wàng fēn bié gù yǐ yī qiè fǎ jiē wú zuò
切法皆如虹蜺，虚妄分别故；以一切法皆无作
yòng bù néng fā qǐ gù yǐ yī qiè fǎ jiē rú kōng quán wú shí xìng
用，不能发起故；以一切法皆如空拳，无实性
xiàng gù
相故。

shànyǒngměng zhū pú sà rú shì guānchá yī qiè fǎ yǐ yú
“善勇猛，诸菩萨如是观察一切法已，于
yī qiè fǎ wú qǔ wú zhí wú zhù wú zhuó shànyǒngměng zhū
一切法无取、无执、无住、无著。善勇猛，诸
pú sà yú yī qiè fǎ bù shēn bǎo xìn bù qǐ qǔ zhuó bù shēng gù zhí
菩萨于一切法不深保信、不起取著、不生固执，
wú suǒ tān ài ér xíng bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng ruò zhū pú
无所贪爱而行般若波罗蜜多。善勇猛，若诸菩
sà néng rú shì xíng néng rú shì zhù xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù
萨能如是行、能如是住，修行般若波罗蜜多速
dé yuánmǎn
得圆满。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù
“复次，善勇猛，若诸菩萨如是学时，不
yú sè xué bú wèi chāo yuè sè gù xué bù yú shòu xiǎng xíng
于色学，不为超越色故学；不于受、想、行、
shí xué bú wèi chāo yuè shòu xiǎng xíng shí gù xué bù yú sè
识学，不为超越受、想、行、识故学。不于色
shēng xué bù yú sè miè xué bù yú shòu xiǎng xíng shí shēng
生学，不于色灭学；不于受、想、行、识生
xué bù yú shòu xiǎng xíng shí miè xué bú wèi tiáo fú sè gù
学，不于受、想、行、识灭学。不为调伏色故
xué bú wèi bù tiáo fú sè gù xué bú wèi tiáo fú shòu xiǎng xíng
学，不为不调伏色故学；不为调伏受、想、行、
shí gù xué bú wèi bù tiáo fú shòu xiǎng xíng shí gù xué bú
识故学，不为不调伏受、想、行、识故学。不
wèi shè fú yí zhuǎn sè gù xué bú wèi qù rù ān zhù sè gù xué
为摄伏、移转色故学，不为趣入、安住色故学；
bú wèi shè fú yí zhuǎn shòu xiǎng xíng shí gù xué bú wèi qù
不为摄伏、移转受、想、行、识故学，不为趣

rù ān zhù shòu xiǎng xíng shí gù xué
入、安住受、想、行、识故学。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yú yǎn xué
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不于眼学，

bú wèi chāo yuè yǎn gù xué bù yú ěr bí shé shēn yì xué
不为超越眼故学；不于耳、鼻、舌、身、意学，

bú wèi chāo yuè ěr bí shé shēn yì gù xué bù yú yǎn shēng
不为超越耳、鼻、舌、身、意故学。不于眼生

xué bù yú yǎn miè xué bù yú ěr bí shé shēn yì shēng
学，不于眼灭学；不于耳、鼻、舌、身、意生

xué bù yú ěr bí shé shēn yì miè xué bú wèi tiáo fú yǎn
学，不于耳、鼻、舌、身、意灭学。不为调伏眼

gù xué bú wèi bù tiáo fú yǎn gù xué bú wèi tiáo fú ěr bí shé
故学，不为不调伏眼故学；不为调伏耳、鼻、舌、

shēn yì gù xué bú wèi bù tiáo fú ěr bí shé shēn yì gù
身、意故学，不为不调伏耳、鼻、舌、身、意故

xué bú wèi shè fú yí zhuǎn yǎn gù xué bú wèi qù rù ān zhù yǎn
学。不为摄伏、移转眼故学，不为趣入、安住眼

gù xué bú wèi shè fú yí zhuǎn ěr bí shé shēn yì gù
故学；不为摄伏、移转耳、鼻、舌、身、意故

xué bú wèi qù rù ān zhù ěr bí shé shēn yì gù xué
学，不为趣入、安住耳、鼻、舌、身、意故学。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yú sè xué
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不于色学，

bú wèi chāo yuè sè gù xué bù yú shēng xiāng wèi chù fǎ xué
不为超越色故学；不于声、香、味、触、法学，

bú wèi chāo yuè shēng xiāng wèi chù fǎ gù xué bù yú sè shēng
不为超越声、香、味、触、法故学。不于色生

xué bù yú sè miè xué bù yú shēng xiāng wèi chù fǎ shēng
学，不于色灭学；不于声、香、味、触、法生

xué bù yú shēng xiāng wèi chù fǎ miè xué bú wèi tiáo fú
学，不于声、香、味、触、法灭学。不为调伏

sè gù xué bú wèi bù tiáo fú sè gù xué bú wèi tiáo fú shēng xiāng
色故学，不为不调伏色故学；不为调伏声、香、

wèi chù fǎ gù xué bú wèi bù tiáo fú shēng xiāng wèi chù
味、触、法故学，不为不调伏声、香、味、触、

fǎ gù xué bú wèi shè fú yí zhuǎn sè gù xué bú wèi qù rù ān
法故学。不为摄伏、移转色故学，不为趣入、安

zhù sè gù xué bú wèi shè fú yí zhuǎnshēng xiāng wèi chù
住色故学；不为摄伏、移转声、香、味、触、
fǎ gù xué bú wèi qù rù ān zhùshēng xiāng wèi chù fǎ
法故学，不为趣入、安住声、香、味、触、法
gù xué
故学。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yú yǎn shí
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不于眼识

xué bú wèi chāoyuè yǎn shí gù xué bù yú ěr bí shé shēn
学，不为超越眼识故学；不于耳、鼻、舌、身、

yì shí xué bú wèi chāoyuè ěr bí shé shēn yì shí gù xué
意识学，不为超越耳、鼻、舌、身、意识故学。

bù yú yǎn shí shēng xué bù yú yǎn shí miè xué bù yú ěr bí shé
不于眼识生学，不于眼识灭学；不于耳、鼻、舌、

shēn yì shí shēng xué bù yú ěr bí shé shēn yì shí miè
身、意识生学，不于耳、鼻、舌、身、意识灭

xué bú wèi tiáo fú yǎn shí gù xué bú wèi bù tiáo fú yǎn shí gù xué
学。不为调伏眼识故学，不为不调伏眼识故学；

bú wèi tiáo fú ěr bí shé shēn yì shí gù xué bú wèi bù tiáo
不为调伏耳、鼻、舌、身、意识故学，不为不调

fú ěr bí shé shēn yì shí gù xué bú wèi shè fú yí
伏耳、鼻、舌、身、意识故学。不为摄伏⁵¹、移

zhuǎn yǎn shí gù xué bú wèi qù rù ān zhù yǎn shí gù xué bú wèi shè
转眼识故学，不为趣入、安住眼识故学；不为摄

fú yí zhuǎn ěr bí shé shēn yì shí gù xué bú wèi qù
伏、移转耳、鼻、舌、身、意识故学，不为趣

rù ān zhù ěr bí shé shēn yì shí gù xué
入、安住耳、鼻、舌、身、意识故学。

大般若波罗蜜多经卷第五百九十八

⁵¹ 大正藏：伏；永乐北藏及龙藏：法；校勘：伏

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì wǔ bǎi jiǔ shí jiǔ
大般若波罗蜜多经卷第五百九十九

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī qī
第十六般若波罗蜜多分之七

fù cì shàn yǒng měng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù
“复次，善勇猛，若诸菩萨如是学时，不
yú sè xué ruò cháng ruò wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng
于色学若常若无常、若乐若苦、若空若不空、
ruò wǒ ruò wú wǒ yì bù yú shòu xiǎng xíng shí xué ruò cháng ruò
若我若无我，亦不于受、想、行、识学若常若
wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò wǒ ruò wú wǒ
无常、若乐若苦、若空若不空、若我若无我。

shàn yǒng měng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yú yǎn xué
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不于眼学
ruò cháng ruò wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò wǒ
若常若无常、若乐若苦、若空若不空、若我
ruò wú wǒ yì bù yú ěr bí shé shēn yì xué ruò cháng ruò
若无我，亦不于耳、鼻、舌、身、意学若常若
wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò wǒ ruò wú wǒ
无常、若乐若苦、若空若不空、若我若无我。

shàn yǒng měng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yú sè xué
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不于色学
ruò cháng ruò wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò wǒ
若常若无常、若乐若苦、若空若不空、若我
ruò wú wǒ yì bù yú shēng xiāng wèi chù fǎ xué ruò cháng ruò
若无我，亦不于声、香、味、触、法学若常若
wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò wǒ ruò wú wǒ
无常、若乐若苦、若空若不空、若我若无我。

shàn yǒng měng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yú yǎn shí
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不于眼识
xué ruò cháng ruò wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò
学若常若无常、若乐若苦、若空若不空、若

wǒ ruò wú wǒ yì bù yú ěr bí shé shēn yì shí xué ruò cháng
我若无我，亦不于耳、鼻、舌、身、意识学若常
ruò wú cháng ruò lè ruò kǔ ruò kōng ruò bù kōng ruò wǒ ruò wú wǒ
若无常、若乐若苦、若空若不空、若我若无我。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù
“复次，善勇猛，若诸菩萨如是学时，不

yuán sè ruò guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng yì bù yuán
缘色若过去行、若未来行、若现在行，亦不缘
shòu xiǎng xíng shí ruò guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài
受、想、行、识若过去行、若未来行、若现在
xíng
行。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yuányǎn ruò
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不缘眼若

guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng yì bù yuán ěr bí
过去行、若未来行、若现在行，亦不缘耳、鼻、
shé shēn yì ruò guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng
舌、身、意若过去行、若未来行、若现在行。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yuán sè ruò
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不缘色若

guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng yì bù yuán shēng xiāng
过去行、若未来行、若现在行，亦不缘声、香、
wèi chù fǎ ruò guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng
味、触、法若过去行、若未来行、若现在行。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà rú shì xué shí bù yuányǎn shí
“善勇猛，若诸菩萨如是学时，不缘眼识

ruò guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng yì bù yuán ěr bí
若过去行、若未来行、若现在行，亦不缘耳、鼻、
shé shēn yì shí ruò guò qù xíng ruò wèi lái xíng ruò xiàn zài xíng
舌、身、意识若过去行、若未来行、若现在行。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng suī
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，虽

yǐ kōng jì jìng wú wǒ xíng xiàng guān chá guò qù ér bù yǐ kōng
以空、寂静、无我行相观察过去，而不以空、
jì jìng wú wǒ xíng yú guò qù suī yǐ kōng jì jìng wú wǒ xíng xiàng
寂静、无我行于过去；虽以空、寂静、无我行相
guān chá wèi lái ér bù yǐ kōng jì jìng wú wǒ xíng yú wèi lái
观察未来，而不以空、寂静、无我行于未来；

sūi yǐ kōng jì jìng wú wǒ xíng xiàng guān chá xiàn zài ér bù yǐ kōng
虽以空、寂静、无我行相 观察现在，而不以空、
jì jìng wú wǒ xíng yú xiàn zài
寂静、无我行于现在。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng suī guānguò
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，虽观过
qù kōng wú wǒ wú wǒ suǒ wú cháng wú héng wú jiǔ ān
去空、无我、无我所、无常、无恒、无久，安
zhù bú biàn yì fǎ ér bù rú shì xíng yú guò qù suī guānwèi lái kōng
住不变易法，而不如是行于过去；虽观未来空、
wú wǒ wú wǒ suǒ wú cháng wú héng wú jiǔ ān zhù bú biàn
无我、无我所、无常、无恒、无久，安住不变
yì fǎ ér bù rú shì xíng yú wèi lái suī guān xiàn zài kōng wú wǒ
易法，而不如是行于未来；虽观现在空、无我、
wú wǒ suǒ wú cháng wú héng wú jiǔ ān zhù bú biàn yì fǎ
无我所、无常、无恒、无久，安住不变易法，
ér bù rú shì xíng yú xiàn zài
而不如是行于现在。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng néng rú shì
“善勇猛，若诸菩萨能如是行、能如是
zhù xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù dé yuán mǎn shànyǒngměng
住，修行般若波罗蜜多速得圆满。善勇猛，
ruò zhū pú sà néng rú shì xíng yī qiè è mó bù néng dé biàn ruò zhū
若诸菩萨能如是行，一切恶魔不能得便。若诸
pú sà néng rú shì xíng pǔ néng jué zhī yī qiè mó shì fēi zhū mó shì
菩萨能如是行，普能觉知一切魔事，非诸魔事
suǒ néng yǐn duó
所能引夺。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
bù yuán sè yì bù yuán shòu xiǎng xíng shí bù yuán yǎn yì
不缘色，亦不缘受、想、行、识；不缘眼，亦
bù yuán ěr bí shé shēn yì bù yuán sè yì bù yuán shēng
不缘耳、鼻、舌、身、意；不缘色，亦不缘声、
xiāng wèi chù fǎ bù yuán yǎn shí yì bù yuán ěr bí
香、味、触、法；不缘眼识，亦不缘耳、鼻、
shé shēn yì shí bù yuán míng sè bù yuán rǎn jìng bù
舌、身、意识；不缘名、色，不缘染、净，不

yuándiāndǎo jiàn gài ài xíng bù yuántān chēn chī bù yuán
缘颠倒、见盖、爱行，不缘贪、瞋、痴，不缘
wǒ yǒuqíngděng bù yuánduàn cháng bù yuánbiān wú biān
我、有情等，不缘断、常，不缘边、无边，
bù yuán yù sè wú sè jiè bù yuányuán qǐ bù yuán dì shuǐ
不缘欲、色、无色界，不缘缘起，不缘地、水、
huǒ fēng kōng shí jiè bù yuányǒuqíng jiè fǎ jiè bù yuán
火、风、空、识界，不缘有情界、法界，不缘
dì shí xū wàng bù yuányǒu xì lí xì bù yuántān chēn
谛实、虚妄，不缘有系、离系，不缘贪、瞋、
chī duàn bù yuán bù shī qiāntān chí jiè fàn jiè ān rěn
痴断，不缘布施、悭贪、持戒、犯戒、安忍、
fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎnlùn bō rě è huì
忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、般若、恶慧，
bù yuánniànzhù zhèngduàn shén zú gēn lì jué zhī dào
不缘念住、正断、神足、根、力、觉支、道
zhī bù yuándiāndǎoděngduàn bù yuánjìng lǜ jiě tuō děng chí
支，不缘颠倒等断，不缘静虑、解脱、等持、
děng zhì bù yuán cí bēi xǐ shě bù yuán kǔ jí miè
等至，不缘慈、悲、喜、舍，不缘苦、集、灭、
dào bù yuán jìn zhì wú shēng zhì wú zào zuò zhì bù yuán wú zhuó
道，不缘尽智、无生智、无造作智，不缘无著
zhì bù yuán yì shēng shēngwén dú jué pú sà fó dì bù yuán
智，不缘异生、声闻、独觉、菩萨佛地，不缘
yì shēng shēngwén dú jué pú sà fó fǎ bù yuánshéntōng
异生、声闻、独觉、菩萨、佛法，不缘神通、
zhī jiàn bù yuán jiě tuō bù yuán jiě tuō zhī jiàn bù yuán niè pán
智见，不缘解脱，不缘解脱智⁵²见，不缘涅槃，
bù yuánguò qù wèi lái xiàn zài zhī jiàn bù yuán fó zhì lì wú wèi
不缘过去未来现在智⁵³见，不缘佛智、力、无畏
děng bù yuán fó tǔ qīngjìng bù yuánxiànghǎoqīngjìng bù yuánshēng
等，不缘佛土清净，不缘相好清净，不缘声
wényuánmǎn bù yuán dú jué yuánmǎn bù yuán pú sà yuánmǎn hé
闻圆满，不缘独觉圆满，不缘菩萨圆满。何
yǐ gù shànyǒngměng yǐ yī qiè fǎ fēi suǒ yuán gù yǐ yī qiè fǎ
以故？善勇猛，以一切法非所缘故，以一切法

⁵² 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；智通知

⁵³ 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；智通知

fēi néngyuán gù fēi yī qiè fǎ yǒusuǒ qǔ gù ér kě yú bǐ shuōyǒu
非能缘故，非一切法有所取故，而可于彼说有
suǒyuán
所缘。

shànyǒngměng ruòyǒusuǒyuán jí yǒudòngzuò jì zhuó
“善勇猛，若有所缘即有动作、计著、
zhí qǔ ruòyǒu zhí qǔ jí yǒuyōu kǔ měng lì chóujiàn bēinǎotàn
执取，若有执取即有忧苦，猛利愁箭、悲恼叹
shēng shànyǒngměng ruòyǒusuǒyuán jí yǒu xì fù wú chū lí dào
生。善勇猛，若有所缘即有系缚，无出离道，
yóu sī yī qiè yōu kǔ zēngzhǎng shànyǒngměng ruòyǒusuǒyuán jí yǒu
由斯一切忧苦增长。善勇猛，若有所缘即有
shì zhí dòngzhuǎn xì lùn ruòyǒusuǒyuán jí yǒuzhǒngzhǒngdòusòng
恃执、动转、戏论，若有所缘即有种种斗讼、
wéizhēng ruòyǒusuǒyuán jí yǒuzhǒngzhǒngwú míng chī àn ruòyǒu
违诤，若有所缘即有种种无明、痴暗，若有
suǒyuán jí yǒukǒng bù ruòyǒusuǒyuán jí yǒumójuàn jí yǒumó fù
所缘即有恐怖，若有所缘即有魔羼及有魔缚，
ruòyǒusuǒyuán jí yǒu kǔ bī jí qiú ān lè shànyǒngměng pú sà
若有所缘即有苦逼及求安乐。善勇猛，菩萨
guānjiàn yǒu rú shì děngzhǒngzhǒngguòhuàn bù yuánzhū fǎ wú suǒ
观见有如是等种种过患，不缘诸法，无所
yuán gù yú yī qiè fǎ zé wú suǒ qǔ wú suǒ qǔ gù yú yī qiè fǎ
缘故，于一切法则无所取，无所取故，于一切法
wú zhí ér zhù rú shì pú sà suī wú suǒyuán ér yú jìng jiè dé dìng zì
无执而住。如是菩萨虽无所缘，而于境界得定自
zài suī yú jìng jiè dé dìng zì zài ér wú shì zhí yì wú suǒ zhù shàn
在，虽于境界得定自在，而无恃执亦无所住。善
yǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng yú yī qiè fǎ néng bù pān
勇猛，若诸菩萨能如是行，于一切法能不攀
yuán wú suǒ zhí zhuó wú suǒzhēnglùn yú yī qiè fǎ wú rǎn ér zhù
缘，无所执著、无所诤论，于一切法无染而住。
shànyǒngměng shì zhū pú sà pǔ yú yī qiè suǒyuán jìng fǎ jiē dé lí
善勇猛，是诸菩萨普于一切所缘境法皆得离
xì xiū xíng bō rě bō luó mì duō
系，修行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng néng rú shì
“善勇猛，若诸菩萨能如是行、能如是

zhù xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù dé yuánmǎn yī qiè è mó bù
住，修行般若波罗蜜多速得圆满，一切恶魔不
néngzhàng ài mó jūn juànshǔ bù néngshè chí yù qiú qí duǎnzhōng bù
能障碍，魔军眷属不能摄持，欲求其短终不
néng dé yì fù bù néngfāngbiàn rǎoluàn ér néngxiáng fú mó jí mó
能得，亦复不能方便扰乱；而能降伏魔及魔
jūn pǔ néngjué zhī yī qiè mó shì bù suí mó shì zì zài ér xíng zhèn
军，普能觉知一切魔事，不随魔事自在而行，震
dòngfénshāozhū mó gōngdiàn yì néngxiáng fú yī qiè wàidào bù wéi
动焚烧诸魔宫殿；亦能降伏一切外道，不为
wàidào zhī suǒxiáng fú yì néng cuī miè yī qiè tā lùn bù wéi tā lùn
外道之所降伏；亦能摧灭一切他论，不为他论
zhī suǒ cuī miè
之所摧灭。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé
“复次，善勇猛，若诸菩萨能如是行，则
yú sè bú zhù fēn bié wú yì fēn bié yú shòu xiǎng xíng shí yì
于色不住分别、无异分别，于受、想、行、识亦
bú zhù fēn bié wú yì fēn bié yú yǎn bú zhù fēn bié wú yì fēn bié
不住分别、无异分别；于眼不住分别、无异分别，
yú ěr bí shé shēn yì yì bú zhù fēn bié wú yì fēn bié
于耳、鼻、舌、身、意亦不住分别、无异分别；
yú sè bú zhù fēn bié wú yì fēn bié yú shēng xiāng wèi chù
于色不住分别、无异分别，于声、香、味、触、
fǎ yì bú zhù fēn bié wú yì fēn bié yú yǎn shí bú zhù fēn bié wú
法亦不住分别、无异分别；于眼识不住分别、无
yì fēn bié yú ěr bí shé shēn yì shí yì bú zhù fēn bié
异分别，于耳、鼻、舌、身、意识亦不住分别、
wú yì fēn bié yóu cǐ yīn yuán shì zhū pú sà yú zhū míng sè bù qǐ
无异分别。由此因缘，是诸菩萨于诸名、色不起
fēn bié wú yì fēn bié yú zhū rǎn jìng bù qǐ fēn bié wú yì fēn
分别、无异分别；于诸染、净不起分别、无异分
bié yú zhū yuán qǐ bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú zhū diāndǎo
别，于诸缘起不起分别、无异分别；于诸颠倒、
jiàn gài ài xíng bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú zhū duàn cháng
见盖、爱行不起分别、无异分别，于诸断、常
bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú yù sè wú sè jiè bù qǐ fēn
不起分别、无异分别；于欲、色、无色界不起分

bié wú yì fēn bié yú yǒuqíng jiè fǎ jiè bù qǐ fēn bié wú yì
别、无异分别；于有情界、法界不起分别、无异
fēn bié yú tān chēn chī bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú dì
分别，于贪、瞋、痴不起分别、无异分别；于谛
shí xū wàng bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú dì shuǐ huǒ
实、虚妄不起分别、无异分别；于地、水、火、
fēng kōng shí jiè bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú yǒu xì lí
风、空、识界不起分别、无异分别；于有系、离
xì bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú wǒ yǒuqíng mìngzhě shēng
系不起分别、无异分别；于我、有情、命者、生
zhě yǎngzhě shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuò
者、养者、士夫、补特伽罗、意生、儒童、作
zhě shòuzhě zhī zhě jiànzhě jí bǐ zhūxiǎng bù qǐ fēn bié wú yì
者、受者、知者、见者及彼诸想不起分别、无异
fēn bié yú bù shī qiāntān chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì
分别；于布施、悭贪、持戒、犯戒、安忍、忿恚、
jīng jìn xiè dài jìng lù sǎnlùn bō rě è huì bù qǐ fēn bié
精进、懈怠、静虑、散乱、般若、恶慧不起分别、
wú yì fēn bié yú niànzhù zhèngduàn shén zú gēn lì jué
无异分别；于念住、正断、神足、根、力、觉
zhī dào zhī bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú diāndǎoděngduàn bù
支、道支不起分别、无异分别；于颠倒等断不
qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú jìng lù jiě tuō děng chí děng
起分别、无异分别；于静虑、解脱、等持、等
zhì bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú kǔ jí miè dào bù qǐ
至不起分别、无异分别；于苦、集、灭、道不起
fēn bié wú yì fēn bié yú cí bēi xǐ shě bù qǐ fēn bié
分别、无异分别，于慈、悲、喜、舍不起分别、
wú yì fēn bié yú jìn zhì wú shēng zhì wú zào zuò zhì bù qǐ fēn bié
无异分别；于尽智、无生智、无造作智不起分别、
wú yì fēn bié yú zhū yì shēng shēngwén dú jué pú sà fó
无异分别；于诸异生、声闻、独觉、菩萨、佛
dì bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú zhū yì shēng shēngwén dú
地不起分别、无异分别，于诸异生、声闻、独
jué pú sà fó fǎ bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú shéntōng
觉、菩萨、佛法不起分别、无异分别；于神通、

zhī jiàn bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú guò qù wèi lái xiàn zài zhī
智⁵⁴见不起分别、无异分别，于过去未来现在智⁵⁵

jiàn bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú wú zhuó zhī jiàn bù qǐ fēn bié
见不起分别、无异分别；于无著智⁵⁶见不起分别、

wú yì fēn bié yú míng jiě tuō bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú
无异分别；于明、解脱不起分别、无异分别；于

jiě tuō jí jiě tuō zhī jiàn bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú zhū fó zhī
解脱及解脱智⁵⁷见不起分别、无异分别；于诸佛智、

lì wú wèi děng bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú xiàng hǎo qīng jìng
力、无畏等不起分别、无异分别；于相好清净

bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú fó tǔ qīng jìng bù qǐ fēn bié wú
不起分别、无异分别；于佛土清净不起分别、无

yì fēn bié yú shēng wén yuán mǎn bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú
异分别；于声闻圆满不起分别、无异分别；于

dú jué yuán mǎn bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié yú pú sà yuán mǎn bù
独觉圆满不起分别、无异分别；于菩萨圆满不

qǐ fēn bié wú yì fēn bié
起分别、无异分别。

hé yǐ gù shàn yǒng měng ruò yǒu fēn bié zé yì fēn bié
“何以故？善勇猛，若有分别则异分别，

ruò yú shì chù wú yǒu fēn bié zé yú shì chù wú yì fēn bié yú fū yì
若于是处无有分别则于是处无异分别。愚夫异

shēng yī qiè jiē shì fēn bié suǒ qǐ bǐ xiǎng jiē cóng yì fēn bié qǐ shì
生一切皆是分别所起，彼想皆从异分别起，是

gù pú sà bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié
故菩萨不起分别、无异分别。

shàn yǒng měng yán fēn bié zhě shì dì yī biān yì fēn bié zhě
“善勇猛，言分别者是第一边，异分别者

shì dì èr biān ruò yú shì chù bù qǐ fēn bié wú yì fēn bié zé yú
是第二边，若于是处不起分别、无异分别，则于

shì chù yuǎn lí èr biān yì wú yǒu zhōng shàn yǒng měng ruò wèi yǒu
是处远离二边亦无有中。善勇猛，若谓有

zhōng yì shì fēn bié fēn bié zhōng zhě yì wèi yǒu biān ruò yú shì chù yǒu
中亦是分别，分别中者亦谓有边。若于是处有

⁵⁴ 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；智通知

⁵⁵ 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；智通知

⁵⁶ 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；智通知

⁵⁷ 大正藏：智；永乐北藏：智；龙藏：知；智通知

fēn bié zhě zé yú shì chùyǒu yì fēn bié yóu cǐ yīn yuán wú duàn
分别者，则于是处有异分别，由此因缘，无断

fēn bié yì fēn bié yì ruò yú shì chù wú fēn bié zhě zé yú shì chù
分别、异分别义；若于是处无分别者，则于是处

wú yì fēn bié yóu cǐ yīn yuán yǒuduàn fēn bié yì fēn bié yì
无异分别，由此因缘，有断分别、异分别义。

shànyǒngměng duàn fēn bié zhě wèi yú cǐ zhōng dōu wú suǒ duàn hé
善勇猛，断分别者，谓于此中都无所断。何

yǐ gù shànyǒngměng yóu wú suǒ yǒu xū wàng fēn bié yì fēn bié lì
以故？善勇猛，由无所有，虚妄分别异分别力

fā qǐ diāndǎo bǐ jì jìng gù diāndǎo yì wú diāndǎo wú gù dōu wú
发起颠倒，彼寂静故颠倒亦无，颠倒无故都无

suǒ duàn shànyǒngměng wú suǒ duàn zhě dāng zhī xiǎn shì kǔ duàn zēng
所断。善勇猛，无所断者当知显示苦断增

yǔ wèi yú cǐ zhōng wú shǎo kǔ duàn gù míng kǔ duàn ruò kǔ zì xìng
语，谓于此中无少苦断故名苦断。若苦自性

shǎo yǒu zhēn shí kě yǒu suǒ duàn rán kǔ zì xìng wú shǎo zhēn shí gù wú
少有真实可有所断，然苦自性无少真实故无

suǒ duàn dàn jiàn kǔ wú shuō míng kǔ duàn wèi biàn zhī kǔ dōu wú zì
所断，但见苦无说名苦断，谓遍知苦都无自

xìng shǎo fēn kě dé gù míng kǔ duàn zhū yǒu yú kǔ dōu wú fēn bié wú
性少分可得故名苦断。诸有于苦都无分别、无

yì fēn bié míng kǔ jì jìng jí shì lìng kǔ bù shēng qǐ yì shànyǒng
异分别名苦寂静，即是令苦不生起义。善勇

měng ruò zhū pú sà néng rú shì jiàn zé yú zhū fǎ bù qǐ fēn bié
猛，若诸菩萨能如是见，则于诸法不起分别、

wú yì fēn bié shànyǒngměng shì míng pú sà biàn zhī fēn bié yì fēn
无异分别。善勇猛，是名菩萨遍知分别、异分

bié xìng xiū xíng bō rě bō luó mì duō
别性，修行般若波罗蜜多。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng néng rú shì
“善勇猛，若诸菩萨能如是行、能如是

zhù xiū xíng bō rě bō luó mì duō sù dé yuán mǎn yī qiè è mó bù
住，修行般若波罗蜜多速得圆满，一切恶魔不

néng zhàng ài zhū mó jūn zhòng suǒ qǐ shì yè jiē néng jué zhī zhū yǒu
能障碍，诸魔军众所起事业皆能觉知，诸有

suǒ wéi bù suí mó shì zì zài ér zhuǎn lìng zhū è mó zì rán tuì sàn cuī
所不为随魔事自在而转，令诸恶魔自然退散，摧

bǐ jūn zhòng lìng qí jiànshǎo shēn yì tài rán lí zhū bù wèi è mó jūn
彼军众令其渐少，身意泰然离诸怖畏，恶魔军
zhòng bù néng rǎo nǎo zhǐ xī yī qiè wǎng è qù yīn duàn sè shì jiān
众不能扰恼。止息一切往恶趣因，断塞世间
zhòng xié jìng lù lí zhū hēi àn yuè dù bào liú yú yī qiè fǎ dé
众邪径路。离诸黑暗，越渡暴⁵⁸流，于一切法得
qīng jìng yǎn yǔ yǒu qíng lèi zuò dà guāng míng shào lóng fó zhǒng lìng bú
清净眼。与有情类作大光明，绍隆佛种令不
duàn jué zhèng dé zhēn dào dào píng děng xìng āi mǐn yǒu qíng qǐ jìng fǎ
断绝。证得真道道平等性，哀愍有情起净法
yǎn jù zú jīng jìn lí zhū xiè dài huò dé ān rěn yuǎn fèn huì xīn rù
眼；具足精进离诸懈怠，获得安忍远忿恚心，入
shèng jìng lǜ wú suǒ yī zhǐ dé zhēn bō rě chéng tōng dá huì qiǎn chú
胜静虑无所依止，得真般若成通达慧，遣除
è zuò yuǎn lí gài chán chū è mó juàn duàn zhū ài wǎng ān zhù zhèng
恶作远离盖缠，出恶魔网断诸爱网，安住正
niàn wú suǒ wàng shī dé jìng shī luó zhì jìng jiè àn ān zhù gōng dé lí
念无所忘失。得净尸罗至净戒岸。安住功德离
zhū guò huàn dé dìng huì lì bù kě dòng yáo yī qiè tā lùn bù néng cuī
诸过患。得定慧力不可动摇，一切他论不能摧
fú dé zhū fǎ jìng yǒng wú tuì shī xuān shuō zhū fǎ dé wú suǒ wèi
伏。得诸法净永无退失，宣说诸法得无所畏。
rù zhū dà zhòng xīn wú qiè ruò shī zhū miào fǎ wú suǒ mì lìn yǐ píng
入诸大众心无怯弱，施诸妙法无所秘吝。以平
děng dào jìng zhū dào lù shì lí xié dào xiū suǒ yīng xiū yǐ qīng jìng fǎ
等道净诸道路，誓离邪道修所应修。以清净法
xūn suǒ yīng xūn yǐ qīng jìng huì jìng suǒ yīng jìng qì dù shēn guǎng yóu rú
熏所应熏，以清净慧净所应净。器度深广犹如
dà hǎi zhàn rán bú dòng nán kě cè liáng fǎ hǎi wú biān guò zhū shù liàng
大海，湛然不动难可测量，法海无边过诸数量。
shàn yǒng měng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng chéng cǐ jí yú wú biān
善勇猛，若诸菩萨能如是行，成此及余无边
gōng dé rú shì gōng dé nán cè qí àn chú fó shì zūn wú néng zhī zhě
功德，如是功德难测其岸，除佛世尊无能知者。

fù cì shàn yǒng měng pú sà rú shì xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，菩萨如是修行般若波罗

⁵⁸ 大正藏：瀑；永乐北藏及龙藏：暴

mì duō miào sè wú jiǎn cái wèi wú jiǎn juànshǔ wú jiǎn zhǒng lèi
蜜多，妙色无减，财位无减，眷属无减，种类
wú jiǎn jiā zú wú jiǎn guó tǔ wú jiǎn bù shēngbiān dì bú yù
无减，家族无减，国土无减；不生边地，不遇
wú xiá bù yǔ huì è yǒuqíngòng jū yì bù lín jìn bú jìng shì yè
无暇，不与秽恶有情共居，亦不邻近不净事业；

zì xīn wú tuì zhì huì wú jiǎn cóng tā tīngshòuzhǒngzhǒng fǎ mén
自心无退，智慧无减；从他听受种种法门，
jiē néng huì rù píngděng fǎ xìng shàolóng fó zhǒng yī qiè zhì zhì lìng
皆能会入平等法性；绍隆佛种一切智智，令
chángxīngshèng wú yǒuduànjué yú zhū fó fǎ yǐ dé guāngmíng yǐ dé
常兴盛无有断绝；于诸佛法已得光明，已得

lín jìn yī qiè zhì zhì ruòyǒu è mó lái zhì qí suǒ yù wéinǎoluàn zé
邻近一切智智。若有恶魔来至其所欲为恼乱，则
lìng bǐ mó jí zhū juànshǔ jiē chéng huī jìn biàn cái dùnsàngjuàn wǎng jù
令彼魔及诸眷属皆成灰烬，辩才顿丧网罗俱
jué jiǎ shǐ jù zhī mó jí jūn zhòng jù lái rǎo nǎo xīn bú dòng yáo
绝；假使俱抵魔及军众俱来娆恼，心不动摇。

yú shì è mó jí zhū jūn zhòng jīng bù tuì sàn zuò shì niànyán jīn cǐ
于是恶魔及诸军众惊怖退散，作是念言：‘今此
pú sà yǐ chāo wǒ jìng bǐ yú wǒ jìng bú fù dāng xíng bú fù dāng zhù
菩萨已超我境，彼于我境不复当行、不复当住、
bú fù dān zhuó lìng yú yǒuqíng yú wǒ jìng jiē dé chū lí xiāorán jiě
不复耽著，令余有情于我境界皆得出离萧然解

tuō shí zhū è mó zuò shì niàn yǐ chóuyōu bēi tàn gòng xiāng wèi
脱。’时，诸恶魔作是念已，愁忧悲叹共相谓
yán jīn cǐ pú sà sǔn wǒ děng bèi juànshǔ péngdǎng lìng wú shì
言：‘今此菩萨损我等辈眷属、朋党，令无势
lì yán yǐ gè shēng yōu kǔ huǐ hèn
力。’言已各生忧苦悔恨。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xíngshēn bō rě bō
“复次，善勇猛，若诸⁵⁹菩萨行深般若波

luó mì duō xiū shēn bō rě bō luó mì duō huì shēn bō rě bō luó mì
罗蜜多，修深般若波罗蜜多，会深般若波罗蜜
duō shí mó gōngdiàn jiē shī wēiguāng chùchù jiànshēng yānyàn zhī
多。时，魔宫殿皆失威光，处处渐生烟焰之

⁵⁹ 大正藏：时；永乐北藏及龙藏：诸

xiàng è mó jīng bù chóuyōu kǔ nǎo rú dāoshāng xīn rú zhòng dú
相，恶魔惊怖愁忧苦恼，如刀伤心、如中毒
jiàn xiángòngshāngtàn zuò rú shì yán jīn cǐ pú sà dānglìng yǒuqíng
箭，咸共伤叹作如是言：‘今此菩萨当令有情
bú shòu wǒ děng zhī suǒzhēng fā jīn cǐ pú sà dānglìng yǒuqíngchū wǒ
不受我等之所征发，今此菩萨当令有情出我
děngjìng jīn cǐ pú sà dānglìng yǒuqíngtuō wǒ děng jiè jīn cǐ pú sà
等境，今此菩萨当令有情脱我等界，今此菩萨
dānglìng yǒuqíng bú zhù wǒ jìng jīn cǐ pú sà dānglìng yǒuqíngduàn miè
当令有情不住我境，今此菩萨当令有情断灭
wǒ jiè jīn cǐ pú sà dānglìng yǒuqíng huǐ wǒ juàn wǎng jīn cǐ pú sà
我界，今此菩萨当令有情毁我罽网，今此菩萨
dāng bá yǒuqíng lìng qí yǒngchū zhū yù yū ní jīn cǐ pú sà dānglìng
当拔有情令其永出诸欲淤泥，今此菩萨当令
yǒuqíng tuō zhū jiàn wǎng jīn cǐ pú sà dānglìng yǒuqíngchū gài xié lù
有情脱诸见网，今此菩萨当令有情出盖邪路，
jīn cǐ pú sà ān lì yǒuqíng lìng zhù zhèng dào jīn cǐ pú sà yǐn zhū yǒu
今此菩萨安立有情令住正道，今此菩萨引诸有
qíng lìng qí yǒngchū zhū jiàn chóu lín
情令其永出诸见稠林。’

shànyǒngměng bǐ zhū è mó jiàn cǐ pú sà yǒu rú shì děng
“善勇猛，彼诸恶魔见此菩萨有如是等

zhū shèng yì lì chóuyōu kǔ nǎo rú jiàn rù xīn pì rú yǒu rén shī dà
诸胜义利，愁忧苦恼如箭入心。譬如有人失大
bǎozàng chéng jiù guǎng dà chóuyōu kǔ nǎo rú shì è mó shēn xīn huǐ
宝藏，成就广大愁忧苦恼；如是恶魔深心悔
hèn rú zhòng dú jiàn chóuyōu kǔ nǎo zhòu yè jīng huáng bú yào běn zuò
恨，如中毒箭愁忧苦恼，昼夜惊惶不乐本座。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xíng shēn bō rě bō
“复次，善勇猛，若诸⁶⁰菩萨行深般若波

luó mì duō xiū shēn bō rě bō luó mì duō huì shēn bō rě bō luó mì
罗蜜多，修深般若波罗蜜多，会深般若波罗蜜
duō shí zhū è mó gòng jí yī chù sī wéi fāng biàn yù huài pú sà
多。时，诸恶魔共集一处，思惟方便欲坏菩萨，
hù xiāng wèi yán wǒ děng jīn zhě dāng shè hé jì zuò hé shì yè huài
互相谓言：‘我等今者当设何计、作何事业坏

⁶⁰ 大正藏：时；永乐北藏及龙藏：诸

cǐ pú sà suǒ xiū zhèng xíng shí è mó zhòng xīn huái yí huò chóu
此菩萨所修正行？’时，恶魔众心怀疑惑，愁
yōu bú lè rú zhòng dú jiàn gòng xiāng quàn lì wǎng pú sà suǒ sì qiú
忧不乐如中毒箭，共相劝励往菩萨所，伺求
qí duǎn xiàn bù wèi shì yóu cǐ pú sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō wēi
其短现怖畏事。由此菩萨修行般若波罗蜜多威
shén lì gù zhū è mó zhòng jìn qí shén lì shàng bù néng dòng pú sà
神力故，诸恶魔众尽其神力，尚不能动菩萨
máo duān kuàng lìng pú sà shēn xīn biàn yì shí zhū è mó jué zhī
毛端，况令菩萨身心变异。时，诸恶魔觉知
pú sà yuǎn lí jīng kǒng máo shù děng shì gèng shè fāng biàn zhǒng zhǒng
菩萨远离惊恐、毛竖等事，更设方便种种
mèi huò xīn shén jù liè huái bù wèi gù zhū mèi huò shì jiē bù néng chéng
魅惑，心神俱劣怀怖畏故，诸魅惑事皆不能成。
shí è mó wáng biàn zuò shì niàn wǒ shàng bù néng huài cǐ pú sà
时，恶魔王便作是念：‘我尚不能坏此菩萨，
kuàng wǒ juàn shǔ huò yú néng huài niàn yǐ jīng bù lì jìn jì qióng
况我眷属或余能坏？’念已惊怖力尽计穷，
huán guī zì gōng chóu yōu ér zhù rú shì pú sà xiū xíng bō rě bō luó mì
还归自宫愁忧而住。如是菩萨修行般若波罗蜜
duō jù dà wēi lì è mó juàn shǔ shàng bù néng lìng rú tán zhǐ qǐng xīn
多具大威力，恶魔眷属尚不能令如弹指顷心
yǒu mí huò hé kuàng néng wéi yú zhàng ài shì
有迷惑，何况能为余障碍事！

shàn yǒng měng rú shì pú sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō
“善勇猛，如是菩萨修行般若波罗蜜多，
chéng jiù rú shì gōng dé zhì huì dà wēi shén lì jiǎ shǐ sān qiān dà qiān
成就如是功德智慧大威神力。假使三千大千
shì jiè zhū yǒu qíng lèi jiē biàn wéi mó yī yī jiē jiāng ěr suǒ mó zhòng
世界诸有情类皆变为魔，一一皆将尔所魔众，
wèi rǎo luàn gù wǎng pú sà suǒ jìn qí shén lì yì bù néng zhàng suǒ xiū
为扰乱故往菩萨所，尽其神力亦不能障所修
bō rě bō luó mì duō hé yǐ gù shàn yǒng měng ěr shí pú sà
般若波罗蜜多。何以故？善勇猛，尔时，菩萨
chéng jiù rú shì shēn shēn bō rě dāo jiàn lì gù yì fù chéng jiù bù kě
成就如是甚深般若刀剑力故，亦复成就不可
sī yì bù kě cè liáng jí wú děng děng bō rě lì gù bù wéi yī qiè
思议、不可测量及无等等般若力故，不为一切

bào è mó jūn zhī suǒ xiáng fú shànyǒngměng fú dà dāozhě wèi bō
暴恶魔军之所降伏。善勇猛，夫大刀者，谓般
rě dāo fú dà jiànzhě wèi bō rě jiàn fú dà lì zhě wèi bō rě
若刀；夫大剑者，谓般若剑；夫大力者，谓般若
lì shì gù bō rě bō luó mì duō fēi zhū è mó suǒ xíng jìng dì
力。是故般若波罗蜜多非诸恶魔所行境地。

fù cì shànyǒngměng zhū yǒu wài xiān dé sì jìng lǜ sì
“复次，善勇猛，诸有外仙得四静虑、四

wú sè dìng chāo yù mó jìng shēng zhū fàn tiān sì wú sè dì bǐ yú
无色定，超欲魔境生诸梵天、四无色地。彼于
pú sà cháng suǒ chéng jiù shì jiān miào huì shàng fēi xíng jìng kuàng shí bō
菩萨常所成就世间妙慧尚非行境，况实般
rě bō luó mì duō hé kuàng è mó néng xíng cǐ jìng bǐ yú huò dé sè
若波罗蜜多！何况恶魔能行此境！彼于获得色、
wú sè dìng wài xiān miào huì shàng fēi xíng jìng kuàng yú bō rě bō luó mì
无色定外仙妙慧尚非行境，况于般若波罗蜜
duō shànyǒngměng ruò zhū pú sà chéng jiù bō rě bō luó mì duō
多！善勇猛，若诸⁶¹菩萨成就般若波罗蜜多，
ěr shí pú sà míng wéi chéng jiù dà wēi lì zhě ruò yǒu chéng jiù bō rě
尔时菩萨名为成就大威力者；若有成就般若
wēi lì jí míng chéng jiù lì huì dāozhě ruò yǒu chéng jiù bō rě lì
威力，即名成就利慧刀者；若有成就般若利
dāo jí míng chéng jiù lì huì jiànzhě zhū è mó jūn bù néng xiáng fú
刀，即名成就利慧剑者。诸恶魔军不能降伏，
ér néng xiáng fú yī qiè mó jūn
而能降伏一切魔军。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà chéng jiù bō rě bō
“复次，善勇猛，若诸菩萨成就般若波

luó mì duō lì huì dāo jiàn jù dà shì lì shì zhū pú sà yú yī qiè chù
罗蜜多利慧刀剑具大势力，是诸菩萨于一切处
wú suǒ yī zhǐ zhū yǒu suǒ zuò yì wú suǒ yī hé yǐ gù shànyǒng
无所依止，诸有所作亦无所依。何以故？善勇
měng ruò yǒu suǒ yī zé yǒu yí zhuǎn ruò yǒu yí zhuǎn zé yǒu dòng yáo
猛，若有所依则有移转，若有移转则有动摇，
ruò yǒu dòng yáo zé yǒu xì lùn shànyǒngměng ruò zhū yǒu qíng yǒu yī
若有动摇则有戏论。善勇猛，若诸有情有依、

⁶¹ 大正藏：时；永乐北藏及龙藏：诸

yǒuzhuǎndòngyáo xì lùn shì zhūyǒuqíng suí mó lì xíngwèituō mó jìng
有转动摇戏论，是诸有情随魔力行未脱魔境。

shànyǒngměng ruò zhūyǒuqíng suī fù nǎi zhì shàngshēngyǒudǐngyǒusuǒ
善勇猛，若诸有情虽复乃至上生有顶有所

yī zhǐ xì shǔsuǒ yī yī suǒ yī chù bǐ bì huánduò mó jìng jiè zhōng
依止，系属所依依所、依处，彼必还堕魔境界中，

wèituō è mó suǒyǒujuànwǎng è mó suǒ lǚ chángsuǒ suí zhú rú
未脱恶魔所有网，恶魔索缕常所随逐。如

měng xǐ zǐ jí ā luó tú jiā luó mó zǐ bìng yú yī qiè yī zhǐ wú sè
猛喜子及阿罗茶⁶²迦罗摩子，并余一切依止无色，

xì shǔsuǒ yī yī suǒ yī chù zhū xiānwàidào shànyǒngměng ruò zhū
系属所依依所、依处诸仙外道。善勇猛，若诸

pú sà xíngshēn bō rě bō luó mì duō xiū shēn bō rě bō luó mì duō huì
菩萨行深般若波罗蜜多，修深般若波罗蜜多，会

shēn bō rě bō luó mì duō shì zhū pú sà yú yī qiè chù wú suǒ yī zhǐ
深般若波罗蜜多。是诸菩萨于一切处无所依止，

zhūyǒusuǒzuò yì wú suǒ yī
诸有所作亦无所依。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà yǒngměng jīng jìn xiū xíng bō rě
“善勇猛，若诸菩萨勇猛精进修行般若

bō luó mì duō suí shùn ān zhù ěr shí pú sà bù yī zhǐ sè yì bù yī
波罗蜜多随顺安住，尔时菩萨不依止色，亦不依

zhǐ shòu xiǎng xíng shí bù yī zhǐ yǎn yì bù yī zhǐ ěr bí
止受、想、行、识；不依止眼，亦不依止耳、鼻、

shé shēn yì bù yī zhǐ sè yì bù yī zhǐ shēng xiāng wèi
舌、身、意；不依止色，亦不依止声、香、味、

chù fǎ bù yī zhǐ yǎn shí yì bù yī zhǐ ěr bí shé shēn
触、法；不依止眼识，亦不依止耳、鼻、舌、身、

yì shí bù yī zhǐ míng sè bù yī zhǐ diāndǎo jiàn qù zhū gài
意识；不依止名、色，不依止颠倒、见趣、诸盖

jí zhū ài xíng bù yī zhǐ yuán qǐ bù yī zhǐ yù sè wú sè jiè
及诸爱行，不依止缘起，不依止欲、色、无色界，

bù yī zhǐ wǒ yǒuqíng mìngzhě shēngzhě yǎngzhě shì fū
不依止我、有情、命者、生者、养者、士夫、

bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuò zhě shòuzhě zhī zhě
补特伽罗、意生、儒童、作者、受者、知者、

⁶² 大正藏：茶；永乐北藏及龙藏：荼

jiàn zhě jí bǐ zhūxiǎng bù yī zhǐ dì shuǐ huǒ fēng kōng
见者及彼诸想，不依止地、水、火、风、空、
shí jiè bù yī zhǐ yǒuqíng jiè fǎ jiè bù yī zhǐ chūjìng lǜ nǎi zhì
识界，不依止有情界、法界，不依止初静虑乃至
fēi xiǎng fēi fēi xiǎngchù bù yī zhǐ yǒu ài bù yī zhǐ wú yǒu ài
非想非非想处，不依止有爱，不依止无有爱，
bù yī zhǐ duàn cháng bù yī zhǐ yǒuxìng bù yī zhǐ wú xìng bù
不依止断、常，不依止有性，不依止无性，不
yī zhǐ bù shī qiāntān chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng
依止布施、悭贪、持戒、犯戒、安忍、忿恚、精
jìn xiè dài jìng lǜ sǎnlùn bō rě è huì bù yī zhǐ niàn
进、懈怠、静虑、散乱、般若、恶慧，不依止念
zhù zhèngduàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī bù yī
住、正断、神足、根、力、觉支、道支，不依
zhǐ duàndiāndǎoděng bù yī zhǐ jìng lǜ jiě tuō děng chí děng
止断颠倒等，不依止静虑、解脱、等持、等
zhì bù yī zhǐ kǔ jí miè dào bù yī zhǐ jìn zhì wú shēng
至，不依止苦、集、灭、道，不依止尽智、无生
zhì wú zào zuò zhì bù yī zhǐ wú zhuó zhī jiàn bù yī zhǐ míng jí jiě
智、无造作智，不依止无著智见，不依止明及解
tuō bù yī zhǐ jiě tuō zhī jiàn bù yī zhǐ yì shēng shēngwén dú
脱，不依止解脱智见，不依止异生、声闻、独
jué pú sà fó dì bù yī zhǐ yì shēng shēngwén dú jué
觉、菩萨、佛地，不依止异生、声闻、独觉、
pú sà fó fǎ bù yī zhǐ niè pán bù yī zhǐ guò qù wèi lái xiàn zài
菩萨、佛法，不依止涅槃，不依止过去未来现在
zhī jiàn bù yī zhǐ sān shì píngděngxìng bù yī zhǐ fó zhì lì wú
智见，不依止三世平等性，不依止佛智、力、无
wèiděng bù yī zhǐ yī qiè zhì zhì bù yī zhǐ xiàng hǎo yuán mǎn bù
畏等，不依止一切智智，不依止相好圆满，不
yī zhǐ fó tǔ yuán mǎn bù yī zhǐ shēngwén zhòng yuán mǎn bù yī zhǐ
依止佛土圆满，不依止声闻众圆满，不依止
pú sà zhòng yuán mǎn bù yī zhǐ yī qiè fǎ bù yī zhǐ yí zhuǎn
菩萨众圆满，不依止一切法，不依止移转，
bù yī zhǐ dòng yáo bù yī zhǐ xì lùn yóu wú yī zhǐ chú qiǎn yī qiè
不依止动摇，不依止戏论。由无依止除遣一切，
yì bù zhí zhuó wú yī zhǐ dào yú wú yī zhǐ yì bù shì zhí yì fù bù
亦不执著无依止道，于无依止亦不恃执，亦复不

dé cǐ shì yī zhǐ yì fù bù dé zài cǐ yī zhǐ yì fù bù dé shǔ cǐ
得此是依止，亦复不得在此依止，亦复不得属此
yī zhǐ yì fù bù dé yī cǐ yī zhǐ yú suǒ yī zhǐ yì wú shì zhí
依止，亦复不得依此依止，于所依止亦无恃执。
rú shì pú sà yú zhū yī zhǐ wú shì wú dé wú zhí wú qǔ wú shuō
如是菩萨于诸依止，无恃无得，无执无取，无说
wú xīn wú zhuó ér zhù bù wéi yī qiè yī zhǐ suǒ rǎn yú zhū yī zhǐ
无欣，无著而住，不为一一切依止所染，于诸依止
yì wú zhì ài zhèng dé yī qiè yī zhǐ jìng fǎ
亦无滞碍，证得一切依止净法。

shànyǒngměng cǐ zhū pú sà yī yī qiè fǎ yī zhǐ qīngjìng
“善勇猛，此诸菩萨依一切法，依止清净

wēimiào zhī jiàn xiū xíng bō rě bō luó mì duō yóu cǐ è mó bù néng
微妙智见，修行般若波罗蜜多，由此恶魔不能
dé biàn è mó jūn zhòng bù néng xiáng fú ér néng xiáng fú yī qiè mó
得便，恶魔军众不能降伏，而能降伏一切魔
jūn
军。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà wèi fā wú shàngzhèng
“复次，善勇猛，若诸菩萨未发无上正

děngjué xīn xiānyīng jī jí wú liàng wú shù shàngēn zī liáng duōgòng
等觉心，先应积集无量无数善根资粮，多供
yǎng fó shì duōshànyǒu yú duō fó suǒqǐngwèn fǎ yào fā hóng shì
养佛、事多善友，于多佛所请问法要，发弘誓
yuàn yì yào jù zú yú zhū yǒuqíngyàoxíng bù shī yú qīngjìng jiè zūn
愿意乐具足，于诸有情乐行布施，于清净戒尊
zhòng hù chí rěn rǔ róu hé xī jiē jù zú yǒngměngjīng jìn lí zhū xiè
重护持，忍辱柔和悉皆具足，勇猛精进离诸懈
dài zūnzhòng xiū xíng xiānbái jìng lù yú qīngjìng huì gōngjìng xiū xué
怠，尊重修行鲜白静虑，于清净慧恭敬修学。

shì zhū pú sà jì fā wú shàngzhèngděngjué xīn fù yīngjīng qín xiū xué
是诸菩萨既发无上正等觉心，复应精勤修学
bō rě bō luó mì duō yǐ zhì huì lì fú zhū mó zhòng héngzuò shì niàn
般若波罗蜜多，以智慧力伏诸魔众。恒作是念：

wù wéi è mó sì qiú wǒ duǎnzuo rǎoluàn shì yóu sī lì gù lìng
‘勿为恶魔伺求我短作扰乱事。’由斯力故，令

zhū è mó bù néng dé biànzhàng suǒ xiū xué yì lìng mó zhòng bù qǐ shì
诸恶魔不能得便障所修学，亦令魔众不起是

xīn wǒ dāng sì qiú cǐ pú sà biàn wéi rǎo luàn shì zhàng ài suǒ xiū
心：‘我当伺求此菩萨便，为扰乱事障碍所修。’

shè qǐ shì xīn jí lìng zì jué wǒ zuò sī shì bì zāo dà kǔ yóu sī
设起是心即令自觉：‘我作斯事必遭大苦。’由斯

fā qǐ dà kǒng bù xīn wù wǒ jīn shí sàng shī shēn mìng gù yīng xī cǐ
发起大恐怖心：‘勿我今时丧失身命，故应息此

rǎo luàn zhī xīn yú shì mó jūn è xīn yīn mò shànyǒngměng yóu
扰乱之心。’于是魔军恶心隐没。善勇猛，由

cǐ yīn yuán è mó jūn zhòng bù néng zhàng ài pú sà suǒ xué shēn shēn
此因缘，恶魔军众不能障碍菩萨所学甚深

bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà wén shuō bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨闻说般若波罗

mì duō qǐ chún jìng yù zēng shàng yì yào shēn xīn zūn zhòng chēng
蜜多，起纯净欲增上意乐，深心尊重，称

zàngōng dé qǐ dà shī xiǎng wén shuō liù zhǒng bō luó mì duō xiāng yīng
赞功德，起大师想；闻说六种波罗蜜多相应

fǎ jiào yì bù fā qǐ yóu yù yí huò wén shēn shēn fǎ xīn bù mí miù
法教，亦不发起犹豫疑惑；闻甚深法心不迷谬，

yì fù bù qǐ yóu yù yí huò zhōng bú zào zuò gǎn kuì fǎ yè yì bù fā
亦复不起犹豫疑惑；终不造作感匮法业，亦不发

qǐ gǎn kuì fǎ xīn quàn dǎo wú liàng wú biān yǒu qíng xìn shòu xiū xué shēn
起感匮法心；劝导无量无边有情，信受修学甚

shēn bō rě bō luó mì duō zàn lì wú liàng wú biān yǒu qíng yì lìng xìn
深般若波罗蜜多；赞励无量无边有情，亦令信

shòu xiū xué liù zhǒng bō luó mì duō shì zhū pú sà xiān yì yào jìng yī
受修学六种波罗蜜多。是诸菩萨先意乐净，一

qiè yì yào jiē wú zá rǎn zhū è mó jūn bù néng zhàng ài sì qiú qí
切意乐皆无杂染，诸恶魔军不能障碍，伺求其

biàn yì bù néng dé zhòng mó shì yè jiē néng jué zhī yī qiè è mó bù
便亦不能得，众魔事业皆能觉知，一切恶魔不

néng yǐn duó bù suí mó lì zì zài ér xíng shànyǒngměng yóu cǐ yīn
能引夺，不随魔力自在而行。善勇猛，由此因

yuán shì zhū pú sà è mó juàn shǔ bù néng rǎo luàn
缘，是诸菩萨恶魔眷属不能扰乱。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗

mì duō bù xíng sè hé xiàng bù xíng sè lí xiàng bù xíngshòu xiǎng
蜜多，不行色合相，不行色离相，不行受、想、
xíng shí hé xiàng bù xíngshòu xiǎng xíng shí lí xiàng bù xíng
行、识合相，不行受、想、行、识离相；不行
yǎn hé xiàng bù xíngyǎn lí xiàng bù xíng ěr bí shé shēn
眼合相，不行眼离相，不行耳、鼻、舌、身、
yì hé xiàng bù xíng ěr bí shé shēn yì lí xiàng bù xíng
意合相，不行耳、鼻、舌、身、意离相；不行
sè hé xiàng bù xíng sè lí xiàng bù xíngshēng xiāng wèi chù
色合相，不行色离相，不行声、香、味、触、
fǎ hé xiàng bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ lí xiàng bù
法合相，不行声、香、味、触、法离相；不
xíngyǎn shí hé xiàng bù xíngyǎn shí lí xiàng bù xíng ěr bí shé
行眼识合相，不行眼识离相，不行耳、鼻、舌、
shēn yì shí hé xiàng bù xíng ěr bí shé shēn yì shí lí
身、意识合相，不行耳、鼻、舌、身、意识离
xiàng bù xíng sè xiàng hé lí xiàng bù xíngshòu xiǎng xíng
相；不行色相合、离相，不行受、想、行、
shí xiàng hé lí xiàng bù xíngyǎnxiàng hé lí xiàng bù xíng ěr
识相合、离相；不行眼相合、离相，不行耳、
bí shé shēn yì xiàng hé lí xiàng bù xíng sè xiàng hé lí
鼻、舌、身、意相合、离相；不行色相合、离
xiàng bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ xiàng hé lí xiàng
相，不行声、香、味、触、法相合、离相；
bù xíngyǎn shí xiàng hé lí xiàng bù xíng ěr bí shé shēn
不行眼识相合、离相，不行耳、鼻、舌、身、
yì shí xiàng hé lí xiàng
意识相合、离相。

bù xíng sè qīngjìng bù qīngjìngxiàng bù xíngshòu xiǎng
“不行色清净、不清净相，不行受、想、
xíng shí qīngjìng bù qīngjìngxiàng bù xíngyǎnqīngjìng bù qīngjìng
行、识清净、不清净相；不行眼清净、不清净
xiàng bù xíng ěr bí shé shēn yì qīngjìng bù qīngjìngxiàng
相，不行耳、鼻、舌、身、意清净、不清净相；
bù xíng sè qīngjìng bù qīngjìngxiàng bù xíngshēng xiāng wèi chù
不行色清净、不清净相，不行声、香、味、触、
fǎ qīngjìng bù qīngjìngxiàng bù xíngyǎn shí qīngjìng bù qīngjìngxiàng
法清净、不清净相；不行眼识清净、不清净相，

bù xíng ěr bí shé shēn yì shí qīng jìng bù qīng jìng xiàng
不行耳、鼻、舌、身、意识清净、不清净相；

bù xíng yuán sè qīng jìng bù qīng jìng xiàng bù xíng yuán shòu xiǎng
不行缘色清净、不清净相，不行缘受、想、

xíng shí qīng jìng bù qīng jìng xiàng bù xíng yuán yǎn qīng jìng bù qīng
行、识清净、不清净相；不行缘眼清净、不清

jìng xiàng bù xíng yuán ěr bí shé shēn yì qīng jìng bù qīng
净相，不行缘耳、鼻、舌、身、意清净、不清

jìng xiàng bù xíng yuán sè qīng jìng bù qīng jìng xiàng bù xíng yuán shēng
净相；不行缘色清净、不清净相，不行缘声、

xiāng wèi chù fǎ qīng jìng bù qīng jìng xiàng bù xíng yuán yǎn shí
香、味、触、法清净、不清净相；不行缘眼识

qīng jìng bù qīng jìng xiàng bù xíng yuán ěr bí shé shēn yì
清净、不清净相，不行缘耳、鼻、舌、身、意

shí qīng jìng bù qīng jìng xiàng
识清净、不清净相。

bù xíng qǐ sè qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng bù xíng qǐ
“不行起色清净不清净、合离相，不行起

shòu xiǎng xíng shí qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng bù xíng qǐ
受、想、行、识清净不清净、合离相；不行起

yǎn qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng bù xíng qǐ ěr bí shé shēn
眼清净不清净、合离相，不行起耳、鼻、舌、身、

yì qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng bù xíng qǐ sè qīng jìng bù qīng jìng
意清净不清净、合离相；不行起色清净不清净、

hé lí xiàng bù xíng qǐ shēng xiāng wèi chù fǎ qīng jìng bù qīng
合离相，不行起声、香、味、触、法清净不清

jìng hé lí xiàng bù xíng qǐ yǎn shí qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng
净、合离相；不行起眼识清净不清净、合离相，

bù xíng qǐ ěr bí shé shēn yì shí qīng jìng bù qīng jìng hé lí
不行起耳、鼻、舌、身、意识清净不清净、合离

xiàng
相。

bù xíng yuán sè zì xìng qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng bù
“不行缘色自性清净不清净、合离相，不

xíng yuán shòu xiǎng xíng shí zì xìng qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng
行缘受、想、行、识自性清净不清净、合离相；

bù xíng yuán yǎn zì xìng qīng jìng bù qīng jìng hé lí xiàng bù xíng yuán ěr
不行缘眼自性清净不清净、合离相，不行缘耳、

bí shé shēn yì zì xìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù
鼻、舌、身、意自性清净不_不清净、合离相；不
xíngyuán sè zì xìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuánshēng
行缘色自性清净不_不清净、合离相，不行缘声、
xiāng wèi chù fǎ zì xìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù
香、味、触、法自性清净不_不清净、合离相；不
xíngyuányǎn shí zì xìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán ěr
行缘眼识自性清净不_不清净、合离相，不行缘耳、
bí shé shēn yì shí zì xìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng
鼻、舌、身、意识自性清净不_不清净、合离相。

bù xíng sè běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíng
“不行色本性清净不_不清净、合离相，不行

shòu xiǎng xíng shí běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù
受、想、行、识本性清净不_不清净、合离相；不
xíngyǎnběnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíng ěr bí
行眼本性清净不_不清净、合离相，不行耳、鼻、
shé shēn yì běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíng sè
舌、身、意本性清净不_不清净、合离相；不行色
běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngshēng xiāng wèi
本性清净不_不清净、合离相，不行声、香、味、
chù fǎ běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyǎn shí běn
触、法本性清净不_不清净、合离相；不行眼识本
xìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíng ěr bí shé shēn
性清净不_不清净、合离相，不行耳、鼻、舌、身、
yì shí běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán sè běnxìng
意识本性清净不_不清净、合离相；不行缘色本性
qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuánshòu xiǎng xíng shí
清净不_不清净、合离相，不行缘受、想、行、识
běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuányǎnběnxìngqīngjìng
本性清净不_不清净、合离相；不行缘眼本性清
bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán ěr bí shé shēn yì
不_不清净、合离相，不行缘耳、鼻、舌、身、意
běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán sè běnxìngqīngjìng
本性清净不_不清净、合离相；不行缘色本性清
bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuánshēng xiāng wèi chù
不_不清净、合离相，不行缘声、香、味、触、
fǎ běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuányǎn shí běnxìng
法本性清净不_不清净、合离相；不行缘眼识本性

qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán ěr bí shé shēn
清静不清静、合离相，不行缘耳、鼻、舌、身、
yì shí běnxìngqīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng
意识本性清静不清静、合离相。

bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí
“不行色过去未来现在清静不清静、合离
xiàng bù xíngshòu xiǎng xíng shí guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù
相，不行受、想、行、识过去未来现在清静不

qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyǎnguò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīng
清静、合离相；不行眼过去未来现在清静不清
jìng hé lí xiàng bù xíng ěr bí shé shēn yì guò qù wèi lái
静、合离相，不行耳、鼻、舌、身、意过去未来

xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn
现在清静不清静、合离相；不行色过去未来现
zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngshēng xiāng wèi chù
在清静不清静、合离相，不行声、香、味、触、

fǎ guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyǎn
法过去未来现在清静不清静、合离相；不行眼
shí guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíng ěr
识过去未来现在清静不清静、合离相，不行耳、

bí shé shēn yì shí guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé
鼻、舌、身、意识过去未来现在清静不清静、合
lí xiàng bù xíngyuán sè guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé
离相；不行缘色过去未来现在清静不清静、合

lí xiàng bù xíngyuánshòu xiǎng xíng shí guò qù wèi lái xiàn zài qīng
离相，不行缘受、想、行、识过去未来现在清
jìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuányǎnguò qù wèi lái xiàn zài qīng
净不清静、合离相；不行缘眼过去未来现在清

jìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán ěr bí shé shēn
净不清静、合离相，不行缘耳、鼻、舌、身、
yì guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán
意过去未来现在清静不清静、合离相；不行缘

sè guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng bù xíngyuán
色过去未来现在清静不清静、合离相，不行缘
shēng xiāng wèi chù fǎ guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng
声、香、味、触、法过去未来现在清静不清静、

hé lí xiàng bù xíngyuányǎn shí guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng
合离相；不行缘眼识过去未来现在清静不清静、

hé lí xiàng bù xíngyuán ěr bí shé shēn yì shí guò qù wèi
合离相，不行缘耳、鼻、舌、身、意识过去未
lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng hé lí xiàng
来现在清净不清净、合离相。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé bù yǔ sè
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则不与色

ruò hé ruò lí yì bù yǔ shòu xiǎng xíng shí ruò hé ruò lí bù
若合若离，亦不与受、想、行、识若合若离；不

yǔ yǎn ruò hé ruò lí yì bù yǔ ěr bí shé shēn yì ruò hé
与眼若合若离，亦不与耳、鼻、舌、身、意若合

ruò lí bù yǔ sè ruò hé ruò lí yì bù yǔ shēng xiāng wèi
若离；不与色若合若离，亦不与声、香、味、

chù fǎ ruò hé ruò lí bù yǔ yǎn shí ruò hé ruò lí yì bù yǔ ěr
触、法若合若离；不与眼识若合若离，亦不与耳、

bí shé shēn yì shí ruò hé ruò lí bù yǔ míng sè ruò hé ruò
鼻、舌、身、意识若合若离；不与名、色若合若

lí bù yǔ diāndǎo jiàn qù zhū gài jí zhū ài xíng ruò hé ruò lí
离，不与颠倒、见趣、诸盖及诸爱行若合若离，

bù yǔ yù sè wú sè jiè ruò hé ruò lí bù yǔ tān chēn chí
不与欲、色、无色界若合若离，不与贪、瞋、痴

ruò hé ruò lí bù yǔ wǒ yǒuqíng mìngzhě shēngzhě yǎngzhě
若合若离，不与我、有情、命者、生者、养者、

shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuòzhě shòuzhě
士夫、补特伽罗、意生、婴童、作者、受者、

zhī zhě jiànzhě yǒu wú yǒuxiǎng ruò hé ruò lí bù yǔ duàn cháng
知者、见者、有无有想若合若离，不与断、常

ruò hé ruò lí bù yǔ jiè chù ruò hé ruò lí bù yǔ yǒuqíng jiè
若合若离，不与界、处若合若离，不与有情界、

fǎ jiè ruò hé ruò lí bù yǔ dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè
法界若合若离，不与地、水、火、风、空、识界

ruò hé ruò lí bù yǔ yuán qǐ ruò hé ruò lí bù yǔ wǔ miào yù ruò
若合若离，不与缘起若合若离，不与五妙欲若

hé ruò lí bù yǔ zá rǎn qīngjìng ruò hé ruò lí bù yǔ bù shī
合若离，不与杂染、清净若合若离，不与布施、

qiāntān chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài
悭贪、持戒、犯戒、安忍、忿恚、精进、懈怠、

jìng lù sǎnluàn miào huì è huì ruò hé ruò lí bù yǔ niàn zhù
静虑、散乱、妙慧、恶慧若合若离，不与念住、

zhèngduàn shén zú gēn lì jué zhī dào zhī ruò hé ruò lí
正断、神足、根、力、觉支、道支若合若离，
bù yǔ duàndiāndǎoděngruò hé ruò lí bù yǔ jìng lǜ jiě tuō děng
不与断颠倒等若合若离，不与静虑、解脱、等
chí děng zhì ruò hé ruò lí bù yǔ kǔ jí miè dào ruò hé ruò
持、等至若合若离，不与苦、集、灭、道若合若
lí bù yǔ zhǐ guān ruò hé ruò lí bù yǔ míng jí jiě tuō ruò hé ruò
离，不与止、观若合若离，不与明及解脱若合若
lí bù yǔ jiě tuō zhī jiàn ruò hé ruò lí bù yǔ wú liàng shéntōng
离，不与解脱智见若合若离，不与无量、神通
ruò hé ruò lí bù yǔ yì shēng shēngwén dú jué pú sà fó
若合若离，不与异生、声闻、独觉、菩萨、佛
dì ruò hé ruò lí bù yǔ yì shēng shēngwén dú jué pú sà
地若合若离，不与异生、声闻、独觉、菩萨、
fó fǎ ruò hé ruò lí bù yǔ jìn zhì wú shēng zhì wú zào zuò zhì
佛法若合若离，不与尽智、无生智、无造作智、
wú zhuó zhì ruò hé ruò lí bù yǔ shēng sǐ niè pán ruò hé ruò lí
无著智若合若离，不与生死、涅槃若合若离，
bù yǔ fó zhì lì wú wèi děng ruò hé ruò lí bù yǔ xiàng hǎo yuán
不与佛智、力、无畏等若合若离，不与相好圆
mǎn ruò hé ruò lí bù yǔ zhuāng yán fó tǔ ruò hé ruò lí bù yǔ
满若合若离，不与庄严佛土若合若离，不与
shēngwényuán mǎn ruò hé ruò lí bù yǔ dú jué yuán mǎn ruò hé ruò lí
声闻圆满若合若离，不与独觉圆满若合若离，
bù yǔ pú sà yuán mǎn ruò hé ruò lí hé yǐ gù shàn yǒng měng yǐ
不与菩萨圆满若合若离，何以故？善勇猛，以
yī qiè fǎ wú hé lí gù
一切法无合离故。

shàn yǒng měng fēi yī qiè fǎ wéi hé lí gù ér xiàn zài qián
“善勇猛，非一切法为合、离故而现在前。

shàn yǒng měng hé zhě wèi cháng lí zhě wèi duàn shàn yǒng měng
善勇猛，合者谓常，离者谓断。善勇猛，
yī qiè fǎ xìng bù yóu jué chá yǒu hé yǒu lí shàn yǒng měng yī qiè fǎ
一切法性不由觉察有合有离。善勇猛，一切法
xìng bú wéi hé gù lí gù xiàn qián shàn yǒng měng ruò zhū fǎ xìng wéi
性不为合故、离故现前。善勇猛，若诸法性为
hé wéi lí xiàn zài qián zhě zé yīng zhū fǎ kě dé zuò zhě shǐ zuò zhě
合、为离现在前者，则应诸法可得作者、使作者、

qǐ zhě shǐ qǐ zhě shòuzhě shǐ shòuzhě zhī zhě shǐ zhī zhě
起者、使起者、受者、使受者、知者、使知者、
jiàn zhě shǐ jiàn zhě hé zhě shǐ hé zhě lí zhě shǐ lí zhě
见者、使见者、合者、使合者、离者、使离者，
rú lái yì yīng shī shè zhū fǎ cǐ shì zuò zhě shǐ zuò zhě nǎi zhì lí zhě
如来亦应施設诸法此是作者、使作者乃至离者、
shǐ lí zhě shànyǒngměng yǐ zhū fǎ xìng bú wèi hé lí xiàn zài qián
使离者。善勇猛，以诸法性不为合、离现在前
gù zhū fǎ wú yǒuzuò zhě shǐ zuò zhě nǎi zhì lí zhě shǐ lí zhě shǎo
故，诸法无有作者、使作者乃至离者、使离者少
fēn kě dé bù kě dé gù fó bù shī shè shànyǒngměng zhū fǎ
分可得、不可得故，佛不施設。善勇猛，诸法
jiē yóudiāndǎosuǒ qǐ fēi zhū diāndǎo yǒu hé yǒu lí hé yǐ gù
皆由颠倒所起，非诸颠倒有合、有离，何以故？
shànyǒngměng zhū diāndǎo shì wú shǎo kě dé yì bù kě dé shí shēng
善勇猛，诸颠倒事无少可得，亦不可得实生
qǐ xìng hé yǐ gù shànyǒngměng diāndǎo fēi shí xū wàng
起性，何以故？善勇猛，颠倒非实、虚妄、
kuángzhà kōng wú suǒ yǒu fēi yú cǐ zhōng yǒu shǎo shí fǎ kě míng
诳诈、空、无所有，非于此中有少实法可名
diāndǎo
颠倒。

shànyǒngměng fú diāndǎozhě huò luàn yǒu qíng shī kuáng⁶³
“善勇猛，夫颠倒者惑乱有情、施诳⁶³

yǒu qíng zhū yǒu qíng lèi xū wàng fēn bié zhī suǒ xiǎn xiàn lìng zhū yǒu qíng
有情，诸有情类虚妄分别之所显现，令诸有情
wàng shēng shì zhí dòng zhuǎn xì lùn shànyǒngměng rú yǐ kōng
妄生恃执、动转、戏论。善勇猛，如以空
quán kuáng huò tóng shù bǐ wú zhī gù wèi yǒu shí wù yú fū yì shēng
拳诳惑童竖，彼无知故谓有实物。愚夫异生
yì fù rú shì xū wàng diāndǎo zhī suǒ kuáng huò yú yī qiè fǎ fēi hé
亦复如是，虚妄颠倒之所诳惑，于一切法非合
lí xìng wàng jiàn hé lí wèi wéi shí yǒu yú chī diāndǎo yú wú shí zhōng
离性妄见合离谓为实有。愚痴颠倒于无实中
qǐ yǒu shí xiǎng nán kě jiě tuō shì gù yī qiè yú fū yì shēng wàng jiàn
起有实想难可解脱，是故一切愚夫异生妄见

⁶³ 大正藏：设；永乐北藏及龙藏：诳

hé lí diāndǎo xì fù chí liú shēng sǐ wèi hé dé hé zhù hé
合离，颠倒系缚驰流生死，谓合得、合住、合
jiàn hé zhí yǒu hé gù biàn zhí yǒu lí wèichúqiǎn hé ér dé lí gù
见、合执。有合故便执有离，谓除遣合而得离故。
shànyǒngměng ruò chù yǒu hé shì chù yǒu lí ruò yú hé zhōng wú dé
善勇猛，若处有合是处有离，若于合中无得、
wú shì bù qǐ zhí zhuó yì bú jiàn lí shànyǒngměng ruò yú lí
无恃、不起执著，亦不见离。善勇猛，若于离
zhōng yǒu dé yǒu shì qǐ zhí zhuó zhě bǐ biàn yǒu hé yǔ shēng sǐ
中有得、有恃、起执著者，彼便有合，与生死
kǔ wèi kě bié lí shànyǒngměng shì zhū pú sà guān cǐ yì gù yǔ
苦未可别离。善勇猛，是诸菩萨观此义故，与
zhū fǎ xìng fēi hé fēi lí yì bù wéi fǎ ruò hé ruò lí ér yǒu suǒ zuò
诸法性非合非离，亦不为法若合若离，而有所作
huò yǒu xiū xué
或有修学。

shànyǒngměng shì zhū pú sà biàn zhī hé lí xiū xíng bō
“善勇猛，是诸菩萨遍知合、离，修行般
rě bō luó mì duō shànyǒngměng rú shì pú sà ān zhù bō rě bō luó
若波罗蜜多。善勇猛，如是菩萨安住般若波罗
mì duō sù néng yuán mǎn yī qiè zhì fǎ
蜜多，速能圆满一切智法。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗
mì duō bù xíng sè zhuó wú zhuó bù xíng shòu xiǎng xíng shí
蜜多，不行色著、无著，不行受、想、行、识
zhuó wú zhuó bù xíng yǎn zhuó wú zhuó bù xíng ěr bí shé
著、无著；不行眼著、无著，不行耳、鼻、舌、
shēn yì zhuó wú zhuó bù xíng sè zhuó wú zhuó bù xíng shēng
身、意著、无著；不行色著、无著，不行声、
xiāng wèi chù fǎ zhuó wú zhuó bù xíng yǎn shí zhuó wú zhuó
香、味、触、法著、无著；不行眼识著、无著，
bù xíng ěr bí shé shēn yì shí zhuó wú zhuó
不行耳、鼻、舌、身、意识著、无著。

bù xíng sè zhuó wú zhuó qīng jìng bù xíng shòu xiǎng xíng
“不行色著、无著清净，不行受、想、行、
shí zhuó wú zhuó qīng jìng bù xíng yǎn zhuó wú zhuó qīng jìng bù xíng
识著、无著清净；不行眼著、无著清净，不行

ěr bí shé shēn yì zhuó wú zhuóqīngjìng bù xíng sè zhuó
耳、鼻、舌、身、意著、无著清净；不行色著、
wú zhuóqīngjìng bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ zhuó wú zhuó
无著清净，不行声、香、味、触、法著、无著
qīngjìng bù xíngyǎn shí zhuó wú zhuóqīngjìng bù xíng ěr bí
清净；不行眼识著、无著清净，不行耳、鼻、
shé shēn yì shí zhuó wú zhuóqīngjìng
舌、身、意识著、无著清净。

bù xíng sè zhuó wú zhuósuǒyuán bù xíngshòu xiǎng xíng
“不行色著、无著所缘，不行受、想、行、
shí zhuó wú zhuósuǒyuán bù xíngyǎnzhuó wú zhuósuǒyuán bù
识著、无著所缘；不行眼著、无著所缘，不
xíng ěr bí shé shēn yì zhuó wú zhuósuǒyuán bù xíng sè
行耳、鼻、舌、身、意著、无著所缘；不行色
zhuó wú zhuósuǒyuán bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ zhuó
著、无著所缘，不行声、香、味、触、法著、
wú zhuósuǒyuán bù xíngyǎn shí zhuó wú zhuósuǒyuán bù xíng ěr
无著所缘；不行眼识著、无著所缘，不行耳、
bí shé shēn yì shí zhuó wú zhuósuǒyuán
鼻、舌、身、意识著、无著所缘。

bù xíng sè zhuó wú zhuó hé lí bù xíngshòu xiǎng
“不行色著、无著合、离，不行受、想、
xíng shí zhuó wú zhuó hé lí bù xíngyǎnzhuó wú zhuó hé
行、识著、无著合、离；不行眼著、无著合、
lí bù xíng ěr bí shé shēn yì zhuó wú zhuó hé lí
离，不行耳、鼻、舌、身、意著、无著合、离；
bù xíng sè zhuó wú zhuó hé lí bù xíngshēng xiāng wèi chù
不行色著、无著合、离，不行声、香、味、触、
fǎ zhuó wú zhuó hé lí bù xíngyǎn shí zhuó wú zhuó hé lí
法著、无著合、离；不行眼识著、无著合、离，
bù xíng ěr bí shé shēn yì shí zhuó wú zhuó hé lí
不行耳、鼻、舌、身、意识著、无著合、离。

bù xíng sè zhuó wú zhuóqīngjìng hé lí bù xíngshòu
“不行色著、无著清净、合、离，不行受、
xiǎng xíng shí zhuó wú zhuóqīngjìng hé lí bù xíngyǎnzhuó
想、行、识著、无著清净、合、离；不行眼著、
wú zhuóqīngjìng hé lí bù xíng ěr bí shé shēn yì zhuó
无著清净、合、离，不行耳、鼻、舌、身、意著、

wú zhuóqīngjìng hé lí bù xíng sè zhuó wú zhuóqīngjìng hé
无著清净、合、离；不行色著、无著清净、合、
lí bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ zhuó wú zhuóqīngjìng
离，不行声、香、味、触、法著、无著清净、
hé lí bù xíngyǎn shí zhuó wú zhuóqīngjìng hé lí bù
合、离；不行眼识著、无著清净、合、离，不
xíng ěr bí shé shēn yì shí zhuó wú zhuóqīngjìng hé
行耳、鼻、舌、身、意识著、无著清净、合、
lí
离。

bù xíng sè suǒyuánqīngjìng hé lí bù xíngshòu xiǎng
“不行色所缘清净、合、离，不行受、想、
xíng shí suǒyuánqīngjìng hé lí bù xíngyǎn suǒyuánqīngjìng
行、识所缘清净、合、离；不行眼所缘清净、
hé lí bù xíng ěr bí shé shēn yì suǒyuánqīngjìng
合、离，不行耳、鼻、舌、身、意所缘清净、
hé lí bù xíng sè suǒyuánqīngjìng hé lí bù xíngshēng
合、离；不行色所缘清净、合、离，不行声、
xiāng wèi chù fǎ suǒyuánqīngjìng hé lí bù xíngyǎn shí
香、味、触、法所缘清净、合、离；不行眼识
suǒyuánqīngjìng hé lí bù xíng ěr bí shé shēn yì
所缘清净、合、离，不行耳、鼻、舌、身、意
shí suǒyuánqīngjìng hé lí
识所缘清净、合、离。

hé yǐ gù shànyǒngměng rú shì yī qiè jiē yǒu yí zhuǎn
“何以故？善勇猛，如是一切皆有移转、
shì zhí dòngyáo ruò xíng ruò guān pú sà biàn zhī rú shì yī qiè
恃执、动摇，若行若观，菩萨遍知如是一切，
bú fù yú zhōngruò xíng ruò guān
不复于中若行若观。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗
mì duō bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó bù xíngshòu
蜜多，不行色过去未来现在著无著，不行受、
xiǎng xíng shí guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó bù xíngyǎnguò qù
想、行、识过去未来现在著无著；不行眼过去
wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó bù xíng ěr bí shé shēn yì guò
未来现在著无著，不行耳、鼻、舌、身、意过

qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú
去未来现在著无著；不行色过去未来现在著无
zhuó bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ guò qù wèi lái xiàn zài zhuó
著，不行声、香、味、触、法过去未来现在著
wú zhuó bù xíngyǎn shí guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó bù xíng ěr
无著；不行眼识过去未来现在著无著，不行耳、
bí shé shēn yì shí guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó
鼻、舌、身、意识过去未来现在著无著。

bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù xíng
“不行色过去未来现在清净不干净，不行
shòu xiǎng xíng shí guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù
受、想、行、识过去未来现在清净不干净；不
xíngyǎnguò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù xíng ěr bí shé
行眼过去未来现在清净不干净，不行耳、鼻、舌、
shēn yì guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù xíng sè guò qù wèi
身、意过去未来现在清净不干净；不行色过去未
lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ
来现在清净不干净，不行声、香、味、触、法
guò qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù xíngyǎn shí guò qù wèi lái
过去未来现在清净不干净；不行眼识过去未来
xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng bù xíng ěr bí shé shēn yì shí guò
现在清净不干净，不行耳、鼻、舌、身、意识过
qù wèi lái xiàn zài qīngjìng bù qīngjìng
去未来现在清净不干净。

bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó suǒ yuán qīngjìng
“不行色过去未来现在著无著，所缘清净
bù qīngjìng bù xíngshòu xiǎng xíng shí guò qù wèi lái xiàn zài zhuó
不干净，不行受、想、行、识过去未来现在著
wú zhuó suǒ yuán qīngjìng bù qīngjìng bù xíngyǎnguò qù wèi lái xiàn zài
无著，所缘清净不干净；不行眼过去未来现在
zhuó wú zhuó suǒ yuán qīngjìng bù qīngjìng bù xíng ěr bí shé
著无著，所缘清净不干净，不行耳、鼻、舌、
shēn yì guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó suǒ yuán qīngjìng bù qīngjìng
身、意过去未来现在著无著，所缘清净不干净；
bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó suǒ yuán qīngjìng bù qīng
不行色过去未来现在著无著，所缘清净不清
jìng bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ guò qù wèi lái xiàn zài zhuó
净，不行声、香、味、触、法过去未来现在著

wú zhuó suǒ yuán qīng jìng bù qīng jìng bù xíng yǎn shí guò qù wèi lái xiàn
无著，所缘清净不_不清净；不行眼识过去未来现

zài zhuó wú zhuó suǒ yuán qīng jìng bù qīng jìng bù xíng ěr bí shé
在著无著，所缘清净不_不清净，不行耳、鼻、舌、

shēn yì shí guò qù wèi lái xiàn zài zhuó wú zhuó suǒ yuán qīng jìng bù qīng
身、意识过去未来现在著无著，所缘清净不_不清

jìng
净。

hé yǐ gù shàn yǒng měng shì zhū pú sà xiū xíng bō rě bō
“何以故？善勇猛，是诸菩萨修行般若波

luó mì duō dōu bú jiàn xíng jí bù xíng fǎ
罗蜜多，都不见行及不行法。

shàn yǒng měng shì zhū pú sà dōu wú suǒ xíng shàn néng wù
“善勇猛，是诸菩萨都无所行，善能悟

rù biàn zhī zhū xíng xiū xíng bō rě bō luó mì duō shàn yǒng měng ruò
入遍知诸行，修行般若波罗蜜多。善勇猛，若

zhū pú sà néng rú shì xíng sù néng yuán mǎn yī qiè zhì fǎ
诸菩萨能如是行，速能圆满一切智法。

大般若波罗蜜多经卷第五百九十九

dà bō rě bō luó mì duō jīng juàn dì liù bǎi 大般若波罗蜜多经卷第六百

táng sān zàng fǎ shī xuán zàng fèng zhào yì
唐三藏法师玄奘奉 诏译

dì shí liù bō rě bō luó mì duō fēn zhī bā 第十六般若波罗蜜多分之八

fù cì shàn yǒng měng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗

mì duō bù xíng sè kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù xíng shòu xiǎng xíng
蜜多，不行色开显不开显，不行受、想、行、

shí kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù xíng yǎn kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù xíng ěr bí
识开显不开显；不行眼开显不开显，不行耳、鼻、

shé shēn yì kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù xíng sè kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù
舌、身、意开显不开显；不行色开显不开显，不

xíng shēng xiāng wèi chù fǎ kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù xíng yǎn shí
行声、香、味、触、法开显不开显；不行眼识

kāi xiǎn bù kāi xiǎn bù xíng ěr bí shé shēn yì shí kāi xiǎn bù
开显不开显，不行耳、鼻、舌、身、意识开显不

kāi xiǎn bù xíng sè jì jìng bú jì jìng bù xíng shòu xiǎng xíng
开显。不行色寂静不寂静，不行受、想、行、

shí jì jìng bú jì jìng bù xíng yǎn jì jìng bú jì jìng bù xíng ěr bí
识寂静不寂静；不行眼寂静不寂静，不行耳、鼻、

shé shēn yì jì jìng bú jì jìng bù xíng sè jì jìng bú jì jìng bù
舌、身、意寂静不寂静；不行色寂静不寂静，不

xíng shēng xiāng wèi chù fǎ jì jìng bú jì jìng bù xíng yǎn shí
行声、香、味、触、法寂静不寂静；不行眼识

jì jìng bú jì jìng bù xíng ěr bí shé shēn yì shí jì jìng bú
寂静不寂静，不行耳、鼻、舌、身、意识寂静不

jì jìng
寂静。

bù xíng sè běn xìng qīng jìng bù qīng jìng bù xíng shòu xiǎng
“不行色本性清净不清净，不行受、想、

xíng shí běn xìng qīng jìng bù qīng jìng bù xíng yǎn běn xìng qīng jìng bù qīng jìng
行、识本性清净不清净；不行眼本性清净不清净，

bù xíng ěr bí shé shēn yì běnxìngqīngjìng bù qīngjìng bù xíng
不行耳、鼻、舌、身、意本性清净不_不清净；不行
sè běnxìngqīngjìng bù qīngjìng bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ
色本性清净不_不清净，不行声、香、味、触、法
běnxìngqīngjìng bù qīngjìng bù xíngyǎn shí běnxìngqīngjìng bù qīngjìng bù
本性清净不_不清净；不行眼识本性清净不_不清净，不
xíng ěr bí shé shēn yì shí běnxìngqīngjìng bù qīngjìng bù xíng
行耳、鼻、舌、身、意识本性清净不_不清净。不行
sè běnxìng kāixiǎn bù kāixiǎn bù xíngshòu xiǎng xíng shí běnxìng
色本性开显不_不开显，不行受、想、行、识本性
kāixiǎn bù kāixiǎn bù xíngyǎnběnxìng kāixiǎn bù kāixiǎn bù xíng ěr
开显不_不开显；不行眼本性开显不_不开显，不行耳、
bí shé shēn yì běnxìng kāixiǎn bù kāixiǎn bù xíng sè běnxìng kāi
鼻、舌、身、意本性开显不_不开显；不行色本性开
xiǎn bù kāixiǎn bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ běnxìng kāixiǎn
显不_不开显，不行声、香、味、触、法本性开显
bù kāixiǎn bù xíngyǎn shí běnxìng kāixiǎn bù kāixiǎn bù xíng ěr bí
不开显；不行眼识本性开显不_不开显，不行耳、鼻、
shé shēn yì shí běnxìng kāixiǎn bù kāixiǎn bù xíng sè běnxìng jì jìng
舌、身、意识本性开显不_不开显。不行色本性寂_不静
bú jì jìng bù xíngshòu xiǎng xíng shí běnxìng jì jìng bú jì jìng
不_不寂_不静，不行受、想、行、识本性寂_不静不_不寂_不静；
bù xíngyǎnběnxìng jì jìng bú jì jìng bù xíng ěr bí shé shēn
不行眼本性寂_不静不_不寂_不静，不行耳、鼻、舌、身、
yì běnxìng jì jìng bú jì jìng bù xíng sè běnxìng jì jìng bú jì jìng bù
意本性寂_不静不_不寂_不静；不行色本性寂_不静不_不寂_不静，不
xíngshēng xiāng wèi chù fǎ běnxìng jì jìng bú jì jìng bù xíng
行声、香、味、触、法本性寂_不静不_不寂_不静；不行
yǎn shí běnxìng jì jìng bú jì jìng bù xíng ěr bí shé shēn yì
眼识本性寂_不静不_不寂_不静，不行耳、鼻、舌、身、意
shí běnxìng jì jìng bú jì jìng bù xíng sè běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí
识本性寂_不静不_不寂_不静。不行色本性远_不离不_不远_不离，
bù xíngshòu xiǎng xíng shí běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí bù xíngyǎn
不行受、想、行、识本性远_不离不_不远_不离；不行眼
běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng ěr bí shé shēn yì běn
本性远_不离不_不远_不离，不行耳、鼻、舌、身、意本
xìngyuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng sè běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng
性远_不离不_不远_不离；不行色本性远_不离不_不远_不离，不行

shēng xiāng wèi chù fǎ běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng
声、香、味、触、法本性远离不远离；不行
yǎn shí běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng ěr bí shé shēn
眼识本性远离不远离，不行耳、鼻、舌、身、
yì shí běnxìngyuǎn lí bù yuǎn lí
意识本性远离不远离。

bù xíng sè guò qù wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng
“不行色过去未来现在本性清净不纯净、

kāi xiǎn bù kāi xiǎn jì jìng bú jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng
开显不开显、寂静不寂静、远离不远离，不行

shòu xiǎng xíng shí guò qù wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng
受、想、行、识过去未来现在本性清净不纯净、

kāi xiǎn bù kāi xiǎn jì jìng bú jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng
开显不开显、寂静不寂静、远离不远离；不行

yǎnguò qù wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng kāi xiǎn bù kāi xiǎn
眼过去未来现在本性清净不纯净、开显不开显、

jì jìng bú jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng ěr bí shé
寂静不寂静、远离不远离，不行耳、鼻、舌、

shēn yì guò qù wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng kāi xiǎn bù
身、意过去未来现在本性清净不纯净、开显不

kāi xiǎn jì jìng bú jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng sè guò qù
开显、寂静不寂静、远离不远离；不行色过去

wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng kāi xiǎn bù kāi xiǎn jì jìng bú
未来现在本性清净不纯净、开显不开显、寂静不

jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíngshēng xiāng wèi chù fǎ
寂静、远离不远离，不行声、香、味、触、法

guò qù wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng kāi xiǎn bù kāi xiǎn jì
过去未来现在本性清净不纯净、开显不开显、寂

jìng bú jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng yǎn shí guò qù wèi lái xiàn
静不寂静、远离不远离；不行眼识过去未来现

zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng kāi xiǎn bù kāi xiǎn jì jìng bú jì jìng
在本性清净不纯净、开显不开显、寂静不寂静、

yuǎn lí bù yuǎn lí bù xíng ěr bí shé shēn yì shí guò qù
远离不远离，不行耳、鼻、舌、身、意识过去

wèi lái xiàn zài běnxìngqīngjìng bù qīngjìng kāi xiǎn bù kāi xiǎn jì jìng bú
未来现在本性清净不纯净、开显不开显、寂静不

jì jìng yuǎn lí bù yuǎn lí
寂静、远离不远离。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng sù néng yuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，速能圆

mǎn yī qiè zhì fǎ
满一切智法。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗

mì duō bú shì zhí sè bú shì zhí shòu xiǎng xíng shí bú
蜜多，不恃执色，不恃执受、想、行、识；不

shì zhí yǎn bú shì zhí ěr bí shé shēn yì bú shì zhí sè
恃执眼，不恃执耳、鼻、舌、身、意；不恃执色，

bú shì zhí shēng xiāng wèi chù fǎ bú shì zhí yǎn shí bú
不恃执声、香、味、触、法；不恃执眼识，不

shì zhí ěr bí shé shēn yì shí bú shì zhí sè qīng jìng bú
恃执耳、鼻、舌、身、意识；不恃执色清净，不

shì zhí shòu xiǎng xíng shí qīng jìng bú shì zhí yǎn qīng jìng bú
恃执受、想、行、识清净；不恃执眼清净，不

shì zhí ěr bí shé shēn yì qīng jìng bú shì zhí sè qīng jìng
恃执耳、鼻、舌、身、意清净；不恃执色清净，

bú shì zhí shēng xiāng wèi chù fǎ qīng jìng bú shì zhí yǎn shí
不恃执声、香、味、触、法清净；不恃执眼识

qīng jìng bú shì zhí ěr bí shé shēn yì shí qīng jìng bú shì
清净，不恃执耳、鼻、舌、身、意识清净；不恃

zhí sè suǒ yuán qīng jìng bú shì zhí shòu xiǎng xíng shí suǒ yuán qīng
执色所缘清净，不恃执受、想、行、识所缘清

jìng bú shì zhí yǎn suǒ yuán qīng jìng bú shì zhí ěr bí shé shēn
净；不恃执眼所缘清净，不恃执耳、鼻、舌、身、

yì suǒ yuán qīng jìng bú shì zhí sè suǒ yuán qīng jìng bú shì zhí shēng
意所缘清净；不恃执色所缘清净，不恃执声、

xiāng wèi chù fǎ suǒ yuán qīng jìng bú shì zhí yǎn shí suǒ yuán qīng
香、味、触、法所缘清净；不恃执眼识所缘清

jìng bú shì zhí ěr bí shé shēn yì shí suǒ yuán qīng jìng
净，不恃执耳、鼻、舌、身、意识所缘清净。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗

mì duō bù zhí zhuó sè bù zhí zhuó shòu xiǎng xíng shí bù
蜜多，不执著色，不执著受、想、行、识；不

zhí zhuó yǎn bù zhí zhuó ěr bí shé shēn yì bù zhí zhuó
执著眼，不执著耳、鼻、舌、身、意；不执著

sè bù zhí zhuóshēng xiāng wèi chù fǎ bù zhí zhuóyǎn shí
色，不执著声、香、味、触、法；不执著眼识，
bù zhí zhuó ěr bí shé shēn yì shí bù zhí zhuó sè qīngjìng
不执著耳、鼻、舌、身、意识；不执著色清净，
bù zhí zhuóshòu xiǎng xíng shí qīngjìng bù zhí zhuóyǎnqīngjìng
不执著受、想、行、识清净；不执著眼清净，
bù zhí zhuó ěr bí shé shēn yì qīngjìng bù zhí zhuó sè qīng
不执著耳、鼻、舌、身、意清净；不执著色清
jìng bù zhí zhuóshēng xiāng wèi chù fǎ qīngjìng bù zhí zhuó
净，不执著声、香、味、触、法清净；不执著
yǎn shí qīngjìng bù zhí zhuó ěr bí shé shēn yì shí qīngjìng
眼识清净，不执著耳、鼻、舌、身、意识清净；
bù zhí zhuó sè suǒyuánqīngjìng bù zhí zhuóshòu xiǎng xíng shí suǒ
不执著色所缘清净，不执著受、想、行、识所
yuánqīngjìng bù zhí zhuóyǎnsuǒyuánqīngjìng bù zhí zhuó ěr bí
缘清净；不执著眼所缘清净，不执著耳、鼻、
shé shēn yì suǒyuánqīngjìng bù zhí zhuó sè suǒyuánqīngjìng bù
舌、身、意所缘清净；不执著色所缘清净，不
zhí zhuóshēng xiāng wèi chù fǎ suǒyuánqīngjìng bù zhí zhuó
执著声、香、味、触、法所缘清净；不执著
yǎn shí suǒyuánqīngjìng bù zhí zhuó ěr bí shé shēn yì shí
眼识所缘清净，不执著耳、鼻、舌、身、意识
suǒyuánqīngjìng
所缘清净。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng sù néngyuán
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，速能圆
mǎn yī qiè zhì fǎ
满一切智法。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé wéi lín jìn
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则为邻近
rú lái shí lì sì wú suǒ wèi sì wú ài jiě dà cí dà bēi
如来十力、四无所畏、四无碍解、大慈、大悲、
dà xǐ dà shě shí bā fó bú gòng fǎ
大喜、大舍、十八佛不共法。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé wéi lín jìn
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则为邻近
sān shí èr dà shì xiàng bā shí suí hǎo shēnzhēn jīn sè wú biānguāng
三十二大士相、八十随好，身真金色，无边光

míng rú lóngxiàng shì wú néngjiàndǐng
明，如龙象视，无能见顶。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng zé wéi lín jìn
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，则为邻近

guò qù wèi lái xiàn zài wú zhuó wú ài zhì jiàn yì wéi lín jìn rú lái jiào
过去未来现在无著无碍智见，亦为邻近如来教

shòu jiào jiè shì dǎo yì wéi lín jìn guò qù wèi lái xiàn zài wú zhuó
授、教诫、示导，亦为邻近过去未来现在无著

wú ài zhì jiàn jué dìngshòu jì
无碍智见，决定受记。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng sù zhèng yī
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，速证一

qiè fó fǎ qīngjìng sù néngzhèng dé fó tǔ qīngjìng sù néngshèshòu
切佛法清净，速能证得佛土清净，速能摄受

shēngwénzhòngyuánmǎn sù néngshèshòu pú sà zhòngyuánmǎn
声闻众圆满，速能摄受菩萨众圆满。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng bú zhù sè
“善勇猛，若诸菩萨能如是行，不住色，

bú zhùshòu xiǎng xíng shí bú zhùyǎn bú zhù ěr bí shé
不住受、想、行、识；不住眼，不住耳、鼻、舌、

shēn yì bú zhù sè bú zhùshēng xiāng wèi chù fǎ
身、意；不住色，不住声、香、味、触、法；

bú zhùyǎn shí bú zhù ěr bí shé shēn yì shí bú zhù míng
不住眼识，不住耳、鼻、舌、身、意识；不住名、

sè bú zhùdiāndǎo jiàn gài ài xíng bú zhù yù sè wú
色，不住颠倒、见、盖、爱行，不住欲、色、无

sè jiè bú zhùyǒuqíng jiè fǎ jiè bú zhù dì shuǐ huǒ fēng
色界，不住有情界、法界，不住地、水、火、风、

kōng shí jiè bú zhù wǒ yǒuqíng mìngzhě shēngzhě yǎngzhě
空、识界，不住我、有情、命者、生者、养者、

shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuòzhě shòuzhě
士夫、补特伽罗、意生、婴童、作者、受者、

zhī zhě jiànzhě jí bǐ zhūxiǎng bú zhù duàn cháng bú zhù rǎn
知者、见者及彼诸想，不住断、常，不住染、

jìng bú zhùyuán qǐ bú zhù bù shī qiāntān chí jiè fàn jiè
净，不住缘起，不住布施、悭贪、持戒、犯戒、

ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ sǎnlùn miào huì
安忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、散乱、妙慧、

è huì bú zhù niàn zhù zhèng duàn shén zú gēn lì jué zhī
恶慧，不住念住、正断、神足、根、力、觉支、
dào zhī bú zhù diān dǎo děng duàn bú zhù jìng lǜ jiě tuō děng chí
道支，不住颠倒等断，不住静虑、解脱、等持、
děng zhì bú zhù míng jí jiě tuō jiě tuō zhì jiàn bú zhù jìn zhì wú
等至，不住明及解脱、解脱智见，不住尽智、无
shēng zhì wú zào zuò zhì jí wú zhuó zhì bú zhù zhǐ guān bú zhù
生智、无造作智及无著智，不住止、观，不住
wú liàng shéntōng bú zhù kǔ jí miè dào bú zhù yì shēng
无量、神通，不住苦、集、灭、道，不住异生、
shēng wén dú jué pú sà fó dì bú zhù yì shēng shēng wén
声闻、独觉、菩萨、佛地，不住异生、声闻、
dú jué pú sà fó fǎ bú zhù shēng sǐ niè pán bú zhù fó zhì
独觉、菩萨、佛法，不住生死、涅槃，不住佛智、
lì wú wèi děng bú zhù guò qù wèi lái xiàn zài zhì jiàn bú zhù fó tǔ
力、无畏等，不住过去未来现在智见，不住佛土
yuán mǎn bú zhù shēng wén zhòng yuán mǎn bú zhù pú sà zhòng yuán mǎn
圆满，不住声闻众圆满，不住菩萨众圆满。
hé yǐ gù shàn yǒng měng yǐ yī qiè fǎ bù kě zhù gù
何以故？善勇猛，以一切法不可住故。

shàn yǒng měng fēi yī qiè fǎ yǒu kě zhù yì suǒ yǐ zhě hé
“善勇猛，非一切法有可住义。所以者何？”

yǐ yī qiè fǎ jiē wú zhí cáng wú zhí cáng gù wú kě zhù zhě shàn yǒng
以一切法皆无执藏，无执藏故无可住者。善勇
měng ruò yī qiè fǎ yǒu kě zhù zhě yīng kě shì xiàn cǐ kě zhí cáng
猛，若一切法有可住者，应可示现此可执藏、
cǐ fǎ cháng zhù rú lái yì yīng ān zhù zhū fǎ shì xiàn zhū fǎ cǐ kě
此法常住，如来亦应安住诸法，示现诸法此可
zhí cáng cǐ kě jī jí shàn yǒng měng yǐ yī qiè fǎ bù kě ān zhù
执藏、此可积集。善勇猛，以一切法不可安住、
bù kě zhí cáng bù kě jī jí shì gù wú fǎ shì cháng zhù zhě yóu
不可执藏、不可积集，是故无法是常住者。由
cǐ rú lái bù ān zhù fǎ yì bù shì xiàn cǐ kě zhí cáng cǐ kě jī jí
此如来不安住法，亦不示现此可执藏、此可积集。
shàn yǒng měng wú yǒu shǎo fǎ shì shí kě shēng yǐ wú shǎo fǎ shí kě
善勇猛，无有少法是实可生，以无少法实可
shēng gù dōu wú suǒ zhù gù shuō zhū fǎ wú kě zhù yì shàn yǒng měng
生故都无所住，故说诸法无可住义。善勇猛，

yǐ wú suǒ zhù jí wú bú zhù wéifāngbiàn gù shuō yī qiè fǎ dōu wú suǒ
以无所住及无不住为方便故，说一切法都无所
zhù
住。

shànyǒngměng wú yǒushǎo fǎ kě shuō zhù zhě rú sì dà hé
“善勇猛，无有少法可说住者，如四大河
wú rè chí chū wèi rù dà hǎi zhōng wú zhù yì rú shì zhū fǎ nǎi zhì wú
无热池出，未入大海终无住义。如是诸法乃至无
zào zhū xíng wèi jìn zhōng wú zhù yì shànyǒngměng wú zào xíng zhě
造，诸行未尽终无住义。善勇猛，无造行者，
wèi yú cǐ zhōng wú zhù bú zhù wú liú nán zhě yī qiè jiē yī sù shù ér
谓于此中无住不住、无留难者，一切皆依俗数而
shuō shí wú yǒu zhù wú liú nán zhě wú jiū jìng zhě yì wú bú zhù
说，实无有住、无留难者、无究竟者亦无不住。

shànyǒngměng wú zào xíng zhě yī sù shù shuō rú zhū yǒu qíng shì sù suǒ
善勇猛，无造行者依俗数说，如诸有情世俗所
jiàn fēi shí yǒu zhù huò liú nán zhě huò jiū jìng zhě yì wú bú zhù fēi
见，非实有住或留难者、或究竟者亦无不住。非
wú zào xíng yǒu shí zhù zhě shì gù kě yán yī sù shù shuō gù yī qiè fǎ
无造行有实住者，是故可言依俗数说，故一切法
jiē wú zhù yì
皆无住义。

shànyǒngměng rú shì pú sà mó hē sà zhòng yī yī qiè fǎ
“善勇猛，如是菩萨摩诃萨众，依一切法
wú zhù fāng biàn xiū xíng bō rě bō luó mì duō shànyǒngměng ruò zhū
无住方便，修行般若波罗蜜多。善勇猛，若诸
pú sà néng rú shì xíng sù néng yuán mǎn yī qiè zhì fǎ lín jìn wú
菩萨能如是行，速能圆满一切智法，邻近无
shàng zhèng děng pú tí jí néng ān zuò miào pú tí zuò jí néng zhèng
上正等菩提，疾能安坐妙菩提座，疾能证
dé yī qiè zhì zhì jí néng yuán mǎn sān shì zhì jiàn jí néng yuán mǎn
得一切智智，疾能圆满三世智见，疾能圆满
yī qiè yǒu qíng xīn xíng chā bié biàn zhī miào zhì gù
一切有情心行差别，遍知妙智故。

shànyǒngměng ruò zhū pú sà mó hē sà zhòng yù pǔ ráo yì
“善勇猛，若诸菩萨摩诃萨众，欲普饶益
yī qiè yǒu qíng yù yǐ cái shī yī qiè yǒu qíng jiē lìng chōng zú yù yǐ
一切有情，欲以财施一切有情皆令充足，欲以

fǎ shī yī qiè yǒuqíng jiē lìng yuàn mǎn yù néng pò huài yī qiè yǒuqíng
法施一切有情皆令愿满，欲能破坏一切有情

wú míng luǎn què yù pǔ shòu yǔ yī qiè yǒuqíng dà zhì fó zhì yù pǔ
无明卵殻，欲普授与一切有情大智佛智，欲普

āi mǐn yī qiè yǒuqíng yù pǔ lì lè yī qiè yǒuqíng yù lìng yī qiè yǒu
哀愍一切有情，欲普利乐一切有情，欲令一切有

qíng fēng zú cái shī fǎ shī yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú qīng jìng shī
情丰足财施、法施，欲令一切有情丰足清净尸

luó yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú ān rěn róu hé yù lìng yī qiè yǒuqíng
罗，欲令一切有情丰足安忍柔和，欲令一切有情

fēng zú yǒng měng jīng jìn yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú qīng bái jìng lǜ
丰足勇猛精进，欲令一切有情丰足清白静虑，

yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú wēi miào bō rě yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng
欲令一切有情丰足微妙般若，欲令一切有情丰

zú jiū jìng jiě tuō yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú jiě tuō zhì jiàn yù lìng
足究竟解脱，欲令一切有情丰足解脱智见，欲令

yī qiè yǒuqíng fēng zú shēng zhū shàn qù yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú
一切有情丰足生诸善趣，欲令一切有情丰足

míng jí jiě tuō yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú bì jìng niè pán yù lìng yī
明及解脱，欲令一切有情丰足毕竟涅槃，欲令一

qiè yǒuqíng fēng zú zhū fó miào fǎ yù lìng yī qiè yǒuqíng fēng zú yuán
切有情丰足诸佛妙法，欲令一切有情丰足圆

mǎn zhòng dé yù zhuàn wú shàng wēi miào fǎ lún yī qiè shì jiān shā mén
满众德，欲转无上微妙法轮，一切世间沙门、

fàn zhì tiān mó wài dào jiē wú yǒu néng rú fǎ zhuàn zhě yù
梵志、天、魔、外道，皆无有能如法转者。欲

yú shì jiān xuān shuō miào fǎ yù néng rú shí jì zhū fó dì yù néng rú
于世间宣说妙法，欲能如实记诸佛地，欲能如

shí jì pú sà dì yù néng rú shí jì dú jué dì yù néng rú shí jì
实记菩萨地，欲能如实记独觉地，欲能如实记

shēng wén dì yù néng jué fā zhū yǒuqíng lèi běn yuàn shàn gēn yīng xué
声闻地，欲能觉发诸有情类本愿善根，应学

rú shì shēn shēn bō rě bō luó mì duō yǒng měng zhèng qín cháng wú jiàn
如是甚深般若波罗蜜多勇猛正勤常无间

duàn yīng yī rú shì shēn shēn bō rě bō luó mì duō jīng qín xiū xué wú suǒ
断，应依如是甚深般若波罗蜜多精勤修学无所

gù liàn
顾恋。

shànyǒngměng wǒ dōu bú jiànyǒuzhū yú fǎ néng líng pú sà
“善勇猛，我都不见有诸余法能令菩萨

sù jí yuánmǎn suǒ qiú wú shàngzhū fó miào fǎ rú cǐ suǒ shuō shēnshēn
速疾圆满所求无上诸佛妙法如此所说甚深

bō rě bō luó mì duō ruò zhū pú sà ān zhù rú shì shēnshēn bō rě bō
般若波罗蜜多。若诸菩萨安住如是甚深般若波

luó mì duō jīng qín xiū xué shí wú zàn shě sù néng yuánmǎn yī qiè zhì
罗蜜多，精勤修学时无暂舍，速能圆满一切智

fǎ shànyǒngměng ruò zhū pú sà xiū xíng bō rě bō luó mì duō néng zhì
法。善勇猛，若诸菩萨修行般若波罗蜜多能至

jiū jìng shì zhū pú sà lín jìn wú shàngzhèngděng pú tí dìng wú yí huò
究竟，是诸菩萨邻近无上正等菩提定无疑惑。

shànyǒngměng ruò shàn nán zǐ shàn nǚ rén děng wén cǐ bō rě bō luó
善勇猛，若善男子、善女人等闻此般若波罗

mì duō huān xǐ xìn shòu shēng shí xiǎng zhě wǒ shuō bǐ lèi néng yǐn wú
蜜多欢喜信受生实想者，我说彼类能引无

shàngzhèngděng pú tí shū shèng shàngēn sù zhì jiū jìng shì shàn nán zǐ
上正等菩提殊胜善根，速至究竟。是善男子、

shàn nǚ rén děng shè shòu shàngēn dìng néng jī jí dà huì zī liáng shàn
善女人等摄受善根，定能积集大慧资粮。善

yǒngměng ruò zhū pú sà shǒu zhí rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō
勇猛，若诸菩萨手执如是甚深般若波罗蜜多

fāng biàn shàn qiǎo xiāng yīng fǎ jiào shì zhū pú sà shè bú xiàn qián méng fó
方便善巧相应法教，是诸菩萨设不现前蒙佛

shòu jì dāng zhī yǐ jìn méng fó shòu jì huò fù bù jiǔ dāng méng zhū
受记，当知已近蒙佛受记，或复不久当蒙诸

fó xiàn qián shòu jì
佛现前受记。

shànyǒngměng pì rú yǒu rén jīng qín shòu xué shí shàn yè dào
“善勇猛，譬如有人精勤受学十善业道

yǐ zhì jiū jìng dāng zhī bǐ rén shàngēn chéng shú yǐ dé lín jìn běi jù
已至究竟，当知彼人善根成熟，已得邻近北俱

lú shēng rú shì pú sà ruò shǒu zhí cǐ shēnshēn bō rě bō luó mì duō
卢生；如是菩萨若手执此甚深般若波罗蜜多，

dāng zhī lín jìn suǒ qiú wú shàngzhèngděng pú tí dìng wú yí huò
当知邻近所求无上正等菩提定无疑惑。

shànyǒngměng pì rú yǒu rén yào xíng huì shě yú zhū cái bǎo
“善勇猛，譬如有人乐行惠舍，于诸财宝

wú suǒ gù lìn yú zhū yǒu qíng cháng yǐ bù shī ài yǔ lì xíng
无所顾吝，于诸有情常以布施、爱语、利行、
tóng shì shè shòu chí jiè xiū rěn cuī fú jiāo màn xiū rú shì xíng zhì
同事摄受，持戒、修忍摧伏憍慢，修如是行至
jiū jìng shí sù huò dà cái shēng yú gāo zú rú shì pú sà ruò shǒu dé
究竟时，速获大财生于高族；如是菩萨若手得
cǐ shèn shēn bō rě bō luó mì duō dāng zhī lín jìn bú tuì zhuǎn wèi
此甚深般若波罗蜜多，当知邻近不退转位。

shànyǒngměng pì rú yǒu rén yào xiū shī jiè shī luó ān
“善勇猛，譬如有人乐修施、戒尸罗、安
rěn wú bú jù zú cí mǐnyǒu qíng quàn chí jìng jiè fù néng zào zuò gǎn
忍无不具足，慈愍有情劝持净戒，复能造作感
zēng shàng yè dāng zhī sù huò zhuàn lún wáng wèi rú shì pú sà ruò shǒu
增上业，当知速获转轮王位；如是菩萨若手
dé cǐ shèn shēn bō rě bō luó mì duō dāng zhī sù zuò miào pú tí zuò
得此甚深般若波罗蜜多，当知速坐妙菩提座。

shànyǒngměng rú zhuàn lún wáng jiāng dēng dà wèi yú bái
“善勇猛，如转轮王将登大位，于白
bàn yuè shí wǔ rì chén mù yù shòu zhāi zhì dà diàn shàng shēng shī zǐ
半月十五日晨，沐浴受斋至大殿上，升师子
zuò miàn dōng ér zuò yǒu dà lún bǎo cóng kōng ér lái dāng zhī bǐ wáng
座面东而坐，有大轮宝从空而来，当知彼王
shòu zhuàn lún wèi bù jiǔ dāng dé jù zú qī bǎo rú shì pú sà shǒu
受转轮位，不久当得具足七宝；如是菩萨手
zhōng dé cǐ shèn shēn bō rě bō luó mì duō dāng zhī sù huò yī qiè zhì
中得此甚深般若波罗蜜多，当知速获一切智
zhì
智。

shànyǒngměng rú yǒu qíng lèi chéng shèng shàn gēn cháng yào
“善勇猛，如有情类成胜善根，常乐
xiū xíng qīng bái zhī xíng xìn jiě guǎng dà yàn huàn rén shēn jù jìng shī
修行清白之行，信解广大，厌患人身，具净尸
luó yào yíng zhòng shì qí xīn cháng yè sī yuàn shēng tiān yǔ sì zhōu
罗，乐营众事，其心长夜思愿生天，与四洲
rén cháng wéi fù hù dāng zhī bǐ lèi bù jiǔ dé wéi sì dà tiān wáng hù
人常为覆护，当知彼类不久得为四大天王护
sì zhōu jiè rú shì pú sà ruò yǐ bō rě bō luó mì duō xiāng yīng fǎ jiào
四洲界；如是菩萨若以般若波罗蜜多相应法教，

shī yǒuqíng lèi xīn wú lìn xī dāng zhī bù jiǔ dé wéi fǎ wáng yú yī
施有情类心无吝惜，当知不久得为法王，于一
qiè fǎ jiē dé zì zài
切法皆得自在。

shànyǒngměng rú yǒuqíng lèi chéngshèngshàngēn qīngjìng
“善勇猛，如有情类成胜善根，清净

guòqiánsuǒchéng jiù zhě suǒhuò cáibǎoxiān huì shī tā hòu zì shòuyòng
过前所成就者，所获财宝先惠施他后自受用，

suǒyíng shì wù xiānwèiyǒuqíng hòufāngwèi jǐ cháng zì shǒu hù bù wéi
所营事务先为有情后方为己，常自守护不为

fēi fǎ bú píngděngtān zhī suǒ rǎn wū qí xīn cháng yè yuàn wéitiānzhǔ
非法不平等贪之所染污，其心长夜愿为天主，

yú suǒ xiū shàn qí xīn jiān gù dāng zhī bǐ lèi bù jiǔ dìngshēngsān shí
于所修善其心坚固，当知彼类不久定生三十

sāntiānzuoùtiān dì shì rú shì pú sà ruò yǐ bō rě bō luó mì duōxiāng
三天作天帝释；如是菩萨若以般若波罗蜜多相

ying fǎ yào shī yǒuqíng lèi wú gù lìn zhě dāng zhī bù jiǔ dìngzuò fǎ
应法要，施有情类无顾吝者，当知不久定作法

wáng yú yī qiè fǎ dé dà zì zài
王，于一切法得大自在。

shànyǒngměng pì rú yǒurén dé sì fàn zhù dāng zhī bù jiǔ
“善勇猛，譬如有人得四梵住，当知不久

shēng yú fàntiān rú shì pú sà ruò yǐ bō rě bō luó mì duōxiāngying fǎ
生于梵天；如是菩萨若以般若波罗蜜多相应法

yào shī yǒuqíng lèi wú gù lìn zhě dāng zhī bù jiǔ zhuǎnmiào fǎ lún
要，施有情类无顾吝者，当知不久转妙法轮，

shī zhūyǒuqíng lì yì ān lè
施诸有情利益安乐。

shànyǒngměng pì rú dà dì zhì yǔ jì shí jiànshàngkōng
“善勇猛，譬如大地至雨际时，见上空

zhōng mì yúnhánrùn tiānjiānghūn àn jiànjiàng dà yǔ bēi hú chízhǎochù
中密云含润，天将昏暗渐降大雨，陂湖池沼处

chùchōng yì dà dì yuán xí shàngxià jù rùn mì yúncuí fù gān yǔ
处充溢，大地原隰上下俱润，密云垂覆甘雨

pǔ qià lìng zhūyào wù huì mù cóng lín zhī yè huāguǒ xī jiē
普洽，令诸药物、卉木、丛林、枝叶、花果悉皆

mào shèng shuǐ lù shān chuān xiāng qì fēn fù chùchù jiē yǒu huāguǒ quán
茂盛，水陆山川香气芬馥，处处皆有花果泉

chí dà dì yú shí shèn kě ài yào rén fēi rén lèi jiàn yǐ huān yú
池，大地于时甚可爱乐，人非人类见已欢娱，
cǎi zhāi huā guǒ xiù xiāng cháng wèi rú shì pú sà xiàn dé bō rě bō luó
采摘花果嗅香尝味；如是菩萨现得般若波罗
mì duō jīng qín xiū xué shì zhū pú sà dāng zhī bù jiǔ yī qiè zhì zhì zhī
蜜多精勤修学，是诸菩萨当知不久一切智智之
suǒ rùn wò shàn néng qù rù yī qiè zhì zhì dāng néng kāi xiǎn yī qiè zhì
所润沃，善能趣入一切智智，当能开显一切智
zhì yóu sī rùn qià yī qiè yǒu qíng fēn bié kāi shì wú shàng fǎ bǎo
智，由斯润洽一切有情，分别开示无上法宝。

shànyǒngměng pì rú wú rè lóng wáng gōng nèi yǒushuǐ⁶⁴
“善勇猛，譬如无热龙王宫内，有水⁶⁴

shēng yǐ chū sì dà hé gè qù yī fāng chōng mǎn dà hǎi rú shì pú sà
生已出四大河，各趣一方充满大海；如是菩萨
shǒu zhōng dé cǐ shèn shēn bō rě bō luó mì duō fù néng yú zhōng jīng
手中得此甚深般若波罗蜜多，复能于中精
qín xiū xué bǐ jiē néng chū dà fǎ liú zhù yǐ dà fǎ shī chōng zú yǒu
勤修学，彼皆能出大法流注，以大法施充足有
qíng
情。

shànyǒngměng rú zhòng niǎo děng yī miào gāo shān xíng lèi
“善勇猛，如众鸟等依妙高山，形类

suī shū ér tóng yī sè rú shì pú sà shǒu zhōng dé cǐ shèn shēn bō rě
虽殊而同一色；如是菩萨手中得此甚深般若
bō luó mì duō xìn shòu xiū xíng jiē tóng yī qù wèi qù rú lái yī qiè zhì
波罗蜜多，信受修行皆同一趣，谓趣如来一切智
qù
趣。

shànyǒngměng pì rú dà hǎi zhū shuǐ yī chí cháng wéi zhòng
“善勇猛，譬如大海诸水依持，常为众

liú zhī suǒ guī qù rú shì pú sà shǒu zhōng dé cǐ shèn shēn bō rě bō
流之所归趣；如是菩萨手中得此甚深般若波
luó mì duō jīng qín xiū xué lìng jí tōng lì bù jiǔ dāng zhī⁶⁵ yī qiè fǎ
罗蜜多，精勤修学令极通利，不久当知⁶⁵一切法
hǎi sù jí dāng chéng yī qiè fǎ qì cháng wéi zhū fǎ zhī suǒ guī qù
海，速疾当成一切法器，常为诸法之所归趣，

⁶⁴ 大正藏：情；永乐北藏及龙藏：水

⁶⁵ 大正藏：作；永乐北藏及龙藏：知

shì sù zhū fǎ bù néng rǎo dòng
世俗诸法不能扰动。

shànyǒngměng rú rì lún jǔ bì zhū guāng míng rú shì pú
“善勇猛，如日轮举蔽诸光明；如是菩
sà suǒ xué bō rě bō luó mì duō chū xiàn shì jiān yī qiè wài dào xī jiē
萨所学般若波罗蜜多出现世间，一切外道悉皆
yǐn mò shànyǒngměng ruò zhū pú sà suǒ xué bō rě bō luó mì duō chū
隐没。善勇猛，若诸菩萨所学般若波罗蜜多出
xiàn shì jiān yǔ yǒu qíng lèi zuò fǎ míng zhào shànyǒngměng ruò zhū
现世间，与有情类作法明照。善勇猛，若诸
pú sà chū xiàn shì jiān zuò zhū yǒu qíng shàng ēn míng zhào yǔ yǒu qíng lèi
菩萨出现世间，作诸有情善根明照，与有情类
zuò jìng fú tián yī qiè yǒu qíng jiē yīng gòng yǎng yī qiè yǒu qíng jiē yīng
作净福田；一切有情皆应供养，一切有情皆应
guī qù yī qiè yǒu qíng jiē yīng chēng zàn
归趣，一切有情皆应称赞。

fù cì shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng xué bō rě bō luó
“复次，善勇猛，若诸菩萨能学般若波罗
mì duō yú zhū xué zhōng shì zuì shèng xué rú shì xué zhě pǔ wèi yǒu qīng
蜜多，于诸学中是最胜学，如是学者普为有清
66 jìng niè pán lù hé yǐ gù shànyǒngměng ruò xué bō rě bō luó mì
净涅槃路。何以故？善勇猛，若学般若波罗蜜
duō yú zhū xué zhōng zuì shèng dì yī wéi miào wéi wēi miào wéi shàng
多，于诸学中最胜第一，为妙为微妙、为上
wéi wú shàng wú děng wú děng děng shànyǒngměng ruò zhū pú sà
为无上、无等无等等。善勇猛，若诸菩萨
néng xué bō rě bō luó mì duō lìng yī qiè xué jiē zhì jiū jìng pǔ néng
能学般若波罗蜜多，令一切学皆至究竟，普能
shòu chí yī qiè suǒ xué yú yī qiè xué jiē néng kāi shì cuī fú yī qiè tā
受持一切所学，于一切学皆能开示，摧伏一切他
lùn xié xué shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng xué bō rě bō luó mì duō
论邪学。善勇猛，若诸菩萨能学般若波罗蜜多，
zé néng xiū xíng sān shì zhū fó zhū pú sà xíng shànyǒngměng zhū fó
则能修行三世诸佛、诸菩萨行。善勇猛，诸佛
shì zūn yú cǐ suǒ xué shèn shēn bō rě bō luó mì duō yǐ zhèng dāng
世尊于此所学甚深般若波罗蜜多，已、正、当

66 大正藏：情；永乐北藏及龙藏：清

xué jí shàn ān zhù wèi zhū yǒu qíng yǐ zhèng dāng shuō rú shì wú shàng
学极善安住，为诸有情已、正、当说如是无上
qīng jìng xué fǎ shàn yǒng měng rú shì suǒ xué shèn shēn bō rě bō luó mì
清净学法。善勇猛，如是所学甚深般若波罗蜜
duō chāo guò yī qiè shì jiān suǒ xué zuì zūn zuì shèng shàn yǒng měng
多，超过一切世间所学最尊、最胜。善勇猛，
rú shì suǒ xué shèn shēn bō rě bō luó mì duō shì zì rán xué yī qiè shì
如是所学甚深般若波罗蜜多，是自然学，一切世
jiān wú néng jí zhě
间无能及者。

shàn yǒng měng ruò xué bō rě bō luó mì duō yú zhū fǎ
“善勇猛，若学般若波罗蜜多，于诸法
zhōng dōu wú suǒ xué wèi ruò shì jiān ruò chū shì jiān ruò yǒu wéi
中都无所学，谓若世间、若出世间，若有为、
ruò wú wéi ruò yǒu lòu ruò wú lòu ruò yǒu zuì ruò wú zuì yú
若无为，若有漏、若无漏，若有罪、若无罪，于
rú shì děng yī qiè fǎ mén bù shēng zhí zhuó yú yī qiè fǎ wú zhuó ér
如是等一切法门不生执著，于一切法无著而
zhù wéi zhū yǒu qíng wú dào kāi shì wú shàng qīng jìng suǒ xué zhī fǎ hé
住，为诸有情无倒开示无上清净所学之法。何
yǐ gù shàn yǒng měng yī yī qiè fǎ wú zhuó wú fù wú yǒu shǎo fǎ
以故？善勇猛，以一切法无著无缚，无有少法
wéi zhuó wéi fù ér xiàn zài qián yóu cǐ yì wú dé jiě tuō yì
为著为缚而现在前，由此亦无得解脱义。

shàn yǒng měng sè wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō shòu xiǎng
“善勇猛，色无著无缚亦无解脱，受、想、
xíng shí wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō yǎn wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō
行、识无著无缚亦无解脱，眼无著无缚亦无解脱，
ěr bí shé shēn yì wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō sè wú zhuó
耳、鼻、舌、身、意无著无缚亦无解脱，色无著
wú fù yì wú jiě tuō shēng xiāng wèi chù fǎ wú zhuó wú fù
无缚亦无解脱，声、香、味、触、法无著无缚
yì wú jiě tuō yǎn shí wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō ěr bí shé
亦无解脱，眼识无著无缚亦无解脱，耳、鼻、舌、
shēn yì shí wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō míng sè wú zhuó wú fù
身、意识无著无缚亦无解脱，名、色无著无缚
yì wú jiě tuō diān dǎo jiàn qù zhū gài ài xíng wú zhuó wú fù yì
亦无解脱，颠倒、见趣、诸盖、爱行无著无缚亦

wú jiě tuō tān chēn chī wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō yù
无解脱，贪、瞋、痴无著无缚亦无解脱，欲、
sè wú sè jiè wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō yǒuqíng jiè fǎ jiè wú
色、无色界无著无缚亦无解脱，有情界、法界无
zhuó wú fù yì wú jiě tuō wǒ yǒuqíng mìngzhě shēngzhě yǎng
著无缚亦无解脱，我、有情、命者、生者、养
zhě shì fū bǔ tè jiā luó yì shēng rú tóng zuòzhě shòu
者、士夫、补特伽罗、意生、儒童、作者、受
zhě zhī zhě jiànzhě jí bǐ zhūxiǎng wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō
者、知者、见者及彼诸想无著无缚亦无解脱，
dì shuǐ huǒ fēng kōng shí jiè wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō
地、水、火、风、空、识界无著无缚亦无解脱，
yuán qǐ rǎn jìng wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō bù shī qiāntān
缘起、染、净无著无缚亦无解脱，布施、悭贪、
chí jiè fàn jiè ān rěn fèn huì jīng jìn xiè dài jìng lǜ
持戒、犯戒、安忍、忿恚、精进、懈怠、静虑、
sǎnlùn bō rě è huì wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō kǔ jí
散乱、般若、恶慧无著无缚亦无解脱，苦、集、
miè dào wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō niànzhù zhèngduàn shén
灭、道无著无缚亦无解脱，念住、正断、神
zú gēn lì jué zhī dào zhī wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō diān
足、根、力、觉支、道支无著无缚亦无解脱，颠
dǎoděngduàn wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō jìng lǜ jiě tuō děng chí
倒等断无著无缚亦无解脱，静虑、解脱、等持、
děng zhì wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō wú liàng shéntōng wú zhuó wú fù
等至无著无缚亦无解脱，无量、神通无著无缚
yì wú jiě tuō jìn zhì wú shēng zhì wú zào zuò zhì jí wú zhuó zhì
亦无解脱，尽智、无生智、无造作智及无著智
wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō míng jí jiě tuō jiě tuō zhì jiàn wú zhuó
无著无缚亦无解脱，明及解脱、解脱智见无著
wú fù yì wú jiě tuō yì shēng shēngwén dú jué pú sà fó
无缚亦无解脱，异生、声闻、独觉、菩萨、佛
dì wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō yì shēng shēngwén dú jué pú
地无著无缚亦无解脱，异生、声闻、独觉、菩
sà fó fǎ wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō shēng sǐ niè pán wú zhuó
萨、佛法无著无缚亦无解脱，生死、涅槃无著
wú fù yì wú jiě tuō fó zhì lì wú wèiděng wú zhuó wú fù yì wú
无缚亦无解脱，佛智、力、无畏等无著无缚亦无

jiě tuō guò qù wèi lái xiàn zài zhì jiàn wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō hé
解脱，过去未来现在智见无著无缚亦无解脱。何

yǐ gù shànyǒngměng yǐ yī qiè fǎ zhuó bù kě dé fù bù kě dé
以故？善勇猛，以一切法著不可得、缚不可得，

zhuó fù jì wú cóng bǐ jiě tuō yì bù kě dé
著、缚既无，从彼解脱亦不可得。

shànyǒngměng yán zhuó fù zhě wèi yú fǎ xìng zhí zhuó xì fù
“善勇猛，言著缚者，谓于法性执著系缚。

fǎ xìng jì wú gù bù kě shuō yǒu zhuó yǒu fù yán jiě tuō zhě wèi tuō
法性既无，故不可说有著有缚。言解脱者，谓脱

zhuó fù bǐ èr jì wú gù wú jiě tuō shànyǒngměng wú jiě tuō
著、缚，彼二既无故无解脱。善勇猛，无解脱

zhě wèi yú zhū fǎ dōu wú yǒu néng dé jiě tuō xìng ruò yú zhū fǎ néng
者，谓于诸法都无有能得解脱性，若于诸法能

rú shì jiàn jí shuō míng wéi wú zhuó zhì jiàn shànyǒngměng yán wú
如是见，即说名为无著智见。善勇猛，言无

zhuó zhě wèi yú cǐ zhōng zhuó bù kě dé zhuó wú zhuó xìng zhuó wú
著者，谓于此中著不可得。著无著性，著无

shí xìng gù míng wú zhuó yǐ yú cǐ zhōng néng zhuó suǒ zhuó yóu
实性，故名无著。以于此中能著、所著、由

cǐ wèi cǐ yīn cǐ shǔ cǐ jiē bù kě dé gù míng wú zhuó shàn
此、为此、因此、属此皆不可得，故名无著。善

yǒngměng yán wú fù zhě wèi yú cǐ zhōng fù bù kě dé fù wú fù
勇猛，言无缚者，谓于此中缚不可得。缚无缚

xìng fù wú shí xìng gù míng wú fù yǐ yú cǐ zhōng néng fù suǒ
性，缚无实性，故名无缚。以于此中能缚、所

fù yóu cǐ wèi cǐ yīn cǐ shǔ cǐ jiē bù kě dé gù míng wú
缚、由此、为此、因此、属此皆不可得，故名无

fù
缚。

shànyǒngměng ruò yú zhū fǎ wú zhuó wú fù rú hé yú fǎ
“善勇猛，若于诸法无著无缚，如何于法

kě shuō jiě tuō shànyǒngměng wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō lí xì
可说解脱？善勇猛，无著无缚亦无解脱，离系

qīng liáng míng zhēn jiě tuō shànyǒngměng ruò yú zhū fǎ wú zhí zhuó zhě
清凉名真解脱。善勇猛，若于诸法无执著者

zé wú xì fù ruò yú zhū fǎ wú xì zhuó zhě zé wú jiě tuō yuǎn lí sān
则无系缚，若于诸法无系著者则无解脱，远离三

shì lí xì qīngliángmíngzhēn jiě tuō shànyǒngměng rú shì pú sà wù
事离系清凉名真解脱。善勇猛，如是菩萨悟
rù zhū fǎ wú zhuó wú fù yì wú jiě tuō dé zhēn zhì jiàn xiū xíng bō rě
入诸法无著无缚亦无解脱，得真智见修行般若
bō luó mì duō shànyǒngměng ruò zhū pú sà néng rú shì xíng lín jìn
波罗蜜多。善勇猛，若诸菩萨能如是行，邻近
wú shàngzhèngděng pú tí sù néngzhèng dé yī qiè zhì zhì
无上正等菩提，速能证得一切智智。

shànyǒngměng wǒ yǐ rú shì shēnshēn bō rě bō luó mì duō
“善勇猛，我以如是甚深般若波罗蜜多

wēimào fǎ yìn yìn zhū pú sà mó hē sà zhòng lìng duàn yí wǎng jīng
微妙法印印诸菩萨摩诃萨众，令断疑网，精
qín xiū xuéshēnshēn bō rě bō luó mì duō sù zhì jiū jìng shànyǒngměng
勤修学甚深般若波罗蜜多，速至究竟。善勇猛，
wǒ jīn zì chí rú shì fǎ yìn lìng jiǔ zhù shì lì lè yǒuqíng suǒ yǐ zhě
我今自持如是法印，令久住世利乐有情。所以者
hé wǒ shēngwénzhòng wú shèngshén lì néng chí bō rě bō luó mì
何？我声闻众无胜神力，能持般若波罗蜜
duō wēimào fǎ yìn zhì wǒ mièhòuhòu shí hòu fēn hòu wǔ bǎi suì
多微妙法印，至我灭后后时、后分、后五百岁，
ráo yì yǒuqíng
饶益有情。”

ěr shí shì zūngào xiánshǒu pú sà dǎo shī pú sà děng wǔ bǎi
尔时，世尊告贤守菩萨、导师菩萨等五百

shàngshǒu pú sà jí shànyǒngměng pú sà mó hē sà yán shànnán zǐ
上首菩萨及善勇猛菩萨摩诃萨言：“善男子，
rǔ děngyīngxué rú shì rú lái wú liàng wú shù bǎi qiān jù zhī nà yǔ duō
汝等应学如是如来无量无数百千俱胝那庾多
jié céngsuǒ xiū jí shēnshēn bō rě bō luó mì duō ér wéishàngshǒu shèn
劫曾所修集甚深般若波罗蜜多而为上首、甚
shēn bō rě bō luó mì duō zhī suǒ liú chū shēnshēn bō rě bō luó mì duō
深般若波罗蜜多之所流出、甚深般若波罗蜜多
zhī suǒ jiàn lì wú shàng fǎ zàng rǔ děngyīng chí rú shì fǎ zàng wǒ niè
之所建立无上法藏，汝等应持如是法藏，我涅槃
pánhòuhòu shí hòu fēn hòu wǔ bǎi suì wú shàngzhèng fǎ jiāng yù huài
槃后后时、后分、后五百岁，无上正法将欲坏
miè shí fēn zhuàn shí guǎng wèi yǒuqíng xuānshuō kāi shì lìng bǐ wén
灭时、分转时，广为有情宣说开示，令彼闻

yǐ huò dà lì lè
已获大利乐。”

shí zhū pú sà wén fó yǔ yǐ jiē cóng zuò qǐ dǐng lǐ fó zú
时，诸菩萨闻佛语已，皆从座起顶礼佛足，
hé zhǎng gōng jìng jù bó fó yán shì zūn wǒ děng dāng xué rú shì rú
合掌恭敬俱白佛言：“世尊！我等当学如是如
lái wú liàng wú shù bǎi qiān jù zhī nà yǔ duō jié céng suǒ xiū jí shèn shēn
来无量无数百千俱胝那庾多劫曾所修集甚深
bō rě bō luó mì duō ér wéi shàng shǒu shèn shēn bō rě bō luó mì duō
般若波罗蜜多而为上首、甚深般若波罗蜜多
zhī suǒ liú chū shèn shēn bō rě bō luó mì duō zhī suǒ jiàn lì wú shàng fǎ
之所流出、甚深般若波罗蜜多之所建立无上法
zàng wǒ děng dāng chí rú shì fǎ zàng fó niè pán hòu hòu shí hòu fēn
藏，我等当持如是法藏，佛涅槃后后时、后分、
hòu wǔ bǎi suì wú shàng zhèng fǎ jiāng yù huài miè shí fēn zhuǎn shí
后五百岁，无上正法将欲坏灭时、分转时，
guǎng wèi yǒu qíng xuān shuō kāi shì lìng bǐ wén yǐ huò dà lì lè
广为有情宣说开示，令彼闻已获大利乐。

shì zūn dāng yú bǐ shí yǒu dà kǒng bù yǒu dà xiǎn nàn
“世尊！当于彼时，有大恐怖、有大险难、
yǒu dà bào è dāng yú bǐ shí zhū yǒu qíng lèi duō fēn chéng jiù gǎn kuī
有大暴恶。当于彼时，诸有情类多分成就感匮
fǎ yè xīn duō tān yù bù píng děng tān jí fēi fǎ tān zhī suǒ rǎn wū
法业，心多贪欲，不平等贪及非法贪之所染污，
qiān lìn jí dù chán fù qí xīn duō fèn xiōng bó hào cū è yǔ
悭吝、嫉妬缠缚其心，多忿、凶勃、好粗恶语，
chǎn qū jiǎo kuáng yào xíng fēi fǎ duō huái qīng miè dòu sòng xiāng
谄曲、矫诳、乐行非法，多怀轻蔑、斗讼相
wéi zhù bú lǜ yí dān shì suǒ bì xiè dài zēng shàng jīng jìn xià
违，住不律仪、耽嗜所蔽，懈怠增上、精进下
liè wàng shī zhèng niàn zhù bú zhèng zhī kǒu qiáng huì cháng yǎn
劣，忘失正念、住不正知，口强喙长、偃
jiǎn jiāo ào xǐ xíng è yè yǐn fù nèi xīn tān huì chí zēng shàn gēn
蹇憍傲，喜行恶业，隐覆内心，贪恚痴增、善根
bó shǎo wéi wú míng què zhī suǒ àn bì zhū yǒu suǒ xíng jiē shùn mó dǎng
薄少，为无明翳之所暗蔽，诸有所行皆顺魔党，
yǔ shēn fǎ lǜ héng zuò yuàn hài yú fǎ bǎo zàng cháng wéi dà zéi bǐng
与深法律恒作怨害，于法宝藏常为大贼，稟

xìng bì è nán kě qīn fù
性弊恶难可亲附。

shì zūn wǒ děng jīn zhě jué dìng néng chí rú shì rú lái wú liàng
“世尊！我等今者决定能持如是如来无量

wú shù bǎi qiān jù zhī nà yǔ duō jié shàngēn suǒ jí wú shàng fǎ zàng
无数百千俱胝那庾多劫善根所集无上法藏，

yǔ bǐ yǒu qíng zuò dà ráo yì shì zūn bǐ shí dāng yǒu shǎo fēn yǒu qíng
与彼有情作大饶益。世尊！彼时当有少分有情，

yú sī fǎ zàng qín qiú yào xué bǐ xìng zhì zhí wú chǎn wú kuáng nìng shě
于斯法藏勤求乐学，彼性质直无谄无诳，宁舍

shēn mìng bú zuò fǎ yuàn yú fǎ yì wú fěi bàng yàn bèi wǒ yǔ bǐ lèi
身命不作法怨，于法亦无诽谤厌背。我与彼类

dāng zuò ráo yì yú cǐ shēn fǎ shì xiàn quàn dǎo zàn lì qīng xǐ
当作饶益，于此深法示现、劝导、赞励、庆喜，

lìng qín xiū xué
令勤修学。”

ěr shí shì zūn jí yǐ shén lì hù chí bō rě bō luó mì duō wēi
尔时，世尊即以神力，护持般若波罗蜜多微

miào shēn shēn wú shàng fǎ zàng lìng è mó zhòng bù néng huài miè fù yǐ
妙甚深无上法藏，令恶魔众不能坏灭。复以

wēi lì hù néng shòu chí jīng jìn xiū xíng cǐ fǎ zàng zhě lìng duàn mó juàn
威力，护能受持精进修行此法藏者，令断魔羼

xiāo rán jiě tuō yú suǒ xiū xíng sù zhì jiū jìng
萧然解脱，于所修行速至究竟。

fó shí wēi xiào fàng dà guāng míng pǔ zhào sān qiān dà qiān shì jiè
佛时微笑放大光明，普照三千大千世界。

rén zhōng tiān shàng chù chù yǒu qíng yīn fó guāng míng hù dé xiāng jiàn
人中、天上处⁶⁷处有情，因佛光明互得相见。

shí cǐ zhòng huì tiān lóng yào chā jiàn dá fù ā sù
时，此众会天、龙、药叉、健达缚、阿素

luò jiē lù chá⁶⁸ jǐn nà luò mò hū luò jiā jí yú shén zhòng jiē
洛、揭路荼⁶⁸、紧捺洛、莫呼洛伽及余神众，皆

chí zhǒng zhǒng tiān miào huā xiāng fèng sǎn shì zūn ér wéi gòng yǎng fù fā
持种种天妙华香，奉散世尊而为供养，复发

guǎng dà zàn yǒng shēng yán shèn qí rú lái dà wēi shén lì hù chí
广大赞咏声言：“甚奇！如来大威神力！护持

⁶⁷ 大正藏：两；永乐北藏及龙藏：处

⁶⁸ 大正藏：茶；永乐北藏及龙藏：茶

fǎ zàng jí xiū xíngzhě lìng è mó jūn bù néng huài miè duàn zhū mó juàn
法藏及修行者，令恶魔军不能坏灭，断诸魔羴
dé dà zì zài yú suǒ xiū xíng sù zhì jiū jìng ruò yǒu jìng xìn zhū shàn nán
得大自在，于所修行速至究竟。若有净信诸善男
zǐ shàn nǚ rén děng yú cǐ fǎ mén shòu chí dú sòng wèi tā guǎng
子、善女人等，于此法门受持、读诵、为他广
shuō bú fù bù wèi zhū è mó jūn ruò zhū pú sà yú cǐ fǎ mén shòu
说，不复怖畏诸恶魔军。若诸菩萨于此法门受
chí dú sòng wèi tā guǎng shuō biàn néng xiáng fú zhū è mó jūn
持、读诵、为他广说，便能降伏诸恶魔军，
yī qiè è mó bù néng liú nán
一切恶魔不能留难。”

ěr shí fó gào shàn yǒng měng yán：“rú shì rú shì rú tiān
尔时，佛告善勇猛言：“如是！如是！如天
děng shuō shàn yǒng měng rú lái yú cǐ wú shàng fǎ mén wèi zhū è
等说。善勇猛，如来于此无上法门，为诸恶
mó yǐ jié jiè jiè lìng è mó zhòng suǒ yǒu juàn wǎng yú cǐ fǎ mén bù
魔已结墁界，令恶魔众所有羴网于此法门不
néng wéi ài shàn yǒng měng rú lái jīn zhě yī cǐ fǎ mén cuī zhū è
能为碍。善勇猛，如来今者依此法门，摧诸恶
mó suǒ yǒu shì lì shàn yǒng měng rú lái jīn zhě hù cǐ fǎ mén zhì
魔所有势力。善勇猛，如来今者护此法门，制
zhū è mó lìng bù qīn sǔn shàn yǒng měng ruò yǒu jìng xìn zhū shàn nán zǐ
诸恶魔令不侵损。善勇猛，若有净信诸善男子、
shàn nǚ rén děng yú cǐ fǎ mén shòu chí dú sòng guǎng wèi tā shuō
善女人等，于此法门受持、读诵、广为他说，
yī qiè è mó bù néng rǎo luàn ér néng xiáng fú zhū è mó yuàn ruò zhū
一切恶魔不能扰乱，而能降伏诸恶魔怨。若诸
pú sà yú cǐ fǎ mén shòu chí dú sòng guǎng wèi tā shuō pǔ néng
菩萨于此法门受持、读诵、广为他说，普能
xiáng fú yī qiè mó jūn shī zhū yǒu qíng lì yì ān lè
降伏一切魔军，施诸有情利益安乐。

shàn yǒng měng rú shì fǎ mén fēi zhū zá rǎn bì yǒu qíng lèi
“善勇猛，如是法门非诸杂染弊有情类
shǒu suǒ néng dé shàn yǒng měng rú shì fǎ mén fēi mó juàn wǎng suǒ jū
手所能得。善勇猛，如是法门非魔羴网所拘
zhī zhě zhī suǒ xíng dì shàn yǒng měng rú shì fǎ mén shì xìng tiáo shàn jí
縶者之所行地。善勇猛，如是法门是性调善极

cōng huì zhě zhī suǒ xíng dì
聪 慧 者 之 所 行 地。

shànyǒngměng rú jí tiáoróu cōng huì xiàngmǎ fēi xiǎowáng
“ 善 勇 猛 ， 如 极 调 柔 聪 慧 象 马 ， 非 小 王

děng zhī suǒ chéng yù yì fēi chūxiàn yú bì è shí wéi wéi lún wáng zhī
等 之 所 乘 御 ， 亦 非 出 现 于 弊 恶 时 ， 唯 为 轮 王 之

suǒ shòu yòng yóu sī chūxiàn yú bǐ shì shí rú shì tiáoróu jí cōng huì
所 受 用 ； 由 斯 出 现 于 彼 世 时 ， 如 是 调 柔 极 聪 慧

zhě fāng néng shòu yòng cǐ shēn fǎ mén gù cǐ fǎ mén nǎi duò qí shǒu
者 ， 方 能 受 用 此 深 法 门 ， 故 此 法 门 乃 堕 其 手 。

shànyǒngměng pì rú zhāi jiè lóngwáng shàn zhù lóngwáng
“ 善 勇 猛 ， 譬 如 斋 戒 龙 王 、 善 住 龙 王 、

āi luó fá ná lóngwáng bǐ bù wéi rén zhī suǒ shòu yòng jí wéi jiàn gù ér
哀 罗 筏 拏 龙 王 ， 彼 不 为 人 之 所 受 用 及 为 见 故 而

xiàn zài qián yì fù bù wéi zhū yú tiānzhòng suǒ shòu yòng gù ér xiàn zài
现 在 前 ， 亦 复 不 为 诸 余 天 众 所 受 用 故 而 现 在

qián wéi wéi tiáoróu cōng huì tiānzhòng suǒ shòu yòng gù ér xiàn qián yě
前 ， 唯 为 调 柔⁶⁹ 聪 慧 天 众 所 受 用 故 而 现 前 也 ！

rú rú dì shì sī yǔ tiānzhòng wǎng yóu xì chù yán shì zhī shí rú shì rú
如 如 帝 释 思 与 天 众 往 游 戏 处 严 饰 之 时 ， 如 是 如

shì bǐ lóng xiàn zuò rú shì xiàng zhuàng lái xiàn qí qián wéi tiān dì děng suǒ
是 彼 龙 现 作 如 是 相 状 来 现 其 前 ， 为 天 帝 等 所

shòu yòng gù rú shì ruò yǒu shàn shì rén dì nǎi néng shòu yòng cǐ shēn fǎ
受 用 故 。 如 是 若 有 善 士 人 帝 乃 能 受 用 此 深 法

mén wéi néng tīng wén shòu chí dú sòng wéi yǒu qíng lèi xuān shì fēn
门 ， 谓 能 听 闻 、 受 持 、 读 诵 ， 为 有 情 类 宣 示 分

bié bǐ yú cǐ fǎ wéi dà zhuāng yán néng dà liú tōng zuò dà fǎ zhào
别 。 彼 于 此 法 为 大 庄 严 ， 能 大 流 通 ， 作 大 法 照 ，

chéng dà fǎ xǐ shòu dà fǎ lè
成 大 法 喜 ， 受 大 法 乐 。

shànyǒngměng ruò yú bō rě bō luó mì duō shēn shēn fǎ mén
“ 善 勇 猛 ， 若 于 般 若 波 罗 蜜 多 甚 深 法 门 ，

shòu chí yī jù shàng huò wú liàng wú biān gōng dé kuàng yǒu yú cǐ dà
受 持 一 句 ， 尚 获 无 量 无 边 功 德 ， 况 有 于 此 大

bō rě jīng néng jù shòu chí zhuǎn dú shū xiě gòng yǎng liú
般 若 经 ， 能 具 受 持 、 转 读 、 书 写 、 供 养 、 流

⁶⁹ 大正藏：善；永乐北藏及龙藏：柔

bù guǎngwèi tā shuō bǐ suǒ huò fú bù kě sī yì shànyǒngměng
布、广为他说，彼所获福不可思议！善勇猛，
wéixìngtiáoróu jí cōng huì zhě nǎi néng shè shòu rú shì fǎ mén ruò bù
唯性调柔极聪慧者，乃能摄受如是法门，若不
tiáoróu jí cōng huì zhě cǐ shèn shēn fǎ fēi qí jìng jiè shànyǒngměng
调柔极聪慧者，此甚深法非其境界。善勇猛，
wǒ wèi yǒu qíng duàn zhū yí huò gù shuō rú shì dà bō rě jīng
我为有情断诸疑惑，故说如是大般若经。”

shuō cǐ fǎ shí wú liàng wú shù pú sà mó hē sà dé wú shēng fǎ
说此法时，无量无数菩萨摩诃萨得无生法
rěn fù yǒu wú biān zhū yǒu qíng lèi jiē fā wú shàng zhèng děng jué xīn
忍，复有无边诸有情类皆发无上正等觉心。
ěr shí rú lái jì bǐ jué dìng dāng zhèng wú shàng zhèng děng pú tí
尔时，如来记彼决定当证无上正等菩提。

shí bó jiā fàn shuō shì jīng yǐ shànyǒngměngděngzhū dà pú
时，薄伽梵说是经已，善勇猛等诸大菩
sà jí yú sì zhòng tiān lóng yào chā jiàn dá fù ā sù luò
萨及余四众，天、龙、药叉、健达缚、阿素洛、
jiē lù chá⁷⁰ jǐn nà luò mò hū luò jiā rén fēi rén děng yī qiè
揭路茶⁷⁰、紧捺洛、莫呼洛伽、人、非人等一切
dà zhòng wén fó suǒ shuō jiē dà huān xǐ xìn shòu fèng xíng
大众，闻佛所说皆大欢喜、信受奉行。

大般若波罗蜜多经卷第六百

⁷⁰ 大正藏：茶；永乐北藏及龙藏：荼

● 结诵仪

bǔ quēzhēnyán
补阙真言

(三遍)

ná mó hē là dá nuó duō là yè yē qié là qié là jù zhù jù zhù mó
南無喝啰怛那.哆啰夜耶.佉啰佉啰.俱住俱住.摩
là mó là hǔ là hōng hè hè sū dá ná hōng pō mò ná suō pó
啰摩啰.虎啰.吽.贺贺.苏怛拏.吽.泼抹拏.娑婆
hē
诃.

bǔ quēyuánmǎnzhēnyán
补阙圆满真言

(三遍)

ōng hū lú hū lú shè yì mù qiè suō hē
唵.呼嚧呼嚧.社曳穆契.莎诃.

pǔ huíxiàngzhēnyán
普回向真言

(三遍)

ōng suō mó là suō mó là mí mó nǎng sà hā là mó hē zán hā là
唵.娑摩啰.娑摩啰.弥摩曩.萨哈啰.摩诃咱哈啰
hòng
吽.

ná mó běn shī shì jiā móu ní fó
南無本师释迦牟尼佛 (合掌三称)

ná mó bō rě huì shàng fó pú sà
南無般若会上佛菩萨 (合掌三称)

lǐ fó fā yuànwén
礼佛发愿文

(一遍)

guī mìng shí fāngtiáo yù shī yǎnyángqīngjìng wēimiào fǎ
归命十方调御师 演扬清净微妙法

sānshèng sì guǒ jiě tuōsēng yuàn cì cí bēi āi shèshòu
三乘四果解脱僧 愿赐慈悲哀摄受

dàn zì wéizhēnxìng wǎng rù mí liú suí shēng sǐ yǐ
但(某甲)自违真性，枉入迷流。随生死以

piāochén zhú sè shēng ér tānrǎn shí chán shí shǐ jī chéngyǒu lòu
飘沉，逐色声而贪染。十缠十使，积成有漏

zhī yīn liù gēn liù chén wàngzuò wú biān zhī zuì mí lún kǔ hǎi
之因；六根六尘，妄作无边之罪。迷沦苦海，

shēn nì xié tú zhuó wǒ dānrén jǔ wǎngcuò zhí lěi shēng yè zhàng
深溺邪途。著我耽人，举枉措直。累生业障，

yī qiè qiānyóu yǎngsānbǎo yǐ cí bēi lì yī xīn ér chàn huǐ
一切愆尤，仰三宝以慈悲，沥一心而忏悔。

suǒ yuànnéng rén zhēng bá shànyǒu tí xié chū fán nǎo zhī shēn
所愿能仁拯拔，善友提携。出烦恼之深

yuán dào pú tí zhī bǐ àn cǐ shì fú jī mìngwèi gè yuàn chāng
源，到菩提之彼岸。此世福基命位，各愿昌

lóng lái shēng zhì zhǒng líng miáo tóng xī zēng xiù shēngféngzhōngguó
隆；来生智种灵苗，同希增秀。生逢中国，

zhǎng yù míng shī zhèng xìn chū jiā tóngzhēn rù dào liù gēntōng lì
长遇明师。正信出家，童真入道。六根通利，

sān yè chún hé bù rǎn shì yuán cháng xiū fàn xíng zhí chí jìn jiè
三业纯和。不染世缘，常修梵行。执持禁戒，

chén yè bù qīn yán hù wēi yí yuān fēi wú sǔn bù féng bā nàn
尘业不侵。严护威仪，娟飞无损。不逢八难，

bù quē sì yuán bō rě zhì yǐ xiànrán pú tí xīn ér bú tuì xiū
不缺四缘。般若智以现前，菩提心而不退。修

xí zhèng fǎ liǎo wù dà shèng kāi liù dù zhī xíngmén yuèsān qí zhī
习正法，了悟大乘。开六度之行门，越三祇之

jié hǎi jiàn fǎ chuáng yú chùchù pò yí wǎng yú chóngchóng xiáng
劫海。建法幢于处处，破疑网于重重。降

fú zhòngmó shàolóng sānbǎo chéng shì shí fāngzhū fó wú yǒu pí
伏众魔，绍隆三宝。承事十方诸佛，无有疲
láo xiū xué yī qiè fǎ mén xī jiē tōng dá guǎng zuò fú huì pǔ
劳。修学一切法门，悉皆通达。广作福慧，普
lì chénshā dé liù zhǒng zhī shéntōng yuán yī shēng zhī fó guǒ rán
利尘沙。得六种之神通，圆一生之佛果。然
hòu bù shě fǎ jiè biàn rù chénláo dēngguān yīn zhī cí xīn xíng pǔ
后不舍法界，遍入尘劳。等观音之慈心，行普
xián zhī yuàn hǎi tā fāng cǐ jiè zhú lèi suí xíng yìng xiàn sè shēn
贤之愿海。他方此界，逐类随形。应现色身，
yǎnyáng miào fǎ ní lí kǔ qù è guǐ dào zhōng huò fàng dà guāng
演扬妙法。泥犁苦趣，饿鬼道中，或放大光
míng huò xiàn zhū shén biàn qí yǒu jiàn wǒ xiàng nǎi zhì wén wǒ míng
明，或现诸神变，其有见我相，乃至闻我名，
jiē fā pú tí xīn yǒng chū lún huí kǔ huǒ huò bīng hé zhī dì biàn
皆发菩提心，永出轮回苦。火镬冰河之地，变
zuò xiāng lín yǐn tóng shí tiě zhī tú huà shēng jìng tǔ pī máo dài jiǎo
作香林；饮铜食铁之徒，化生净土。披毛戴角，
fù zhài hán yuàn jìn bà xīn suān xián zhān lì lè jí yì shì ér xiàn
负债含怨，尽罢辛酸，咸沾利乐。疾疫世而现
wéi yào cǎo jiù liáo chén kē jī jǐn shí ér huà zuò dào liáng jì zhū
为药草，救疗沉痾；饥谨时而化作稻粱，济诸
pín nǚ dàn yǒu lì yì wú bù xīng chóng cì qī lěi shì yuān qīn
贫馁。但有利益，无不兴崇。次期累世冤亲，
xiàn cún juàn shǔ chū sì shēng zhī gǔ mò shě wàn jié zhī ài chán děng
现存眷属，出四生之汨没，舍万劫之爱缠。等
yǔ hán shēng qí chéng fó dào xū kōng yǒu jìn wǒ yuàn wú qióng
与含生，齐成佛道。虚空有尽，我愿无穷。
qíng yǔ wú qíng tóng yuán zhǒng zhì
情与无情，同圆种智。

huíxiàng jì
回向偈

(一遍)

yuàn yǐ cǐ gōng dé zhuāngyán fó jìng tǔ
愿以此功德 庄严佛净土

shàngbào sì chóng ēn xià jì sān tú kǔ
上报四重恩 下济三途苦

ruò yǒu jiàn wén zhě xī fā pú tí xīn
若有见闻者 悉发菩提心

jìn cǐ yī bào shēn tóngshēng jí lè guó
尽此一报身 同生极乐国

shí fāng sān shì yí qiè fó yí qiè pú sà mó hē sà mó hē bō
十方三世一切佛。一切菩萨摩诃萨。摩诃般

rě bō luó mì
若波罗蜜

sān guī yī
三皈依

(一遍)

zì guī yī fó dāngyuànzhòngshēng tǐ jiě dà dào fā wú
自皈依佛，当愿众生，体解大道，发无

shàng xīn zì guī yī fǎ dāngyuànzhòngshēng shēn rù jīng zàng
上心；自皈依法，当愿众生，深入经藏，

zhì huì rú hǎi zì guī yī sēng dāngyuànzhòngshēng tǒng lǐ dà zhòng
智慧如海；自皈依僧，当愿众生，统理大众，

yí qiè wú ài hé nán shèng zhòng
一切无碍。和南圣众。

南无护法韦驮尊天菩萨

此咒置经书中可灭误跨之罪